

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

“Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University”

วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย ใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัย โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปกรรม นาฏศิลป์และการแสดง และสาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการชุมชน 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในด้านวิชาการและงานวิจัยของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย
กำหนดเผยแพร่	3 ฉบับ ต่อปี ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม
การเผยแพร่	มอบให้ห้องสมุดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ห้องสมุดของสื่อมวลชน และโรงเรียนเครือข่าย
สถานที่ติดต่อ	สำนักงานกองบรรณาธิการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0 2890 1801 ต่อ 21460 โทรสาร 0 2890 2294 e-mail : journal.human@dru.ac.th http://research.dru.ac.th/h-journal/
จัดพิมพ์โดย	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ 1053/20 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150 โทร. 0 2415 4944-5

- บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นความคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดของกองบรรณาธิการ และไม่ใช่วิจารณ์ของกองบรรณาธิการและ/หรือของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา
- บทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) อย่างน้อย 2 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบผู้ต้นฉบับ และผู้ต้นฉบับไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blind peer review)

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นวารสารที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่ฐาน TCI และได้ถูกจัดคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัยที่มีการค้นพบองค์ความรู้อย่างเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการและการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันต่อไป

วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2564) ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ จำนวน 10 เรื่อง เนื้อหาของบทความมีความหลากหลาย ทันสมัย น่าสนใจ และทรงคุณค่า ในเชิงวิชาการจากผู้สร้างสรรค์ผลงานจากหน่วยงานภายในและภายนอก ทั้งนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการ ประกอบด้วยบทความวิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรม เรื่อง การแปรศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง: การแสดงนัยของการสัมผัสภาษาถิ่นของ วาริต เจริญราษฎร์ บทความวิจัยด้านนาฏศิลป์และการแสดง เรื่อง กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาixon ของ กิตติพิสิธ ญาณกิตติโนกุล และพีรเทพ รุ่งคุณากร บทความวิจัยด้านสังคมศาสตร์ เรื่อง การศึกษาปัจจัยและแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล เพื่อส่งเสริมการไม่กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสมุทรปราการของ ศิลป์ชัย ลีลิตธรรม และวงศกร เพิ่มผล บทความวิจัยด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เรื่อง การจัดการความปลอดภัยในการทำงาน กรณีศึกษา บริษัท สยามควอลิตีอินดัสทรีส์ จำกัดของ ฉัฐวัฒน์ ชัชชนฐาภักดิ์ และบทความวิจัยด้านรัฐศาสตร์ เรื่อง การศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการของ จักรพันธ์ พรหมฉลวย และเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของ พิมพางาเพ็งนาเรนทร์

นอกจากนี้ ยังมีบทความวิชาการด้านสังคม เรื่อง การบริหารความเสี่ยงทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ของอรรพรรณ จำพูน บทความด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เรื่อง สถิติเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ: ประเด็นวิเคราะห์รูปแบบผลิตภัณฑ์สุขภาพของ กฤษณ์ รักชาติเจริญ และอรรถพล กาญจนพงษ์พร และ เรื่อง ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมในภาครัฐของ ฤทัยทิพย์ จันทรสระแก้ว บทความเหล่านี้ล้วนเป็นบทความที่น่าสนใจและทรงคุณค่าในเชิงวิชาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการและการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันต่อไป

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ร่วมสร้างสรรค์องค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านวารสารทุกท่านจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากวารสารฉบับนี้ หากท่านมีข้อเสนอแนะประการใดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้นไปของวารสารนี้ กองบรรณาธิการขอน้อมรับด้วยความยินดีและขอขอบคุณยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา อินทนิม

บรรณาธิการ



คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกต์ลักษณ์

เวชวิทยาลัง

รองศาสตราจารย์ ดร. ปณิดดา

ยิ้มสกุล

รองศาสตราจารย์ ดร. ธัญวรรณ

กาคำ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร. พิมพ์นา

เพ็ญนาเรนทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รสริน

ดิษฐ์บรรจง

อาจารย์กฤติกา

ชุมพล

อาจารย์ศรีณย์

สรรพศิริ

คณะดำเนินงาน

อาจารย์จิรดา

เอื้อศิริวัฒนาชัย

อาจารย์พฤกษา

ดอกกุหลาบ

อาจารย์กมลชนก

ธรรมมิกะ

อาจารย์ ดร. ชัยมงคล

สุพรมอินทร์

อาจารย์กัลยรัตน์

กลีนสุวรรณ

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา

อินทนิม

ปกและรูปเล่ม

อาจารย์วิเชียร

เทียนแพร่นิมิตร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อัจฉรา

วงศ์โสธร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อมรา

ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. อรุณ

รักธรรม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ

ชนิษฐานันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์

รอตจันทร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริศ

วศินานนท์

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

เฉลิมพระเกียรติ

รองศาสตราจารย์ ดร. ชลลดา

พงศ์พัฒนโยธิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง

พรหมมูล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครวิทย์

เรืองรอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ

เวชกามา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทองเจือ

เชียดทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชชญา

อุณสกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงศกร

เพิ่มผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัฒนา

ศรีสุรักษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เชษฐา

ทรัพย์เย็น

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี



Academic Journal for the Humanities and Social Sciences

Dhonburi Rajabhat University

Owner

Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Editorial Office

Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Honorary advisors

Asst. Prof. Dr. Yuwalak	Vejwitayaklung
Assoc. Prof. Dr. Panadda	Yimsakul
Assoc. Prof. Dr. Tayawan	Kakham

Editorial Advisors

Dr. Pimpanga	Phangnaren
Asst. Prof. Dr. Rodsarin	Dittabanjong
Miss Krittika	Choophol
Mr. Sarun	Sanpasiri

Managing Committee

Miss Jirada	Ueasiriwatthanachai
Miss Prueksa	Dokkularb
Miss Kamonchanok	Thammika
Dr. Chaimongkhon	Supromin
Miss Kanyarat	Klinsuwan

Editorial Editor

Asst. Prof. Dr. Chanthana	Inthachim
---------------------------	-----------

Designer

Mr. Wichian	Tienpraenimit
-------------	---------------

Editorial Board

Emeritus Prof. Dr. Achara	Wongsothorn	Chulalongkorn University
Emeritus Prof Dr. Amara	Prasithrathsint	Chulalongkorn University
Prof. Dr. Arun	Raktham	Thammasat University
Assoc. Prof. Dr. Wilaiwan	Khanittanan	Thammasat University
Assoc. Prof. Dr. Jirasak	Rodchan	Dhurakij Pundit University
Asst. Prof. Dr. Naris	Wasinanon	Huachiew Chalermprakiet University
Assoc. Prof. Dr. Chollada	Pongpattanayothin	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Phadung	Prommoon	Suan Dusit University
Asst. Prof. Dr. Akhawit	Ruengrong	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Sombat	Watchkama	Uttaradit Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Thongchue	Khiaithong	Dhonburi Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Nutchaya	Unskul	Dhonburi Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Wongsakorn	Poempol	Dhonburi Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Patana	Srisuruk	Dhonburi Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Chettha	Sapyen	Dhonburi Rajabhat University

Electronic Distribution

Miss Alisa	Aloontanahirun
------------	----------------

Coordinator

Miss Jittima	Sruayphok
--------------	-----------

สารบัญ

บทความวิจัย

กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาโขน

The Khon Wisdom's Transmission and Learning Process

กิตติพิสิฐ ญาณกิตตินุกูล และพีรเทพ รุ่งคุณากร

(Kitpisit Yanakittinukul and Bheeradhev Rungkhunakorn) 8

การจัดการความปลอดภัยในการทำงาน กรณีศึกษา บริษัท สยามควอลิตี้ อินดัสทรีส์ จำกัด

Occupational Safety Management: A Case Study of Siam Quality Industries

Company Limited

ฉัตรวัฒน์ ชัชชนธำภักดิ์

(Chattawat Chatchathaphat) 22

การแปรศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง: การแสดงนัยของการสัมผัสภาษาถิ่น

Lexical and Phonological Variation of Thai Dialect in Tangkadeng Village, Yala:

Implication of Language Contact

วาริต เจริญราษฎร์

(Warid charoenrad) 35

การศึกษาปัจจัยและแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล เพื่อส่งเสริมการไม่กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรปราการ

A Study of Factors and Illegal Prevention Based on Five Precepts for Encouraging the Recidivists in the Samutprakarn Provincial Prison to Deny Any Criminal Wrongdoing

ศิลป์ชัย ลีลิตธรรม และวงศ์กร เพิ่มผล

(Silchai Leelitthum and Wongsakorn Poempol) 51

การศึกษาสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ
The Health of the Elderly in Preakasamai Town Municipality Samutprakan
Province

จักรพันธ์ พรหมฉลุย

(Jakkapan Promchaluay) 69

**แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคม
เศรษฐกิจอาเซียน**

Guidelines for Tourism Potential Development of Floating Markets in the Central
Region to Enter The ASEAN Economic Community

พิมพ์งา เพ็งนาเรนทร์

(Pimpanga Phengnaren) 85

**โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียน
มัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี**

A Casual Relationship Model and Guidelines for Promoting Happiness at Work of
Secondary School Teachers in Chonburi Province

สุธีรา สี่มา, ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์, สุรีพร อนุศาสนนันท์ และทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม

(Sutira Sima, Natkrita Ngammeerith, Sureeporn Anusasananan and

Songwut Yu-iam) 100

บทความวิชาการ

การบริหารความเสี่ยงทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

Thai Local Government Organizations' Management of Fiscal Risk

อรรวรรณ จำพุฒ

(Orawan Jamphut) 118

สถิติเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ: ประเด็นวิเคราะห์ตัวแบบผลิตภัณฑ์สุขภาพ

Statistics for Consumer Protection in Public Media: Health Product Model
Analysis Issues

กฤษณ์ รักษาทิเจริญ และอรรถพล กาญจนพงษ์พร

(Krish Rugchatjaroen and Attapol Kanjanapongporn) 132

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมในภาครัฐ

Innovation Lab in Public Sector

ฤทัยทิพย์ จันทรสระแก้ว

(Ruetaitip Chansrakaeo) 152

กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาโขน

The Khon Wisdom's Transmission and Learning Process

วันที่รับบทความ: 27 ตุลาคม 2563

กิตติพิสิธ ญาณกิตตินกุล¹

วันที่แก้ไขบทความ: 23 พฤศจิกายน 2563

พีรเทพ รุ่งคุณากร²

วันที่ตอบรับบทความ: 2 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาโขนของครูโขนประชากรเป็นครูโขนหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงโขนกรมศิลปากร โขนชาวบ้าน และโขนประยุกต์ จำนวน 13 ท่าน เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผ่านการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยมีความเชื่อมั่นระหว่าง 0.6-0.8 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ภูมิปัญญาโขนสู่ศิลปกรรมร่วมสมัย สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) โขนในระบบโรงเรียน และ 2) โขนนอกระบบโรงเรียน โดยสามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้ของครูโขนออกเป็น 7 ประเด็น ดังนี้ 1) มุมมองในภูมิปัญญาโขน 2) แรงจูงใจของผู้เรียน 3) รูปแบบการเรียนการสอน 4) ลักษณะครู 5) บรรยากาศการเรียนการสอน 6) ความสามารถในการเรียนรู้ และ 7) วิธีการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาโขน แบ่งออกได้เป็น 6 ประเด็น ได้แก่ 1) มุมมองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน และที่มีต่อนักเรียนในปัจจุบัน 2) มุมมองที่ครูมีต่อตนเอง 3) รูปแบบและวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโขน 4) สิ่งแวดล้อมและการใช้สื่อการเรียนรู้ 5) ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหา และ 6) ข้อเสนอแนะในการถ่ายทอดภูมิปัญญา

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาโขน

¹ นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
e-mail: kitpisit11@gmail.com

² อ.ดร. ประจำภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Khon Wisdom's Transmission and Learning Process

Received: October 27, 2020

Revised: November 23, 2020

Accepted: December 2, 2020

Kitpisit Yanakittinukul¹

Bheeradhev Rungkhunakorn²

Abstract

The objective of this study is to study the learning and transmission process of Khon wisdom from 13 Khon masters or experts in Khon of Fine Arts Department, local Khon, and applied Khon. The research instruments included a semi-structured interview with the content validity assessment verified by 5 experts at the confidence value between 0.6 – 0.8. It was found that the transmission and learning process of Khon wisdom to contemporary performing arts could be divided into two groups, which were 1) Khon in the formal education and 2) Khon in the non-formal education. The learning process of Khon masters was divided into seven issues, which were 1) perspectives on Khon wisdom, 2) the motivation of learners, 3) teaching styles, 4) masters' characteristics, 5) teaching and learning atmosphere, 6) the capability of learners, and 7) methods for transmitting Khon wisdom. The method for transmitting Khon wisdom could be divided into six features as follows: 1) perspectives on instructional management and on current students, 2) the masters' points of view on themselves, 3) principles and methods for transmitting Khon wisdom, 4) environment and learning media, 5) problems and obstacles to transmitting knowledge and solving problems, and 6) suggestions for wisdom transmission.

Keywords: learning process, knowledge transmission, Khon wisdom

¹ Lifelong Education and Human Development, Faculty of Education Silpakorn University
e-mail: kitpisit11@gmail.com

² Ph.D. Lifelong Education and Human Development, Faculty of Education Silpakorn University

บทนำ

โลกปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งการเรียนรู้ และเป็นยุคแห่งการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ผ่านสื่อต่าง ๆ สำหรับเครื่องมือที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ การศึกษา มีหลากหลายอย่างตามความถนัดของผู้สอน และตามความสนใจของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นดนตรี กีฬา นาฏศิลป์ หรือแม้แต่วัฒนธรรมประเพณีก็เป็นเครื่องมืออีกส่วนหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยการศึกษาเหล่านี้จัดอยู่ในการศึกษาเพื่อมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกของคนในชาตินั้น ๆ เพื่อให้คนในชาติเกิดจิตสำนึกและอนุรักษ์สืบสานวิถีความเป็นเอกลักษณ์ของชาติตน เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามของตนเองให้นานาประเทศได้เห็นผ่านศิลปะการแสดงต่าง ๆ อาทิ โขน เป็นต้น (ฉันทนา สันธนากร เอี่ยมสกุล, 2545, หน้า 6-7)

โขนนั้นถือเป็นภูมิปัญญาของนาฏกรรมชั้นสูง มีประวัติความเป็นมายาวนาน สำหรับประเทศไทยปรากฏหลักฐานจดหมายเหตุของชาวต่างชาติที่ได้เดินทางมายังกรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น คือ มงสิเออร์ เดอ ลา ลูแบร์ (Monsieur De La Loubère) ราชทูตฝรั่งเศส ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่า โขนเป็นการแสดงละคร ระบำ เป็นคนเต้นรำ ตามเสียงจังหวะพิณพาทย์ เป็นการร่ายรำเข้า ๆ ออก ๆ หลายคำรบ ตามจังหวะซอและเครื่องดนตรีอย่างอื่นอีก ตัวผู้เต้นรำนั้นสวมหน้าโขนและถือศาสตราวุธ (ทำเทียม) ออกต่อสู้กัน (ธีรภัทร์ ทองน้อม, 2555, หน้า 1-3) ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 208) ระบุความหมายของโขนเอาไว้ว่า โขน หมายถึง การเล่นอย่างหนึ่งคล้ายละครรำ แต่เล่นเฉพาะในเรื่องรามเกียรติ์ โดยผู้แสดงสวมหัวจำลองต่าง ๆ ที่เรียกว่า หัวโขน หรือหมายความถึงไม้ใช้ต่อเสริมหัวเรือท้ายเรือให้งอนเชิดขึ้นไปที่เรียกว่า โขนเรือ หรือใช้สำหรับเรียกเรือชนิดหนึ่งที่มีโขนว่าเรือโขนเช่น เรือโขนขนาดใหญ่หน่อยเหลือหลายในลิลิตพยุหยาตรา หรือหมายความถึงส่วนสุดทั้งสองข้างของรางระนาดหรือฆ้องวงใหญ่ที่มีลักษณะงอนขึ้นว่า โขน

การแสดงโขนในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มตามที่มาของการถ่ายทอดและเรียนรู้ภูมิปัญญาโขน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 โขนในระบบโรงเรียน คือ การเรียนโขนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ หรือเรียกว่า โขนกรมศิลปากร กลุ่มที่ 2 โขนนอกระบบโรงเรียนคือ โขนชาวบ้านและโขนที่มีการแสดงปรับประยุกต์ในการแสดงร่วมสมัยต่าง ๆ เช่น โขนชาวบ้านหรือคณะเอกชน เช่น ศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร บ้านตุ๊กกะต๋นหุ่นกระบอกไทย ศิลปกรรมร่วมสมัย 18 Monkeys Dance Theatre และคณะไก่แก้วการละคร ที่มีการนำมาแสดงโขนมาปรับประยุกต์กับการแสดงร่วมสมัยประเภทต่าง ๆ

การศึกษาวិชาโขน มีกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้อยู่ 6 ภูมิปัญญา ได้แก่ ภูมิปัญญาพิธีกรรม ภูมิปัญญาการแสดง ภูมิปัญญาดนตรี บทพากย์เจรจาการขับร้อง ภูมิปัญญางานประดิษฐ์ศิลป์ ภูมิปัญญาด้านฉากเวที และภูมิปัญญาการจัดการแสดง ซึ่งทั้งหมดมีรูปแบบในการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ที่น่าสนใจเฉพาะแต่ละแห่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะที่น่าสนใจและมีวิธีการสอนที่ต่างกัน

การศึกษาตลอดชีวิตกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ถือว่าเป็นสิ่งมีค่าที่สำคัญซึ่งนอกจากเป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีด้านศิลปวัฒนธรรม ในความรู้โขนยังก่อให้เกิดการประยุกต์ดัดแปลง (นงคันทน์ช ไพโรพบูลยกิจ, 2542, หน้า 95-96) โขนเป็นความเชื่อ ความคิด ความสามารถ ความรู้ และสติปัญญา ของบรรพบุรุษที่ตกผลึกขององค์ความรู้ด้านศิลปะการแสดงโขน ที่มีกระบวนการกลั่นกรององค์ความรู้ และมี

การรักษาสืบทอดดำรงไว้ ฟื้นฟู และประยุกต์ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และผสมผสานความรู้หลายแขนง สร้างสรรค์ทางด้านวัฒนธรรม และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่คนไทยภาคภูมิใจ โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญา หมายถึง กระบวนการนำความรู้ ภูมิปัญญาของชน 5 ประการ มาสื่อการแสดง การสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์ ปรับปรุง ในขณะที่ยังคงเรียนรู้ภูมิปัญญาของชน หมายถึง การใฝ่เรียนรู้ การแสวงหา และจัดการความรู้ไปสู่การประยุกต์ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพื่อการอนุรักษ์ และดัดแปลงสู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย (พิรเทพ รุ่งคุณากร และคณะ, 2562, หน้า 21-27) จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาของชน มีกระบวนการศึกษาและการถอดบทเรียนที่จำเป็น และมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์หรือการแสดงของชน เพื่อเข้าใจกระบวนการของครู ว่าครูผู้ฝึกมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาของชนอย่างไร และลูกศิษย์มีการเรียนรู้ได้อย่างไร และเมื่อมีการถ่ายทอดความรู้แล้ว ผู้รับการถ่ายทอดความรู้สามารถนำเอาความรู้ไปประยุกต์ให้เข้ากับศิลปกรรมร่วมสมัยอย่างไร ในยุคสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงของโลกและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งการวิจัยฉบับนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษาและทำการวิจัย การศึกษาในครั้งนี้จึงจะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์สืบสาน ดัดแปลง และประยุกต์

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาของชน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จำกัดขอบเขตในการศึกษา เรื่อง กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาของชน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ภูมิปัญญาของชนสู่ศิลปกรรมร่วมสมัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเบื้องต้นจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัย สามารถสรุปเป็นขอบเขตด้านเนื้อหาองค์ประกอบได้ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชน

- ภูมิปัญญาของชน 6 ประการ ซึ่งประกอบด้วย ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม ภูมิปัญญาด้านการแสดง ภูมิปัญญาด้านดนตรีบทพากย์ การเจรจา ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ศิลป์ ภูมิปัญญาด้านฉากและเวที และภูมิปัญญาด้านการจัดการแสดง

- กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของชน โดยการนำความรู้ภูมิปัญญาของชน 6 ประการ มาเผยแพร่ผ่านการจัดการเรียนการสอน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่ออนุรักษ์และปรับปรุง

- การเรียนรู้ภูมิปัญญาของชน โดยใช้หลักใฝ่เรียนรู้ แสวงหา และจัดการความรู้ไปสู่การประยุกต์ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เพื่อการอนุรักษ์และดัดแปลงสู่ศิลปะการแสดงร่วมสมัย

2. ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 มีหลักเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

- เป็นครูสอน หรือเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านโขน อย่างน้อย 10 ปี
- มีประสบการณ์ในการแสดงโขน อย่างน้อย 10 ปี
- เป็นที่รู้จักในนักแสดงโขน ศิลปิน ครูโขน ผู้ประกอบอาชีพโขน หรือศิลปินแห่งชาติ

หรือครูแห่งแผ่นดิน หรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น

- สามารถให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลการวิจัยได้ตลอดจนกว่างานวิจัยจะสิ้นสุด

2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย

ภูมิปัญญาโขน	โขนในระบบโรงเรียน	โขนนอกระบบโรงเรียน
1. ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม	ครูโขน	ครูโขน ครูดนตรี
2. ภูมิปัญญาด้านการแสดง	ครูดนตรี	ครูช่างประดิษฐ์ศิลป์
3. ภูมิปัญญาด้านดนตรี ขับร้อง บทพากย์เจรจา	ครูช่างประดิษฐ์ศิลป์	นักจัดการการแสดง
4. ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ศิลป์	ครูด้านฉาก เวที	
5. ภูมิปัญญาด้านการจัดการฉาก เวที	นักจัดการการแสดง	
6. ภูมิปัญญาด้านการจัดการการแสดง		

วิธีการดำเนินการวิจัย:

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาโขนของครูโขน โดยมีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากรผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัย ได้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 13 ท่าน ประกอบด้วย

- ครูนักแสดง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
- ครูนักดนตรี นักพากย์ จากสำนักสังคีต กรมศิลปากร
- ครูช่างประดิษฐ์ศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
- ครูนักจัดการแสดง จากสำนักสังคีต กรมศิลปากร
- ครูโขนชาวบ้าน ศูนย์อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เขตทวีวัฒนา
- ครูโขนประยุกต์ 18 Monkeys Dance Theatre คณะไก่แก้วการละคร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์รายบุคคลกึ่งโครงสร้าง โดยผ่านการตรวจแบบสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ โดยมีคะแนนความตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา อยู่ระหว่าง 0.6-0.8 จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาศาสนาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงโขน คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

3. วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 13 คน โดยการนัดหมายก่อนสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ด้วยคำถามปลายเปิด รวมถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมสนทนาและการประชุมวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการแสดงโขน

4. ขั้นตอนการวิจัย

4.1 ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารเชิงวิชาการ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการแสดงโขน ผู้ทรงคุณวุฒิโดยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการด้วยคำถามปลายเปิด โดยใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ และส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ และแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4.3 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการ และข้อมูลภาคสนามจากการสังเกต และการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบสามเส้า คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลของผู้วิจัยที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ ข้อมูลแหล่งเวลา ข้อมูลแหล่งสถานที่ และข้อมูลแหล่งบุคคล เพื่อให้ข้อมูลตรงกับความจริง และนำมาสรุปสาระความสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

4.4 นำเสนอวิทยานิพนธ์ และการเผยแพร่งานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาโขนของครูโขนได้ข้อค้นพบจากการวิจัยโดยมีกระบวนการวิจัย จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ 7 ประเด็น เป็นการเรียนรู้ของครูโขนในบริบทนักเรียนโขน

1.1 มุมมองในภูมิปัญญาโขน จากมุมมองของครูโขนสามารถสรุปภูมิปัญญาโขนได้เป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม ในการประกอบพิธีไหว้ครู การครอบครูโขนละคร ซึ่งนิยมใช้เพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงในการประกอบพิธีกรรม และใช้เพลงสาธุการในการจบพิธีกรรม 2) ภูมิปัญญาด้านการแสดง ในการแสดงโขนมีจารีตในการแสดงที่สำคัญ เช่น การเข้าออกฉากการแสดง การใช้พื้นที่ในการแสดง เช่น การยกบ ฉากท้องพระโรง การแปลงกาย เป็นต้น 3) ภูมิปัญญาด้านดนตรีและบทพากย์เจรจา มีการใช้ดนตรีประกอบการแสดงของโขน เช่น การแปลงกาย การยกบ จะใช้ดนตรีวงปี่พาทย์เข้าผสมผสาน พร้อมการพากย์และขับร้อง 4) ภูมิปัญญาด้านประดิษฐ์ศิลป์ มีการประดิษฐ์เครื่องโขน โดยใช้การปักกลดลายที่สวยงามและใช้สีที่สื่อถึงตัวละคร รวมถึงความประณีตในการประดิษฐ์หัวโขนและศาสตราวุธ 5) ภูมิปัญญาด้านฉากและเวที มีการออกแบบฉากให้สมจริงตามท้องเรื่องของการแสดง เช่น ป่า ภูเขา แม่น้ำ เมือง ท้องพระโรง เป็นต้น และ 6) ภูมิปัญญาด้านการจัดการแสดง มีการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ได้แก่ ฝ่ายเครื่องโขน ฝ่ายเครื่องดนตรี ฝ่ายแสงสีเสียง เป็นต้น การนำการแสดงโขนมาจัดแสดงเพื่อสร้างรายได้ ครูโขนต้องมีการนำการแสดงโขนมาประยุกต์และปรับเปลี่ยนเพื่อให้ทันสมัยเกิดความน่าสนใจ ครูโขนต้องคิดสร้างสรรค์หารูปแบบการแสดงที่แปลกใหม่ โดยอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมมาพัฒนาและประยุกต์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่มาประกอบการแสดงมีความสมบูรณ์สู่ศิลปกรรมร่วมสมัยแต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของโขนจารีต

1.2 แรงจูงใจของผู้เรียน การเรียนโขนต้องอาศัยทักษะและการฝึกฝนอย่างหนัก ผู้เรียนจึงต้องเป็นผู้ที่มีความชื่นชอบและมีใจรักในการแสดงโขน แรงจูงใจของผู้เรียนโขน จึงเริ่มจากสถาบันครอบครัวที่มีการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาซึมซับการแสดงโขนมาตั้งแต่เด็ก จึงเกิดความรักศรัทธาและฝึกฝนจนกลายเป็นอาชีพ หรืออาจได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวที่เป็นสำนักโขนสืบทอดต่อกันมา หรือปัจจัยภายนอกที่เกิดจากการเห็นการแสดงโขนในพิธีต่าง ๆ และเกิดความชื่นชอบตัวละคร จึงเข้ามาศึกษาในสถาบันการศึกษาที่สอนการแสดงโขนโดยตรง เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์

1.3 รูปแบบการเรียนการสอน การเรียนการสอนโขน โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีการจัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ นาฏศิลป์ขั้นต้น นาฏศิลป์ชั้นกลาง และนาฏศิลป์ชั้นสูง การเรียนการสอนเน้นวิชาปฏิบัติหรือเรียกว่าวิชาเอก คือ ฝึกปฏิบัติในการรำมากกว่าการเรียนวิชาการ โดยวิชาเอกจะแบ่งออกเป็น เอกโขนลิง เอกโขนยักษ์ เอกโขนพระ การคัดเลือกผู้เรียนครูจะเป็นผู้คัดเลือกผู้เรียนชายที่มีสรีระ รูปร่าง หน้าตาที่เหมาะสมกับตัวละครตัวละคร ด้วยักษ์ และตัวลิง การเรียนการสอนเริ่มตั้งแต่การฝึกทำพื้นฐาน เพื่อให้ นักเรียนมีทักษะการรำ จนถึงการรำเพลงชั้นสูง และนำไปประกอบวิชาชีฟได้ การเรียนโขนมีการฝึกพื้นฐานที่เข้มข้นเพื่อให้ผู้เรียนเหมาะสมกับตัวละคร การเรียนการสอนจึงต้องมีกฎระเบียบที่เข้มงวด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ครูเปรียบเสมือนพ่อแม่ที่สามารถลงโทษลูกศิษย์ได้ในยามที่ลูกศิษย์ทำผิด นอกจากนี้ รูปแบบการเรียนการสอนที่เปรียบเสมือนครอบครัวรุ่นพี่ จึงมีส่วนในการดูแลเป็นผู้ช่วยครู คอยดูแลรุ่นน้องเป็นการเอื้ออาทรต่อกัน ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นภาพที่สวยงามของการเรียนการสอนในศาสตร์นี้

1.4 ลักษณะครู ครูโชนเป็นมีความเป็นครูที่ลูกศิษย์สามารถเรียกว่าครูว่า “พ่อ” เพราะครูโชนจะดูแลนักเรียนเหมือน “ลูก” ครูโชนเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์มาก จึงมีความเชี่ยวชาญและอยากถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้ให้แก่ลูกศิษย์ ครูโชนจะมีความเข้มงวดเกี่ยวกับระเบียบวินัยอย่างมาก โดยเฉพาะในการฝึกปฏิบัติการรำที่ต้องอาศัยทักษะ และเทคนิคเฉพาะของครูผู้สอน มีการสอนแบบตัวต่อตัวทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน นอกจากนี้ลักษณะครูโชนที่ถูกถ่ายทอดมาตั้งแต่รุ่นครูจึงถือปฏิบัติต่อกันมาที่สำคัญ คือ การมีระเบียบ มีวินัย มีความอดทน มีความขยันในการฝึกซ้อม มีสมาธิรวบรวมสมาธิต่อผู้ใหญ่ ต่อครู และต่อรุ่นพี่ อีกทั้งศิลปะการแสดงโชน เป็นศิลปะชั้นสูงของไทยที่นิยมแสดงในพิธีการสำคัญ ๆ ครูโชนและนักเรียนโชนจึงจำเป็นต้องยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด

1.5 บรรยากาศการเรียนการสอน ห้องที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนโชนจะเป็นห้องโถงยาวมีการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน เช่น โชนพระ โชนยักษ์ และโชนลิง สำหรับตัวนางจะต้องไปเรียนร่วมกับโชนพระที่เป็นผู้หญิง บรรยากาศการเรียนการสอนจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียน เพื่อน และรุ่นพี่กับรุ่นน้อง เช่น การช่วยกันแต่งเครื่องโชน การสอนการแต่งหน้า การสอนตีลังกา เป็นต้น

1.6 ความสามารถในการเรียนรู้ การเรียนการสอนโชน เป็นการเรียนการสอนแบบฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญในการแสดง ผู้เรียนต้องใช้ทักษะทั้งทางร่างกายในฝึกปฏิบัติจากทักษะง่ายไปจนถึงทักษะที่ยากขึ้น สำหรับการเรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ เกิดจากการจดจำกระบวนการท่า ทั้งจากครูโชนที่ถ่ายทอดโดยตรงไปจนถึงการจดจำจากการชมการแสดงโดยตรง รวมไปถึงไหวพริบปฏิภาณในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระหว่างงานแสดง การเก็บเกี่ยวองค์ความรู้จากศิลปินโชนจากโรงละครแห่งชาติ สิ่งสำคัญในการเรียนรู้ คือ การจดบันทึกท่ารำ ท่าเดินโชน นำกลับมาฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญ

1.7 วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้โชนเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยการจดจำกระบวนการท่าจากครู หรือที่เรียกว่า ต่อท่าจากครูลูกศิษย์ต้องเลียนแบบกระบวนการท่าของครูและนำไปฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เริ่มจากท่าพื้นฐานจนไปถึงเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง เพลงพื้นฐานที่ง่ายไปจนถึงเพลงชั้นสูงที่ยากขึ้น วิธีการเรียนรู้ของครู คือ การซ้อมและฝึกฝนทุกวัน วันละหลายชั่วโมง อีกทั้งยังอาศัยการเรียนรู้จากการแสดงจริง มีบริบทรอบตัวที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น เวทีที่ใช้ในการแสดง เวลาในการแสดง สถานที่ในการแสดง ปัญหาจากนักแสดง เป็นต้น การแสดงในแต่ละครั้งจึงเกิดการเรียนรู้และหาวิธีในการปรับเปลี่ยนรูปแบบและการแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า ซึ่งนับว่าเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียนโดยตรง

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ 6 ประเด็นดังนี้

2.1 มุมมองต่อการจัดการเรียนการสอนโชน และต่อนักเรียนในปัจจุบัน

2.1.1 ประสบการณ์ในการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนปัจจุบัน เป็นการนำประสบการณ์ของครู ที่ได้สั่งสมจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับการสอนในยุคปัจจุบัน ทั้งในเรื่องของกระบวนการท่า และการถ่ายทอดโดยนำประสบการณ์ตรงมาถ่ายทอด รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ นักเรียนมีความเข้าใจในการแสดงโชนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้

ยังพบว่านักเรียนในปัจจุบันมีความรู้เรื่องวรรณคดีและประวัติศาสตร์ไข่น้อยลง เนื่องจากความก้าวหน้าของข้อมูล ความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องคิดกลยุทธ์การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ไข่น ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงของระบบการเรียนการสอน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากระบบการเรียนแบบสะสมคะแนนมาเป็นระบบหน่วยกิต ทำให้ครูและนักเรียนมีระยะเวลาในการเรียนการสอน การฝึกซ้อมไข่นและความเข้มข้นของการฝึกทักษะแม่ไข่นในวิชาปฏิบัติที่เป็นวิชาเอกลดลง เนื่องจากต้องเรียนในวิชาทฤษฎีเพิ่มขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีระยะเวลาในการจดจำกระบวนท่าและระยะเวลาในการฝึกซ้อมลดลง

2.1.3 นักเรียนจำนวนมากไข่น ปัจจุบันมีนักเรียนให้ความสนใจการเรียนนาฏศิลป์มากกว่าในอดีต แต่อัตราครูน้อยกว่านักเรียน ทำให้การเรียนแบบปฏิบัติในการเข้าถึงตัวนักเรียนไม่ทั่วถึง การเลียนแบบกระบวนท่าไข่นของครูในการถ่ายทอดท่าไข่นอาจไม่ชัดเจน เนื่องจากจำนวนผู้เรียนเพิ่มขึ้น ทำให้ความเข้มข้นในการถ่ายทอดไข่นลดลง

2.1.4 กฎระเบียบมากขึ้น การเรียนรู้ในปัจจุบันยังพบปัญหาเรื่องการถ่ายทอดไข่นอย่างหนึ่งคือ ในกระทรวงศึกษาธิการ ได้สั่งยกเลิกการลงโทษเด็กด้วยการเฆี่ยนตี ซึ่งกำหนดทำได้แค่ 4 สถานเท่านั้น คือ 1) ว่ากล่าวตักเตือน 2) ทำทัณฑ์บน 3) ตัดคะแนนความประพฤติ และ 4) ทำกิจกรรมเพื่อให้ปรับเปลี่ยนความประพฤติ ซึ่งมีผลต่อการเรียนการสอนของครูไข่นที่ไม่สามารถเข้มงวดกับการเรียนการสอนได้เท่าที่ควร จึงทำให้พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนไป คือ นักเรียนไม่ให้ความเคารพครู สำหรับครูที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์เช่นเดิม แต่ขาดความใกล้ชิดอย่างเช่นในอดีต

2.1.5 สมรรถนะของครู ในยุคสมัยปัจจุบันครูที่ทำการสอนไข่นส่วนใหญ่ไม่ได้ผ่านการเป็นศิลปินไข่นเหมือนในยุคสมัยก่อน จึงทำให้สมรรถนะในการสอนของครูลดลงไปเพราะขาดประสบการณ์ในการแสดงจริง ดังนั้นครูควรเพิ่มทักษะของการแสดง และเพิ่มประสบการณ์การแสดงในงานพิธีต่าง ๆ เพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์และเพิ่มสมรรถนะในการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการแสดงไข่น เพื่อนำมาจัดการเรียนการสอนและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 มุมมองที่ครูมีต่อตนเอง

2.2.1 ความสามารถของครู สำหรับครูที่มีความสามารถ ต้องสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้การแสดงไข่นให้ถึงแก่นแท้ของบทบาทตัวละคร เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจว่าสิ่งที่ตัวละครต้องการสื่อสารไปสู่ผู้ชมในกระบวนท่าต่าง ๆ ทั้งภาษาท่า นาฏยศัพท์ รวมถึงอารมณ์ของตัวละคร นักเรียนจึงต้องมีความเข้าใจทั้งหลักทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ ครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติอย่างลึกซึ้งในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกศิษย์ เพราะพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนไม่เท่ากัน ซึ่งนักเรียนยุคใหม่ครูต้องหาวิธีการและเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยและเข้าถึงนักเรียนได้ง่าย

2.2.2 การสร้างเอกลักษณ์ ครูโขนบางท่านจะมีความสามารถในการสร้างเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของท่ารำ โดยแต่ละคนจะมีความเป็นตัวเอง เช่น การรำที่ละเอียด รำสวย รำสง่า เป็นต้น ซึ่งเอกลักษณ์และอัตลักษณ์นี้ คือ สิ่งที่แสดงว่าศิลปินสามารถเข้าถึงบทบาท และจิตวิญญาณของตัวละคร แล้ว ส่งผลให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างงดงาม

2.2.3 หน้าที่ของครู ครูโขนมีหน้าที่ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการแสดงโขนทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติให้กับนักเรียนโขน ฉะนั้นครูโขนจึงต้องเป็นผู้ที่มีใจรักในการแสดงโขน มีจรรยาบรรณของความเป็นครู และมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์มีความรู้ให้มากที่สุด ครูจึงเสียสละ และทุ่มเทเวลาในการบ่มเพาะลูกศิษย์ เพื่อให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาโขน ที่เป็นนาฏศิลป์ชั้นสูง และเป็นมรดกโลกในการสืบทอดต่อไป ซึ่งรูปแบบวิธีการสอนในการถ่ายทอดขึ้นอยู่กับครูแต่ละบุคคล

2.2.4 การถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดความรู้ด้านโขนได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และมีการนำเอาหลักอาศรมมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ในความผูกพันระหว่างครูกับลูกศิษย์จะเป็นดังลูกหลาน การเรียนการสอนจะมีความเข้มงวดให้อยู่ในกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด มีการฝึกซ้อมทุกวัน วันละหลายชั่วโมง คนที่มาเรียนจะต้องมีใจรัก มีความสนใจ และชื่นชอบการแสดงโขนเพราะการเรียนโขนนั้นมีทั้งความเหน็ดเหนื่อย ในบางครั้งอาจเกิดความท้อแท้ แต่ก็ต้องฝึกปฏิบัติให้ชำนาญ เพราะความรักในศิลปกรรมศาสตร์นี้

2.3 รูปแบบและวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโขน

2.3.1 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโขน ปัจจุบันรูปแบบในการถ่ายทอดยังคงใช้รูปแบบและวิธีการถ่ายทอดแบบเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนบ้างในบางอย่าง โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อในการสอน เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ครูรับถ่ายทอดมาอย่างไร ก็ถ่ายทอดให้เหมือนต้นฉบับมากที่สุด แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ จารีตโขนซึ่งยังคงต้องดำรงไว้ต่อไป เพราะเป็นสัญลักษณ์และธรรมเนียมปฏิบัติของภูมิปัญญาโขน โดยนักเรียนต้องรู้จักวิธีสังเกตเพราะการเรียนนาฏศิลป์ ต้องช่างสังเกตและมีไหวพริบ จึงจะเห็นลีลาท่ารำของครู แล้วเราต้องมาซ้อมทำตามแบบครู

2.3.2 รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ รูปแบบการถ่ายทอดยังคงรูปแบบเดิม แต่วิธีการถ่ายทอดเปลี่ยนไปในบทบาทครู เมื่อเปลี่ยนจากนักเรียนมาเป็นครูแล้ว ครูจะมีรูปแบบการถ่ายทอดทั้งในมุมมองของตนในบทบาทนักเรียน มุมมองของตนในบทบาทนักแสดง และมุมมองของตนเองในบทบาทครู ซึ่งนักเรียนจะเห็นถึงบริบทของครูผู้สอนในมุมมองต่าง ๆ ในการถ่ายทอดโขน ไม่ใช่เพียงแค่ให้นักเรียนปฏิบัติตามเท่านั้น การสนทนาถามตอบระหว่างครูกับลูกศิษย์จึงเป็นรูปแบบการถ่ายทอดทำให้นักเรียนเข้าใจและสร้างความใกล้ชิดระหว่างครูกับนักเรียน

2.3.3 ประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ การเรียนการสอนโขน เป็นการสร้างประสบการณ์ในส่วนของการถ่ายทอดโขน เพื่อให้ให้นักเรียนทราบว่า โขนเป็นทั้งทักษะและเป็นองค์ความรู้ ความรู้ที่นักเรียนได้รับจะสร้างความชำนาญให้เกิดองค์ความรู้ พัฒนาเป็นภูมิปัญญา และจะมีการสืบทอด

ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งครูโซนส่วนใหญ่จะมีวิธีการสอนลูกศิษย์แบบเข้มงวด บางครั้งอาจมีการว่ากล่าว ตักเตือน หรือการทำโทษ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกศิษย์สามารถจำกระบวนท่า และไม่รำผิตซ้ำ ๆ ได้

2.4 สิ่งแวดล้อมและการใช้สื่อการเรียนรู้

2.4.1 บรรยากาศการเรียนการสอนโซน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับลูกศิษย์จะเป็นเหมือนพ่อแม่ ในอดีตก่อนเรียนก็ต้องมีการรวมกลุ่มกันก่อน จากนั้นก็แยกกลุ่มเฉพาะตามตัวละครมีการใช้เวลาซ้อมนานหลายชั่วโมง ซึ่งในแต่ละวันจะได้เรียนเพียงไม่กี่ท่า เพราะครูต้องการเน้นแต่ละท่าให้ถูกต้อง และเกิดความสวยงาม ซึ่งก่อนการออกท่าในการเรียน นักเรียนจะต้องเตรียมร่างกายให้พร้อมในการเรียนรู้ โดยการดัดตัว เช่น การถีบเหลี่ยม ดัดมือ เต้นแม่ท่า ซึ่งอาจทำให้เกิดความเจ็บปวดจนได้ยินเสียงร้องจากนักเรียนบางคน ครูก็มักจะมิกุศโลบายที่จะหลอกล่อให้นักเรียนลืมความเจ็บปวด

2.4.2 บรรยากาศการเรียนการสอนในปัจจุบัน ในปัจจุบันการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เช่น การรำ การเต้นแม่ท่า จะมีการสอนไม่เข้มงวดมากนัก เนื่องมาจากกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการมีการสั่งห้ามไม่ให้มีการลงโทษในลักษณะที่รุนแรง จึงทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนโซนในปัจจุบันไม่เข้มข้นเหมือนดังยุคสมัยก่อน

2.4.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ จากกฎระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการที่มีการสั่งห้ามไม่ให้มีการลงโทษในลักษณะที่รุนแรง ส่งผลให้ครูไม่สามารถเข้มงวด ตักเตือน หรือทำโทษได้เหมือนดังแต่ก่อน ทำให้การสอนของครูโซนไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้เท่าที่ควร รวมถึงความสามารถในการอดทนของนักเรียนต่อการดัดตัวท่าทางต่าง ๆ จึงส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้โซนแบบดั้งเดิมนั้นมีมาตรฐานลดน้อยลง

2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้และการแก้ไขปัญหา

2.5.1 ปัญหาในการถ่ายทอดความรู้ของครู อาจมีปัจจัยมาจากการที่นักเรียนมาเรียนโซนโดยไม่ได้มีใจรักตั้งแต่แรก แต่เป็นเพราะความชื่นชอบของผู้ปกครอง ทำให้การเรียนการสอนโซนไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร และครูผู้สอนเองก็ยังคงจำกัดสิทธิ์ตามกฎหมายที่อาจเกิดการเข้าใจผิดว่าเป็นการลงโทษในลักษณะที่รุนแรงจนอาจถูกฟ้องร้องได้

2.5.2 อุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้ ลักษณะส่วนบุคคลของนักเรียนในปัจจุบันส่วนมากมักมีสมาธิสั้น ขาดความเอาใจใส่จดจ่ออยู่กับการฝึกซ้อม ทำให้เป็นอุปสรรคในการจดจำท่ารำนอกจากนี้ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังเป็นครูอาวุโสที่คุ้นชินกับการสอนในรูปแบบเดิม ๆ ที่มักจะมีความเข้มงวด และอาจไม่สามารถปรับใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียนได้

2.5.3 การแก้ปัญหา จากยุคสมัยปัจจุบันที่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งในเรื่องของระบบการศึกษาและสภาพแวดล้อม ครูผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ควรมีการพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดความรู้ด้วยสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อดึงดูดความสนใจ และเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้กับนักเรียน ในส่วนของตัวนักเรียนเองก็ต้องมีระเบียบวินัย มีความใส่ใจในการเรียนรู้ มีความขยันและอดทนในการฝึกซ้อม เตรียมตัวเองให้มีความพร้อมทั้งทางกายและทางใจ นอกจากนี้

สถาบันการศึกษาต่าง ๆ อาจมีการปรับปรุงหลักสูตร การประยุกต์รูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของ โชน เพื่อให้สอดคล้องกับการแสดงร่วมสมัย ตลอดจนสังคมโดยทั่วไปที่ควรส่งเสริมให้มีการสืบทอดทาง วัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้อยู่คู่กับสังคมไทยและอารยธรรม โลกสืบไป

2.6 ข้อเสนอแนะในการถ่ายทอดภูมิปัญญา ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้มุมมองและแนวคิดด้านศิลปะ การเรียนโชนไว้ดังนี้ เราจะเรียนรู้อะไรต้องให้เรียนรู้ให้ไปถึงหัวใจของการเรียนรู้ให้รู้ในสิ่งนั้น ให้ลึกถึงแก่น แท้ของการเรียนรู้ นักเรียนต้องรับรู้บริบทของสังคมด้วยว่าตอนนี้มีอะไรที่เปลี่ยนไป สังคมต้องการอะไรจาก การแสดงโชน จุดที่นักแสดงสามารถทำได้เป็นอย่างไร สิ่งสำคัญ คือ จาริตของโชนต้องไม่ลืมและต้องรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีด้วย

จึงสรุปได้ว่า การแสดงโชนเพื่อให้เอื้อกับสังคมปัจจุบัน เช่น จะเล่นโชนเป็นตอนยาว ๆ ไม่ เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เป็นต้น ดังนั้น นักแสดงหรือผู้จัดงานต้องรู้ว่าจะปรับปรุงพัฒนาอย่างไร ต้องรู้ว่า ควรเสริมอะไรเข้าไปในการแสดงบ้างหรืออะไรที่ทำแล้วผิดจารีตก็ต้องระวัง แต่บางอย่างผู้จัดการการแสดง ก็ต้องเปิดใจรับไม่ปิดกั้นทั้งหมด โดยอาจเล็งเห็นว่าสิ่งที่เป็จารีตควรรักษาไว้ แต่บางครั้งต้องดูที่เจตนา ด้วยว่าสิ่งที่ทำนักแสดงทำเพื่ออะไร สำหรับแนวคิดของเด็กรุ่นใหม่อาจทำการแสดงโชนประยุกต์ขึ้นมา ต้องดูที่เจตนาว่าเขาทำเพื่อที่จะนำเสนอให้กับชาวต่างชาติหรือเขาทำเพื่อสื่ออะไร เพื่อเผยแพร่ให้รู้จัก ความเป็นโชนในแบบใด วิธีการนำเสนออาจผ่านกระบวนการผลิตของเขา แต่ถ้าผู้ชมอยากดูต้นฉบับรูปแบบ เดิมเป็นยังงั้ ผู้จัดก็สามารถแนะนำให้ได้แต่สิ่งสำคัญต้องรู้ให้ลึกถึงจริงรู้หลัก ของการเรียนรู้พร้อมกับการ พัฒนา แต่จะพัฒนาอย่างไรให้เจริญรุ่งเรืองนั้น ต้องไม่ทิ้งรากเหง้าของโชนสิ่งสำคัญของคนโชน คือ ประสบการณ์จากการแสดงจริง เพื่อเพิ่มทักษะทุกด้าน เช่น ประสบการณ์การแสดง การกำกับการแสดง การคิดท่าประกอบ การพากย์เจรจา เป็นต้น เหล่านี้คือประสบการณ์ ความรู้ไม่มีวันหยุดนิ่งไม่มีวันจบต้อง คิดว่ากระบวนการทำอะไรที่เหมาะสม สวยงาม ต้องออกแบบรูปแบบอย่างไร ประสบการณ์จะเป็นตัวสอน และผู้เรียนโชน นักแสดงโชน ครูโชน ต้องนำประสบการณ์ไปถ่ายทอดเหมือนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปอภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเรียนรู้และการสะสมความรู้ การศึกษาโชนเป็นการศึกษาจากประสบการณ์ที่ครูได้สะสม ความรู้และนำมาถ่ายทอดให้กับศิษย์ โดยผ่านรูปแบบของวจนภาษา และอวจนภาษา จึงเห็นได้ว่าการ เรียนการสอนของภูมิปัญญาโชน ต้องอาศัยความจำ การเลียนแบบ ผสมผสานกับการประยุกต์ลีลาของท่า และการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาของการเปลี่ยนแปลงของศิลปะร่วมสมัย

2. การจัดการความรู้ เป็นการเสริมสร้างความรู้จากการสังเกต การแสดง การสอนของครู เพื่อนำมาจัดการความรู้ในการแสดง การเรียนการสอนโชน และการถ่ายทอดภูมิปัญญาโชน จากรุ่นสู่รุ่นเพื่อให้ เกิดองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่า อยู่ในหลักการของกรอบความรู้ไม่ให้สูญหายไปจากวัฒนธรรมไทย

3. การนำเสนอและการถ่ายทอด โดยมีรูปแบบของการนำเสนอผ่านกระบวนการเรียนการสอน และผ่านการแสดงในวาระต่าง ๆ สำหรับการถ่ายทอดนั้น มี 2 รูปแบบ คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาใน ระบบโรงเรียน อาทิ โขนกรมศิลปากร โขนสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โขนวิทยาลัยนาฏศิลป์ เป็นต้น การถ่ายทอดภูมิปัญญาในนอกระบบโรงเรียน อาทิ โขนชาวบ้าน โขนประยุกต์ เป็นต้น

4. การประมวลผล และการประเมินผล มีการประมวลผลจากการประเมินผลของรูปแบบการ เรียนการสอนในระบบโรงเรียน โดยเดิมจากการใช้ระบบคะแนน มาเป็นระบบหน่วยกิต ซึ่งปัจจุบันทำให้นักเรียนมีการฝึกทำโขนเบาลงและมีการจดจำแม่ทำได้น้อยลง

5. การปรับปรุง ดัดแปลง ในการเรียนการสอน เมื่อครูถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาโขนให้แล้วนั้น เนื่องจากสรีระของแต่ละคนนั้นไม่เหมือนกัน จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน ดัดมือ เพื่อให้สรีระมีความงาม คล้ายกัน แต่การออกแบบทำนั้นทุกคนที่เรียนรู้จะต้องค้นหา ลีลาการแสดงเป็นของตัวเอง ดังนั้น การเรียนรู้ ภูมิปัญญาโขน จะต้องรับทำจากครูเพื่อมาปรับให้เข้ากับลีลาของตัวเอง

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาโขนของครูโขนนั้น ผู้เรียนจะต้องมี ความรัก ความศรัทธา และมีการสร้างความรู้ด้วยตัวเอง สรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเอง จากการสังเกต เลียนแบบครู จากรูปแบบการเรียนรู้นี้ในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ของการถ่ายทอดภูมิปัญญา โขน และมีการเรียนรู้อยู่ตลอดตามการเปลี่ยนแปลงของศิลปกรรมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 กระทรวงวัฒนธรรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้องค์ความรู้สำหรับจัดทำแผนนโยบาย
- 1.2 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ครูโขนในระบบโรงเรียน ได้ทราบถึงขั้นตอนกระบวนการถ่ายทอดความรู้ กลวิธี การ ถ่ายทอดความรู้ใหม่ ๆ

2.2 ครูโขนนอกระบบโรงเรียน ได้ทราบถึงแนวคิดด้านการสร้างสรรค์ เพื่อเกิดคุณค่าสู่สังคม

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต

3.1 ควรมีการจัดทำคู่มือ หรือศึกษารูปแบบการเรียนการสอนของโขนประยุกต์ และโขน บ้านเพื่อจัดทำเป็นภูมิปัญญาของการเรียนรู้โขนนอกระบบโรงเรียนต่อไป

3.2 ผู้วิจัยท่านอื่น สามารถต่อยอดในการศึกษาในส่วน of นักเรียน นักศึกษาและผู้ปกครอง เพื่อศึกษาข้อมูลด้านประสบการณ์โขน ต่อไป

บรรณานุกรม

- ฉันทนา สันธนากร เอี่ยมสกุล. (2554). *นาฏลีลาอาเซียน*. กรุงเทพฯ: เอ็ม.ที.เพรส.
- ธีรภัทร์ ทองนิ่ม. (2555). *โขน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นงคณัฐ ไพโรหิบุลยกิจ. (2542). *โขน*. กรุงเทพฯ: เอส.ที.พี.เวิลด์ มีเดีย
- พีรเทพ รุ่งคุณากร. (2562). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการศึกษิตตามอัยาศัย นครปฐม:
มหาวิทยาลัยศิลปากร*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

การจัดการความปลอดภัยในการทำงาน

กรณีศึกษา บริษัท สยามควอลิตี้ อินดัสทรีส์ จำกัด

Occupational Safety Management: A Case Study of Siam Quality Industries Company Limited

วันที่รับบทความ: 29 กันยายน 2563

ณัฐวัฒน์ ชัยชนฐาภักดิ์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ: 24 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน และ 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยเลือกวิธีการแบบเจาะจง สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการด้านความปลอดภัยในการทำงาน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 หัวหน้าที่รับผิดชอบความปลอดภัยในการทำงาน บริษัท สยามควอลิตี้ อินดัสทรีส์ จำกัด จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 3 พนักงานที่ปฏิบัติงาน บริษัท สยามควอลิตี้ อินดัสทรีส์ จำกัด จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาระบบการบริหารงานด้านการจัดการความปลอดภัยในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ 2) ปัจจัยการจัดการความปลอดภัย โดยที่โรงงานอุตสาหกรรมจะต้องวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการทำงานที่ปลอดภัยโดยกำหนดถึงทิศทาง เป้าหมาย วิธีการ รวมทั้งดำเนินกิจกรรมควบคู่ไปด้วยกัน และต้องมีการประเมินผลทบทวน เพื่อตรวจสอบสมรรถภาพของการปฏิบัติงานในทุกระดับตามตัวชี้วัดที่ตกลงร่วมกัน และ 3) แนวทางการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน คือ (1) ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านความปลอดภัยและสุขภาพอนามัย (2) ควรเพิ่มและเสริมสร้างให้เกิดการตระหนักรู้ด้านความปลอดภัย และ (3) ควรปรับทัศนคติซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความปลอดภัย

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การจัดการความปลอดภัยในการทำงาน โรงงานอุตสาหกรรม

¹ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น
e-mail: chattawat_s@hotmail.com

Occupational Safety Management: A Case Study of Siam Quality Industries Company Limited

Received: September 29, 2020

Chattawat Chatchathaphat ¹

Revised: October 28, 2020

Accepted: December 24, 2020

Abstract

The objectives of this research are 1) to study problems relating to occupational safety management, 2) to study factors influencing the implementation of occupational safety management, and 3) to draw up the guidelines on the implementation of occupational safety management. This qualitative research was conducted using in-depth interviews, non-participant observation, and related research papers. The researcher chose the purposive sampling technique by purposively selecting five experts and academics in occupational safety management (Group 1), five heads responsible for occupational safety at Siam Quality Industries Co., Ltd. (Group 2), and ten employees working at Siam Quality Industries Co., Ltd. (Group 3). The findings revealed that 1) there were problems relating to the achievement of occupational safety management in relation to its set objectives. Moreover, 2) the industrial factories had to formulate strategic plans for human resource management to ensure occupational safety by defining the direction and goals. Also, there must be a performance evaluation in order to ensure that the work performance at all levels was in accordance with the agreed indicators. With regard to 3) the guidelines on the implementation of occupational safety management, there should be activities (1) to promote safety and health, (2) to raise and strengthen safety awareness, and (3) to adjust attitudes which will affect behavior towards safety.

Keywords: human resource management, occupational safety management, industrial factories

¹ Faculty of Law and Political Science Northern College
e-mail: chattawat_s@hotmail.com

บทนำ

ปัจจุบันงานบุคคลกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงานมีความสำคัญต่อกระบวนการผลิต พนักงานจะทำงานได้ดีก็ต่อเมื่อมีความพร้อม มีความต้องการ มีความรู้สึกและอารมณ์ในการทำงาน การจัดการความปลอดภัยในการทำงาน ที่กำหนดให้พนักงานปฏิบัติงานจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น การจูงใจ การฝึกอบรม สภาพแวดล้อมในการทำงาน ตลอดจนความปลอดภัยในการทำงานเพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ เพราะอุบัติเหตุเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิดมาก่อน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอาจจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายและทรัพย์สิน แต่ถ้าหากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นทำให้เกิดผลเสียหายเราเรียกว่า อุบัติภัย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน คำว่า เกิดอุบัติเหตุ คือ เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อนและก่อให้เกิดผลเสียหายแก่ทรัพย์สินและเป็นอันตรายต่อร่างกายและจิตใจ ปัญหาเรื่องการป้องกันอุบัติเหตุในโรงงาน เป็นปัญหาใหญ่ของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในโรงงาน เพราะเกิดอุบัติเหตุแต่ละครั้งเป็นการทำลายทรัพย์สิน และอาจทำให้ร่างกายพิการหรือเสียชีวิตได้ นอกจากจะทำให้เกิดผลเสียหายดังกล่าว ยังเกิดผลกระทบกับกระบวนการผลิตที่ช้าลงหรือหยุดชะงัก ถึงแม้จะไม่เกิดการเสียชีวิตหรือร่างกายพิการก็ตาม และอุบัติเหตุก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยผู้ประกอบการ หรือพนักงานไม่ได้วางแผนเอาไว้ล่วงหน้า และไม่รู้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด (Birgerdotter, 2006)

สำหรับความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ การทำงานด้านนี้เป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูง แต่ผลตอบแทนที่ได้รับกลับคืนมานั้นอาจมองไม่เห็นเป็นตัวเลข โรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กไม่สามารถที่จะจ้างผู้มีความชำนาญด้านความปลอดภัยได้เพราะเงินทุนน้อย ถ้าต้องนำเงินมาลงทุนเกี่ยวกับความปลอดภัยอาจมีผลกระทบต่อผู้บริหาร ทางด้านผู้บริหารอาจมองไม่เห็นถึงความสำคัญของงานด้านความปลอดภัย ทำให้พนักงานหรือหัวหน้างานไม่กล้าที่จะเสนอ เพราะกลัวปัญหาเกี่ยวกับนโยบายการทำงานของผู้บริหาร ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์และประเมินผลออกมา เพื่อหาสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขได้ รวมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์งานด้วย บางครั้งการทำงานขาดการประสานงานกันก็ก่อให้เกิดความสับสนกับผู้บริหาร โดยเฉพาะกิจการขนาดเล็ก เพราะอาจจะไม่มีคนที่จะไปติดต่อทำความเข้าใจ ด้านการผลิตมีการตั้งเป้าหมายในการผลิตสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การบริการที่มีคุณภาพ ราคาสินค้าเหมาะสมกับคุณภาพและความต้องการของผู้บริโภค และตลาดสินค้า สามารถส่งของได้ทันกับเวลาและความต้องการ ไม่ผลิตมากน้อยเกินไป การทำงานในระดับชาติและนานาชาติเริ่มให้ความสนใจในงานสิ่งแวดล้อมสถานที่ทำงานมีความปลอดภัย (พรธิภา มีโกศา, 2552, หน้า 16)

คมสันต์ ธงชัย ญัฐพงศ์ เครือศิริ และธนสนี สมบูรณ์ (2552, หน้า 76) อุบัติเหตุจากการประกอบอาชีพ อุบัติเหตุจากการทำงาน อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในการจ้างงาน ทำให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตคน เครื่องจักร สิ่งของ อาจเกิดขึ้นในทันทีหรือในช่วงเวลาถัดไปได้ อาจเกิดขึ้นในสถานที่ทำงานหรือนอกสถานที่ทำงานก็ได้ การดำเนินการด้านความปลอดภัยจะกำหนดเป้าประสงค์ของการดำเนินการไว้เสมอ เช่น การกำหนดเป้าหมายผลผลิต ผลลัพธ์ กิจกรรมต่าง ๆ การฝึกอบรมที่ครอบคลุมทุกด้าน งบประมาณที่เหมาะสม รวมถึงการประสานงานของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งภายในและภายนอก หลักการดำเนินงานด้านความปลอดภัยนั้น มีขั้นตอนต่าง ๆ และความพร้อมในการปฏิบัติงานในแต่ละด้าน การปฏิบัติในขั้นที่ต่ำสุดของกฎหมายด้านความปลอดภัยของโรงงานอุตสาหกรรม ภาครัฐควรกำหนดกฎหมายและขั้นตอน

การพัฒนาเพื่อดำเนินงานทางด้านความปลอดภัย จะหาแนวทางในการควบคุมป้องกัน กำจัดสาเหตุที่อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุต่อชีวิตและทรัพย์สินของโรงงาน การดำเนินงานจัดเก็บข้อมูลและความพร้อมของบุคลากรมีมากขึ้น โดยเน้นถึงเทคนิค การควบคุมป้องกันอัคคีภัย ระบบรักษาความปลอดภัย การควบคุมคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ การป้องกันการหยุดทำงานของเครื่องจักร และในขั้นต่อไปจะนำผลการป้องกันความสูญเสียมาเชื่อมโยงกับระบบประกันภัยที่จะช่วยในการลดความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ การดำเนินงานให้ครบทุกขั้นตอนจะทำให้โรงงานอุตสาหกรรมมีพื้นฐานที่จะดำเนินงานในด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงทั้งหมดที่เกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม จะช่วยให้โรงงานอุตสาหกรรมดำเนินงานได้อย่างปลอดภัยไม่มีความเสี่ยง

พื้นฐานการเกิดอุบัติเหตุจากการประกอบอาชีพ การประกอบอาชีพในทุกอาชีพมีโอกาสในการเกิดอุบัติเหตุ ถ้ามีความรุนแรงจะเกิดการบาดเจ็บขึ้นได้ เกิดจากการทำงานมีสาเหตุเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยพื้นฐานพบว่าสาเหตุมาจากการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยไม่ดีพอ ระบบการจัดการบกพร่อง ไม่มีผู้รับผิดชอบด้านความปลอดภัยโดยตรง ผกผันกับโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ทำให้ขาดผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบและตรวจตราโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุที่เอื้อต่อการเกิดอุบัติเหตุ และสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน เช่น ขาดความรอบคอบ ไม่ระมัดระวัง เครื่องป้องกันอันตรายของเครื่องจักรที่จัดไว้ให้แต่ไม่ใช้ ใช้เครื่องมือเครื่องใช้ไม่ถูกต้องกับลักษณะของงานที่ทำ เป็นต้น การทำงานที่ไม่ปลอดภัย สภาพของโรงงาน สภาพของเครื่องจักร และกระบวนการผลิต ไม่มีความปลอดภัยเพียงพอ ส่งผลทำให้ผู้ทำงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ การเสียชีวิต เกิดจากระบบความปลอดภัยไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีอุปกรณ์ด้านความปลอดภัย บริเวณสถานที่ทำงานสกปรก การระบายอากาศผิดปกติ เป็นต้น Genaidy (2007, p. 19)

จากสภาพของงานที่ไม่ปลอดภัย และการกระทำของพนักงานที่ไม่ปลอดภัย การกระทำของคนทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความปลอดภัยในการทำงาน บริษัท สยามควอลิตี้ อินดรัสทรีส์ จำกัด เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการความปลอดภัยในการทำงานกรณีศึกษา และเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อดำเนินงานทางด้านความปลอดภัย จะหาแนวทางในการควบคุมป้องกัน กำจัดสาเหตุที่อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุต่อชีวิตและทรัพย์สินของโรงงาน การดำเนินงานจัดเก็บข้อมูลและความพร้อมของบุคลากรมีมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน
3. เพื่อหาแนวทางการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) นั้น เบื้องต้นทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการบวนการวิจัยตามระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์กับปัจจัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้ที่มีความรู้ด้านการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน กรณีศึกษา บริษัท สยามควอลิตี้ อินดรัสทรีส์ จำกัด โดยผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ ด้านการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 หัวหน้าที่รับผิดชอบการบริหารจัดการความปลอดภัยในการทำงาน บริษัท สยามควอลิตี้ อินดรัสทรีส์ จำกัด จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 3 พนักงานที่ปฏิบัติงาน บริษัท สยามควอลิตี้ อินดรัสทรีส์ จำกัด จำนวน 10 คน ขอบเขตด้านเนื้อหา แนวคิด และทฤษฎีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แนวคิดและทฤษฎีการจัดการ แนวคิดและทฤษฎีอาชีวอนามัย ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา บริษัท สยามควอลิตี้ อินดรัสทรีส์ จำกัด ขอบเขตด้านพื้นที่ สหประชาคมส่งเสริมความปลอดภัยและอนามัยในการทำงาน (ประเทศไทย) ในพระราชูปถัมภ์และโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท สยาม ควอลิตี้ อินดรัสทรีส์ จำกัด อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยได้เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 11 พฤษภาคม 2562 ถึงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (interview guide) โดยแนวคำถามการสัมภาษณ์ พัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participation observation) แนวคำถามในประเด็นที่ศึกษาครอบคลุมการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงและแบบบันทึกภาคสนาม (field note) เพื่อบันทึกการสนทนาระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึกในรายละเอียดข้อมูลและประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นจากการสัมภาษณ์อย่างมีประสิทธิภาพครบถ้วนตามประเด็นหลักในการศึกษาการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ อาศัยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามในการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมเนื้อหาครบถ้วน ข้อคำถามถูกต้องเหมาะสมตรงตามโครงสร้าง และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นชอบแล้วไปทดลองสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ในส่วนของความเชื่อมั่นนั้นทดสอบด้วยวิธีสัมภาษณ์ซ้ำ เช่นเดียวกับแบบสอบถามที่ใช้วิธีสอบซ้ำ หรือตรวจสอบความเชื่อมั่นของคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยการใช้ผู้สัมภาษณ์หลายคนสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนเดียว แล้วตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบกับผู้สัมภาษณ์คนอื่น ๆ หรือใช้ผู้สัมภาษณ์คนเดียว เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำข้อมูลดังกล่าวให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ยืนยันคำตอบของตนเองก็ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตระหว่างการสัมภาษณ์ รวมทั้งใช้เครื่องบันทึกเสียง และการบันทึกข้อมูลภาคสนาม (field note) โดยอาศัยการสังเกตเพื่อเก็บรายละเอียดทั้งบริบทสิ่งแวดล้อม พฤติกรรม กิจกรรม เหตุการณ์ คำพูดจากการได้ยินและสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นงานวิจัยที่ศึกษา และเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยนำข้อมูลจากภาคสนามมารวบรวมจัดระบบให้เป็นหมวดหมู่ตามประเด็นหลักในการศึกษา สถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และระยะเวลาในการสัมภาษณ์จะขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์จะนัดวันเวลาสถานที่ที่สะดวกในการให้ข้อมูลกับผู้วิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าสองครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามจุดมุ่งหมายในการวิจัย ซึ่งแต่ละครั้งใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณหนึ่งชั่วโมง จนกว่าผู้วิจัยจะได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามประเด็นที่ศึกษาเป็นหลัก และจะหยุดการสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลมีความครบถ้วน (saturation of data) โดยพบว่าข้อมูลที่ได้เริ่มซ้ำกับข้อมูลเดิม ไม่มีข้อมูลใหม่เพิ่มเติมจากข้อมูลเดิมที่เก็บรวบรวมได้ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ข้อมูลครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำหลักการวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ประการ ประกอบด้วย การลดทอนและกลั่นกรองข้อมูล (data reduction) การแสดงและพรรณนาข้อมูล (data display and description) และการหาข้อสรุปและตรวจผลการวิจัย (conclusion and verification) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและการตีความหมายของผล หรือข้อค้นพบและใช้รูปแบบการวิเคราะห์และแบบจำแนกชนิดข้อมูล (typological analysis) ของไมล์และฮูเบอร์แมน คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (typologies) ซึ่งหมายถึง ขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ แบบใช้ทฤษฎี คือ การแยกชนิดในเหตุการณ์นั้น ๆ โดยการยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบ ซึ่งแบ่งออกเป็น การกระทำ (acts) และแบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ การจำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมกับข้อมูล ซึ่งอาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลเป็นชนิดง่าย ๆ ตามประเภทที่ผู้วิจัยสังเกต (miles & huberman, 1994, pp. 67-69)

การนำเสนอข้อมูล สำหรับการนำเสนอข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ นำมารวบรวมข้อมูล ดำเนินการศึกษาวិเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ประเด็นที่กำหนดไว้ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้มาสรุปอภิปรายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการความปลอดภัยในการทำงานพบว่า ภารกิจการจัดการความปลอดภัยในการทำงานที่โรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน จะกระทำภารกิจหลักให้บรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพนั้น โรงงานอุตสาหกรรมจำเป็นจะต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน ดังนั้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงจัดเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการบริหารงาน เพราะบุคลากรเป็นผู้จัดหา และใช้ทรัพยากรบริหารอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ถ้าโรงงานอุตสาหกรรมกับการ

จัดการความปลอดภัยในการทำงานเริ่มต้นด้วยการมีบุคลากรที่ดี มีความสามารถ ปักจ้ยด้านอื่น ๆ ก็จะได้ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า

“ทรัพยากรมนุษย์ (human resource) เป็นบุคคลซึ่งมีความพร้อม มีความจริงใจ และสามารถที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายของโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน หรือเป็นบุคคลในโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงานที่สามารถสร้างคุณค่าของระบบการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ดังนั้นโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงานจึงมีหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ปฏิบัติงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ของโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งต้องใช้การวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์เข้ามาช่วย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 1 และ 2, การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม, 12 กรกฎาคม 2562)

ดังนั้น บุคลากรที่มีคุณภาพในปริมาณที่เหมาะสมกับงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินการที่เกี่ยวกับบุคคลที่ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน พร้อมทั้งดำเนินการบำรุงรักษาและพัฒนาให้ทรัพยากรมนุษย์ของโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงานมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยมีภารกิจหลัก ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การกำหนดงานหรือออกแบบงาน การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การประเมินผลพนักงาน การฝึกอบรมและพัฒนา ค่าตอบแทน สุขภาพ และความปลอดภัย การพ้นจากงานของพนักงาน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกระดับที่จะต้องรับผิดชอบต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดการความปลอดภัยในการทำงานพบว่า โปรแกรมความปลอดภัยเป็นการกระตุ้นความสนใจในโปรแกรมความปลอดภัยด้วยการออกแบบให้เกิดความสนใจของบุคคลต่อโปรแกรมความปลอดภัยว่าคิดอะไรและจะทำอะไร วัตถุประสงค์ของการตระหนัก ก็คือ การทำให้บุคคลจำนวนมากที่สุดคิดและพูดถึงความปลอดภัย การยอมรับเริ่มต้นเมื่อผู้ปฏิบัติงานรู้สึกมีส่วนร่วมกับโปรแกรมความปลอดภัย และโปรแกรมนี้ส่งผลต่อตัวเองอย่างชัดเจน การชีวิตผู้ปฏิบัติงานด้วยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรมความปลอดภัย จะนำผู้ปฏิบัติงานไปสู่ระดับต่อไปของความปลอดภัยการปฏิบัติ คือ ระดับที่ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมต่อโปรแกรมความปลอดภัยด้วยการมีกิจกรรมและมีส่วนร่วมในทีมและคณะกรรมการความปลอดภัย และการนำเสนอความคิดเห็นของเขาผ่านระบบข้อเสนอแนะนี้ คือระดับที่บุคคลเรียนรู้โดยการปฏิบัติ และได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในด้านความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า

“นโยบายที่แสดงถึงเจตนารมณ์ ความมุ่งมั่นของโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน และฝ่ายบริหารที่จะดูแลความปลอดภัยในการทำงานให้แก่ชีวิตและบุคลากรทุกคน อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรที่เผยแพร่ให้เห็นถึงการสนับสนุนโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน จัดตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยในการทำงาน (คปอ.) เพื่อเป็นหน่วย

บริหารจัดการ และประสานความร่วมมือให้เกิดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สร้างการมีส่วนร่วม จัดทำ เอกสาร คู่มือ รายงานผล และการฝึกอบรม จัดระบบการสอบสวนหาสาเหตุการบาดเจ็บ เจ็บป่วย และ อุบัติเหตุ เพื่อป้องกันการเกิดซ้ำ มีการจัดตั้งส่วนงาน และหน่วยงานขึ้นทำงานในลักษณะเครือข่ายแผน ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติ แสดงถึงทิศทาง เป้าหมาย และกิจกรรมที่โรงงานอุตสาหกรรม จะดำเนินการ ไปด้วยกันการประเมินผลและทบทวนการจัดการ ซึ่งเป็นการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน ในทุกระดับตามตัวชี้วัดที่ตกลงร่วมกัน โดยมีการตรวจประเมินระบบการจัดการอย่างน้อยปีละครั้ง และนำผลที่เกิดขึ้นมาทบทวนเพื่อปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายการแก้ไขปรับปรุง นำข้อบกพร่องและจุดอ่อนจากการดำเนินงานมาใช้ในการปรับปรุงงานเพื่อป้องกันเหตุเกิดซ้ำ และยกระดับความปลอดภัยให้ดียิ่งขึ้นซึ่งเป็นกระบวนการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) และสอดคล้อง กับมาตรฐานความปลอดภัยในด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระบบการ จัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย ข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมระบบการจัดการด้าน ความปลอดภัยของห้องปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องสารเคมี” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 2 และ 3, การสัมภาษณ์ แบบกลุ่ม, 22 สิงหาคม 2562)

ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญความปลอดภัยมืออาชีพเชื่อว่าผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนร่วมในโปรแกรม ความปลอดภัยมีผลต่อสติปัญญาความปลอดภัย ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude) และมีส่วน ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจวิธีการที่พวกเขาได้รับจากการมีสติด้านความปลอดภัย และการรับไว้จะเกิดขึ้น ต่อเมื่อทัศนคติความปลอดภัยติดแน่นในความรู้สึกรักนึกคิดของบุคคล มีคุณค่า และเกิดการปฏิบัติ ซึ่งเป็น ผลสะท้อนจากนิสัยของพฤติกรรมความปลอดภัย ในระดับนี้ถือว่างานส่งเสริมความปลอดภัยต่อการ เปลี่ยนพฤติกรรมประสบความสำเร็จและถึงเวลาที่จะเปลี่ยนแปลงการส่งเสริมในเรื่องใหม่

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) เพื่อหาแนวทางการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน พบว่า แนวทางความสำเร็จจะช่วยเพิ่มการตระหนักของเรื่องที่ต้องการ และมีผลต่อทัศนคติซึ่งสามารถ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ กิจกรรมส่งเสริมด้านความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยมีรูปแบบที่หลากหลาย และกว้างขวางมาก ถึงแม้ว่ารูปแบบและวิธีการอาจแตกต่างกัน แต่ก็มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อเพิ่ม และเสริมให้เกิดการตระหนักด้านความปลอดภัย และปรับทัศนคติซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม แนวทางต่าง ๆ ต่อไปนี้คือตัวอย่างของความสำเร็จที่เคยปฏิบัติแล้วและได้ผลดีเป็นอย่างมาก กระตุ้นการกลั่นสู่การปฏิบัติของนิสัยการทำงานที่ปลอดภัยที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งสอดคล้องกับคำ สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า

“เพิ่มความเข้มข้นด้วยความหลากหลายใช้เครื่องมือในการส่งเสริมให้หลากหลาย การใช้บอร์ด ข่าวสาร คือ วิธีการที่มักจะใช้และมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความปลอดภัยทั่วไป สถานที่ที่เหมาะสม ที่สุด คือ ในหรือใกล้ ๆ กับห้องเก็บของส่วนตัว ห้องอาหาร หรือจุดที่มีการพักระหว่างการทำงาน เนื่องจากสถานที่เหล่านี้จะอนุญาตให้ผู้ปฏิบัติงานพักผ่อนและใช้เวลาสั้น ๆ กับการอ่านข่าวสารบนบอร์ด ข่าวสารโอกาสในการอ่านข่าวสารจะลดลง ถ้าติดบอร์ดข่าวสารบริเวณทางออกของโรงงานอุตสาหกรรม” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 2 และ 3, การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม, 10 กันยายน 2562)

ดังนั้น การจัดการความร่วมมือกิจกรรมการส่งเสริมทั่วไปเข้ากับปัจจัยของระบบการบริหารเพื่อควบคุมความสูญเสีย การติดโปสเตอร์ การประกวด และโปรแกรมการส่งเสริมที่เกี่ยวข้องกัน คือ หนึ่งในปัจจัยของระบบบริหารความปลอดภัย กิจกรรมการนิเทศความปลอดภัย เพื่อสร้างการตระหนักรู้ให้มากขึ้น จะต้องกระทำควบคู่ไปกับปัจจัยการควบคุมความสูญเสียอื่น ๆ ให้มีความสำคัญกับข่าวสารด้านสาเหตุของอุบัติเหตุเฉพาะ และการป้องกันข่าวสารทั่ว ๆ ไป เช่น ต้องปลอดภัย ขับรถให้ปลอดภัย หรือเพิ่มความระมัดระวัง อาจไม่ชัดเจน และมีประโยชน์ค่อนข้างน้อย แต่ข่าวสารเฉพาะ เช่น กำหนดเป้าหมายการส่งเสริมที่เฉพาะเจาะจง และการออกแบบกิจกรรมการส่งเสริมทั่วไป เพื่อสร้างการตระหนักรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาความปลอดภัยของหน่วยงาน เพิ่มการยอมรับให้สอดคล้องกับปัจจัยด้านความปลอดภัยที่เฉพาะเจาะจง เพิ่มการปฏิบัติของพฤติกรรมที่ปลอดภัยที่เฉพาะเจาะจง

อภิปรายผล

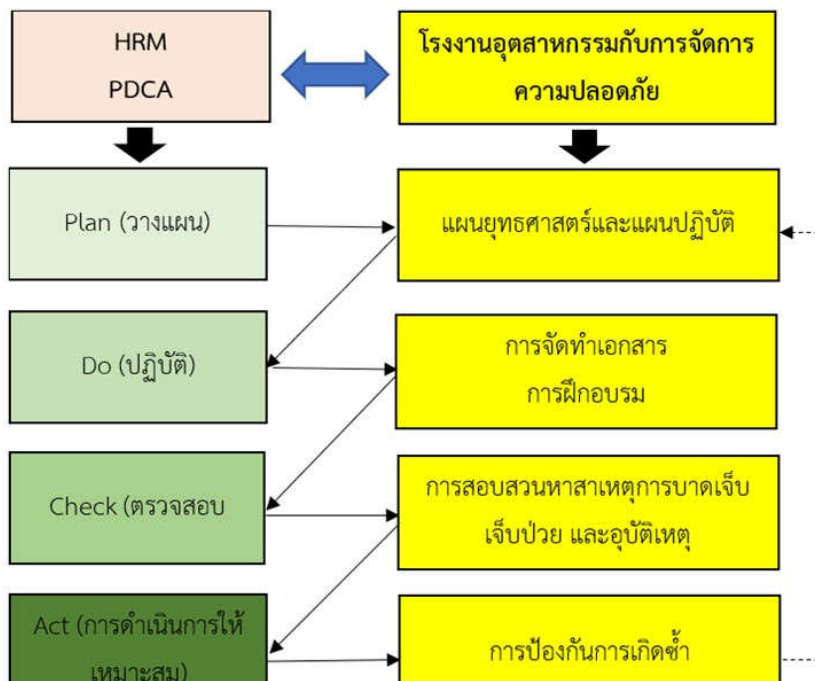
อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) สภาพปัญหาของการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน เริ่มต้นด้วยการมีบุคลากรที่มีความสามารถ ปัจจัยด้านอื่น ๆ ก็จะมาตาม ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินการที่เกี่ยวกับบุคคลที่ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุด ของโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ เฮิร์ริชที่ได้ทำศึกษาเรื่องพฤติกรรมองค์กร: พฤติกรรมของมนุษย์ในที่ทำงาน พบว่า สาเหตุของอุบัติเหตุได้แก่ สาเหตุจากคน เป็นจำนวนสูงสุดของการเกิดอุบัติเหตุ เช่น ทำงานไม่ถูกต้อง ประมาท พลังเพลอ การมีนิสัยชอบเสี่ยง และการขาดความรู้ ทักษะในการทำงาน เป็นต้น สาเหตุที่เกิดจากเครื่องจักร เป็นเปอร์เซ็นต์การเกิดอุบัติเหตุรอง อุบัติเหตุจากเครื่องจักร เช่น เครื่องจักรไม่มีอุปกรณ์ป้องกัน เครื่องจักรชำรุดไม่พร้อมที่จะทำงาน เป็นต้น และสาเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมหรือดวงชะตา การเกิดอุบัติเหตุในลักษณะนี้ จะเกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ภัยพิบัติต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับการจัดการสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงงาน เช่น อุณหภูมิ แสงสว่าง ทางเดิน สี สัญลักษณ์ ที่ใช้ในโรงงานอาจไม่เหมาะสม (Heinrich, 2010, p. 18)

การอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) ปัจจัยการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน คือ การทำให้บุคคลจำนวนมากที่สุด คิด และพูดถึงความปลอดภัย การยอมรับเริ่มต้นเมื่อผู้ปฏิบัติงานรู้สึกมีส่วนร่วมกับโปรแกรมความปลอดภัย และโปรแกรมนี้นำผลต่อตัวเองอย่างชัดเจน การชี้วัดผู้ปฏิบัติงานด้วยเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรมความปลอดภัย จะนำผู้ปฏิบัติงานไปสู่ระดับต่อไปของ ความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโคลินที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสุขภาพและความปลอดภัย จากการแข่งขันความปลอดภัยโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า การปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและอัตราความถี่การเกิดอุบัติเหตุ หลักการสำคัญของโปรแกรมการตรวจสอบจะเป็นการรวมกันของผู้จัดการ หัวหน้างานผู้ปฏิบัติงาน และตัวอย่างของกิจกรรมการผลิตทั้งหมดในขั้นตอนการประเมิน จุดอ่อนในเรื่องประสิทธิภาพของระบบการจัดการสุขภาพและความปลอดภัยเป็นในเรื่องของ

ความเข้าใจของผู้จัดการในความรับผิดชอบต่อสุขภาพและความปลอดภัย โครงสร้างของงาน การเกิดอุบัติเหตุและค่าใช้จ่ายของการเกิดอุบัติเหตุ (Colin, 1999, p. 327)

จากการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) แนวทางการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน การจัดการความร่วมมือ กิจกรรมการส่งเสริมทั่วไปเข้ากับปัจจัยของระบบการบริหารเพื่อควบคุมความสูญเสีย การติดโปสเตอร์ การประกวด และโปรแกรมการส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง คือ หนึ่งในปัจจัยของระบบบริหารความปลอดภัย กิจกรรมการนิเทศความปลอดภัย เพื่อสร้างความตระหนักให้มากขึ้น จะต้องกระทำควบคู่ไปกับปัจจัยการควบคุมความสูญเสียอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชารอน ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพภูมิอากาศด้านความปลอดภัยในโรงงานผลิตรถยนต์: ผลกระทบของสภาพแวดล้อมในการทำงาน การสื่อสารในงาน และทัศนคติด้านความปลอดภัยต่ออุบัติเหตุและพฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัยพบว่า สภาพความปลอดภัย สภาพที่ปลอดภัยจากอุบัติเหตุต่าง ๆ อันจะเกิดแก่ร่างกาย ชีวิต หรือทรัพย์สินในขณะที่ปฏิบัติงานในโรงงาน ซึ่งก็คือสภาพการทำงานที่ถูกต้องโดยปราศจากอุบัติเหตุในขณะที่ทำงานนั่นเอง อุบัติเหตุ อาจนิยามได้ว่า คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่พึงประสงค์ในระหว่างการทำงาน และมีผลไปขัดขวางหรือก่อผลเสียหายแก่การทำงานนั้น ในโรงงานต่าง ๆ นั้นย่อมจะเกิดอุบัติเหตุกับระบบต่าง ๆ ได้มาก อาทิ เครื่องจักร เครื่องกล ระบบไฟฟ้า ระบบขนส่งหรือขนถ่ายวัสดุ เครื่องมือกล วัตถุดิบ สารเคมี สารไวไฟ ฯลฯ อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย จากสถิติที่ประเมินพบว่า อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นแก่ร่างกายของคนงานคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ความถี่บ่อย ๆ แนวทางการป้องกันการประสบอันตรายในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีผู้ปฏิบัติงานทุกแห่ง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญคุ้มครองดูแลส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีจิตสำนึกในความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้อย่างสันติ โดยปราศจากอันตรายใด ๆ โดยการกำหนดมาตรการป้องกันและควบคุมอันตรายที่เหมาะสมชัดเจน ดังต่อไปนี้คือ การกำหนดมาตรการความปลอดภัย การตรวจความปลอดภัย กฎหมายความปลอดภัย (Sharon, 2006, p. 443)

Petersen (1971, p. 121) กล่าวว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องนำวงจรการบริหารงานคุณภาพ ผู้วิจัยได้อิงคํ้าความรู้ใหม่ ย่อมาจาก 4 คำ ได้แก่ Plan (วางแผน), Do (ปฏิบัติ), Check (ตรวจสอบ) และ Act (การดำเนินการให้เหมาะสม) ซึ่งวงจร PDCA สามารถประยุกต์ใช้กับการจัดการความปลอดภัยในการทำงานซึ่งประกอบไปด้วยการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สร้างการมีส่วนร่วม จัดทำเอกสาร คู่มือ รายงานผล และการฝึกอบรม จัดระบบการสอบสวนหาสาเหตุการบาดเจ็บ เจ็บป่วย และอุบัติเหตุ เพื่อป้องกันการเกิดซ้ำ มีการจัดตั้งส่วนงาน และหน่วยงานขึ้นทำงานในลักษณะเครือข่ายแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติ แสดงถึงทิศทาง เป้าหมายและกิจกรรมที่โรงงานอุตสาหกรรม จะดำเนินการไปด้วยกันการประเมินผลและทบทวนการจัดการ ซึ่งเป็นการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานในทุกกระดบตามตัวชี้วัดที่ตกลงร่วมกัน โดยมีการตรวจประเมินระบบการจัดการอย่างน้อยปีละครั้ง และนำผลที่เกิดขึ้นมาทบทวนเพื่อปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายการแก้ไขปรับปรุง หรือที่เรียกว่า โดยรวมว่า วงจรคุณภาพโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน (PDCA Industrial Factories Safety Management) ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน
(PDCA Industrial Factories Safety Management)
ที่มา: ผู้วิจัย, 2562

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการความปลอดภัยในการทำงาน กรณีศึกษา บริษัท สยามควอลิตี้ อินดรัสทรีส์ จำกัด” สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

สภาพความปลอดภัย สภาพที่ปลอดภัยจากอุบัติเหตุต่าง ๆ อันจะเกิดแก่ร่างกายชีวิต หรือทรัพย์สินในขณะที่ปฏิบัติงานในโรงงาน ซึ่งคือสภาพการทำงานที่ถูกต้องโดยปราศจากอุบัติเหตุในขณะที่ทำงานนั่นเอง อุบัติเหตุ อาจนิยามได้ว่า คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่พึงประสงค์ในระหว่างการทำงาน และมีผลไปขัดขวางหรือก่อผลเสียหายแก่การทำงานนั้นในโรงงานต่าง ๆ นั้นย่อมจะเกิดอุบัติเหตุกับระบบต่าง ๆ ได้มาก อาทิ เครื่องจักร เครื่องกล ระบบไฟฟ้า ระบบขนส่งหรือขนถ่ายวัสดุ เครื่องมือกล วัตถุดิบ สารเคมี สารไวไฟ ฯลฯ อุบัติเหตุที่เกิดแก่ชีวิตร่างกาย จากสถิติที่ประเมินพบว่า อุบัติเหตุที่เกิดแก่ร่างกายของคนงานคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ความถี่บ่อย ๆ การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสุขภาพและความปลอดภัย การปรับปรุงขั้นตอนการทำงานและอัตราความถี่การเกิดอุบัติเหตุ สำหรับหลักการสำคัญของโปรแกรมการตรวจสอบจะเป็นการรวมกันของผู้จัดการ หัวหน้างาน ผู้ปฏิบัติงาน และตัวอย่างของกิจกรรมการผลิตทั้งหมดในขั้นตอนการประเมิน จุดอ่อนในเรื่องประสิทธิภาพของระบบการจัดการสุขภาพและความปลอดภัยเป็นเรื่องของความเข้าใจของผู้จัดการในความรับผิดชอบต่อสุขภาพและความปลอดภัย

โครงสร้างของงาน การเกิดอุบัติเหตุและค่าใช้จ่ายของการเกิดอุบัติเหตุ และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ต้องนำวงจรการบริหารงานคุณภาพ ย่อมาจาก 4 คำ ได้แก่ Plan (วางแผน), Do (ปฏิบัติ), Check (ตรวจสอบ) และ Act (การดำเนินการให้เหมาะสม) ซึ่งวงจร PDCA สามารถประยุกต์ใช้กับการจัดการความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งประกอบไปด้วยการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ สร้างการมีส่วนร่วม จัดทำเอกสาร คู่มือ รายงานผล และการฝึกอบรม จัดระบบการสอบสวนหาสาเหตุการบาดเจ็บ เจ็บป่วย และอุบัติเหตุ เพื่อป้องกันการเกิดซ้ำ มีการจัดตั้งส่วนงาน และหน่วยงานขึ้นทำงานในลักษณะเครือข่ายแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติ แสดงถึงทิศทาง เป้าหมาย และกิจกรรมที่โรงงานอุตสาหกรรม จะดำเนินการไปพร้อมกับการประเมินผลและทบทวนการจัดการ ซึ่งเป็นการติดตาม ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานในทุกระดับ ตามตัวชี้วัดที่ตกลงร่วมกัน โดยมีการตรวจประเมินระบบการจัดการอย่างน้อยปีละครั้ง และนำผลที่เกิดขึ้นมาทบทวนเพื่อปรับแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายการแก้ไขปรับปรุง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดเป็นนโยบายความปลอดภัยในการทำงานให้ชัดเจนว่าเป็นหน้าที่อันดับแรกในการปฏิบัติงานของพนักงานทุกคน ในโรงงานอุตสาหกรรมต่อไป
2. ควรศึกษานโยบายด้านทรัพยากรบุคคลกับการกำหนดงบประมาณในการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ให้เกิดความปลอดภัยต่อพนักงานของโรงงานอุตสาหกรรมและบุคคลภายนอก

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรศึกษาหาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ชัดเจน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมวิธีการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง ลงทุนด้านความปลอดภัย เพื่อนำไปกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยอาชีวอนามัย
2. ควรศึกษาวิธีการใช้อุปกรณ์คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคลที่เหมาะสม รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งสุขภาพอนามัยที่ดีของพนักงานทุกคน

บรรณานุกรม

- คมสันต์ ธงชัย ญัฐพงศ์ เครือศิริ และธนสนี สมบูรณ์. (2552). การจัดการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการบาดเจ็บเนื่องจากการทำงานของคนงานก่อสร้างในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 11(4), หน้า 76-92.
- พรธิภา มีโกคา. (2552). รายงานการวิจัยเรื่องอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานในระบบการเกษตรไทย: เกษตรแผนใหม่กับเกษตรทางเลือก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- Birgerdotter., L. et al. (2006). *Functioning systematic work environment management in small enterprises – experiences from 45 small workplaces*. Retrieved from <http://www.ivl.se/en/business/work/> [2006].
- Colin, (1999). *Benchmarking Health and Safety Performance Through Company Safety Competitions*. Benchmarking for Quality Management & Technology: MCB University Press.
- Genaidy, A. et al. (2007). The work compatibility improvement framework: an integrated perspective of the human-at-work system. *Ergonomics Journal*, 50(1), pp. 3-25.
- Heinrich, H.W. (2010). *Organizational Behavior: Human Behavior at Work*. New York: McGraw-Hill.
- Miles, M.B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Petersen, D. (1971). *Techniques of safety management*. McGraw-Hill Book Company: New York
- Clarke, S. (2006). Safety Climate in An Automobile Manufacturing Plant: The Effects of Work Environment, Job Communication and Safety Attitudes on Accidents and Unsafe Behavior. *Personnel Journal*, 35(4), pp. 443-430.

การแปรศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง: การदनัยของการสัมผัสภาษาถิ่น

Lexical and Phonological Variation of Thai Dialect in Tangkadeng Village, Yala: Implication of Language Contact

วันที่รับบทความ: 10 มกราคม 2564

วาริต เจริญราษฎร์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 27 มกราคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 28 มกราคม 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การแปรศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา โดยใช้ทฤษฎีการสัมผัสภาษาถิ่น ตัวแปรทางภาษาในการวิจัย ได้แก่ คำศัพท์จำนวน 156 หน่วยย่อย คำศัพท์ที่มีเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก (343) ในคำว่า ยา ยาง เย็น ยืน ยิ้ม อยู่ อย่าง และ คำศัพท์ที่มีการรวมเสียงวรรณยุกต์ช่อง DL23 กับ C23 เป็นวรรณยุกต์กลางระดับ (33) ผู้บอกภาษาแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน รวมผู้บอกภาษา 30 คน ได้แก่ กลุ่มอายุมาก กลุ่มอายุวัยกลางคน และกลุ่มอายุน้อย มีอายุตั้งแต่ 20-25 ปี ผลการวิจัยด้านการแปรศัพท์พบว่า การใช้ศัพท์เก่าที่เป็นภาษาไทยถิ่นยะลา มีแนวโน้มจะลดลงเรื่อย ๆ จากผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากไปยังผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มอายุน้อยตามลำดับ ในขณะที่รูปแปรภาษามลายูถิ่นและรูปแปรภาษาไทยมาตรฐานมีเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงสำคัญของภาษาไทยถิ่นยะลา คือ พบการใช้รูปแปรที่เป็นภาษาถิ่นในระหว่าง (interdialect form) ซึ่งเกิดจากการประสมกันระหว่างศัพท์เก่าและรูปแปรภาษามลายูถิ่น ส่วนผลการวิจัยด้านการแปรเสียง พบว่าเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก (343) ในคำว่า ยา ยาง เย็น ยืน ยิ้ม อยู่ อย่าง และเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ (33) ในวรรณยุกต์ช่อง DL23 ซึ่งรวมเสียงกับ C23 มีการแปรตามระดับอายุของผู้บอกภาษา และอยู่ระหว่างกระบวนการแปรที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต กล่าวได้ว่าภาษาไทยถิ่นยะลาเกิดการสัมผัสภาษาถิ่นกับภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยมาตรฐานในลักษณะที่ลู่เข้าภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยมาตรฐาน

คำสำคัญ: การแปรของภาษา ภาษาไทยถิ่นยะลา การสัมผัสภาษาถิ่น

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณมนุชศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: warid.c@dru.ac.th, yusof_lee@hotmail.com

Lexical and Phonological Variation of Thai Dialect in Tangkadeng Village, Yala: Implication of Language Contact

Received: January 10, 2021

Warid charoenrad ¹

Revised: January 27, 2021

Accepted: January 28, 2021

Abstract

This research aims to analyze lexical and phonological variations of Thai dialect spoken in Tangkadeng village, Yala province, Thailand, according to the age of speakers by using The theory of language contact. The linguistic variable included 156 semantic units, mid-rising- falling tones (343) occurring in the words: Ya, Yang, Yen, Yuen, Yuem, Yoo, Yang, and mid-level tone (33) merging between DL23 and C23. The researcher collected data from 30 language informants who were divided into 3 groups of 10 people, the groups were of the elder, the adult and the adolescent. The result shows that, in case of lexical variation, the frequency of using old words in Thai dialect in Yala tend to be reduced gradually from the elder group to adult group and adolescent group. Meanwhile, Malay dialect and Thai standard language variation forms have abruptly increased. Besides, the significant changing process of Thai dialect in Yala is the interdialect form usage which has merged between old words and Malay dialect. In case of phonological variation, it reveals that mid-rising-falling tone (343) of the words “Ya, Yang, Yen, Yuen, Yuem, Yoo, Yang” and mid-level tone (33) in merging range (DL23 and C23) are varied by age levels of language informants. It can be concluded that Thai dialect in Yala has been affecting the language variation process in a convergent way towards Malay dialect and Thai standard.

Keywords: language variation, Thai dialect in Yala province, language contact

¹ Asst.Prof.Dr., Faculty of Humanities & Social Sciences, Dance and Drama, Dhonburi Rajabhat University.
e-mail: chattawat_s@hotmail.com, yusof_lee@hotmail.com

บทนำ

ยะลาเป็นจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 1,039 กิโลเมตร มีพื้นที่ 4,521.078 ตารางกิโลเมตร มีเขตแดนติดกับสหพันธรัฐมาเลเซียทั้งสิ้น 270 กิโลเมตร และเป็นจังหวัดที่อยู่ใต้สุดของประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดยะลาเป็นชาวมลายูและนับถือศาสนาอิสลาม (วาริต เจริญราษฎร์, 2561, หน้า 26) จากลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ติดต่อกับสหพันธรัฐมาเลเซียเป็นระยะทางที่ยาวไกล ประกอบกับประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมลายูพื้นเมือง ทำให้ประชาชนในจังหวัดยะลามีวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมมลายู โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่ ดังที่สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547, หน้า 187) กล่าวว่า ภาษามลายูถิ่นในประเทศไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภาษามลายูกกลาง มีผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นในประเทศไทยหนาแน่นมากในเขตจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส โดยคิดเป็นร้อยละ 82 ของประชากรทั้งสามจังหวัด จึงกล่าวได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดยะลาส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นหลักในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยของ สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์ (2529) และแผนที่ภาษาของวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) พบว่าในจังหวัดยะลายังมีชาวไทยพุทธท้องถิ่นที่ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาเป็นภาษาแม่ และใช้ติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน ภาษาไทยถิ่นยะลามีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้อื่น ๆ ทั้งในด้านคำศัพท์ เช่น หน่วยยรรธ “โกรธ” ภาษาไทยถิ่นยะลาใช้ “จั้ง” ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปใช้ “หวิบ” หน่วยยรรธ “ส่ว่น” ภาษาไทยถิ่นยะลาใช้ “เหล็กบิต” ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปใช้ “เหล็กไซ” หน่วยยรรธ “ขนมลอดช่อง” ภาษาไทยถิ่นยะลาใช้ “บัวลอย” ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปใช้ “ลอดช่อง” (สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์, 2529, หน้า 224)

นอกจากลักษณะเด่นด้านคำศัพท์ดังกล่าวแล้ว ภาษาไทยถิ่นยะลายังมีลักษณะเด่นด้านเสียงวรรณยุกต์ ได้แก่ ระบบเสียงวรรณยุกต์ที่วรรณยุกต์ ดังภาพที่ 1

	A	B	C	DL	DS
1	[454]		[44]		[454]
2	[343]		[33]		[343]
3					
4	[21]	[22]	[21]	[22]	[21]

ภาพที่ 1 ระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นยะลา
ที่มา: สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์, 2529, หน้า 117

จากภาพที่ 1 จะเห็นว่าเสียงวรรณยุกต์ช่อง DL23 รวมเสียงกับ C23 เป็นวรรณยุกต์กลางระดับ [33] เสียงวรรณยุกต์ในคำว่า ยา ยาง เย็น ยืน (ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นวรรณยุกต์ช่อง A4) และอยู่อย่าง (ในภาษาไทยมาตรฐาน เป็นวรรณยุกต์ช่อง B3) คำกลุ่มนี้ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาจะออกเสียง

วรรณยุกต์ตรงกับเสียงวรรณยุกต์ช่อง A23 และ B23 ซึ่งรวมเสียงกัน มีสัทลักษณะเป็นเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก [343] (Diller, 1976; สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์, 2529) ในขณะที่เสียงวรรณยุกต์ของคำเป็นในภาษาไทยถิ่นยะลาโดยทั่วไป ที่มีพยัญชนะต้นแทนด้วยอักษรต่ำ ไม่มีรูปวรรณยุกต์ มีสัทลักษณะเป็นเสียงวรรณยุกต์ต่ำตก [21] และเสียงวรรณยุกต์ของคำเป็นในภาษาไทยถิ่นยะลา ที่มีพยัญชนะต้นแทนด้วยอักษรกลาง มีรูปวรรณยุกต์เอก จะมีสัทลักษณะเป็นเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก [343]

ลักษณะเด่นด้านระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นยะลาดังกล่าว มีความแตกต่างจากเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดอื่น เช่น ภาษาไทยถิ่นชุมพร ภาษาไทยถิ่นระนอง ภาษาไทยถิ่นตะกั่วป่า ภาษาไทยถิ่นไชยา ภาษาไทยถิ่นหลังสวน ภาษาไทยถิ่นสวี ภาษาไทยถิ่นภูเก็ต และภาษาไทยถิ่นเกาะสมุย ที่รวมเสียงวรรณยุกต์ช่อง C1 กับ C23 เป็นเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ [33] แยกเสียงวรรณยุกต์ช่อง C1 กับ DL1 โดยเสียงวรรณยุกต์ช่อง DL1 เป็นเสียงวรรณยุกต์สูงระดับ [44] (Brown, 1985, pp. 117 - 123) ดังภาพที่ 2

	A	B	C	DL	DS
1	[343]		[33]	[44]	
2	[342]			[23]	[34]
3					
4	[342]	[23]	[21]		[21]

ภาพที่ 2 ระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นระนอง

ที่มา: Brown, 1985, p. 119

จะเห็นว่าข้อมูลการวิเคราะห์ระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นยะลา และภาษาไทยถิ่นใต้อื่น ๆ ที่นำมาแสดงข้างต้น เป็นงานวิจัยที่ได้เผยแพร่ผลการวิจัยไว้นานแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์การแปรภาษาของภาษาถิ่น ผู้วิจัยต้องการใช้ข้อมูลดั้งเดิมมาประกอบการวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจนว่าระบบเสียงวรรณยุกต์ในปัจจุบันจะมีการแปรหรือเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร และการวิเคราะห์ระบบเสียงภาษาไทยถิ่นยะลานั้น ยังไม่มีผู้ศึกษาวิเคราะห์และบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน คงมีเพียงงานวิจัยของ สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์ (2529) เท่านั้น

ลักษณะเด่นทั้งด้านคำศัพท์และด้านเสียงของภาษาไทยถิ่นจังหวัดยะลานั้นนับเป็นเอกลักษณ์ของภาษาไทยถิ่นใต้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์และความเจริญรุ่งเรืองของจังหวัดยะลาในอดีต เป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและคติชนวิทยา ตลอดจนเป็นเครื่องมือบันทึกภูมิปัญญาแขนงต่าง ๆ ของจังหวัดยะลา แต่ปัจจุบันผู้วิจัยพบว่าสถานการณ์การใช้ภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดยะลาเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีผู้พูดภาษาไทยถิ่นยะลาลดจำนวนลงเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ ข้อสังเกตของผู้วิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาพื้นที่ภาษาของภาษามลายูถิ่น ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป และ

ภาษาไทยถิ่นตากใบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย: ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยใช้เกณฑ์การกระจายศัพท์ของ ปรีชญา อากาศ (2540) ที่พบว่า พื้นที่ที่มีผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นได้ในจังหวัดยะลามีเพียงในเขตอำเภอเมือง อำเภอกาบัง และอำเภอเบตง เท่านั้น และนับวันพื้นที่ที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นได้จังหวัดยะลาติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันจะแคลงเรื่อย ๆ

ในขณะที่ผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดยะลา มีกระบวนการและแนวคิดในการอ้างการใช้ภาษามลายูถิ่นอย่างเข้มข้น ผลการวิจัยของวาริต เจริญราษฎร์ (2561) พบว่า ผู้ใช้ภาษามลายูถิ่นในอำเภอยะหา จังหวัดยะลา กลุ่มอายุน้อยเลือกใช้คำศัพท์หมวดดัตต์ที่เป็นศัพท์เก่า คือ คำศัพท์หมวดดัตต์ภาษามลายูถิ่นแทนศัพท์ใหม่ที่มาจากภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยมาตรฐาน และมีกระบวนการรณรงค์การใช้ภาษามลายูถิ่นในการติดต่อสื่อสารในรูปแบบต่าง ลักษณะเช่นนี้ทำให้การใช้ภาษามลายูถิ่นในจังหวัดยะลามีความเข้มข้น และมีอิทธิพลต่อการแทรกแซงการใช้ภาษาอื่น ๆ ในจังหวัดยะลา โดยเฉพาะภาษาไทยถิ่นยะลาที่นับวันจะมีผู้ใช้น้อยลง จึงน่าสนใจว่าในพื้นที่ตอนกลางของจังหวัดยะลาในปัจจุบัน ซึ่งเป็นเขตที่มีการก่อความไม่สงบ มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมลายูอาศัยอยู่หนาแน่น และมีสถิติชาวไทยพุทธย้ายออกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอบันนังสตาที่มีสถิติผู้ย้ายออกจากพื้นที่สูง ในปี พ.ศ. 2559 – พ.ศ. 2561 มีประชากรชาวไทยพุทธย้ายออกจากพื้นที่ทั้งสิ้น 6,479 ราย (สำนักงานสถิติจังหวัดยะลา, 2562, หน้า 10) และเป็นเขตที่ผลการวิจัยของ ปรีชญา อากาศ (2540) ระบุว่าพื้นที่ที่มีการใช้ภาษามลายูถิ่นเข้มข้น ยังมีผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาในการติดต่อสื่อสารอยู่หรือไม่ หากมีกลุ่มผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาอยู่ในบริเวณดังกล่าว ลักษณะเด่นของภาษาไทยถิ่นยะลาทั้งด้านศัพท์และเสียงจะมีการแปร หรือการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใด

ผู้วิจัยจึงสำรวจนาร่องและพบว่าชาวไทยพุทธที่ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาเป็นภาษาแม่อาศัยร่วมกับชาวมลายูท้องถิ่นในหมู่บ้านตังกาเต็ง ตำบลลำทะลุ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลากลุ่มนี้มีภูมิลำเนาดั้งเดิมอยู่ในหมู่บ้านตังกาลามาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันมีจำนวน 221 หลังคาเรือน ไม้มีความประสงค์จะอพยพโยกย้ายเนื่องจากเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ในชุมชน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อชาวมลายูมุสลิมในท้องถิ่น และมีที่ดินสำหรับประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ในหมู่บ้านตังกาเต็งมีศาสนสถานทั้งในศาสนาพุทธ ได้แก่ สำนักสงฆ์ถ้ำเขาไทย สำนักสงฆ์ปิยะธรรมาราม และศาสนสถานในศาสนาอิสลาม ได้แก่ มัสยิดตังกาเต็ง บริบททางสังคมของหมู่บ้านตังกาเต็งมีสถานที่สำคัญทางราชการ ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรบาตูดามอง โรงเรียนบ้านตังกาเต็ง นอกจากนี้ยังมีอาคาร ที่พัก ร้านค้า เนื่องจากเป็นเส้นทางสัญจรไปยังสหพันธรัฐมาเลเซียและปาঙ্গวนกาโสด ทำให้บริเวณบ้านตังกาเต็งมีการใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการสื่อสารระหว่างกันด้วย

จากการศึกษานาร่องผู้วิจัยยังพบว่าผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาบางส่วนจะใช้ภาษาถิ่นยะลาสื่อสารกับบุคคลในครอบครัว ญาติ หรือผู้ใกล้ชิด แต่เมื่อต้องสื่อสารกับชาวมลายูในชุมชน เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐบาล หรือผู้ติดต่อกิจธุระจากถิ่นอื่น ผู้ใช้ภาษากลุ่มนี้ก็สามารถใช้ภาษามลายูถิ่น หรือใช้ภาษาไทยมาตรฐานในการสื่อสารได้ด้วย เมื่อพิจารณาปัจจัยอายุร่วมด้วยผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงผู้ใช้ภาษาอายุน้อยเท่านั้นที่สามารถสลับภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นยะลา ภาษามลายูถิ่น และภาษาไทยมาตรฐานในการสื่อสารเท่านั้น แต่ผู้ใช้ภาษาวัยกลางคนก็สามารถสลับภาษาเพื่อใช้สื่อสารในบริบทต่าง ๆ ได้

เช่นเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้อาจทำให้เกิดการสัมผัสภาษากัน ระหว่างภาษาไทยถิ่นยะลา ภาษาไทยมาตรฐาน และภาษามลายูถิ่น ทำให้ภาษาไทยถิ่นยะลา มีการแปรหรือเปลี่ยนแปลงไป โดยไม่สามารถรักษาลักษณะเด่นทั้งด้านศัพท์และเสียงเอาไว้ได้ สอดคล้องกับทฤษฎีการสัมผัสภาษากัน ที่ Trudgill (1986) กล่าวว่า ผู้ที่รู้ภาษากันสองภาษากันหรือหลายภาษากัน อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน มีการพูด ภาษากันต่าง ๆ สลับกันไปมา ทำให้มีอิทธิพลและเกิดการยืมซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษากันอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษากัน ผู้วิจัยจึงรวบรวมการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นยะลาในหมู่บ้านตังกาเต็ง เบื้องต้น และพบว่า มีลักษณะที่น่าสนใจอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษากัน เช่น หน่วยยรรธ “บุหรี” ผู้ใช้ภาษากันยะลารุ่นอายุน้อยใช้คำศัพท์ “ยาเกาะ” ซึ่งเกิดจากการยืมศัพท์ภาษามลายูถิ่น “ขอเกาะ” แทนศัพท์ดั้งเดิมคือ “ยาขาว”

ตัวอย่างการใช้คำศัพท์ข้างต้นจะเห็นว่าศัพท์ “ยาเกาะ” เป็นลักษณะของภาษากันในระหว่าง (interdialect) ที่เกิดจากการสัมผัสภาษากัน ดังที่ Selinker (as cited in Trudgill, 1986, p. 60) อธิบายว่าเมื่อภาษากันมากกว่า 1 ภาษาสัมผัสกัน และเกิดรูปภาษาที่ไม่ตรงกับภาษาที่สัมผัสกันนั้น จะเกิดเป็นภาษากันในระหว่าง เนื่องจากผู้ใช้ภาษากันต้องการลดความแตกต่างกับคู่สนทนาต่างภาษา ภาษากันในระหว่างนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดภาษากันใหม่ในอนาคต นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า มีการยืมคำศัพท์ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยมาตรฐานมาใช้ในภาษาไทยถิ่นยะลาด้วย เช่น หน่วยยรรธ “กะละมัง” ใช้ศัพท์ “ตะ” (มลายูถิ่น) แทนศัพท์เดิม “กะพุ่น” หน่วยยรรธ “กะซอน” ใช้ศัพท์ “กะซอน” (ไทยมาตรฐาน) แทนศัพท์เดิม “กะชรอง”

ในด้านเสียงผู้วิจัยสำรวจเบื้องต้นพบว่าลักษณะเด่นด้านเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นยะลาที่หมู่บ้านตังกาเต็ง มีทั้งผู้ที่ออกเสียงวรรณยุกต์ตามลักษณะเด่นดั้งเดิม คือเสียงวรรณยุกต์ในคำว่า ยา ยาง เย็น ยืน อยู่ อย่าง มีสัทลักษณะเป็นเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก [343] ในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็พบว่า มีผู้ใช้ภาษาออกเสียงวรรณยุกต์ดังกล่าวเป็นรูปแปรที่น่าสนใจ คือออกเสียงวรรณยุกต์คำว่า ยา ยาง เย็น ยืน ตรงกับเสียงวรรณยุกต์ช่อง C23 และ DL23 ซึ่งมีสัทลักษณะเป็นเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ [33] ส่วนเสียงวรรณยุกต์คำว่า อยู่ อย่าง นั้นพบว่า มีรูปแปรเป็นเสียง [21] แยกออกไป ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจ และสะท้อนให้เห็นว่าภาษาไทยถิ่นยะลา มีการแปรทั้งด้านศัพท์และเสียงอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษากันเกิดขึ้น

ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยภาษาไทยถิ่นตามทฤษฎีการสัมผัสภาษากัน พบว่า มีเพียงงานวิจัยของ ฌลลิกา มหาพูนทอง (2559) ที่วิเคราะห์การแปรภาษาไทยถิ่นภูเก็ตตามระดับอายุ โดยผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นการสัมผัสภาษากันระหว่างภาษาไทยถิ่นภูเก็ต และภาษาไทยมาตรฐาน แต่ยังไม่มีความสนใจวิเคราะห์การสัมผัสภาษากันไทยถิ่นยะลา ซึ่งมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะตัวมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านตังกาเต็งที่เป็นพื้นที่ห่างไกล มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน และอยู่ท่ามกลางชุมชนที่ใช้ภาษาอื่น ๆ ในการติดต่อสื่อสารอย่างเข้มข้น ผลการวิเคราะห์การแปรศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นใต้ที่หมู่บ้านตังกาเต็งตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา โดยใช้ทฤษฎีการสัมผัสภาษากัน นอกจากจะทำให้เห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงหรือการเกิดภาษากันใหม่ขึ้นแล้ว ยังเป็นการบันทึกลักษณะเด่นของภาษาไทยถิ่นยะลาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบาย

ทางภาษาและวัฒนธรรมไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การแปรศัพทในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง ตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา
2. เพื่อวิเคราะห์การแปรเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง ตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากใช้ศัพท์ที่เป็นภาษาไทยถิ่นยะลามากที่สุด ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยใช้ศัพท์ที่เป็นภาษาไทยมาตรฐานและภาษามลายูถิ่น
2. ผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากใช้รูปแปรทางเสียงที่เป็นภาษาไทยถิ่นยะลามากที่สุด ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยใช้รูปแปรทางเสียงที่เป็นภาษาไทยมาตรฐานมากที่สุด
3. ภาษาไทยถิ่นยะลามีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ลู่เข้าหาภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยมาตรฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็งเป็นภาษาแม่ ซึ่งเรียกว่า “ผู้ใช้ภาษา” ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรซึ่งเรียกว่า “ผู้บอกภาษา” โดยใช้ระดับอายุของประชากรเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้บอกภาษาร่วมกับคุณสมบัติอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1.1 ผู้บอกภาษาแบ่งตามระดับอายุเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน (รวมผู้บอกภาษา 30 คน) ได้แก่ กลุ่มอายุน้อย มีอายุตั้งแต่ 20-25 ปี กลุ่มอายุวัยกลางคน มีอายุตั้งแต่ 35- 45 ปี กลุ่มอายุมาก มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป แนวคิดการแบ่งระดับอายุของผู้ใช้ภาษาเป็น 3 ระดับนี้ Labov (1972) ได้อธิบายว่า เป็นวิธีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาจากการแปรในแต่ละระดับอายุ เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงในเวลาเสมือนจริง (change in apparent time)

1.2 ผู้บอกภาษาเป็นผู้ที่เกิดและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านตังกาเต็ง ตำบลถ้ำทะเล อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา ไม่เคยอพยพโยกย้ายไปอาศัยในพื้นที่อื่น

1.3 ไม่จำกัดเพศและระดับการศึกษาของผู้บอกภาษา

1.4 ผู้บอกภาษาต้องมีภาวะในการออกเสียงสมบูรณ์ สามารถออกเสียงได้ชัดเจน และมีความเต็มใจที่จะให้ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 หน่วยอรรถ งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์การแปรของศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นยะลา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมหน่วยอรรถที่ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาใช้ เป็นได้สามศัพท์ คือ ศัพท์ภาษาไทยถิ่นยะลา ศัพท์ภาษามลายูถิ่น และศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งแต่ละหน่วยอรรถต้องมีรูปศัพท์ที่แตกต่างกันทั้งสามศัพท์ ขั้นแรกผู้วิจัยรวบรวมหน่วยอรรถเหล่านี้จากหน่วยอรรถที่มีรูปศัพท์แตกต่างกันระหว่างศัพท์ภาษาไทยถิ่นยะลา ศัพท์ที่ยืมจากภาษามลายูถิ่น และศัพท์ภาษาไทยมาตรฐาน จากงานวิจัยของ สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์ (2529) เรื่อง “ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบันจังหวัดยะลา” และงานวิจัยของปรัชญา อาภากุล (2540) เรื่อง “การศึกษาพื้นที่ภาษาของภาษามลายูถิ่น ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป และภาษาไทยถิ่นตากใบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย : ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยใช้เกณฑ์การกระจายศัพท์” ได้หน่วยอรรถ จำนวน 85 หน่วยอรรถ

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่า ภาษาไทยถิ่นยะลาที่หมู่บ้านตังกาเต็ง ยังมีหน่วยอรรถที่แทนด้วยศัพท์ภาษาถิ่นที่ต่างกันมากกว่าจำนวนหน่วยอรรถที่สว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์ (2529) และปรัชญา อาภากุล (2540) ได้รวบรวมไว้ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมหน่วยอรรถที่ผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นยะลาที่หมู่บ้านตังกาเต็งใช้ศัพท์แทนต่างกันเพิ่มเติม ได้หน่วยอรรถทั้งสิ้น 200 หน่วยอรรถ จากนั้นผู้วิจัยได้นำหน่วยอรรถที่รวบรวมได้นี้ไปทดสอบว่าเป็นหน่วยอรรถที่ใช้ในภาษาไทยถิ่นจังหวัดยะลาที่หมู่บ้านตังกาเต็ง สามารถแทนด้วยศัพท์มากกว่า 1 ศัพท์ และเป็นได้สามศัพท์ คือ ศัพท์ภาษาไทยถิ่นยะลา ศัพท์ที่ยืมจากภาษามลายูถิ่น และศัพท์ภาษาไทยมาตรฐานหรือไม่ ผู้วิจัยได้ทดลองครั้งที่ 1 โดยการนำหน่วยอรรถดังกล่าวไปสอบถามผู้บอกภาษา แล้วคัดเลือกหน่วยอรรถเหลือจำนวน 180 หน่วยอรรถ ต่อมาได้ไปทดลองครั้งที่ 2 ในลักษณะเดิม ได้หน่วยอรรถตามเกณฑ์ดังกล่าว 156 หน่วยอรรถ ซึ่งจะนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2 คำศัพท์ที่ใช้เก็บข้อมูลเสียงวรรณยุกต์ งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์การแปรของเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลา ผู้วิจัยพิจารณาการแปรของเสียงวรรณยุกต์คำว่า ยา ยาง เย็น ยืน ยิ้ม อยู่ อย่าง เป็นเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก (343) และเสียงวรรณยุกต์ช่อง DL23 รวมเสียงกับ C23 เป็นวรรณยุกต์กลางระดับ (33) ซึ่งลักษณะด้านเสียงทั้ง 2 ประการนี้ Diller (1976) และสว่างจิต พงศ์ศรีวัฒน์ (2529) ระบุว่าเป็นลักษณะเด่นของภาษาไทยถิ่นยะลา

2.3 แบบสอบถาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นยะลาตามระดับอายุ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นยะลาตามระดับอายุ

แบบสอบถามตอนที่ 2 นี้ใช้หน่วยอรรถจำนวน 156 หน่วยอรรถตามที่ระบุไว้ในข้อ 2.1 และแบบสอบถามตอนที่ 3 ใช้รายการคำศัพท์สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเสียงวรรณยุกต์ จำนวน 60 คำ โดยปรับมาจากแบบทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นของ Gedney (1972) แบบสอบถามในการวิจัยนี้ได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ก่อนนำไปทดลองใช้และลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้บอกภาษาตามเกณฑ์ที่กำหนด อธิบายวัตถุประสงค์และรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยรวมทั้งนัดหมายวัน เวลา ที่ผู้บอกภาษาสะดวก จากนั้นลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา ที่นัดหมายโดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปถามผู้บอกภาษา ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลตอนที่ 1 ด้วยตัวอักษรภาษาไทยมาตรฐาน ส่วนตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ผู้วิจัยจะให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำศัพท์ที่ใช้ตรงกับหน่วยอรรถ และคำที่ใช้ทดสอบเสียงวรรณยุกต์ ผู้วิจัยจะอธิบายด้วยภาษาไทยถิ่นยะลา แสดงท่าทาง ใช้รูปภาพ หรือของจริงประกอบการสอบถาม โดยจะไม่ชี้แนะและไม่เสนอคำตอบให้ผู้บอกภาษาเลือก จากนั้นบันทึกเสียงผู้บอกภาษา และบันทึกเป็นสัทอักษรลงในแบบสอบถาม ทั้งนี้กรณีที่มีปัญหาหรือข้อสงสัยผู้วิจัยจะซักถามผู้บอกภาษาอีกครั้งจนเป็นที่เข้าใจ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์การแปรศัพทตามระดับอายุ ผู้วิจัยวิเคราะห์การแปรคำศัพท์โดยเปรียบเทียบการใช้คำศัพท์เดิมกับคำศัพท์ใหม่ของผู้บอกภาษาทั้งสามระดับอายุ โดยนำคำศัพท์ที่บันทึกจากการสอบถามผู้บอกภาษามาวิเคราะห์ว่ามีการใช้คำศัพท์เก่า ได้แก่ ศัพท์ไทยถิ่นยะลา หรือการใช้คำศัพท์ใหม่ ได้แก่ รูปแปลมลายูถิ่น หรือ รูปแปลไทยมาตรฐาน เป็นจำนวนเท่าใด จากนั้นนำไปคำนวณเป็นอัตราร้อยละ

4.2 การวิเคราะห์การแปรเสียงตามระดับอายุ

4.2.1 นำเสียงวรรณยุกต์ที่บันทึกจากการออกเสียงของผู้บอกภาษามาตัดไฟล์เสียงเป็นคำเดี่ยวด้วยโปรแกรม Cool Edit และใช้โปรแกรม Praat เวอร์ชัน 5.4.04 ในการตัดแยกเสียงและวิเคราะห์คลื่นเสียงเพื่อหาค่าความถี่มูลฐาน (Fundamental frequency) ของวรรณยุกต์ โดยวิธีวัดค่าความถี่มูลฐานผู้วิจัยจะตัดเสียงพยัญชนะต้นของคำออก โดยจะใช้ข้อมูลเสียงจากจุดเริ่มต้นของเสียงสระไปถึงจุดสิ้นสุดของเสียงสระ ทั้งนี้เป็นเพราะเสียงพยัญชนะต้นอาจมีอิทธิพลต่อช่วงต้นค่าความถี่มูลฐานของสระที่ตามมา จากนั้นใช้โปรแกรม Microsoft Excel 2010 ช่วยในการแปลงผลให้เป็นกราฟเส้น

4.2.2 นำสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์คำว่า ยา ยาง เย็น ยืน ยิ้ม อยู่ อย่าง มาพิจารณาว่าเป็นการใช้วรรณยุกต์ดั้งเดิม ได้แก่ รูปแปล [343] ซึ่งเป็นรูปแปลภาษาไทยถิ่นยะลา หรือวรรณยุกต์ใหม่ ได้แก่ รูปแปล [33, 21] ซึ่งเป็นรูปแปลภาษาไทยมาตรฐานเป็นจำนวนเท่าใด จากนั้นนำไปคำนวณเป็นอัตราร้อยละ

4.2.3 นำเสียงวรรณยุกต์ช่อง DL23 ซึ่งรวมเสียงกับ C23 มาพิจารณาว่าเป็นการใช้วรรณยุกต์ดั้งเดิม ได้แก่ วรรณยุกต์กลางระดับ (33) ซึ่งเป็นรูปแปลภาษาไทยถิ่นยะลา หรือวรรณยุกต์ใหม่ ได้แก่ รูปแปล [42, 21] ซึ่งเป็นรูปแปลภาษาไทยมาตรฐาน เป็นจำนวนเท่าใด จากนั้นนำไปคำนวณเป็นอัตราร้อยละ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. การแปรคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นยะลาตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา

ผลการวิเคราะห์การแปรคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นยะลาตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา พบว่า ผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากใช้ศัพท์เก่า คือ คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นยะลามากที่สุด จำนวน 148 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 94.87 รองลงมาเป็นการใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษามลายูถิ่น จำนวน 8 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 5.13 ผลการวิจัยไม่พบว่าผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากใช้เฉพาะศัพท์ใหม่อย่างเดียว หรือใช้รูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน

ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนใช้ศัพท์เก่าภาษาไทยถิ่นยะลามากที่สุด จำนวน 136 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 87.18 รองลงมาเป็นการใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษามลายูถิ่น จำนวน 9 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 5.77 และใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน จำนวน 7 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 4.49 นอกจากนี้ยังพบศัพท์ใหม่ที่เป็นภาษาถิ่นในระหว่าง (เป็นลูกผสมระหว่างศัพท์เก่ากับรูปแปรภาษามลายูถิ่น) 4 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 2.56

ผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยใช้ศัพท์เก่าภาษาไทยถิ่นยะลามากที่สุด จำนวน 128 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 82.05 รองลงมาเป็นการใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษาไทยมาตรฐาน จำนวน 14 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 8.99 และใช้ศัพท์เก่าร่วมกับศัพท์ใหม่ที่เป็นรูปแปรภาษามลายูถิ่น จำนวน 9 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 5.77 พบศัพท์ใหม่ที่เป็นภาษาถิ่นในระหว่าง (เป็นลูกผสมระหว่างศัพท์เก่ากับรูปแปรภาษามลายูถิ่น) 5 หน่วยหรือคิดเป็นร้อยละ 3.19

จากผลการวิเคราะห์การแปรศัพท์ตามระดับอายุจะพบว่าการใช้ศัพท์เก่าที่เป็นภาษาไทยถิ่นยะลา มีแนวโน้มจะลดลงเรื่อย ๆ จากผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากไปยังผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มอายุน้อยตามลำดับ ในขณะที่รูปแปรภาษามลายูถิ่นและรูปแปรภาษาไทยมาตรฐานเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาจากร้อยละของหน่วยหรือที่มีผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มอายุน้อยใช้ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงสำคัญของภาษาไทยถิ่นยะลา คือพบการใช้รูปแปรที่เป็นภาษาถิ่นในระหว่าง ซึ่งเกิดจากการประสมกันระหว่างศัพท์เก่าและรูปแปรภาษามลายูถิ่น ทำให้เกิดรูปแปรที่ไม่ตรงกับทั้งศัพท์เก่าและรูปแปรภาษามลายูถิ่น เช่น หน่วยหรือ “กระต่ายขูดมะพร้าว” ศัพท์เก่าใช้ [lek¹ k^hut⁵] รูปแปรมลายูถิ่นใช้ [kukopɔ] แต่ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มอายุน้อยใช้ [lek¹ ɲɔ³] เป็นต้น

ผลการวิจัยด้านการแปรศัพท์ข้างต้นสะท้อนถึงการสัมผัสภาษาถิ่น ที่ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยมาตรฐานกำลังแทรกแซงภาษาไทยถิ่นยะลา และมีแนวโน้มที่ภาษาไทยถิ่นยะลาจะเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการรับรูปแปรภาษามลายูถิ่น และภาษาไทยมาตรฐานเข้ามาใช้เพิ่มมากขึ้น และศัพท์เก่าก็จะสูญไปในที่สุด นอกจากนี้รูปแปรที่เป็นภาษาถิ่นในระหว่างยังมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นและเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นการเกิดภาษาถิ่นใหม่ในบริเวณนี้ ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า ผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากใช้ศัพท์ที่เป็นภาษาไทยถิ่นยะลามากที่สุด ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยใช้ศัพท์

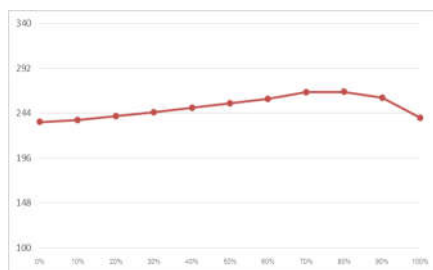
ที่เป็นภาษาไทยมาตรฐานและภาษามลายูถิ่น และภาษาไทยถิ่นยะลาที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เข้าสู่ภาษามลายูถิ่นและภาษาไทยมาตรฐาน

2. การแปรเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา

การวิเคราะห์การแปรเสียงในภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านตังกาเต็ง ตามระดับอายุของผู้ใช้ภาษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวแปรด้านเสียงที่เป็นลักษณะเด่นของภาษาไทยถิ่นยะลา ได้แก่ วรรณยุกต์กลางขึ้นตก (343) ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง คำชุดนี้จะออกเสียงวรรณยุกต์เดียวกันซึ่งตรงกับเสียงวรรณยุกต์ช่อง A23 และ B23 ในภาษาไทยถิ่นยะลา ซึ่งรวมเสียงกัน และวรรณยุกต์กลางระดับ (33) ในวรรณยุกต์ช่อง DL23 ซึ่งรวมเสียงกับ C23 ทั้งนี้วรรณยุกต์ในช่อง C1 แยกเสียงกับ C23 และช่อง DL1 แยกเสียงกับวรรณยุกต์ในช่อง DL23 ผลการวิเคราะห์เป็นดังนี้

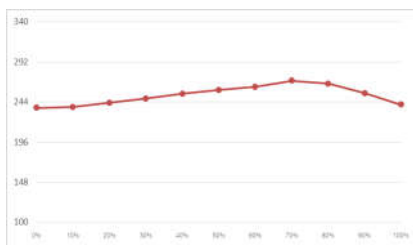
2.1 การแปรเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก (343) ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง

ผลการวิจัยพบว่าผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากทั้งหมดยังคงใช้รูปแปร [343] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง ซึ่งเป็นเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมของภาษาไทยถิ่นยะลา คิดเป็นร้อยละ 100 ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุมาก และไม่พบการใช้รูปแปร [33,21] สัทลักษณะของรูปแปร [343] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุมาก มีลักษณะดังภาพที่ 3

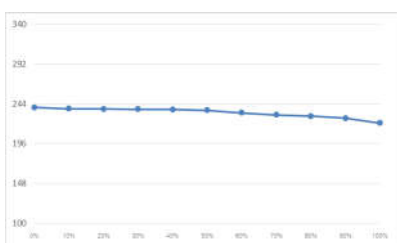


ภาพที่ 3 สัทลักษณะของรูปแปร [343] ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุมาก

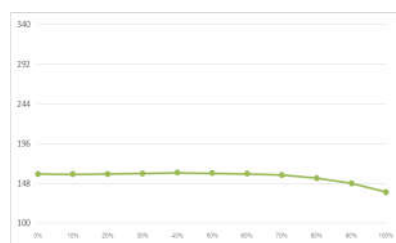
ผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนใช้ทั้งรูปแปร [343] และรูปแปร [33,21] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง โดยผู้บอกภาษาที่ใช้รูปแปร [343] มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และมีผู้บอกภาษาใช้รูปแปร [33,21] จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20 สัทลักษณะเสียงวรรณยุกต์ของรูปแปร [343] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน เป็นดังภาพที่ 4 สัทลักษณะเสียงวรรณยุกต์ของรูปแปร [33,21] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน เป็นดังภาพที่ 5 และ 6 ตามลำดับ



ภาพที่ 4 กราฟสัทลักษณะของรูปแปร [343] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน



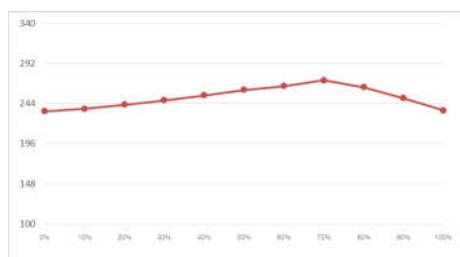
ภาพที่ 5 กราฟสัทลักษณะของเสียง (33) ในรูปแปร [33,21] คำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น ของผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน



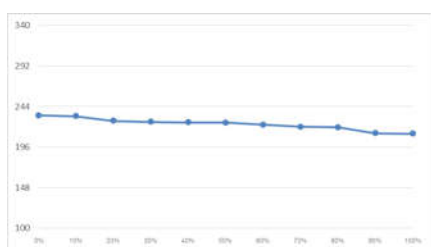
ภาพที่ 6 กราฟสัทลักษณะของเสียง (21) ในรูปแปร [33,21] คำว่า อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคน

จากภาพที่ 5 และ 6 จะเห็นว่าผู้บอกภาษาออกเสียงวรรณยุกต์แยกเป็น 2 เสียง โดยคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น เป็นเสียง (33) ในรูปแปร [33,21] และคำว่า อยู่ อย่าง เป็นเสียง (21) ในรูปแปร [33,21] ซึ่งเป็นการออกเสียงวรรณยุกต์ลักษณะเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน

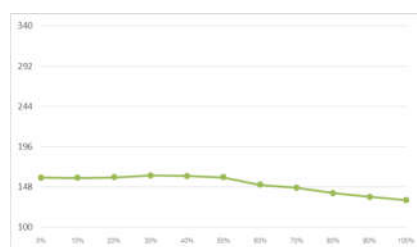
ผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยใช้ทั้งรูปแปร [343] และรูปแปร [33,21] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง โดยผู้บอกภาษาที่ใช้รูปแปร [343] มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70 และมีผู้บอกภาษาใช้ รูปแปร [33,21] จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30 อย่างไรก็ตามจำนวนผู้บอกภาษาที่ใช้รูปแปร [343] ซึ่งเป็นรูปแปรของภาษาไทยถิ่นยะลา ยังมีจำนวนมากกว่า จึงเห็นแนวโน้มในการแปรและการเปลี่ยนแปลงเสียง (343) ในกลุ่มผู้บอกภาษาอายุน้อยว่าแม้จะเริ่มมีการแปรแต่จะแปรอย่างช้า ๆ เช่นเดียวกับการแปรในกลุ่มวัยกลางคน สัทลักษณะเสียงวรรณยุกต์ของรูปแปร [343] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยเป็นดังภาพที่ 7 สัทลักษณะเสียงวรรณยุกต์ของรูปแปร [33,21] ในคำว่า ยา ยาง ยืน ยิ้ม เย็น อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อย เป็นดังภาพที่ 8 และ 9 ตามลำดับ ดังนี้



ภาพที่ 7 กราฟสัญลักษณ์ของรูปแปร [343] ในคำว่า ยา ยาง ยีน ยีม เย็น อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อย



ภาพที่ 8 กราฟสัญลักษณ์ของเสียง (33) ในรูปแปร [33,21] คำว่า ยา ยาง ยีน ยีม เย็น ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อย



ภาพที่ 9 กราฟสัญลักษณ์ของเสียง (21) ในรูปแปร [33,21] คำว่า อยู่ อย่าง ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อย

จากภาพที่ 8 และ 9 จะเห็นว่าผู้บอกภาษาออกเสียงวรรณยุกต์แยกเป็น 2 เสียง โดยคำว่า ยา ยาง ยีน ยีม เย็น เป็นเสียง (33) และคำว่า อยู่ อย่าง เป็นเสียง (21) ตามการออกเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน สอดคล้องกับการแปรเสียงวรรณยุกต์ (343) ในกลุ่มผู้บอกภาษาวัยกลางคน จะเห็นว่าเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก (343) มีการแปรตามระดับอายุของผู้บอกภาษา ลักษณะเช่นนี้สะท้อนว่าเสียงวรรณยุกต์กลางขึ้นตก (343) อยู่ระหว่างกระบวนการแปรที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต และเสียงวรรณยุกต์ดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงโดยรู้เข้าหาภาษาไทยมาตรฐาน หากไม่มีนโยบายหรือกระบวนการดำรงภาษาไทยถิ่นยะลาที่มีประสิทธิภาพ เมื่อสิ้นผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากก็จะเกิดการสูญเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิม และเปลี่ยนเป็นวรรณยุกต์เสียงเดียวกับภาษาไทยมาตรฐาน

2.2 การแปรเสียงวรรณยุกต์กลางระดับ (33) ในวรรณยุกต์ช่อง DL23 ซึ่งรวมเสียงกับ C23

ผลการวิจัยพบว่าผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากทั้งหมดยังคงใช้รูปแปร [33] ในวรรณยุกต์ช่อง DL23 ซึ่งรวมเสียงกับ C23 รูปแปรนี้เป็นเสียงวรรณยุกต์ดั้งเดิมของภาษาไทยถิ่นยะลา คิดเป็นร้อยละ 100 ของผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากและไม่พบการใช้รูปแปร [42,21] สอดคล้องกับผู้บอกภาษากลุ่มวัยกลางคนที่ทั้งหมดยังคงใช้รูปแปร [33] คิดเป็นร้อยละ 100 ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าเสียงวรรณยุกต์ (33) ยังไม่เกิดการแปรในกลุ่มผู้บอกภาษาวัยกลางคนเช่นเดียวกับผู้บอกภาษากลุ่มอายุมาก

ลักษณะเด่นด้านเสียงนี้มีแนวโน้มที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงซ้ำเช่นเดียวกับเสียงวรรณยุกต์ (343) ในคำว่า ยา ยาง ยีน ยิม เย็น อยู่ อย่าง

ผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยใช้ทั้งรูปแปร [33] และรูปแปร [42,21] ในวรรณยุกต์ช่อง DL23 ซึ่งรวมเสียงกับ C23 โดยผู้บอกภาษาที่ใช้รูปแปร [33] มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และมีผู้บอกภาษาใช้รูปแปร [42,21] จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20 จะเห็นว่าผู้บอกภาษาออกเสียงวรรณยุกต์แยกเป็น 2 เสียง โดยวรรณยุกต์ช่อง C23 เป็นเสียง (42) และวรรณยุกต์ช่อง DL23 เป็นเสียง (21) เหมือนการออกเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตรฐาน ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับการแปรเสียงวรรณยุกต์ (343) ในคำว่า ยา ยาง ยีน ยิม เย็น อยู่ อย่าง ของกลุ่มผู้บอกภาษาอายุน้อย

ผลการวิจัยจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า ผู้บอกภาษากลุ่มอายุมากใช้รูปแปรเสียงที่เป็นภาษาไทยถิ่นยะลามากที่สุด ส่วนผู้บอกภาษากลุ่มอายุน้อยใช้รูปแปรเสียงที่เป็นภาษาไทยมาตรฐานมากที่สุด อย่างไรก็ตามแม้ผลการวิเคราะห์การแปรเสียงจะพบว่าผู้บอกภาษาส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแปรเสียงภาษาไทยถิ่นยะลา แต่เนื่องจากการแปรเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นลักษณะเด่นของภาษา ซึ่งจะเกิดการแปรได้ยาก สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของภาษาไทยมาตรฐานที่แทรกแซงระบบเสียงภาษาไทยถิ่นยะลา หมู่บ้านดังกล่าว ว่าจะมีความเข้มข้นมาก นอกจากนี้การแปรเสียงทั้งเสียงวรรณยุกต์ (343) และเสียงวรรณยุกต์ (33) ในกลุ่มผู้บอกภาษาอายุน้อย ซึ่งเป็นตัวแทนภาษาในอนาคต ยังสะท้อนให้เห็นแนวโน้มว่าในอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงเสียงของภาษาถิ่นนี้โดยลู่เข้าหาภาษาไทยมาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉลิลิกา มหาพูนทอง (2559) ที่วิเคราะห์การแปรศัพท์และเสียงของภาษาไทยถิ่นภูเก็ตตามแนวคิดการสัมผัสภาษาถิ่น และพบว่าภาษาไทยถิ่นภูเก็ตมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ลู่เข้าหาภาษาไทยมาตรฐานทั้งด้านศัพท์และเสียง นอกจากนี้ยังพบรูปแปรภาษาถิ่นในระหว่างจำนวน 3 รูปแปร อย่างไรก็ตามมีข้อแตกต่างบางประการที่ควรอภิปราย ได้แก่ การวิจัยของ ฉลิลิกา มหาพูนทอง (2559, หน้า 159) สรุปว่าภาษาไทยถิ่นภูเก็ตในปัจจุบันอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ และจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาษาไทยมาตรฐานในที่สุด ในขณะที่ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านดังกล่าวไม่เพียงได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยมาตรฐานเท่านั้น ในการแปรศัพท์ยังได้รับอิทธิพลจากภาษามลายูถิ่นด้วย อย่างไรก็ตามการแปรด้านเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นยะลาไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษามลายูถิ่น เนื่องจากภาษามลายูถิ่นไม่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ การแปรเสียงจึงลู่เข้าหาภาษาไทยมาตรฐาน จึงกล่าวได้ว่าภาษาไทยถิ่นยะลาแม้จะอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับภาษาไทยถิ่นภูเก็ต แต่บริบททางภาษาและวัฒนธรรมส่งผลให้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงมีความซับซ้อนและรูปแปรที่พบจึงมีมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแปรศัพท์ภาษาถิ่นในระหว่างที่พบถึง 5 รูปแปร

เมื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเปรียบเทียบกับการศึกษาของ วาริด เจริญราษฎร์ (2561) ที่วิเคราะห์การแปรคำศัพท์หมวดอดีตในภาษามลายูถิ่น ผู้วิจัยพบว่าประเด็นที่ควรอภิปรายและใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการอ้างภาษาไทยถิ่นยะลาหมู่บ้านดังกล่าวได้ กล่าวคือในงานวิจัยของวาริดพบว่าผู้บอกภาษากลุ่ม

อายุน้อยพยายามใช้ศัพท์เก่าภาษามลายูถิ่นแทนการรับรูปแบบจากภาษาไทยมาตรฐาน หรือภาษาไทยถิ่นใต้ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากกลุ่มผู้บอกภาษาอายุน้อยมีทัศนคติที่ดีต่อภาษามลายูถิ่น ซึ่งเป็นภาษาแม่ของตน จึงได้มีการรวบรวมการดำรงภาษาถิ่นในลักษณะต่าง ๆ เช่น

กลุ่มนักศึกษาที่เป็นญาติของโต๊ะแนแบ (ผู้ใหญ่บ้าน) จะทำหน้าที่เป็นอาสาสมัครชุมชน โดยใช้ภาษามลายูถิ่นในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชาวบ้านและหน่วยงานราชการในพื้นที่ มีการจัดตั้งคณะดีเกสตูที่ไช้บ่ร็องเป็นภาษามลายูถิ่น ใช้แสดงในโอกาสต่าง ๆ โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย เนื้อหาที่แสดงจะสอดแทรกประวัติชุมชน ความภาคภูมิใจในอดีต และความกล้าหาญของบรรพบุรุษ ทุกวันศุกร์ เยาวชนชายจะสับเปลี่ยนกันกล่าวคุตบะฮ์ (อธิบายธรรม) หลังละหมาด โดยใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นสื่อกลาง มีการจัดทำแผ่นป้ายรณรงค์ ป้ายบอกทาง ป้ายประจำห้องต่าง ๆ ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนที่เป็นภาษามลายูถิ่นแทนภาษาไทยมาตรฐาน มอบให้กับโรงเรียนประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีเทศกาลแข่งขันการขับร้องอนาซีตเป็นภาษามลายูถิ่นปีตตานีเป็นประจำทุกปี โดยมีเงินและเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นรางวัล เป็นต้น (วาริต เจริญราษฎร์, 2561, หน้า 246) ลักษณะเช่นนี้เองจึงทำให้ภาษามลายูถิ่นในจังหวัดยะลาเกิดการแปรน้อย และยังมีอิทธิพลต่อภาษาไทยถิ่นยะลาด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าหากต้องการดำรงภาษาไทยถิ่นยะลา หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรม หรือกำหนดแผนการทำงานโดยคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้ใช้ภาษาในพื้นที่ ซึ่งอาจส่งผลให้ภาษาไทยถิ่นยะลาสามารถรักษาลักษณะเด่นทั้งด้านศัพท์และเสียงเอาไว้ได้ในสภาพสังคมพหุวัฒนธรรมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรศึกษาการแปรภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ที่มีลักษณะภาษาในวงล้อม หรืออยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายทางภาษา ตามแนวคิดการสัมผัสภาษาถิ่น
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการแปรศัพท์และเสียงภาษาถิ่นยะลากับการแปรศัพท์และเสียงภาษามลายูถิ่น และภาษาไทยมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างกัน ตลอดจนแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงของภาษาต่าง ๆ ในอนาคต
3. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายด้านภาษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

- ฉลิลิกา มหาพูนทอง. (2559). การแปรของศัพท์และเสียงในภาษาไทยถิ่นภูเก็ตตามอายุ: การแสดงนัยของการสัมผัสภาษาถิ่น. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรัชญา อาภากุล. (2540). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาพื้นที่ภาษาของภาษามลายูถิ่น ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป และภาษาไทยถิ่นตากใบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย : ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยใช้เกณฑ์การกระจายศัพท์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2561). การแปรและภาพสะท้อนวัฒนธรรมของคำศัพท์หมวดตัดในภาษาไทยถิ่นใต้และภาษามลายูถิ่นปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สว้างจิต พงศ์ศรีวัฒน์. (2529). ภาษาไทยถิ่นที่ใช้ในปัจจุบัน จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาคณิศ สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- สำนักงานสถิติจังหวัดยะลา. (2562). รายงานสถิติจังหวัดยะลา. ยะลา: สำนักงานสถิติจังหวัดยะลา.
- Brown, M.J. (1985). *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand.
- Diller, A.N. (1976). *Toward a Model of Southern Thai Diglossic Speech Variation*. Unpublished doctoral's thesis, Cornell University.
- Gedney, M.J. (1972). A Checklist for Determining Tones in Tai Dialects, Estellie M.S. (Ed.). *Studies in Linguistic In Honor of George L. Trager*, (pp.18-22). Mouton: The Hague.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistics Pattern*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press and Oxford Blackwell.
- Trudgill, P. (1986). *Dialects in Contact*. Oxford: Blackwell.

การศึกษาปัจจัยและแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล
เพื่อส่งเสริมการไม่กระทำความผิดซ้ำ
ของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรปราการ
A Study of Factors and Illegal Prevention Based on
Five Precepts for Encouraging the Recidivists in the
Samutprakarn Provincial Prison to Deny Any Criminal
Wrongdoing

วันที่รับบทความ: 22 ธันวาคม 2563

ศิลป์ชัย ลีลิตธรรม¹

วันที่แก้ไขบทความ: 2 เมษายน 2564

วงศ์กร เพิ่มผล²

วันที่ตอบรับบทความ: 20 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ และศึกษาแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำกลาง จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ จำนวน 312 คน การศึกษาวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (mixed methods research) โดยวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) และวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการศึกษาพบมากในเพศชายอายุระหว่าง 31-40 ปี การศึกษาประถมศึกษา สถานภาพโสด อาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท สมาชิกในครอบครัว 5-7 คน กระทำผิดซ้ำเฉลี่ยจำนวน 4 ครั้ง เกี่ยวกับยาเสพติด อาศัยอยู่กับบิดามารดา สภาพแวดล้อมเป็นชุมชนเมืองที่มีผู้จำหน่ายและเสพยาเสพติด สมาชิกในครอบครัวเคยต้องโทษคดียาเสพติด พฤติกรรมส่วนตัวส่วนใหญ่เคยเสพยาเสพติด เล่นการพนัน เที่ยวสถานบันเทิง และการคบเพื่อนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด สาเหตุในการกระทำผิดซ้ำเกิดจากตัวผู้กระทำผิดเองเป็นสำคัญเพราะต้องการเงินมาอำนวยความสะดวกสบายให้แก่ชีวิต ด้านปัจจัยพบว่าปัจจัยด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านสภาพแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ หรือด้านความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำผิด การฝ่าฝืนข้อห้ามตามหลักเบญจศีล จากการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยทุกด้านมีผลต่อการกระทำผิดซ้ำในระดับปานกลาง แนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล พบว่าหลักเบญจศีลเป็นแนวปฏิบัติพื้นฐานของบุคคล

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: silchai.l@dru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: wongsakorn.p@dru.ac.th

การฝ่าฝืนเป็นความผิดตามกฎหมาย ดังนั้น การประพฤติปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเป็นการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำไม่ให้เกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: การกระทำผิดซ้ำ แนวทางป้องกัน หลักเบญจศีล

A Study of Factors and Illegal Prevention Based on Five Precepts for Encouraging the Recidivists in the Samutprakarn Provincial Prison to Deny Any Criminal Wrongdoing

Received: December 22, 2020

Revised: April 2, 2021

Accepted: April 20, 2021

Silchai Leelitthum¹

Wongsakorn Poempol²

Abstract

The purpose of this project is to study causes and factors affecting recidivists and preventions based on five Precepts for rehabilitating Samutprakarn province's prison inmates. The group of this subjects is 312 Samutprakarn province's prisoner by means of using mixed methods research. The methods focus on qualitative research and quantitative research using questionnaires for gathering any information and interview the experts in the related fields. These data showed that most of the recidivists males aged between 31-41 years old, only graduated from primary school, single, with fluctuated incomes (5,000-10,000 baht/month) with big family (5-7 people) staying together. These most inmates who offend the law 4 times involve in drug trafficking. It also found that the environment where they live in having one of these parameters: someone in their family taking part in drug abuse or their neighborhood drawing in. In term of their own behaviors, they have friends who join in gambling, going to nightclub and drug trafficking. The subjects confess that they want money in the easiest way to facilitate their living, so they must do bad things again and again. It is considered that parameters acting on recidivists are based on their own behaviour of the inmates. Other factors such as low education, their own family, the environment, the economics, the aspect of their life or breaking five precept are less important than their own minds. If they disobey the five

¹ Lecturer, Bachelor of Laws Program, Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: silchai.l@dru.ac.th

² Asst.Prof.Dr., Community Management Program, Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: wongsakorn.p@dru.ac.th

concept, they also are illegal. In conclusion, the criminal will not happen only people believe in five precept; thus, the five precept can be used to rehabilitate the inmates.

Keywords: How to protect recidivists, To make criminals repeatedly, Do wrong things,
Five Precept

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีความหลากหลายในทัศนคติและปัจจัยในการดำรงชีพ ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดการกระทำละเมิดต่อสังคม ด้วยเหตุนี้สังคมจึงต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน กฎหมายจัดเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่รัฐบัญญัติขึ้นมาเพื่อกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องคุ้มครองให้สังคมปลอดภัยมีความสงบเรียบร้อยและประเทศมีความมั่นคง

กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่มีสภาพบังคับ ดังนั้น เมื่อกระทำการฝ่าฝืนต้องรับโทษ และโทษมี 5 สถาน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยเฉพาะโทษประหารชีวิตและจำคุกกรมราชทัณฑ์เป็นผู้รับผิดชอบหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมปลอดภัย ผู้กระทำความผิดสำนึกผิดเข็ดหลาบไม่กระทำความผิดซ้ำอีก และเป็นการทดแทนหรือชดเชยต่อผู้เสียหายเพื่อป้องกันการแก้แค้น ในขณะเดียวกันก็เป็นการปรามมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดตาม เกิดความเกรงกลัวต่อโทษ การลงโทษจำคุกเป็นการตัดโอกาสในการกระทำผิดของผู้ต้องขังโดยแยกออกจากสังคม แต่การแยกผู้ต้องขังออกจากสังคมเป็นเพียงวิธีการชั่วคราวเท่านั้น ดังนั้น การควบคุมดูแลและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำจึงมีความสำคัญมาก จากที่เน้นการลงโทษเพียงเพื่อให้สำนึกผิดเกิดความหลาบจำคงไม่ได้ ต้องมีมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ ศักยภาพ ความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ เพื่อการพัฒนาตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และสามารถดำรงชีพในสังคมได้อย่างปกติสุขเมื่อพ้นโทษออกไป ตามเป้าหมาย “คืนคนดีมีคุณค่ากลับสู่สังคม”

ปัจจุบันพบว่า เมื่อปล่อยตัวหลังพ้นโทษมักเกิดการกระทำผิดซ้ำ และมีแนวโน้มรุนแรงมากยิ่งขึ้น เห็นได้ว่ามาตรการที่ใช้ลงโทษผู้กระทำผิดไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการป้องกันแก้ไขหรือควบคุมการกระทำผิดซ้ำได้ดีเพียงพอ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการด้านอื่นๆ เช่น จิตวิทยาชุมชน วัฒนธรรม ศิลธรรมหรือหลักศาสนาเข้ามาช่วย เพราะโดยเนื้อแท้ของกฎหมายแล้ว ที่มาของกฎหมายประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีความหลากหลายมากมาย (มานิตย์ จุมปา, 2562, หน้า 11-16) ตัวอย่างเช่น

ศิลปธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือความดีงามต่าง ๆ ที่ทำให้คนเราสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้โดยสงบสุข

จารีตประเพณี คือ แบบแผนที่คนในสังคมยอมรับและถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน

ศาสนา คือ หลักการดำเนินชีวิตหรือข้อบังคับที่ศาสดาของแต่ละศาสนาบัญญัติขึ้นเพื่อสั่งสอนให้คนทุกคนเป็นคนดี

คำพิพากษาของศาล คือ คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลในประเด็นแห่งคดีที่ฟ้องต่อศาล

แนวความคิดเห็นของนักปราชญ์ คือผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านกฎหมายหรือศาสตร์ด้านต่างๆ อาจจะเป็นนักวิชาการ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญประสบการณ์ เป็นต้น

ศิลปธรรมหรือศาสนา โดยเฉพาะหลักเบญจศีล ตามแนวทางพระพุทธศาสนาถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการประพฤติปฏิบัติตนเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้

1) ต่อส่วนตัว บุคคลที่ยึดถือประพฤติปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ถ้าเปรียบเสมือนฐาน เช่น สิ่งปลูกสร้าง ถ้าฐานไม่ดีไม่แข็งแรงสิ่งปลูกสร้างก็จะพังทลายได้ง่าย คนก็เช่นเดียวกันถ้ามีหลักเบญจศีล เป็นฐาน

ย่อมมีความมั่นคงในชีวิต มีอุปกรณ์เพื่อฝึกกาย (ตน) เพื่อให้เกิดสมรรถภาพทางจิตใจ เพื่อมุ่งสู่ขั้นอริยะบุคคล เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ การปฏิบัติตามศีล ขึ้นอยู่กับสติปัญญาและหิริโอตตปะของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องสนับสนุน

2) ต่อสังคม หลักเบญจศีลมีความสำคัญต่อการปกครองบ้านเมือง กล่าวคือ ทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองเมื่อปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเสมอกันการอยู่ร่วมกันของมวลมนุษยชาติสังคมและโลกก่อให้เกิดการค้าจนอุดหนุนนำไปสู่สันติภาพ มิให้ก้าวเข้าไปสู่ความหายนะหรือสังคมเสื่อมทราม ชีวิตที่ดีงามของคนในสังคมจึงเริ่มต้นที่การรักษาหลักเบญจศีล (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2544)

3) ต่อโลก หลักเบญจศีลมีพลานุภาพต่อโลกไม่ให้พินาศไปในด้านต่าง ๆ เช่น ทำให้คนในโลกมีความเป็นปกติ มีปกติการรักษากาย วาจา ใจ ส่งเสริมความสามัคคีระว่าง ส่งเสริมการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องมืองดเว้นจากความชั่ว เป็นที่ตั้งแห่งความดีและความงาม ชีวิตที่ดีงามย่อมเป็นที่ปรารถนาของทุกคนในโลก

4) ต่อสิ่งแวดล้อม หลักเบญจศีลมีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเพราะสามารถป้องกันโลกร้อน สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและโรคระบาด ที่กำลังคุกคามคร่าชีวิตของมนุษย์ในทุกประเทศ ทุกมุมโลก ที่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์ไม่สามัคคีระว่างเรื่องกามารมณ์ ได้แก่ โรค “เอดส์” หรือปกปิดไม่เปิดเผยความจริง ได้แก่ โรคโควิด 19 หากว่ามนุษย์ทุกคนให้ความสำคัญตั้งใจสมาทานรักษาศีลอย่างดีแล้ว ปัญหาตามที่กล่าวมานี้จะไม่เกิดขึ้น

5) ต่อการบรรลุนิพพานขั้นสูง หลักเบญจศีลเป็นพื้นฐานรองรับให้เกิดคุณธรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดของชีวิต การหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ตามหลักพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2552, หน้า 45)

ด้วยเหตุนี้ เมื่อบุคคลใดยึดถือปฏิบัติตามหลักเบญจศีล อันเป็นหลักขั้นพื้นฐานของสังคม การกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายก็จะไม่เกิดขึ้น ส่งผลให้สังคมมีคุณภาพ มีคุณธรรม และการบังคับใช้กฎหมายก็จะก่อเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีสังคมปลอดภัยไร้การกระทำผิด ถือได้ว่าเป็นการแก้ไขป้องกันควบคุมปัญหาและสาเหตุการกระทำผิดซ้ำที่ต้นเหตุโดยแท้จริง

เรือนจำ จังหวัดสมุทรปราการ มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังและพัฒนาแก้ไขผู้ต้องขังเพื่อให้เกิดจิตสำนึกพัฒนาตนให้เป็นคนดีกลับคืนสู่สังคมหลังพ้นโทษแล้ว จึงจำเป็นอย่างยั้งต้องศึกษาสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีต่าง ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการควบคุม การดูแลและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะการกระทำผิดซ้ำตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไปซึ่งผู้กระทำผิดอาจถูกจับกุมหรือรอดพ้นจากการจับกุมของเจ้าพนักงานของรัฐ อันจะก่อเกิดความรู้สึกเคยชินไม่เกรงกลัวต่อโทษทัณฑ์ที่จะได้รับ และส่งผลให้กระทำผิดซ้ำซากจนพัฒนาเป็นอาชญากรมืออาชีพโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นการจะลดจำนวนอาชญากรรมและอาชญากรมืออาชีพลง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาสาเหตุการกระทำผิดซ้ำ เช่น สภาพความเป็นอยู่ การเลี้ยงดู ปัญหาในครอบครัว บุคลิกภาพ และปัจจัยด้านต่าง ๆ เช่น ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น สภาวะเศรษฐกิจของสังคม การ

ยอมรับจากบุคคลในสังคม บุคคลในครอบครัวและเครือข่ายของผู้พ้นโทษ แห่่งที่อยู่อาศัย เป็นต้น เพื่อให้ทราบว่าปัจจัยด้านใดบ้างส่งผลให้เกิดกระทำผิดซ้ำ เพื่อเป็นแนวทางให้กรมราชทัณฑ์นำไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาผู้ต้องขังในเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุ ปัจจัยที่มีผลต่อการละเมิดกฎหมาย การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาแนวทางทางป้องกันตามหลักเบญจศีลในพระพุทธศาสนาสำหรับส่งเสริมการไม่กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาปัจจัย และแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีลในการกระทำผิดซ้ำ โดยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 312 คน ส่วนการศึกษาแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีลเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยมุ่งศึกษาจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ แนวทางการป้องกันการละเมิดกฎหมายการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องขัง

วิธีการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (documentary study) โดยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ บทความ วารสาร และจากผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและประกอบการวิเคราะห์ของการวิจัย
2. การศึกษาภาคสนาม (field study) โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะมาทำการวิเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำจากเรือนจำกลาง จังหวัดสมุทรปราการ และใช้แบบสัมภาษณ์ (interview form) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะมาทำการวิเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจาก เจ้าหน้าที่เรือนจำกลาง จังหวัดสมุทรปราการ นักจิตวิทยา นักสังคมศาสตร์ และผู้นำศาสนาพุทธ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (sample group) ในการศึกษาวิจัย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) กล่าวคือ จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักโทษเด็ดขาดที่กระทำความผิดซ้ำโดยคำนวณจากประชากร และกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ระดับความเชื่อมั่น 95% (บัณฑิต

พิทักษ์สิทธิ์, 2556, หน้า 42) ซึ่งจำนวนประชากร 4,460 คน จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง 312 คน และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 312 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในการวิจัยจะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ โดยสร้างแบบสอบถามขึ้นจากการตรวจสอบเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือในการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1) แบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

ก. แบบสอบถามปลายเปิด (open-ended questions) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

ข. แบบสอบถามปลายปิด (close-ended questions) ในแบบสอบถามได้กำหนดคำตอบหลายคำตอบ เพื่อให้ผู้ตอบได้เลือกตอบข้อที่ต้องการให้มากที่สุด

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยสร้างขึ้นเองและปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และจากแบบสอบถามอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพก่อนต้องโทษ รายได้ คดี ชนิดยาเสพติด กำหนดโทษ และคำถามเกี่ยวกับสาเหตุที่สัมพันธ์กับการกระทำความผิดซ้ำ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ในครอบครัว ยาเสพติด การคบเพื่อน การเล่นเกมพนัน สถานบ้านเกิด

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำความผิด

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ตามหลักเบญจศีล เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi structured interview) กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่เรือนจำกลาง จังหวัดสมุทรปราการ นักจิตวิทยา นักสังคมศาสตร์ และผู้นำศาสนาพุทธ โดยสัมภาษณ์แนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีลเพื่อส่งเสริมการไม่กระทำความผิดซ้ำ

วิธีและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเชื่อมโยงกันกับแนวคิดและจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
2. นำแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์
3. นำคะแนนไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้
 - 1) ใช้ค่าอัตราส่วนร้อยละ (percentage) ของคำถามเกี่ยวกับข้อมูลและข้อคำตอบในการตอบคำถามปลายปิดให้เลือกตอบ โดยแยกหาค่าร้อยละเป็นรายชื่อ นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
 - 2) ใช้ค่าเฉลี่ยน้ำหนักความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่ศึกษา โดยหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (mean) ในข้อคำตอบของคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าทุกข้อ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการอุปนัย คือ การตีความข้อมูลตามความหมายในทัศนะของผู้ถูกศึกษา
2. ทำข้อสรุปฉบับร่าง ซึ่งเป็นการนำความคิดที่ผู้ศึกษาประมวลได้จากการกระทำดัชนีข้อมูลแล้วเชื่อมโยงดัชนีเหล่านั้นเข้าด้วยกัน ด้วยการพรรณนาความหรือแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับลักษณะของดัชนีหรือข้อมูลที่ศึกษา การทำข้อสรุปฉบับร่างเป็นการลดขนาดของข้อมูลและช่วยกำจัดข้อมูลที่ไม่ต้องการออก
3. การสร้างข้อสรุปและการพิสูจน์ข้อสรุป ทำให้มองเห็นแบบแผนที่เกิดจากข้อมูลที่รวบรวมได้ การนำข้อสรุปย่อยมาเชื่อมโยงกันเพื่อเป็นบทสรุปนำไปสู่การตอบปัญหาการวิจัย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ย่อยๆ เข้าด้วยกันด้วยความประณีต
4. วิธีการสร้างบทสรุป คือ รวบรวมบทสรุปย่อยเข้าไปด้วยกันโดยการทำเป็นบัญชีหางว่าวและโยงเข้าเป็นกลุ่มและโยงเป็นขั้นตอนขึ้นมาตามลำดับเป็นข้อ สรุปใหญ่จัดกลุ่มข้อมูล หาความคล้ายคลึงของข้อมูลการแตกตัวแปรหรือข้อมูลให้ละเอียดลงไป การประมวลข้อมูลเข้าด้วยกันการทำข้อมูลเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ การเรียงลำดับข้อมูลโดยใช้หลักเหตุผลและเชื่อมโยง
5. พิสูจน์บทสรุป เป็นการโยงข้อสรุปนามธรรมกลับไปสู่รูปธรรมในเหตุการณ์ใหม่อีกครั้ง เพื่อให้แน่ใจว่าข้อสรุปนั้นทำไว้เหมาะสมแล้วพยายามเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลเพื่อดูว่าหลงลืมประเด็นใดหรือไม่ หากอธิบายอื่นที่มีน้ำหนักใกล้เคียงกัน อาจลองสมมติว่าการสรุปที่สรุปไว้ยังไม่ดีพอ ลองใช้คำอธิบายแบบอื่นอธิบายปรากฏการณ์นั้นดูว่าใครมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากกว่ากัน จากนั้นก็พยายามยืนยันและป้องกันข้อสรุปของตนว่าสามารถบล้างข้อสรุปเหล่านั้นได้หรือไม่ ถ้าบล้างได้จะได้ยืนยันความมั่นใจมากขึ้น

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มประชากร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ 5,000-10,000 บาท ต่อเดือน สมาชิกในครอบครัวจำนวน 5-7 คน อาศัยอยู่กับบิดามารดา สถานภาพโสด สัมพันธภาพการอยู่ร่วมกันมีความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันดี ภาวะความรับผิดชอบต่อครอบครัวสูง มีภาระหนี้สินเฉลี่ยกระทำความผิดซ้ำ จำนวน 4 ครั้ง คดียาเสพติด ขณะกระทำความผิดมีอายุ 26-35 ปี โทษที่ได้รับจำคุก 1-5 ปี โทษที่ได้รับมาแล้วไม่เกิน 1 ปี โทษที่เหลือ จำคุก 1 ปี ไม่เกิน 5 ปี สภาพแวดล้อมเป็นชุมชนที่มีผู้เสพยาและจำหน่ายยาเสพติด บุคคลในครอบครัวเคยต้องโทษความผิดยาเสพติด พฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างเสพยาเสพติดประเภทยาบ้า (Amphetamine) และยาในกลุ่มแอมเฟตามีนหรือฟีโมลีน เล่นการพนันประเภทไพ่ เทียบสถานเริงรมย์ประเภทร้านอาหารที่จำหน่ายสุรา คบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด การพนัน และการใช้ความรุนแรง

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญอันส่งผลให้กระทำซ้ำ คือ ตัวผู้ต้องขังเอง เพราะต้องการเงินและทรัพย์สิน เพื่ออำนวยความสะดวกสบายแก่ชีวิต

1.2 ปัจจัยด้านครอบครัว

ผลการศึกษาปัจจัยด้านครอบครัว พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านครอบครัวมีผลเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซ้ำมีค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ปัจจัยด้านสังคม

ผลการศึกษาปัจจัยด้านสังคม พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านสังคมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

ผลการศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง

1.5 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีผลเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง

1.6 ปัจจัยด้านความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำความผิดฝ่าฝืนข้อห้ามตามหลักเบญจศีล

ผลการศึกษาปัจจัยด้านความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำความผิด พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำ มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการยุติธรรม และบทลงโทษที่ผู้ต้องขังได้รับกับการกระทำความผิดซ้ำ

ผลการศึกษา พบว่ากระบวนการยุติธรรมมีความสัมพันธ์และผลต่อการกระทำความผิดซ้ำ เพราะกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่การจับกุม สอบสวน การพิจารณาพิพากษาคดี และการลงโทษ ถ้ามีความล่าช้าไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง หรือรุนแรงเกินกว่าเหตุ ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งด้านจิตใจและร่างกายผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้กระทำความผิดอย่างมาก ก่อให้เกิดความโกรธแค้นเจ้าหน้าที่รัฐ เคียดแค้นต่อสังคม อยากกระทำความผิดเพื่อแก้แค้นหรือตอบโต้สังคม อันเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้บุคคลเหล่านั้นกระทำความผิดซ้ำ อีกอย่างต่อเนื่อง เช่น การควบคุมตัวขึ้นสอบสวนหรือขึ้นพิจารณา กรณีไม่ได้มีการปล่อยตัวชั่วคราวทำให้เกิดความเครียด เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบผู้ต้องขังในเรือนจำ หรือการลงโทษผู้กระทำความผิดมากเกินไปน้อยเกินไปทำให้เกิดความเกรงกลัว ไม่เช็ดหลาบ เคยชินต่อโทษที่ได้รับ เป็นต้น

2.2 ปัจจัยและสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วกระทำความผิดซ้ำ

ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือตัวผู้ต้องขัง เพราะเป็นผู้คิด ริเริ่มและตัดสินใจในการกระทำความผิดเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยมีปัจจัยอื่น ๆ เป็นสิ่งผลักดัน หรือกดดันให้กระทำความผิดซ้ำ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อผู้ต้องขังอย่างมากเช่นกัน เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วยากแก่การปรับตัว และเรียนรู้ในการดำรงชีวิต เช่น การขาดการยอมรับของบุคคลในสังคมหลังพ้นโทษ ไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ ถูกรังเกียจ ถูกทอดทิ้ง ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม และสภาพสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยแหล่งอบายมุข เช่น การพนัน สุรายาเสพติด สถานเริงรมย์ ล้วนทำให้ผู้ต้องขังขาดสติยังคิด ขาดการควบคุมจิตใจในการกระทำความผิดซ้ำ ในขณะเดียวกันยังมีปัจจัยด้านอื่น ๆ กระตุ้นหรือเร้าให้ผู้ต้องขังเกิดตัณหาในการกระทำความผิดซ้ำได้ เช่น การคบเพื่อนเดิม ๆ ซักชวนกันเสพยาเสพติด เที่ยวเตร่ในยามวิกาล เล่นการพนัน หรือครอบครัว เมื่อต้องโทษจำคุกเกิดการหย่าร้าง ทั้งร้างกันไป พ้นโทษแล้วไม่ยอมรับ ไม่ให้อภัย ไม่ให้กำลังใจ ซ้ำเติม โอกาสกระทำความผิดซ้ำจึงเกิดขึ้นและอาจรุนแรงมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

2.3 ความเชื่อ ความศรัทธา หลักธรรมคำสั่งสอนเรื่อง หลักเบญจศีล ในพุทธศาสนาเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำ

ผลการศึกษา พบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อ ความศรัทธา ในหลักธรรมคำสั่งสอน รวมทั้งหลักเบญจศีล ส่วนจะปฏิบัติตามมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับวิจารณญาณ แต่หลักเบญจศีลเป็นหลักธรรมที่บุคคลทุกคนพึงมีพึงปฏิบัติ เพราะเป็นหลักสำคัญในการบัญญัติ “กฎหมาย” ที่นานาประเทศยอมรับและบังคับให้บุคคลทุกคนต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด หากฝ่าฝืนมีความผิดมีโทษ

และต้องรับผิดชอบ ชดใช้ ชดเชย หรือทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ดังนั้น บุคคลใดจะปฏิเสธว่าไม่รู้ ไม่เข้าใจหรือไม่ปฏิบัติตามไม่ได้ เช่นเดียวกับหลักธรรมที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ถ้ากระทำดี ถูกต้อง ย่อมได้รับผลตอบแทนในสิ่งที่ดีเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป แต่ถ้ากระทำไม่ดี ประพฤติชั่ว มีความผิดมีโทษตามกฎหมายและเป็นที่รังเกียจของบุคคลทั่วไป ดังนั้น แม้ว่าบุคคลใดจะไม่เชื่อ ไม่ศรัทธา หรือไม่ให้ความสำคัญ อย่างไรก็ตามก็ต้องปฏิบัติตาม เพราะหลักเบญจศีลเป็นที่มาในการบัญญัติเพื่อการบังคับใช้ของกฎหมาย

2.4 แนวทางหรือวิธีการป้องกัน แก้ไข ส่งเสริม การไม่กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังโดยใช้หลักธรรม เรื่องเบญจศีล

ผลการศึกษา พบว่าแนวทาง วิธีการป้องกัน แก้ไข ส่งเสริม เพื่อลดการกระทำความผิดซ้ำ สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่น การฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติ ความรู้ ความเข้าใจ ในผลแห่งการกระทำ การฝึกการควบคุมจิต สมาธิ ให้เห็นถึงบาปบุญคุณโทษแห่งการกระทำ เกิดความละอายต่อสิ่งที่กระทำ เห็นผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสังคมปัจจุบันและอนาคต โดยผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ด้านต่าง ๆ เช่น จิตวิทยา หลักศาสนา หลักกฎหมาย หลักเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างยั่งยืน เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาด้านจิตใจ ด้านบุคลิกภาพ มีความอดทน อดกลั้น มีความเพียร บนพื้นฐานหลักเหตุและผลที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ด้วยความตระหนักและเข้าใจว่าการประพฤติหรือการปฏิบัติตน คือ การกระทำ อันก่อให้เกิดผลดีหรือผลชั่ว ขึ้นอยู่ที่ตนเป็นผู้กำหนดจากกระทำ

อภิปรายผลการศึกษา

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เพศ อายุ รายได้ และพฤติกรรมส่วนตัวของผู้ต้องขังเป็นสาเหตุและปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำสูงมาก เพราะความต้องการเงิน ทรัพย์สิน เพื่ออำนวยความสะดวกสบาย ทำให้มีความหึงเหิมบุคคลอื่น รวมถึงพฤติกรรมการติดยาเสพติด เล่นการพนัน และการเที่ยวสถานเริงรมย์ยามวิกาล ตามหลักทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การเรียนรู้ (learning หรือ conditioning) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าอันสืบเนื่องมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ กล่าวคือ พฤติกรรมของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสิ่งที่มาเร้าหรือช่วยทำให้เกิดกิเลสหรือความต้องการ (ปกรณัม มณีปกรณัม, 2553, หน้า 175) เช่น อบายมุขต่าง ๆ เป็นสิ่งเร้าหรือช่วยให้กระทำความผิด สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ อัครกร ไชยพงษ์ (2557) การพัฒนากลยุทธ์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชายในเรือนจำ เขต 8 ซึ่งผลการศึกษาวิจัยก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้

นอกจากนั้น การคิดและตัดสินใจกระทำการใด ๆ เป็นอำนาจอิสระที่จะกระทำหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น การกระทำผิดโดยมีปัจจัยเป็นผลประโยชน์ตอบแทนไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด (seek pleasure

avoid pain) สอดคล้องตามสมมุติฐานของทฤษฎีคิติก่อนทำ (choice theory) ซึ่งเชื่อว่าบุคคลมีอิสระในการกระทำผิด แนวทางในการเลือกพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนนั้นจะได้รับความพึงพอใจหรือผลประโยชน์สูงสุดเป็นสำคัญ (วีระชัย เหล่าลงอินทร์, 2552, หน้า 19)

1.2 ปัจจัยด้านครอบครัว สังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดฝ่าฝืนข้อห้ามตามหลักเบญจศีล

ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านครอบครัว สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และความเชื่อเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดฝ่าฝืนข้อห้ามตามหลักเบญจศีล เป็นเพียงปัจจัยประกอบการคิด การตัดสินใจ ช่วยผลักดันให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ ไม่ใช่สาเหตุหรือปัจจัยหลักในการกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยด้านสังคม การกระทำผิดซ้ำ สอดคล้องกับทฤษฎีทางอาชญวิทยาที่อธิบายสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม ทฤษฎีตราหน้าหรือทฤษฎีตีตรา เป็นผลงานแนวความคิดของ แฟรงค์ แทนเนนบาม (Tannenbaum, 1938, pp. 197-218) นักอาชญวิทยาที่ริเริ่มใช้คำว่า “การระบายสีเส้นแก่ความชั่วร้าย (dramatization of evil)” เพื่ออธิบายพฤติกรรมของอาชญากรที่กระทำความผิด โดยอธิบายว่า “แม้พฤติกรรมอาชญากรจะเป็นสิ่งชั่วร้าย แต่ร้ายยิ่งกว่า คือ การที่สังคมพยายามผลักดันให้อาชญากรถลำลึกลงไปในทางที่ผิดเป็นภัยแก่สังคมมากยิ่งขึ้น โดยไม่ยอมเปิดโอกาสให้บุคคลที่ประพฤติดังกล่าวมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดี” แนวคิดของทฤษฎีนี้เน้นเรื่องปฏิกิริยาการตอบโต้ของสังคมที่มีต่อผู้กระทำผิดในทางลบ เช่น การดูหมิ่น เหยียดหยาม การตั้งข้อรังเกียจ ไม่ยอมรับการอยู่ในสังคม เป็นต้น (ปรกรณ์ มณีปรกรณ์, 2553, หน้า 187)

ปัญหาและสาเหตุที่เกิดจากสังคมไม่ยอมรับทำให้กระทำความผิดซ้ำ ทฤษฎีตีตรา (labeling theory) เมื่อสังคมไม่ยอมรับพวกเขาก็จะกลับไปรวมกลุ่มกับกลุ่มเพื่อนเดิม ๆ และชักชวนกันไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (subculture theory) สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ บัณฑิต พัทธสิทธิ์ (2556) การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี รวมถึงการมีแบบอย่างที่ไม่ดีให้เห็นเป็นประจำ ทำให้ผู้ต้องขังขาดความผูกพันกับครอบครัว และไปคบเพื่อนเถร จนนำไปสู่การกระทำความผิด สอดคล้องกับทฤษฎีพันธะทางสังคม (social bonding theory) (บัณฑิต พัทธสิทธิ์, 2556, หน้า 96)

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้ มีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่ดีชอบมั่วสุมเสพยา เล่นการพนัน ชอบความรุนแรง รวมถึงปัญหาด้านความเชื่อที่ผิด ก็เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้ต้องขังกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้ จนติดเป็นนิสัย สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ นายทรงพล ขุนรัง (2556) สาเหตุการกระทำผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดฐานลักทรัพย์นักโทษเด็ดขาดฝ่ายควบคุมแดน 8 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และผลการศึกษาวิจัยของต่างประเทศ (Buikhuisen & Hocktra, 1974) ซึ่งได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ และการวิจัยเรื่องผู้กระทำผิดซ้ำของโครงการวิจัยแห่งมหาวิทยาลัยฮ่องกงในปี 1978 ผลการศึกษาวิจัยก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การกระทำผิดซ้ำอาจมีที่มาหรือเกิดขึ้นจากปัจจัยเพียงด้านเดียว หรือปัจจัยหลายด้านผสมผสานรวมกันผลักดันให้เกิดการกระทำผิดซ้ำได้ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยผลักดันการกระทำผิดซ้ำมากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ แต่ปัจจัยด้านอื่น ๆ ก็มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับทฤษฎีผสมผสาน (integrate theories) multifactor theory เป็นการผสมผสานปัจจัยด้านสังคม และเศรษฐกิจ โดยเห็นว่าปัจจัยทั้งสองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอาชญากรรม โดยได้นำเอาทฤษฎีแนวสังคมศาสตร์มาเป็นทฤษฎีต้นแบบในการผสมผสานเป็นทฤษฎีใหม่ที่จะช่วยอธิบายว่าสาเหตุที่บุคคลจะประกอบอาชญากรรมและละเว้นไม่ประกอบอาชญากรรม โดยบุคคลจะประกอบอาชญากรรมต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของปัจจัยครบถึงจะประกอบอาชญากรรม ดังนั้น ในการวิเคราะห์สาเหตุอาชญากรรมไม่ควรมองเฉพาะประเด็นหนึ่งประเด็นใดแต่ประเด็นเดียว แต่ให้วิเคราะห์จากหลายมิติ จะได้ภาพที่ชัดเจนว่าทำไมบุคคลในสังคมจึงกระทำความผิดซ้ำอีกเมื่อพ้นโทษแล้ว (ปกรณ มณีปกรณ, 2555, หน้า 503 - 520)

2. การศึกษาแนวทางป้องกันตามหลักเบญจศีล

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการยุติธรรมและบทลงโทษที่ผู้ต้องขังได้รับกับการกระทำผิดซ้ำ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรม บทลงโทษที่ผู้กระทำผิดได้รับ มีมาตรการที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมการไม่กระทำผิดซ้ำเมื่อพ้นโทษ แต่กลับพบว่า มาตรการต่างๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังได้ เพราะยังพบมีการกระทำผิดของผู้ที่พ้นโทษซ้ำเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ นอกจากนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานรัฐยังมีความล่าช้า ไม่เป็นธรรม และมีข้อขัดแย้งกฎหมาย สิ่งเหล่านี้ยังเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่ผลักดันหรือกระตุ้นทำให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษมีโอกาที่จะกระทำผิดซ้ำมากยิ่งขึ้นอีก

2.2 สาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษแล้วกระทำความผิดซ้ำอีก

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สาเหตุแห่งการกระทำความผิดซ้ำเกิดจากตัวผู้กระทำผิดเป็นสำคัญ โดยมีปัจจัยอื่น ๆ เป็นแรงเสริมช่วยผลักดันหรือกระตุ้นให้คิดและตัดสินใจกระทำผิดได้ง่ายขึ้น ดังนั้น การแก้ปัญหามุ่งการกระทำผิดซ้ำต้องแก้ที่ต้นเหตุแห่งปัญหา คือตัวผู้กระทำผิดซ้ำเป็นสำคัญโดยเน้นพัฒนาด้านจิตใจ ปลุกจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ต้องขัง สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดเรือนจำกลางอุดรธานี (สภิต แก้วปัญญา, ประจักษ์ กิ่งมิ่งแสง และไพศาล นนธ์อุดร, 2562) พบว่า การประเมินความเป็นไปได้ และความเหมาะสมแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังคดียาเสพติดเรือนจำกลางอุดรธานี ด้านที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ดังนั้น มาตรการเสริมสร้างพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขังให้มีความเข้มแข็งสามารถยับยั้งชั่งใจ หักห้ามใจไม่กระทำความผิดซ้ำ สามารถแยกแยะความถูกผิดชั่วได้ เห็นผลประโยชน์ของส่วนรวมของครอบครัวเป็นที่ตั้ง ลดความเห็นแก่ตัวลง ส่วนปัจจัยด้านอื่น ๆ ก็มีความสำคัญเช่นกันควรมีมาตรการเสริมสร้างปัจจัยเหล่านั้นควบคู่กันไป เพื่อให้ปัจจัยทุกๆ ด้านที่เป็นปัจจัยเสริมแรงให้ผู้ต้องขังไม่กระทำผิดซ้ำเมื่อพ้นโทษ

2.3 ความเชื่อ ความศรัทธา หลักธรรมคำสั่งสอนเรื่อง เบญจศีล ในพุทธศาสนาเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความเชื่อ ความศรัทธา ในหลักธรรมเบญจศีลมีความสำคัญต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เพราะหลักเบญจศีลเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำคัญของปัจเจกชน เน้นเรื่องการกระทำตั้งแต่ระดับพื้นฐานที่เป็นการละเว้นจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคม เป็นหลักสำคัญที่จะส่งเสริมให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองจนถึงระดับสูงสุดของชีวิตที่เรียกว่า พระนิพพาน ที่สำคัญไปกว่านั้น การละเมิดหลักเบญจศีล การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะข้อหนึ่งข้อใดก็อาจก่อให้เกิดความผิดซ้ำได้ ปัจจุบันอัตราการละเมิดหลักเบญจศีลของบุคคลในสังคมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะสังคมมีความเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วประชาชนไม่ใส่ใจในศาสนาหลงใหลวัตถุนิยม มีความโลภ มีตัณหา ไม่รู้จักพอ สังคมกำลังเผชิญกับปัญหาเรื่องการใช้ความรุนแรงพฤติกรรมความเลวร้ายด้านศีลธรรม การติดสุรา ยาเสพติด จนอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมการละเมิดหลักเบญจศีลของบุคคลในสังคมเริ่มมีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้น (ทรงเกียรติ เม่นสุวรรณ, 2560, หน้า 366) หรือการละเมิดหลักเบญจศีลเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ

2.4 แนวทางหรือวิธีการป้องกัน แก้ไข ส่งเสริม การไม่กระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังโดยใช้หลักธรรม เรื่องเบญจศีล

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การดำเนินมาตรการป้องกัน แก้ไข หรือส่งเสริมการไม่กระทำความผิดซ้ำตามหลักเบญจศีลต้องกระทำควบคู่กันไปกับปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมคอยผลักดันการกระทำผิดซ้ำ ดังเช่น การรณรงค์ให้เกิดการตระหนักในการประยุกต์การรักษาเบญจศีล มาเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต โดยจัดตั้งกลุ่มหรือชุมชนแสดงเหตุและผลที่จะได้รับการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงหลักการสร้างสันติสุขภายในสังคมด้วยหลักการปฏิบัติตามหลักเบญจศีล เพราะการรักษาศีลเปรียบเสมือนหลักประกันชีวิตที่ทำให้เกิดความสงบสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนในสังคม โดยหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนควรมุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนาและปลูกฝังให้เกิดครอบครัวตัวอย่าง และชุมชน หมู่บ้านต้นแบบขึ้น โดยเน้นให้สมาชิกขององค์กรปฏิบัติตามหลักเบญจศีล ตามแนวการใช้ชีวิตประจำวันด้วยการเข้าวัดและปฏิบัติตนในการรักษาศีลเป็นนิจ เนื่องจากการเข้าวัดและการรักษาศีลเพื่อเป็นหลักในการรักษาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่สมาชิกในชุมชนหรือประชาชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหา นิกร ปลัดสังข์ และนายวิชญ์ สมิตสุวรรณ (2560) เรื่อง การรักษาศีล 5 กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษา หมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดขอนแก่น

ข้อเสนอแนะ

การป้องกันแก้ไขหรือส่งเสริม การไม่กระทำความผิดซ้ำ สิ่งสำคัญคือ นโยบายแห่งรัฐ โดยเฉพาะองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และกรมราชทัณฑ์ผู้ที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลเรือนจำทัณฑสถานทั่วประเทศ ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดและฝึกอบรมฟื้นฟูให้กลับตนเป็น

พลเมืองดี ตามปณิธานที่ว่า คืบคนดีสู่สังคม ดังนั้น คณะผู้บริหารประเทศ (คณะรัฐมนตรี) กระทรวง ยุติธรรม กรมราชทัณฑ์ กรม กองหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการกำหนด นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลดังนี้

1) รัฐต้องจัดให้ผู้กระทำผิดควรได้รับการพัฒนาฟื้นฟูจิตใจ โดยนำหลักเบญจศีลมาฝึกอบรม ฝึก ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอในรูปแบบที่มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดจิตสำนึกที่ดีชั่ว มีความละเอียดรอบคอบที่กระทำ สำนึกผิดในผลแห่งการกระทำ และเห็นโทษภัยของการกระทำที่เกิดขึ้นต่อตนเองและผู้อื่น พัฒนาพฤติกรรมเสีย ส่งเสริมด้านการศึกษา เน้นหนักการฝึกและพัฒนาวิชาชีพที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้ต้องขัง

2) รัฐต้องมีนโยบายให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักเบญจศีล แก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมจิตใจให้มีความเข้มแข็ง สร้างความรักสามัคคี ความอบอุ่น สิ่งเหล่านี้จะเป็นเกราะป้องกัน คุ้มครอง แก้ไข การกระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ

3) รัฐต้องมีนโยบายสร้างให้สังคมและสภาพสิ่งแวดล้อมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมที่ปลอดภัยไร้ยาเสพติด ไร้อบายมุขทั้งปวง

4) รัฐต้องมีมาตรการกำกับ ควบคุม ตรวจสอบ และลงโทษ บุคลากรในองค์กรกระบวนการ ยุติธรรม เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เกิดขึ้นโดยสุจริตและยุติธรรม

บรรณานุกรม

- ทรงเกียรติ เม่นสุวรรณ. (2559). แนวทางการเสริมสร้างสันติภาพตามหลักศีล 5 ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครสวรรค์.วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทรศพล ขุนรัง. (2556). สาเหตุการกระทำผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับทรัพย์: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดฐานลักทรัพย์นักโทษเด็ดขาดฝ่ายควบคุมแดน 8 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร.ปริญญาานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกริก.
- บัณฑิต พิกษ์สิทธิ. (2556). การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง, สืบค้นจากhttp://elib.coj.go.th/managecourt/data/MC2557_17_66.pdf
- ปกรณ มณีปกรณ. (2553). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เวิลด์เทรดประเทศไทย.
- _____. (2555). ทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพฯ: เวิลด์เทรดประเทศไทย.
- พระมหานิกุลปลัดสังข์ วิษณุ และสมิต สุวรรค์. (2560). การรักษาศีล 5 กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทย ไหยังยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ 44, 13(3), หน้า 118-125.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี). (2552). เบญจศีลเบญจธรรม อุดมชีวิตของมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นบุญ.
- มานิตย์ จุมปา. (2562). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- วีระชัย เหล่าอินทร์, เกรียงศักดิ์ ไพรวรรณ, สุวกิจ ศรีปัดดา, และพัชนี บุระพันธ์. (2552). การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(1), หน้า 109-128.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2544). ศีลในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถิต แก้วปัญญา, ประจัญ กิ่งมิ่งแสง, และไพศาล แน่นอุดร. (2562). แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังคดียาเสพติดเรือนจำกลางอุดรธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 7(1), หน้า 1-17.
- อัศกร ไชยพงษ์. (2555). การพัฒนากลยุทธ์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชายในเรือนจำ เขต 8. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 4(1), หน้า 106-127.

- Buikhuisen, W., & Hoekstra, H.A. (1974). Factors related to recidivism. **British Journal of Criminology**, 14(1), pp. 63–69.
- Rosansky, J. (2010). **Reducing Recidivism: Stopping the Trend of Criminal Relapse in America**. Retrieved from https://www.palmbeachstate.edu/academicservices/Documents/reducing_recidivism.pdf
- Manudeep Bhuller, Gordon B.D., Katrine V.L. & Magne, M. **Incarceration, recidivism and employment national bureau of economic research**, Retrieved from <http://www.nber.org/papers/w22648>
- Tannenbaum, F. (1938) **Crime and the community**. Retrieved from <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015003659664&view=1up&seq=12>

การศึกษาสภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ

The Health of the Elderly in Preakasamai Town Municipality Samutprakan Province

วันที่รับบทความ: 22 กุมภาพันธ์ 2564

จักรพันธ์ พรหมฉาย ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 3 เมษายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 9 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาวะของผู้สูงอายุและศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัย ได้กำหนดแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสภาวะของผู้สูงอายุ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่การศึกษา คือ ผู้สูงอายุใน พื้นที่เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จำนวน 359 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามสภาวะของผู้สูงอายุ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคมและ ด้านสติปัญญา มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีสภาวะด้าน สติปัญญา ($\bar{X} = 4.00$) และสภาวะด้านสังคม ($\bar{X} = 3.75$) อยู่ในระดับมาก ส่วนสภาวะด้านร่างกาย ($\bar{X} = 3.49$) สภาวะด้านจิตใจ ($\bar{X} = 3.43$) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาวะด้าน ร่างกายมีความรู้สึกพอใจกับสุขภาพในขณะนี้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) สภาวะด้านจิตใจ รู้สึกพึงพอใจในชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบ ความหวัง) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$) สภาวะด้านสังคม ท่านสามารถผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.35) สภาวะด้าน สติปัญญา คือเข้าใจได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีความไม่เที่ยงแท้และแน่นอน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.98$)

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ สภาวะ เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ สมุทรปราการ

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: jakkapan.p@dru.ac.th

The Health of the Elderly in Preakasamai Town Municipality Samutprakan Province

Received: February 22, 2021

Jakkapan Promchaluay¹

Revised: April 3, 2021

Accepted: April 9, 2021

Abstract

The objectives of this research are to study the well-being of the elderly and to study problems, obstacles, and suggestions related to the well-being of the elderly living in Preakasamai Town Municipality, Samut Prakan. This study was quantitative research. The researcher gathered information from documents and studies related to the well-being of the elderly. With the random sampling technique, 359 elderly people living in Preakasamai town municipality, Samut Prakan were chosen as research participants. The research tool was the questionnaire survey which was divided into four aspects including physical, mental, social, and intellectual aspects. The reliability coefficient was 0.94. The data were statistically analyzed in terms of percentage, mean, standard deviation, descriptive statistics, and inferential statistics. The findings revealed that the intellectual well-being ($\bar{x} = 4.00$) and the social well-being ($\bar{x} = 3.75$) were in the high level, while the physical well-being ($\bar{x} = 3.49$) and the mental well-being ($\bar{x} = 3.43$) were in the middle level. By considering on each aspect, it was found that the physical well-being aspect showed that the satisfaction with current health obtained the highest mean score ($\bar{x} = 4.67$) As for the mental well-being, they felt satisfied with their life (such as happiness, calmness, and hope) as it was stated in the highest level ($\bar{x} = 4.79$) For the social well-being, being satisfied with the assistance from their friends was stated in the high level ($\bar{x} = 4.35$) In terms of intellectual well-being, the ability to understand that nothing was permanent was in the high level ($\bar{x} = 4.98$)

Keywords : the elderly, well-being, Preakasamai town municipality, Samut Prakan

¹ Lecturer, Community Management Program, Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: Jakkapam.p@dru.ac.th

บทนำ

จากการประเมินสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุพบว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2561 โดยมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบจึงร่วมกันกำหนดนโยบาย และแนวทางในการรับมือกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้น โดยมีการกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่สำคัญของประเทศ จากการศึกษาข้อมูลด้านประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชากรในกลุ่มประชากรสูงอายุของจังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศ โดยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด แสดงให้เห็นว่าจังหวัดสมุทรปราการ เป็นสังคมที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงานต้องมีการวางแผนดำเนินยุทธศาสตร์ในการเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพ (active Aging) และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลเน้นการพึ่งพาตนเอง ซึ่งได้ปรากฏชัดในนโยบายชาติที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ ดังปรากฏธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2552) หมวดที่ 7 ข้อ 53 ว่า ควรอยู่บนพื้นฐานหลักการดังต่อไปนี้ 1) มีความสอดคล้องกับวิถีชุมชนวัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อศาสนา และนำไปสู่การพึ่งตนเองด้านสุขภาพ 2) ให้การส่งเสริมการแพทย์ทุกระบบอย่างเท่าเทียมกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสุขภาพ และ 3) ให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกใช้และเข้าถึงการแพทย์ระบบต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเอง จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองและชนบท ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ยังมีความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสุขภาพอนามัย เนื่องจากข้อจำกัดในการเดินทางและการรับรู้สิทธิของผู้สูงอายุในกลุ่มต่าง ๆ การส่งเสริมพฤติกรรมกรรมที่มีสุขภาพที่ดี เช่น การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมทางสังคม การรับประทานอาหาร การมีองค์ความรู้ในการรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการช่วยลดภาระในการดูแลและให้บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมาก

จังหวัดสมุทรปราการ ได้กำหนดแผนพัฒนาจังหวัดฉบับทบทวน 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565) ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) แผนยุทธศาสตร์รายสาขา/เฉพาะรายสาขา และทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ Thailand 4.0 (micro cluster) โดยได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างส่วนราชการทุกส่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ผู้แทนภาคเอกชน/ผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เพื่อระดมความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัดฯ ให้

ครอบคลุมการพัฒนาในทุกมิติ ตลอดจนสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัดว่า “เมืองอุตสาหกรรมสะอาด ปลอดภัย น่าอยู่” และกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่ว่า “เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เกษตรปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลกับการพัฒนาเมือง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมั่นคงปลอดภัย” (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ, 2564) แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมและมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนเกินกว่า ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด ทุกหน่วยงานจึงต้องเตรียมความพร้อมและรองรับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) อย่างเต็มรูปแบบ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยปัจจัยของทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มาผสมผสานกับวิทยาการที่ทันสมัย โดยจังหวัดสมุทรปราการถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหาร เครื่องมือในการยังชีพและวิธีการในการจัดการสุขภาพของตนเอง ซึ่งในปัจจุบันผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ในเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดโอกาสในการถ่ายทอดภูมิความรู้ต่าง ๆ ที่ได้สั่งสมและปฏิบัติมาจึงส่งผลให้สิ่งเหล่านี้กำลังค่อย ๆ เลือนหายไป จากข้อมูลด้านผู้สูงอายุและกระบวนการบริหารจัดการด้านผู้สูงอายุของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า มีความโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ในการใช้เครื่องมือทางทุนทางสังคมในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุที่หลากหลาย โดยความร่วมมือกันของภาคส่วนในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอและระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนฐานด้านการสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำไปพัฒนาตนเองให้มีสุขภาวะที่ดีขึ้น เพื่อรองรับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและหน่วยงานท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีสุขภาวะที่ดีได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่มามีส่วนในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวน 7 หมู่บ้าน จากบัญชีรายชื่อของเทศบาลเมือง

แพรเทศาใหม่ จัณฑรเทศสมุทรปรากการ จันวนนท้งหมด 3,465 คน (กองสวัสดการสัณคม เทศบาลเมืองแพรเทศาใหม่, 2562) โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, 2554, หน้า 184) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ .05 ปรากฏได้กลุ่มตัวอย่าง จันวนน 359 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อศึกษาสขภาวะของผู้สุงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรเทศาใหม่ จัณฑรเทศสมุทรปรากการ โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการสรางเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสขภาวะผู้สุงอายุ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาค้นคว้า
2. นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย และนำมาใช้เป็นแนวทางในการสรางแบบสอบถามให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับคามมุ่งหมายของการวิจัย
3. สรางเครื่องมือแบบสอบถาม (questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบการศึกษาสขภาวะของผู้สุงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรเทศาใหม่ จัณฑรเทศสมุทรปรากการ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสขภาวะองครวม แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ สขภาวะทางกาย สขภาวะทางจิตใจ สขภาวะทางสังคม สขภาวะทางปัญญา เป็นคำถามแบบมาตรฐานค่า (rating scale) ของ Likert โดยมีค่าเป็น 5 ระดับ คือ ระดับความรู้สึกมากที่สุด ระดับความรู้สึกมาก ระดับความรู้สึกปานกลาง ระดับความรู้สึกน้อย ระดับความรู้สึกน้อยที่สุด โดยกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบได้คำตอบเดียว การกำหนดคะแนนแต่ละช่วงคำตอบโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ให้เกณฑ์ของระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับสขภาวะท้ง 4 ด้าน แบบสอบถามมี จันวนน 28 ข้อ โดยแบ่งเป็นข้อคำถามที่ครอบคลุมเนื้อหา จันวนน 4 ด้าน ได้แก่

1. ระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับสขภาวะทางกาย จันวนน 7 ข้อ
2. ระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับสขภาวะทางจิตใจ จันวนน 7 ข้อ
3. ระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับสขภาวะทางสังคม จันวนน 7 ข้อ
4. ระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับสขภาวะทางปัญญา จันวนน 7 ข้อ

โดยกำหนดให้ผู้ตอบเลือกตอบได้คำตอบเดียว การกำหนดคะแนนแต่ละช่วงคำตอบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ให้เกณฑ์ระดับความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับสขภาวะท้ง 4 ด้าน ตามระดับความคิดเห็นของตนเอง มาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ท โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert Scale, 1967) ดังนี้

- 5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากผลการประเมินการมีสุขภาวะของผู้สูงอายุ ในพื้นที่เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ มีเกณฑ์การแปลความหมาย (Best, 1986) ดังนี้

การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ยจะมีเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.21- 5.00	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.41- 4.20	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	2.61- 3.40	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.81- 2.60	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00- 1.80	หมายถึง	มีระดับคะแนนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (open ended question)

4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น (ฉบับร่าง) เสนอต่อเสนอต่อที่ปรึกษาและผู้มีประสบการณ์ด้านสุขภาวะผู้สูงอายุ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษาและความชัดเจนของข้อความแล้ว นำกลับมาแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

5. เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงตามโครงสร้าง และความตรงตามเนื้อหา พร้อมทั้งขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเหมาะสม จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน

6. นำร่างแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วไปตรวจสอบความเรียบร้อยและนำเสนอแบบสอบถามนั้นต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษา และความชัดเจนของข้อความ และตรวจสอบความเที่ยงตรงและความครอบคลุมเนื้อหา (content validity) จำนวน 3 ท่าน

7. นำร่างแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) มีค่าเท่ากับ 0.87

8. นำแบบสอบถามทดสอบความเชื่อมั่น (reliability test) มีค่าเท่ากับ 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อขอความร่วมมือจากผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยให้ทราบล่วงหน้า โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยตนเอง
2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อการวิจัย และรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง
3. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ตามขั้นตอน ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (independent sample) และการแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้แบบการจัดกลุ่มข้อมูล (data grouping) ตามประเด็นแล้ว จึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (frequency) จากนั้นจึงใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis technique)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 271 คน คิดเป็น ร้อยละ 75.5 มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี มากที่สุด จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 69.1 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษา มากที่สุด มีจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด มีจำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 51.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มากที่สุด จำนวน 309 คน คิดเป็นร้อยละ 86.1 และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีโรคประจำตัวมากถึง 259 คน คิดเป็นร้อยละ 72.1 โดยโรคที่ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่เป็นมากที่สุดคือ โรคความดันโลหิตสูง มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 27.9

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลที่ได้จากการศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้

1) **สุขภาวะโดยรวม** ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ มีสุขภาวะโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.18) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สุขภาวะที่อยู่ใน

ระดับสูงสุด คือ สุขภาวะด้านสติปัญญา ($\bar{X} = 4.0$, S.D. = 0.28) รองลงมา คือ สุขภาวะด้านสังคม ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.33) สุขภาวะด้านร่างกาย ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.33) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สุขภาวะด้านจิตใจ ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.16) ตามลำดับ

2) สุขภาวะด้านร่างกาย ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ มีสุขภาวะด้านร่างกายโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ รู้สึกพอใจกับสุขภาพของท่านในขณะนี้ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.47) และรองลงมา คือ ท่านมีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัน ทั้งเรื่องงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านมีอาการเจ็บปวดตามร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดกล้ามเนื้อ ฯลฯ ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ($\bar{X} = 3.29$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ

3) สุขภาวะด้านจิตใจ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ มีสุขภาวะด้านจิตใจโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ ท่านมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ (เช่น มีความสุข ความสงบ มีความหวัง) ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.65) และรองลงมา คือ ท่านใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.37) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านกังวลใจกับทุกเรื่องราวที่เกิดขึ้น ไม่ว่าเรื่องนั้นจะดีหรือไม่ดีก็ตาม ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 0.45) ตามลำดับ

4) สุขภาวะด้านสังคม ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ มีสุขภาวะทางสังคมโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ ท่านสามารถผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.62) และรองลงมา คือ ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านมีคุณค่าต่อสังคม ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.38) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านคิดว่าในปัจจุบันชีวิตในแต่ละวันมีความมั่นคงปลอดภัยดี ($\bar{X} = 3.09$, S.D. = 0.39) ตามลำดับ

5) สุขภาวะด้านสติปัญญา ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ มีสุขภาวะทางปัญญาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.0$, S.D. = 0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับสูงสุด คือ ท่านเข้าใจว่าทุกทุกอย่างมีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ($\bar{X} = 4.98$, S.D. = 0.29) และรองลงมา คือ ท่านใช้หลักเหตุและผลโดยพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นและการปฏิบัติหน้าที่ของตน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.65) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ท่านสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ความสามารถที่มี สร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 1.01) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลที่ได้จากการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ

1. สถานพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่มีประชากรจำนวนมาก ทำให้มีความต้องการในการเข้าถึงหน่วยงานบริการด้านสุขภาพจำนวนมาก
2. ไม่มีหลักประกันรายได้สำหรับผู้สูงอายุ ทำให้บางครั้งผู้สูงอายุก็ตกเป็นภาระของบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลอื่น
3. พื้นที่สำหรับการส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีในชุมชนมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่
4. จำนวนผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพที่ถูกวิธี มีไม่เพียงพอต่อการบริการในชุมชน
5. ในเขตชุมชนมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นระยะ แต่มีประเด็นการเมืองเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า สุขภาวะโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะด้านร่างกายและสุขภาวะด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง สุขภาวะด้านสังคมและสุขภาวะด้านสติปัญญาอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูประภากรสิริธรรม (2560) ที่ได้ศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตชุมชนทำอิฐวัดแสงสิริธรรม ตำบลทำอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า สุขภาวะของผู้สูงอายุโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.17) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สุขภาวะ ที่อยู่ในระดับสูงที่สุดคือ สุขภาวะทางปัญญา ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.26) และรองลงมา คือ สุขภาวะทางสังคม ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.31) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ สุขภาวะทางจิตใจ ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.16) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ ปรีดีเปรม (2559) ที่ได้ศึกษาสุขภาวะของพระสงฆ์ผู้ถือธุดงค์วัดนาหลวง (อภิญญาเทสิต ธรรม) พบว่า ด้านสุขภาวะทางกายโดยรวมอยู่ในระดับที่ดี ($\bar{X} = 3.81$) พิจารณาในรายละเอียด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกเกี่ยวกับสุขภาวะทางกายในระดับที่มากที่สุด คือ ท่านรู้สึกพอใจกับสุขภาพของท่านในขณะนี้ ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาเป็นปัญหาเรื่องความเจ็บปวดตามร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดตามตัว ทำให้ท่านไม่สามารถทำในสิ่งที่ต้องการ ($\bar{X} = 3.97$) และท่านจำเป็นต้องไปรับการรักษาพยาบาลเพื่อที่จะทำงานหรือมีชีวิตอยู่ไปได้ในแต่ละวัน ($\bar{X} = 3.86$) ความพอใจกับการนอนหลับของท่าน ($\bar{X} = 3.33$) พบว่า มีความรู้สึกพอใจอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงสุขภาวะของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ ซึ่งเป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลเมือง อยู่ในเทศบาลระดับกลาง ทำให้มีนโยบายและโครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ส่งผลให้สุขภาวะด้านสติปัญญาและสุขภาวะด้านสังคมมีความโดดเด่นมากกว่าด้านอื่นเนื่องจากเทศบาลมีการขับเคลื่อนงานด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพ

และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ และจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นทำให้สามารถกำหนดหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เป็นผู้สูงอายุติดสังคม ใช้ชีวิตได้อย่างมีอิสระภายใต้การสนับสนุนจากคณะผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองสวัสดิการสังคมและหน่วยงานภายในเทศบาลเมืองแพรกใหม่

ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลเมืองแพรกใหม่ มีการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.17) ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในเขตชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมือง ร้อยละ 69.1 อยู่ในวัยผู้สูงอายุตอนต้น ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุมีระดับการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ร้อยละ 51.3 มีสถานภาพสมรสคู่ ซึ่งการมีชีวิตคู่จะทำให้ผู้สูงอายุไม่เหงาและว่าเหวจากการมีคู่สมรส ซึ่งมีการครองคู่ชีวิตรักกันมาอย่างยาวนาน เป็นคู่คิด คู่ชีวิตสามารถปรึกษาหารือกัน ให้ความรักความห่วงใยซึ่งกันและกันทำให้เกิดพลังเสริมซึ่งกันและกัน (จักรพันธ์ พรหมฉาย, 2559 หน้า 83) ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 56.8 อ่านออกเขียนได้ เพราะสำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา สามารถอ่านออกเขียนได้จึงช่วยให้สามารถศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการมีสุขภาวะที่ดีของตนเองได้ รายได้ส่วนใหญ่มาจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองสวัสดิการสังคมเทศบาลเมืองแพรกใหม่ และส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 72.1 โดยโรคที่ผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลเมืองแพรกใหม่เป็นมากที่สุด คือ โรคความดันโลหิตสูง แต่ก็ไม่ได้ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างต่อเนื่องตามแพทย์แนะนำ และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ มีทีมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ดูแลส่งเสริมสุขภาพตามชุมชนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

การนำเสนอผลการศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งการอภิปรายเป็นรายด้าน ดังนี้

สุขภาวะด้านร่างกาย ผลการวิจัยพบว่า สุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผู้สูงอายุรู้สึกพอใจกับสุขภาพในขณะนี้ มีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัน ทั้งเรื่องงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีกับผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตประจำวันและอาการเจ็บปวดตามร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดกล้ามเนื้อ ฯลฯ ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนถึงการมีสุขภาพร่างกายที่ดี เหมาะสมกับวัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูประกาศสิริธรรม (2560) ที่ได้ศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตชุมชนท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า สุขภาวะของผู้สูงอายุชุมชนท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีนั้น รู้สึกพอใจกับสุขภาพของตนเองในขณะนี้ อยู่ในระดับมากที่สุด และมีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวัน (ทั้งเรื่องงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน) พอใจกับความสามารถในการทำงานได้อย่างที่เคยทำอยู่ในระดับมาก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะสามารถจดจำเรื่องราวในอดีตได้ดี ยังคงจดจำเรื่องราวในปัจจุบันได้และยังสามารถดำเนินชีวิตประจำวัน โดยไม่ต้องพึ่งพาหรือต้องการความช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองสามารถปรับตัวได้ตามวัยที่เพิ่มขึ้น สามารถใช้ชีวิตเมื่อมีโรคประจำตัว มีจิตใจที่ดี มีความพอใจในการใช้

ชีวิตและสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนของสังคมได้ดี ตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสังคมและการได้รับการยอมรับจากผู้อื่นและสามารถทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ชุมชนและสังคมได้ภายใต้การมีสุขภาวะร่างกายที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุขภาวะด้านจิตใจ ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต แสดงให้เห็นถึงการใช้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตและการมีความสุขในระดับตนเอง ถึงแม้ว่าพื้นที่เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จะมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชุมชนแต่กลุ่มผู้สูงอายุก็สามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี ทำให้ความกังวลใจกับทุกเรื่องราว เกิดขึ้นน้อยในกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะมีความเข้าใจในความเป็นไปและความเป็นจริงของชีวิต (สัจธรรม) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกนกวรรณ ปรีดีเปรม (2559) ที่ได้ศึกษา “ศึกษาสุขภาวะของพระสงฆ์ผู้ถือธุดงค์วัดของวัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม)” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบ ความหวัง) ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมาคือ มีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ อยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) และพยายามขจัดความโลภ โกรธ หลง ให้มีเหลือน้อยที่สุด เท่าที่จะทำได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) ตามลำดับ และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูประภากร สิริธรรม (2560) ที่ได้ศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตชุมชนท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้สูงอายุในเขตชุมชนท่าอิฐมีสุขภาวะทางจิตใจโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สุขภาวะทางจิตใจที่อยู่ในระดับสูงที่สุด คือ รู้สึกพึงพอใจในชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบ ความหวัง) ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.64) และรองลงมา คือ ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.38) การที่ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่มีสุขภาวะด้านจิตใจที่ดี เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตามหลักคำสอนสืบทอดกันมา สอดคล้องกับการศึกษาและวิจัยของวิไลวรรณ อาจารย์ยานนท์ (2559) เรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ” 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมเพื่อใช้เป็น “คู่มือในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ” และ 2) รูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้สูงอายุ ใช้เป็น “ระบบการปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข” และเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นระดับความเชื่อและความศรัทธาทางด้านจิตวิญญาณมักจะเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากช่วงเวลาที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตทั้งการสูญเสียคู่ครอง การออกจากชีวิตราชการ/การทำงาน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมองเห็นสัจธรรมและทำความเข้าใจในช่วงชีวิตที่ผ่านมาจนปรับสมดุลชีวิตได้ พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว

สุขภาวะด้านสังคม ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ สามารถผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี รู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่าต่อสังคมและคิดว่าในปัจจุบันชีวิตในแต่ละวันมีความมั่นคงปลอดภัยดี ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ

การศึกษาของกนกวรรณ ปรีดีเปรม (2559) ที่ได้ศึกษา “ศึกษาสภาวะของพระสงฆ์ผู้ถือธุดงค์วัดของวัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม)” พบว่า ด้านสภาวะทางสังคมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.33$) พิจารณาในรายละเอียด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อน ๆ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมา พบว่า มีความพอใจต่อการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมา ($\bar{X} = 3.81$) และพอใจแบ่งปันสิ่งของหรือความรู้ที่ได้รับให้แก่ผู้อื่นเสมอ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.44$) จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาและการส่งเสริมสภาวะผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม การรวมกลุ่ม การร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ที่มีการจัดกิจกรรมหรือหากไม่มีการจัดกิจกรรม ผู้สูงอายุก็จะเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม ด้วยเหตุนี้การสนับสนุนทางสังคมจึงมีอิทธิพลต่อการมีสภาวะด้านสังคมของผู้สูงอายุที่ดี ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมเป็นปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ส่งผลให้สุขภาพของผู้สูงอายุดีขึ้น และนับเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่ผู้สูงอายุต้องการที่จะได้รับจากบุคคลในสังคมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อความต้องการของตนเอง (Mossey, 1982, p. 131)

สภาวะด้านสติปัญญา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ มีความเข้าใจว่าทุกทุกอย่างมีความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ใช้หลักเหตุและผล โดยพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นและการปฏิบัติหน้าที่ของตน และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ความสามารถที่มี สร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดีได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กนกวรรณ ปรีดีเปรม (2559) ได้ศึกษา “ศึกษาสภาวะของพระสงฆ์ผู้ถือธุดงค์วัดของวัดนาหลวง (อภิญญาเทสิตธรรม)” พบว่า ด้านสภาวะทางปัญญาโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.50$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจกับการที่ท่านสามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีความรู้เท่าทันกับสภาวะปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) รองลงมาคือ ท่านเข้าใจได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีความไม่เที่ยงแท้และแน่นอน และยังสอดคล้องกับวอลล์แล็คและซาปิโร (Wallace & Shapiro, 2006, p. 119) ที่กล่าวว่า หลักพุทธธรรมมุ่งเน้นไปที่การมีสภาวะของจิตใจที่ปราศจากความเจ็บปวด ความหลง และเข้าถึงศักยภาพทางปัญญา ความเมตตา และการสร้างสรรค์ การเห็นตนเองตามความเป็นจริงด้วยใจที่เป็นกลาง การปล่อยวางเรื่องราวที่ทุกข์ใจได้ การให้อภัยตนเองและผู้อื่นที่ทำความผิดพลาด การระงับยับยั้งการกระทำที่เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่น และการมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ณ ปัจจุบันขณะ (อุไรรัตน์ หน้าใหญ่, 2560 หน้า 59) และจากการศึกษาของ เลอลักษณ์ มหิพันธ์ (2560 หน้า 88) ยังพบว่าสภาวะทางปัญญาประกอบด้วยความสุขสงบจากการทำความดี ความไม่เห็นแก่ตัว และยังทำให้เกิดพลังอำนาจคือสภาวะทางจิต ได้แก่ มีกำลังใจ จริงใจ พึงพอใจในชีวิต มีความสุขความเบิกบานกับ การทำหน้าที่การใช้ชีวิตและภาคภูมิใจในการทำหน้าที่

สรุป

ผู้สูงอายุจะมีสุขภาวะที่ดีได้เมื่อพวกเขารับรู้ประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง การมีอารมณ์ความรู้สึกสภาพจิตใจที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมการปรับตัวเข้าสู่สังคม การมีความรู้และความสามารถในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน มีความเข้าใจและตระหนักถึงความหมายและคุณค่าชีวิต มีกิจกรรมทางปัญญาที่เหมาะสม ได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดี เข้าใจอารมณ์ตนเอง เคารพตนเองมีความเชื่อในความสามารถของตนเอง มองโลกในแง่ดีมีความหวัง มีความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ มีเป้าหมาย มีอิสระ มีสุขภาพจิตที่ดี ตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเอง พัฒนาศักยภาพของตนเอง อยู่เสมอและสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ทุกหน่วยงานต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดี พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและมีการดำเนินงานอย่างบูรณาการของทุกหน่วยงาน ตั้งแต่ระดับกำหนดนโยบายและระดับปฏิบัติการ หน่วยงานรัฐในการกำหนดนโยบาย ขับเคลื่อนแผนการดำเนินงาน ภาคเอกชนสร้างนวัตกรรมเพื่อการดูแลผู้สูงอายุ ภาคประชาชน เตรียมความพร้อมในเรื่องความรู้ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่ามีความสำคัญกับการบริหารจัดการประเด็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุและการจัดสวัสดิการเพื่อสร้างการมีสุขภาวะที่ดีสำหรับผู้สูงอายุแบบองค์รวมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) เสริมสร้างการมีสุขภาวะด้านจิตใจให้กับผู้สูงอายุ โดยกำหนดรูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและสร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตและแสดงออกด้านจิตวิญญาณความรู้สึกเพื่อการมีสุขภาวะด้านจิตใจที่ดี ย่อมส่งผลต่อการมีสุขภาพร่างกายที่ดี
- 2) การสร้างหลักประกันด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวและผู้ดูแล
- 3) จัดตั้งหน่วยงานของรัฐที่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความรุนแรง ให้มีคนที่พร้อมที่จะช่วยเหลือได้เต็มที่ทุกเวลา และมีเครือข่ายกับหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาล หน่วยงานสุขภาพจิต นักกฎหมาย สังคมสงเคราะห์ ตำรวจ ซึ่งเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานรัฐในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) จัดให้มีการศึกษาวิจัยรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุและการอบรมการดูแลสุขภาพของตนเองให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อจะได้รู้และเข้าใจ สามารถนำมาปฏิบัติด้วยตนเองอย่างถูกต้อง
- 2) ส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ดำเนินการจัดบริการและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุและให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย ตลอดจนการรณรงค์ให้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

3) การส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ดูแลผู้สูงอายุ ต้องได้รับความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

4) เร่งจัดทำนโยบาย แผนการผลิตและพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการดูแลผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาคาราคาเข่งทรัพยากรบุคคลในด้านการดูแลผู้สูงอายุและรับมือกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มจำนวนมากในสถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาปัจจัยทำนายการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะของผู้สูงอายุโดยเลือกปัจจัยคัดสรร ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การรับรู้ภาวะสุขภาพ ความผาสุกด้านจิตวิญญาณ และพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ก่อให้เกิดการมีสุขภาวะในกลุ่มผู้สูงอายุ

2) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการดูแลส่งเสริมผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่องหรือกิจกรรมที่สร้างเสริมการสูงวัยอย่างมีสุขภาวะ โดยเน้นในด้านการสนับสนุนทางสังคม การรับรู้ภาวะสุขภาพ ความผาสุกด้านจิตวิญญาณและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

3) ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนและการส่งเสริมความรู้ความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ

4) ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นและปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาวะของผู้สูงอายุ เช่น ลักษณะสังคมของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย การเข้าถึงบริการสาธารณะ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงาน โครงการให้ตรงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่อาศัยในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ปรีดีเปรม. (2559). **ศึกษาสุขภาวะของพระสงฆ์ผู้ถือธุดงค์วัตรของวัดนาหลวง (อภิธัญญาเท สิตธรรม).** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองแพรกษาใหม่. (2562). **บัญชีรายชื่อประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี.** สืบค้นจาก <http://preakasamai.go.th/public/texteditor/data/index/menu/498>
- จักรพันธ์ พรหมฉาย. (2559). **การมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมนโยบายด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระครูประกาศสิริธรรม. (2560). **การศึกษาสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตชุมชนท่าอิฐ วัดแสงสิริธรรม ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง. (2554). **การทำวิจัยทางสังคม หลักการปฏิบัติวิธีปฏิบัติและสถิติ.** ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เลอลักษณ์ มหิพันธุ์. (2560). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะทางปัญญาของผู้ดูแลผู้ป่วยจิตเภท.** วารสารพยาบาลสาธารณสุข, 31(2), หน้า 30-42.
- วิไลวรรณ อาจารย์ยานนท์. (2559). **รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักพระพุทธศาสนาสำหรับผู้สูงอายุ.** วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 6(2), หน้า 18-31.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.**
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **ร่างแผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579).** สืบค้นจาก www.nesdb.go.th/download/document/SAC/NS_Draftplan-Aug2017.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2552). **ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ. (2564). **แผนพัฒนาจังหวัดฉบับทบทวน 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565).** สมุทรปราการ: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ..
- อุไรรัตน์ หน้าใหญ่. (2560). **การพัฒนารูปแบบกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาวะทางปัญญาสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปัตตานี.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Arjariyanon, W. (2016). **Happy Life Model for the Elderly Based on Dhamma Principles**. unpublished Master's Thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Best, W. (1986). *Research in Education*. 5th ed. New Jersey : Prentice Hall, Inc.

Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Tishbeic, M. (Ed).

Reading in Attitude Theory and Measurement, (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.

Mossey, J.M., & Shapiro, E. (1982) Self-rated health: A predictor of mortality among the elderly. **American Journal of Public Health**, 72, pp. 800-808.

Wallace, B.A., & Shapiro, S.L. (2006). Mental Balance and Well-Being. **American Psychological Association**, 61(7), pp. 690-710.

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง เพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Guidelines for Tourism Potential Development of Floating Markets in the Central Region for Enter The ASEAN Economic Community

วันที่รับบทความ: 28 มีนาคม 2564

พิมพ์กา เพ็งนาเรนทร์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 16 เมษายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 20 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว 2) สภาพปัญหาการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยว 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำทั้ง 4 พื้นที่ จำนวน 405 คน ใช้การ Focus Group ประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้ประกอบการร้านค้าพื้นที่ละ 10 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพนักท่องเที่ยว ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐพื้นที่ละ 3 คน ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยว และสภาพปัญหาโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาศักยภาพควรพัฒนาเจ้าหน้าที่รัฐและสถานประกอบการให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น รวมถึงควรจัดทำป้ายภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และควรประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวตามสื่อต่าง ๆ ควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ข้อเสนอแนะจากการวิจัยควรพัฒนาตลาดน้ำทั้ง 4 แห่ง ด้านสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน

คำสำคัญ: ตลาดน้ำภาคกลาง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: pimpanga.p@dru.ac.th

Guidelines for Tourism Potential Development of Floating Markets in the Central Region to Enter The ASEAN Economic Community

Received: March 28, 2021

Pimpanga Phengnaren¹

Revised: April 16, 2021

Accepted: April 20, 2021

Abstract

This research article is part of the research paper on Guidelines for Tourism Potential Development of Floating Markets in the Central Region to Enter The ASEAN Economic Community. The objectives of study was to study 1) opinions of tourists 2) Floating market management problems for tourism, and 3) tourism potential development approach of the floating market in the central region to enter the ASEAN Economic Community. The study is a mixed methods research. Questionnaire was used as research tool to collect quantitative data from 405 tourists in the 4 floating markets. The focus group consisted of local people, local leaders and entrepreneurs, 10 people for each group, per area and in-depth interviews to collect qualitative data of tourists from 3 local leader and government officials per area. The findings revealed that the tourism potential and overall problems in all areas are at a high level. The potential development approach should be to develop government officials and establishments to be knowledgeable, as well as, to prepare the signs in Thai and English and to promote tourism in various media. There should also be a network among entrepreneurs, government agencies and private sectors. Research suggestions are to develop the 4 Floating Markets in the aspect the environment and facilities in tourist attractions to meet the standard criteria

Keywords: Floating Markets in the Central Region, Guidelines for Tourism Potential Development, The ASEAN Economic Community

¹ Lecturer in Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: pimpanga.p@dru.ac.th

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูง ในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับต้น ๆ เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่น ๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงานก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น การท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญแหล่งหนึ่ง คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของตลาดน้ำ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำในประเทศไทย ที่เป็นรูปแบบของตลาดน้ำเป็นการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มาสัมผัสกับวิถีชีวิตที่ไม่มีอยู่ในวัฒนธรรมของพวกเขา ตลาดน้ำเป็นที่รู้จักกันดีทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวต่างชาติมากกว่า 30 ปี คือ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ซึ่งเริ่มต้นจากตลาดซึ่งเป็นชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเอง แล้วพัฒนารูปแบบสินค้าและบริการให้เป็นแหล่งรองรับนักท่องเที่ยว จากเดิมที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อดูวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ตามปกติของชาวบ้านในพื้นที่ ต่อมาได้มีการสร้างกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เช่น การลงเรือ หรือการเที่ยวชมคลองเพิ่มเติมขึ้น ความสำเร็จของเศรษฐกิจของตลาดน้ำแห่งนี้ได้กลายเป็นต้นแบบให้กับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบตลาดน้ำในแหล่งอื่น ๆ ให้เป็นไปในลักษณะเดียวกัน คือ เน้นการสรรหากิจกรรมต่างๆ มาบริการนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีทั้งการปรับปรุงตลาดน้ำท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว การรื้อฟื้นตลาดน้ำที่สูญหายไปแล้วขึ้นมาใหม่ หรือการจัดตั้งตลาดขึ้นมาใหม่เพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ซึ่งรูปแบบหลังนี้จะมีเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ในชุมชนริมน้ำหลายแห่งทั้งในเขตเมืองและในชนบท (มณีวรรณ ผิวนิม และคณะ, 2546, หน้า 1) การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) อย่างเต็มรูปแบบในปลายปี พ.ศ. 2558 ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวไทย ต้องเผชิญกับการแข่งขันที่มีแนวโน้มว่าจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ดังนั้น ผู้ประกอบการไทยจึงต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะอยู่รอดในภาวะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มว่าจะมีการแข่งขันสูงต่อไป จุดอ่อนของคนไทยที่จะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ บุคลากรไทยยังต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไทยต้องสร้างความร่วมมือระหว่างกันสร้างพันธมิตรทางการค้า หรือรวมกันโดยควบรวมกิจการกันเพื่อลดการแข่งขันกันเองและเสริมสร้างธุรกิจให้แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น ประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศได้ตระหนักดีว่าภาคบริการและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งทางด้านยุทธศาสตร์ ต่อการเติบโตด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค ซึ่งเป็นการพัฒนาอาเซียนในความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ อาเซียนจึงได้มีการตั้งเป้าหมายการเจรจาการเปิดเสรีการค้าบริการ และมีการจัดทำแผนงานและข้อตกลงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 (กรมการท่องเที่ยว, 2554) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศการสร้างงานและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) อย่างเต็มรูปแบบในปลายปี พ.ศ. 2558 ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

ไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันที่มีแนวโน้มว่าจะรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ดังนั้น ผู้ประกอบการไทยจึงต้องเร่งพัฒนาตนเองเพื่อให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะอยู่รอดในภาวะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มว่าจะมีการแข่งขันสูงต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง เพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อใช้เป็นแนวทางศึกษาศักยภาพและการจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำที่มีการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคเพื่อใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ที่จะใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง
2. ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในภาคกลางของประชาชนท้องถิ่น ผู้ประกอบการในตลาดน้ำ และเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ โดยการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง
3. ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1.1 ประชากรได้แก่นักท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลางทั้ง 4 พื้นที่ ได้แก่ 1) ตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 2) ตลาดคลองสวนร้อยปี จังหวัดสมุทรปราการ 3) ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม 4) ตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยในขั้นแรกทำการคัดเลือกตลาดน้ำภาคกลาง 4 แห่ง จากทั้งหมด 15 แห่ง โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) จากการจับสลากจากรายชื่อของตลาดน้ำภาคกลาง หลังจากนั้นเมื่อได้รายชื่อตลาดน้ำภาคกลางแล้วจึงดำเนินการเก็บตัวอย่าง โดยใช้การเก็บตัวอย่างตามสะดวก (convenience sampling) โดยมีขั้นตอนการเลือกตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้ สุ่มกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลางทั้ง 4 พื้นที่ เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จึงได้สุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากร (infinite population) โดยกำหนดความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดตัวอย่างจากการคำนวณ 385 ตัวอย่าง แต่เนื่องจากการเก็บแบบสอบถามบางตัวอย่างอาจเกิดการไม่สมบูรณ์ จึงได้มีการสำรองเผื่อไว้ร้อยละ 5 เท่ากับ 20 ตัวอย่าง รวมเป็นขนาดตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 405 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ

สะดวก (convenience หรือ accidental sampling) เป็นการเลือกแบบไม่มีกฎเกณฑ์ อาศัยความสะดวกของผู้ศึกษาวิจัยเป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างเป็นใครก็ได้ที่ให้ความร่วมมือกับผู้ศึกษาวิจัยในการให้ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปแจกยังกลุ่มตัวอย่างและขอรับคืน

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1) วิธีการ focus group ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลตลาดน้ำ และผู้ประกอบการประเภทที่พัก ร้านอาหารร้านของฝากของที่ระลึก การขนส่ง/ยานพาหนะ และการบริการนำเที่ยวที่อยู่ในตลาดน้ำภาคกลางพื้นที่ละ 10 คน รวมทั้งหมด 4 พื้นที่ จำนวน 40 คน

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดน้ำภาคกลางผู้ประกอบการร้านค้า โดยสัมภาษณ์ในเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พื้นที่ละ 3 คน รวมทั้งหมด 4 พื้นที่ จำนวน 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลางการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลางและแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลางในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การสนทนากลุ่ม focus group และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลาง การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลาง

3. การตรวจสอบเครื่องมือ

3.1 การตรวจสอบข้อมูลเชิงปริมาณ มีดังนี้ นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปหาความเที่ยงตรง (validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความครอบคลุมของแบบสอบถามในด้านเนื้อหา (content validity) ด้านโครงสร้างและรูปแบบ (structure and format) และด้านการใช้ภาษา (wording) เสร็จแล้วนำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนอีกครั้งหนึ่งนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปหาความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970, p. 161) เพื่อให้ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้ว เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างต่อไป

3.2 หลังจากที่ได้เก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วขั้นตอนสำคัญในการทำวิจัย คือ การตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้ คือ การตรวจสอบความเชื่อถือได้ (credibility)

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2548; Miles & Huberman, 1994; Graneheim, 2004, pp. 105-112) และการตรวจสอบข้อสรุปด้วยการยืนยันผล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการสำรวจข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวเบื้องต้นทั้งจากการสำรวจภาคสนามและค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยดำเนินการส่งหนังสือไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อขออนุญาตทำเก็บข้อมูลและเดินทางไปติดต่อประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) สัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่และการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง ได้แก่ เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลาง ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลคลองสวน เทศบาลตำบลบางกระพิก เทศบาลตำบลอัมพวา สำนักงานเขตตลิ่งชัน และผู้ประกอบการร้านค้า โดยขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อให้การเรียบเรียงข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละส่วนศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวในตลาดน้ำภาคกลางและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนวิเคราะห์โดยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ใช้วิเคราะห์ผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาศักยภาพของตลาดน้ำภาคกลางจุดแข็ง จุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคของตลาดน้ำโดยการตรวจสอบข้อมูลแล้วนำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกมาเรียบเรียงให้เป็นไปตามลำดับตามประเด็นที่ทำการสัมภาษณ์นำข้อมูลมาตีความและเรียงข้อมูลตามลำดับความถี่ของคำตอบสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดทำการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลให้สมบูรณ์

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (211 คน) มีระดับอายุ 20-29 ปี (171 คน) มีระดับการศึกษาระดับอนุปริญญา (115 คน) ประกอบอาชีพค้าขาย (122 คน) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท (172 คน) นักท่องเที่ยวรู้จักตลาดน้ำแห่งนี้หรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต (146 คน) ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาพร้อมกับเพื่อน (157 คน) ซึ่งมีจุดประสงค์ของการเดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำคือ มาไหว้พระทำบุญ (152 คน) ลักษณะสินค้าที่ชื่นชอบและเลือกซื้อมากที่สุด คือ สินค้าของใช้เบ็ดเตล็ด

(117 คน) ความถี่ในการเดินทางมาเที่ยวชมตลาดน้ำส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวตลาดน้ำเพียงครั้งเดียว (179 คน)

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีดังนี้ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.85) เมื่อพิจารณาระดับศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง เพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.10) ด้านสินค้ามีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.04) ด้านผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.02) ด้านกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.80) ด้านการคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.61) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการเผยแพร่ข่าวสารมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.58)

1.3 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เมื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ผลดังต่อไปนี้ วิเคราะห์จุดแข็งอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.94) การวิเคราะห์จุดอ่อนอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.84) มีการวิเคราะห์โอกาสอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.80) และวิเคราะห์อุปสรรคอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.93)

1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็น ดังนี้ แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง เพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากรมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.92) รองลงมาคือ ด้านการประสานงานเครือข่ายมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.70) รองลงมาคือ ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.61) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการประชาสัมพันธ์และโฆษณามีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.57)

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนประชาชนในชุมชนตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า ตัวแทนเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ตัวแทนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.5 ศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางทั้ง 4 แห่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณโดยกลุ่มประชากรมีระดับความพึงพอใจต่อศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำอยู่ในระดับมาก โดยสามารถสรุปเป็นรายด้านได้ ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ คณะกรรมการตลาด หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องดูแลบริหารจัดการร้านของผู้ประกอบการให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดน่าเดินซื้อสินค้า จัดบริเวณทางเดินชมตลาดมีความเหมาะสม หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ความใส่ใจเรื่องความสะอาดกับพื้นที่ภายในและภายนอกตลาดอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านสินค้า คณะกรรมการตลาด หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องดูแลบริหารจัดการสินค้าในตลาดได้ให้ผู้ประกอบการร้านค้าเข้ามาจำหน่ายสินค้าในตลาด โดยพยายามจะ

ไม่มีสินค้าที่เป็นชนิดเดียวกันขายซ้ำหลายเจ้า เพื่อความหลากหลายของสินค้าในตลาดน้ำ สินค้าที่นำมาขายในตลาดจะต้องมีคุณภาพ สดใหม่มีรสชาติดีและร้านค้าจะต้องติดป้ายเพื่อแสดงราคาของสินค้าให้นักท่องเที่ยวได้ทราบราคาขาย ส่วนใหญ่จำนวนร้านค้าในตลาดน้ำมีเพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว 3) ด้านผู้ประกอบการ ตลาดน้ำภาคกลางส่วนใหญ่ทุกตลาดจะให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการดูแลตลาดเป็นอย่างดี ใส่ใจในคุณภาพของสินค้าเพื่อรักษาชื่อเสียงของตลาด มีการจัดวางสินค้าอย่างสวยงามสะดุดตาต่อการหยิบจับสินค้า พ่อค้าแม่ค้าแต่งกายสวยงามสุภาพเรียบร้อยต้อนรับลูกค้าด้วยความเป็นมิตรยิ้มแย้มแจ่มใส 4) ด้านกิจกรรม ตลาดน้ำทั้ง 4 แห่ง จะจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกหลายประเภท เช่น เดินชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน และล่องเรือชมธรรมชาติริมฝั่งแม่น้ำ ทำบุญให้อาหารปลาที่วัดตลาดน้ำได้จัดให้มีกิจกรรมการสาธิตการประกอบอาหารหรือประดิษฐ์สินค้าศิลปะ สินค้าหัตถกรรมภายในร้านค้าของตนเอง 5) ด้านการเผยแพร่ข่าวสารคณะกรรมการตลาดน้ำทั้ง 4 แห่งมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบอยู่เสมอ และ 6) ด้านการคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวก ตลาดน้ำทั้ง 4 แห่งมีการคมนาคมที่สะดวกต่อการเดินทาง ยกเว้นตลาดคลองสวนที่อาจจะอยู่ลึกและยังไม่มีรถโดยสารผ่านนักท่องเที่ยวจึงสามารถมาได้แค่รถโดยสารส่วนบุคคลหรือทางเรือเท่านั้น

1.6 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 1) จุดแข็ง ตลาดน้ำทั้ง 4 แห่งตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของการท่องเที่ยว อีกทั้งยังอยู่ในกรุงเทพมหานครทำให้สะดวกในการเดินทาง วิถีชีวิตของคนในชุมชนตลาดน้ำยังคงสภาพวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเน้นการดูแลพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คนในชุมชนมีอุปนิสัยโอบอ้อมอารี รักความสงบ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีถิ่นฐานอยู่ในชุมชนมาอย่างยาวนาน เป็นคนเก่าแก่ที่อยู่กันมาจากรุ่นสู่รุ่นจึงมีความรักและผูกพันกัน สามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ มีความหวงถิ่นฐานของตนเอง และตลาดน้ำทั้ง 4 แห่งมีสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นธรรมชาติจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีบรรยากาศที่ดี มีความร่มรื่น สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีราคาไม่แพง เพราะสินค้าส่วนใหญ่มาจากผลผลิตในชุมชน โดยเฉพาะสินค้าตามฤดูกาล 2) จุดอ่อน ตลาดคลองสวนค่อนข้างขาดแคลนพ่อค้าแม่ค้าที่จะเข้ามาขายสินค้าในตลาดเพราะจากสภาพวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะคนรุ่นใหม่ต้องการที่จะไปทำงานในอาชีพอื่นมากกว่าต้องการเป็นพ่อค้าแม่ค้าอยู่ในตลาด ระบบการบริหารจัดการภายในตลาด หรือการบริหารงานของคณะกรรมการพ่อค้าแม่ค้าและหน่วยงานภาครัฐที่ยังไม่มีการประสานที่ดี ทางเดินที่ให้นักท่องเที่ยวเดินซื้อสินค้าค่อนข้างแคบ ไม่มีศูนย์สำหรับคอยให้บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีพิพิธภัณฑ์สำหรับจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตลาด ตลาดน้ำบางแห่งยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ ทำให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวยังไม่รู้จักตลาดน้ำเท่าที่ควร 3) โอกาส พื้นที่ของตลาดน้ำทั้ง 4 แห่งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ทำให้ตลาดน้ำสามารถเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดได้ และตลาดน้ำแต่ละแห่งมีความเป็นเอกลักษณ์ ตลาดน้ำบางที่เปิดให้บริการทุกวัน เช่น ตลาดน้ำดอนหวาย ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเที่ยวได้ตามสะดวกและทำให้ผู้ประกอบการร้านค้ามีรายได้เพิ่มขึ้น สินค้าการเกษตร เช่น ผัก ผลไม้ตามฤดูกาลมีชื่อเสียงในเรื่องคุณภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คือ วิถีชีวิตของคนในชุมชนจากจุดเด่นนี้จึงสามารถทำให้ตลาดเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวได้ และ 4) อุปสรรคตลาดน้ำทั้ง 4 แห่งยังไม่มีสิ่งดึงดูด (จุดขาย) ที่ทำ

ให้นักท่องเที่ยวประทับใจในความเป็นเอกลักษณ์ของตลาด มีสินค้าที่และบริการที่เหมือนกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะกลุ่มเดียวกัน ตลาดคลองสวนไม่มีผู้ประกอบการประเภทที่พักที่คอยให้บริการกับนักท่องเที่ยว และการที่คณะกรรมการจะพัฒนาตลาดเป็นสิ่งที่ค่อนข้างทำได้ยาก เพราะการตัดสินใจจะต้องอยู่ที่เจ้าของตลาดเท่านั้น ภายในตลาดมีผู้ประกอบการที่ขายสินค้าประเภทเดียวกันหลายเจ้าไม่มีความหลากหลาย และอาจทำให้เกิดการแย่งลูกค้ากันได้

1.7 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องหรือเจ้าของตลาด ควรมีแนวทางดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรจัดอบรมเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการร้านค้าให้มีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จัดเจ้าหน้าที่คอยบริการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำให้กับนักท่องเที่ยว จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อคอยให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น สร้างทัศนคติการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีของผู้ประกอบการร้านค้าที่มีต่อนักท่องเที่ยว 2) ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย ควรสร้างห้องน้ำเพิ่มให้มีเพียงพอ สะดวกและปลอดภัย ตลาดควรมีป้ายบอกทางที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ คู่มือหรือมีมาตรการดูแลเรื่องสุขอนามัยของร้านอาหารควรเพิ่มผู้ประกอบการที่พักอาศัยให้กับนักท่องเที่ยวที่อยากพักค้างแรม และควรจัดให้มีบริการการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศให้กับนักท่องเที่ยว 3) ด้านการประชาสัมพันธ์และโฆษณาควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ออนไลน์ให้มากขึ้น เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการคือนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เช่น สนามบิน สถานีรถทัวร์ และสถานีรถไฟ เป็นต้น และควรทำความร่วมมือกับจังหวัดให้ช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของตลาดน้ำ และ 4) ด้านการประสานงานเครือข่ายควรมีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานประกอบการกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัด ผู้ประกอบการร้านค้า โรงแรม ที่พักโฮมสเตย์ โดยจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อระดมความคิดในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของตลาดน้ำ

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 จากการพิจารณาศักยภาพการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ด้านพื้นที่ พื้นที่ขายสินค้าของตลาดน้ำมีความเหมาะสมแต่ควรปรับปรุงทางเดินภายในตลาดที่มีความคับแคบ ควรมีระบบการกำจัดขยะที่ดีเพียงพอต่อจำนวนขยะของตลาดน้ำที่มีจำนวนมาก ชุมชนควรรักษาสภาพน้ำในบริเวณตลาดน้ำมีความสะอาดมีสภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ปรับปรุงลานจอดรถให้มีเพียงพอกับจำนวนรถของนักท่องเที่ยว 2) ด้านสินค้า สินค้าที่นำมาขายในตลาดน้ำจะต้องมีความหลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์ รสชาติดีสินค้าประเภทผักและผลไม้ที่นำมาขายในตลาดน้ำเป็นสินค้าพื้นบ้านมีให้เลือกหลายชนิดสดและสะอาด การจัดวางสินค้าที่เป็นระเบียบมองเห็นชัดเจน สวยงามมีการติดป้ายราคา และมีราคาสินค้าที่เหมาะสม 3) ด้านผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการควรมีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นกันเองพูดจาสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน 4) ด้านกิจกรรม ตลาดน้ำควรจัดให้มีกิจกรรมการทำบุญไหว้พระในพื้นที่ของตลาดน้ำหรือบริเวณใกล้เคียงกิจกรรมในตลาดน้ำควรมีความหลากหลาย เช่น ล่องเรือชมธรรมชาติ และชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน ควรจัดให้มีกิจกรรมการสาธิตการประกอบอาหารหรือประดิษฐ์สินค้าศิลปะ สินค้าหัตถกรรมของชุมชน 5) ด้าน

การเผยแพร่ข่าวสาร หน่วยงานภาครัฐควรจัดให้มีจุดบริการข้อมูลและข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้ประกอบการตลาดน้ำควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ตักกับนักท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และ 6) ด้านการคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวก การเดินทางเข้ามาที่ตลาดน้ำควรมีความสะดวก ตลาดน้ำควรมีการจัดการด้านความสะอาดของห้องสุขา และมีจำนวนที่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว การเดินทางเข้ามาที่ตลาดน้ำควรมีป้ายบอกทางชัดเจนตลาดน้ำควรมีระยะทางในการเดินทางที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Mowfort (2003, p. 107) ที่ได้กล่าวว่า ก่อนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในพื้นที่ท่องเที่ยวควรศึกษาความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity: CC) รวมถึงการประเมินระดับของการเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ (Limits of Acceptable Change: LAC) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน เพื่อป้องกันการทำลายคุณค่าของระบบนิเวศในธรรมชาติ และให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถคงอยู่สืบต่อไปได้ในอนาคตแนวทางปรับปรุงคุณภาพที่พักร้านอาหาร ร้านของฝากของที่ระลึก ตลอดจนบริการต่าง ๆ เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวหากนักท่องเที่ยวพึงพอใจ จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว คือ นักท่องเที่ยวจะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง และมีการบอกต่อและสอดคล้องกับ ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ (2541, หน้า 51-52) ได้กล่าวว่าการดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเดิมสภาพความเป็นอยู่ดั้งเดิม จะต้องได้รับการเคารพรวมทั้งผู้ประกอบการจะต้องมีความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมในการดูแลประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางจัดงานประเพณีประจำปี ควรจัดเป็นประจำทุกปี และให้คงอยู่สืบไป ทรัพยากรเหล่านี้มีความสำคัญในการแสดงออกถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิต และเอกลักษณ์ที่เป็นอยู่ของชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พิมพ์ชนก มูลมิตร (2551, หน้า 196) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและให้ผลตอบแทนเป็นรายได้สู่ชุมชน และสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในคุณค่าของวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังช่วยฟื้นฟูอนุรักษ์ วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนเพราะเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่จะเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนฟื้นฟูวัฒนธรรมที่เสื่อมถอยกลับมา และพัฒนาให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นอีกทั้งสร้างให้เกิดความภาคภูมิใจ และเป็นการส่งเสริมให้เกิดการผลิตการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นการสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน และการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปพร้อมกัน

2.2 การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง มีดังนี้ 1) จุดแข็ง ตลาดน้ำตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครและมีเส้นทางคมนาคมรองรับหลายสาย จึงสะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการพายเรือขายของและการนั่งเรือของนักท่องเที่ยว เพื่อชื่นชมธรรมชาติสองฝั่งคลองถือเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญของตลาดน้ำตลาดน้ำมีการจำหน่ายสินค้าที่หลากหลายโดยเป็นศูนย์รวมในการค้าขายพืชผักและผลไม้ตามฤดูกาลจากสวนของเกษตรกรในย่านนั้น นอกจากนั้นยังมีการจำหน่ายอาหารสินค้าหัตถกรรมของท้องถิ่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น และความน่าสนใจเชิงประวัติศาสตร์ที่มีศักยภาพสูงเพียงพอสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตและบรรยากาศของตลาดน้ำได้ 2) จุดอ่อน ตลาดน้ำขาดการวางแผนบริหารจัดการในระดับชุมชน เนื่องจากมีการบริหารผูกขาดโดย

เจ้าของตลาดทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน สิ่งแวดล้อมของตลาดน้ำมีความเสื่อมโทรม ทั้งปัญหา ทั้งขยะมูลฝอยลงลำคลอง มีวัชพืชในลำคลอง ลำคลองสกปรก/น้ำเน่าเสีย ตลาดน้ำขาดความพร้อมด้านงบประมาณและความรู้เกี่ยวกับธุรกิจท่องเที่ยว ทำให้ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐเป็นหลัก สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานไม่เพียงพอเช่น ลานจอดรถ ห้องน้ำ การขาดความร่วมมือระหว่างองค์กรในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทำให้ตลาดน้ำพัฒนาไปได้ไม่ดีเท่าที่ควรและไม่มีความยั่งยืน วิถีชุมชนแบบดั้งเดิมของตลาดน้ำได้เปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้พยายามสร้างภาพลักษณ์และรูปแบบเดิมขึ้นมาเพื่อประโยชน์ทางการค้า ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสงสัยและมองว่าเป็นการหลอกลวง

3) โอกาส กระแสแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ช่วยทำให้ผู้ประกอบการของตลาดน้ำภาคกลางมีทางเลือกในการพัฒนาและแปรรูปสินค้า ให้มีความหลากหลายรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ให้ความสนใจกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีมากขึ้นซึ่งเป็นโอกาสของตลาดน้ำภาคกลางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน (AEC: ASEAN Community) ในปี พ.ศ. 2558 เป็นโอกาสของตลาดน้ำภาคกลางที่จะรองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียน ระบบสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัยในปัจจุบันเป็นทางเลือกของตลาดน้ำภาคกลางที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการตลาดน้ำได้ เช่น การจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลของตลาดน้ำจังหวัด ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งในเชิงธรรมชาติ และประวัติศาสตร์เป็นจำนวนมากเอื้อต่อตลาดน้ำภาคกลาง ในการสร้างเส้นทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวร่วมกันนโยบายของรัฐบาลมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง และ 4) อุปสรรค ในปัจจุบันมีตลาดน้ำหลายแห่งเกิดขึ้นในเมืองไทยทำให้ตลาดน้ำทั้ง 4 แห่ง ต้องแก้ไขปัญหาและพัฒนาตลาดน้ำให้มีศักยภาพในการแข่งขันกับตลาดน้ำแห่งอื่นตลาดน้ำทั้ง 4 แห่ง มีปัญหาด้านความสะอาดของพื้นที่และสาธารณูปโภคในตลาดตลาดน้ำภาคกลางมีปัญหาด้านการจัดการพื้นที่ของตลาดและปัญหาด้านการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมของตลาดน้ำซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐวุฒิ คำหวัน (2545) ที่ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเมืองสุโขทัย-ลพบุรี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน โดยทำศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวที่มีต่อเมืองสุโขทัย-ลพบุรีรวมทั้งปัญหาและผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อเมืองสุโขทัย-ลพบุรีเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวและนำไปสู่การเสนอแนวทางในการพัฒนาเมืองสุโขทัย-ลพบุรี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดนและเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเมืองผลการศึกษาพบว่าจุดเด่นของเมืองคือมีโครงสร้างของเส้นทางที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวและเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคได้ทุกทิศทางรวมถึงประเทศมาเลเซียมีความพร้อมด้านที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการการท่องเที่ยวเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าชายแดนและมีสถานบันเทิงจำนวนมาก รวมทั้งเป็นประตูการท่องเที่ยวในพื้นที่ตอนในของจังหวัดนราธิวาส ส่วนจุดด้อย คือ ปัญหาความแออัดของการคมนาคม และย่านการค้าปัญหาความเสื่อมโทรมของด่านและสถานีรถไฟสุโขทัย-ลพบุรีภาพลักษณ์ของเมืองที่ไม่ปลอดภัยอีกทั้งปัญหาน้ำท่วมขังปัญหาขยะจากชุมชนขณะที่โอกาสของพื้นที่ได้แก่การพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดนการได้รับการสนับสนุนแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ ได้แก่ โครงการพัฒนาภายใต้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-

มาเลเซีย-ไทย โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณด้านสุโข-ลก และแผนพัฒนาของเทศบาลสุโข-ลก ด้าน
อุปสรรคของพื้นที่ คือ ขาดการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการแข่งขันกับ
เมืองชายแดนเบตงและสะเตราวมทั้งการพึ่งพานักท่องเที่ยวจากมาเลเซียมากเกินไป ดังนั้นแนวทางในการ
พัฒนาพื้นที่มี คือ การใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานการ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีอำนาจในการดึงดูด และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ และ
สอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา แสงวงศ์ (2542) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ในเขตทหารกรณีศึกษาของพลรบพิเศษที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพการณ์การดำเนินงาน และผลการดำเนินงาน
ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของทหารที่ผ่านมา ศึกษาความสอดคล้อง
ระหว่างแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทหารกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อ
เสนอแนวทางการจัดการเปิดพื้นที่ทหารเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการควบคุมการใช้พื้นที่ทหาร เพื่อ
การท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมพบว่าการท่องเที่ยวในกองพลรบพิเศษที่ 2 มีลักษณะของการจัดการตาม
แนวทางของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหลัก ในการดำเนินงานโดยเน้นคุณภาพซึ่งมีทรัพยากร
การท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเป็นสินค้าหลัก และมีกิจกรรมเสริมต่าง ๆ เป็นสินค้ารองแต่การท่องเที่ยว
ในปัจจุบันยังไม่เป็นที่แพร่หลาย เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดป้ายสื่อความหมาย และความ
ปลอดภัยในการเดินป่า แต่การสอบถามจากนักท่องเที่ยวพบว่า มีความพึงพอใจ และต้องการกลับมาเที่ยว
อีกครั้ง นอกจากนี้ยังมีแนวทางการจัดการเปิดพื้นที่ทหารเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ 6 แนวทาง คือ การ
จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การจัดการโครงสร้างพื้นฐาน และบริการการท่องเที่ยวการจัดการให้
การศึกษาและสร้างจิตสำนึก การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น การจัดการส่งเสริมการตลาด
และการจัดการด้านการลงทุน

2.3 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลางเพื่อเข้าสู่ประชาคม
เศรษฐกิจอาเซียน 1) ด้านการพัฒนาบุคลากรควรพัฒนาเจ้าหน้าที่รัฐและสถานประกอบการ ด้านการ
สื่อสาร ภาษาอังกฤษและควรให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ ให้ความรู้
นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น ผูกอบรมการเป็นมัคคุเทศก์ ให้กับผู้ประกอบการส่งเสริมการ
ประสานงานกับองค์กรท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ 2) ด้านการอำนวยความสะดวก
และความปลอดภัยควรมีการอำนวยความสะดวกด้านป้ายต่าง ๆ เช่น ป้ายบอกทาง และความปลอดภัย
ของห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว ดูแลร้านอาหารให้ถูกสุขอนามัย ความสะดวกด้านที่พักอาศัยของ
นักท่องเที่ยวแบบค้างคืนและจัดให้มีสถานที่แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 3) ด้านการประชาสัมพันธ์
และโฆษณา ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้หลากหลาย เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
เช่น สนามบิน สถานีรถทัวร์ และสถานีรถไฟการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของตลาดน้ำภาคกลาง โดย
องค์กรภาครัฐและองค์กรต่างประเทศ และ 4) ด้านการประสานงานเครือข่ายเป็นรายกิจกรรม คือ ควรมี
การสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการกับหน่วยงานภาครัฐ และสถานประกอบการกับองค์กรเอกชน
หรือสร้างเครือข่ายระหว่างสถานประกอบการกับแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรพันธุ์
วณิชชาภิวงศ์ (2543) ที่ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติ
ภูกระดึงเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ

ถูกระดิ่งเพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ และเพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่พบว่า อุทยานแห่งชาติภูกระดึงยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้พื้นที่ได้รับผลกระทบ ทั้งที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและเกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูกระดึงแบ่งได้ดังนี้ คือด้านพื้นที่แบ่งเป็นเขตบริการเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเขตสงวนสภาพธรรมชาติด้านการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ได้แก่ มาตรการควบคุมนักท่องเที่ยว และมาตรการป้องกัน และแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมด้านกิจกรรม และกระบวนการด้านการประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคำนึงถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นส่วนข้อจำกัดของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่การขาดงบประมาณการขาดความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและการขาดจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรมย์ พรหมจรรยา, ชูติมา ต่อเจริญ และคมสัน รัชตพันธ์ (2547) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทจังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทจังหวัดภูเก็ต ให้เป็นตัวอย่างในการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อเตรียมความพร้อมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวชนบทเพื่อฝึกให้ประชาชนสามารถพัฒนาและวางแผนการท่องเที่ยวชนบทและเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องแลกเปลี่ยนประสบการณ์และผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวชนบทในจังหวัดภูเก็ตสามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็วในอนาคตเนื่องจากการรวมตัวของชุมชนที่เข้มแข็งจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่นโดยมีปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ เศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และสังคมวัฒนธรรม เป็นตัวชี้วัดที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทอย่างยั่งยืน แต่ทั้งนี้ต้องมีแนวร่วมในการดำเนินงานในระดับชาติระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. พัฒนาตลาดน้ำทั้ง 4 แห่ง โดยปรับปรุงสภาพแวดล้อมระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานปรับปรุงคุณภาพที่พักร้านอาหารร้านของฝากของที่ระลึกตลอดจนบริการต่างๆจัดทำป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้ชัดเจน และดูแลบริการสาธารณสุขในพื้นที่ต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐานอยู่เสมอ
2. อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น โดยอนุรักษ์และคงสภาพความดั้งเดิมของโบราณสถานในท้องถิ่น
3. เผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่เยาวชนในท้องถิ่น จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจัดทำระบบฐานข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและบุคคลระหว่างหน่วยงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวระดับจังหวัด

4. แบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ในบริเวณที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจนและจัดระบบข้อมูลในการเดินทางเพื่อควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่
5. สนับสนุนเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจร่วมกันของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงภายในจังหวัดและระหว่างกลุ่มจังหวัด
6. ส่งเสริมผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการให้มีมาตรฐานมากขึ้น และใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์อย่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตลาดน้ำอื่นที่มีลักษณะคล้ายกันโดยอาจศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว เช่น แนวทางพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา แนวทางพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแนวทางพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น เนื่องจากแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไปทำให้แนวทางพัฒนา มีความแตกต่างกัน
2. ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน และในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ใน 4 ตลาดน้ำ ดังนั้น ผู้ที่สนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ควรทำการศึกษาเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียง เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวาง

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนยุทธศาสตร์การตลาดด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2555-2558 (ASEAN Tourism Marketing Strategy 2012-2015). สืบค้นจาก <http://www.tourismkm-asean.org/wp-content/pdf/Plan-ASEAN-Tourism/ASEAN-Tourism-Marketing-Strategy-ATMS-2012-2015.pdf>
- จินตนา แสงวงศ์. (2542). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตทหาร: กรณีศึกษา กองพลรบพิเศษที่ 2. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- ณัฐวุฒิ คำห้วน. (2545). แนวทางการพัฒนาเมืองสู่ไท-โกลกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ชนก มูลมิตร. (2551). การศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มนีวรรณ ผิวนิม และคณะ. (2546). โครงการพัฒนาการและผลกระทบของการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วิชญ์พันธ์ วณิชชาภิวงศ์. (2543). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกริก.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. (2541). อิโคทัวร์: การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และการศึกษา. จุลสารวิชาการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, 6, หน้า 46-53.
- สุภางค์ จันทรวานิช. (2548). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรมย์ พรหมจรรยา, ชุติมา ต่อเจริญ, และคมสัน รัชตพันธ์. (2547). โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวชนบทจังหวัดภูเก็ต. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Cronbach, L.J. (1970). *Essentials of Psychological Test* (5th Ed.). New York: Harper Collins.
- Graneheim, B.L. (2004). Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures to Achieve Trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, pp. 105-112.
- Martin, Mowforth & Ian, Munt. (2003). *Tourism and Sustainability: Development and New Tourism in the Third World*. (2nd Ed). London: Routledge.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. (2nd Ed). Thousand Oaks: SAGE.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชลบุรี

A Causal Relationship Model and Guidelines for Promoting Happiness at Work of Secondary School Teachers in Chonburi Province

วันที่รับบทความ: 25 ธันวาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ: 1 มีนาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 30 มีนาคม 2564

สุธีรา สี่มา¹

ณัฐกฤตา งามมีฤทธิ์²

สุรีพร อนุศาสนนันท์³

ทรงจุฑา อยู่เอี่ยม⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงผสมผสานวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา และศึกษาแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี การศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การศึกษาเชิงปริมาณ และการศึกษาเชิงคุณภาพ ในการศึกษาเชิงปริมาณใช้วิธีการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามกับครูสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 600 คน และการศึกษาเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับครูจำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี 2) แนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครู มีดังนี้ (1) ด้านความพึงพอใจในการทำงาน ครูควรได้รับการงานตรงตามความสามารถและความถนัด ได้รับโอกาสในการลาศึกษาต่อและเข้ารับการอบรมตามความต้องการ โรงเรียนควรมีความร่มรื่นมีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดี (2) ด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน ควรมีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการทำงาน โดยทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ครูควรเป็นผู้ที่มีความจริงใจ อธิยาศยดี ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นและมีจิตสาธารณะ (3) ด้านภาวะผู้นำ ควรมีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน สามารถพูดคุยให้คำปรึกษาได้ (4) ด้านบรรยากาศองค์กร ควรมีการวางโครงสร้างการทำงานที่แน่นอน มีการให้รางวัลในโอกาสพิเศษต่าง ๆ และสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมความคิด

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาวิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

e-mail: sutira.smtt@hotmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

e-mail: natkrita@windowslive.com

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

e-mail: sirimal@buu.ac.th

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

e-mail: songwut@go.buu.ac.th

สร้างสรรค์ ความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่ และ (5) ด้านบรรยากาศในครอบครัว ครูควรใช้เวลากับครอบครัวในการพูดคุยทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอยู่เสมอ

คำสำคัญ: โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ แนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงาน ครูมัธยมศึกษา

A Causal Relationship Model and Guidelines for Promoting Happiness at Work of Secondary School Teachers in Chonburi Province

Received: December 25, 2020

Revised: March 1 , 2021

Accepted: March 30, 2021

Sutira Sima¹

Natkrita Ngammeerith²

Sureeporn Anusasananan³

Songwut Yu-iam⁴

Abstract

The aims of this mixed method study were to develop causal relationship model of the factors affecting happiness at work of secondary school teachers and to explore the guidelines for enhancing happiness at work for those teachers. This study divided into 2 stages: quantitative and qualitative. The first stage was to study from 600 teachers currently working in secondary schools in Chonburi province, via researcher-made, 5-scaled questionnaires. The second stage focused on 10 teachers via in depth, structured interview. Results revealed that 1) the model was good fitted with the empirical data, at a good level, 2) the guidelines consisted of five aspects as follow: (1) Job Satisfaction which involves assigning the right jobs to the right people in according with one's ability and aptitude, having a chance to take leave for further study or training, and setting a good atmosphere and environment in school; (2) Organizational Relationship which involves providing meetings for exploring the working guidelines that allow the teachers to contribute their ideas, and teachers should be sincere, friendly, open-minded and public conscious; (3) Leadership which involves having a good and clear working plans, and an administer should be approachable and consultable; (4) Organization Environmental which involves having a certain working alignment, awarding and rewarding in various special occasions, and creating an organizational culture enhancing creativity,

¹ Graduate student in Educational Research, Measurement and Statistics, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: Sutira.smtt@hotmail.com

² Lecturer in Educational Research, Measurement and Statistics, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: natkrita@windowslive.com

³ Lecturer in Educational Research, Measurement and Statistics, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: sirimal@buu.ac.th

⁴ Lecturer in Counselling Psychology, Faculty of Education, Burapha University
e-mail: songwut@go.buu.ac.th

determination, and responsibility; and (5) Family Atmosphere which involves spending time with the family members for doing activities together.

Keywords: causal relationship model, guidelines for enhancing happiness at work,
Secondary school teachers

บทนำ

ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่ตลอดเวลา รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่และผลกระทบต่อหน่วยงาน การปรับตัวให้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง รวมไปถึงการปรับตัวเข้ากับเพื่อนร่วมงาน และที่สำคัญจะต้องมีความสุขในการทำงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเพื่อให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม มาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มาถึงฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนในสังคมมีความสุขถ้วนหน้า สามารถพึ่งตนเองและก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย มาถึงจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) โดยมียุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่กล่าวว่า ประเทศไทยยังประสบปัญหาคุณภาพในเกือบทุกด้านที่สำคัญได้แก่ คุณภาพคน คุณภาพการศึกษา คุณภาพบริการสาธารณะและบริการสาธารณสุข สังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำสูง ก่อให้เกิดความแตกแยก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) อันเนื่องมาจากมนุษย์ทุกคนต่างก็ต้องการมีชีวิตที่ดี สมบูรณ์ด้วยปัจจัยสี่ ซึ่งการทำงานเป็นวิธีการอันดับแรกที่จะนำมาซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ การทำงานจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการดำรงชีวิต (พรพนา พัวรักษา, 2554)

การสร้างความสุขในการทำงาน ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรดำเนินไปด้วยความราบรื่น เนื่องจากการที่คนในองค์กรมีความสุขจะเป็นการเพิ่มทั้งปริมาณและคุณภาพในการทำงาน ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ลดความเครียดและความขัดแย้งในองค์กร จะช่วยให้องค์กรเจริญก้าวหน้าและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ธัญยากร อัญมณีเจริญ, 2555) ความสุขในการทำงานเป็นเรื่องของจิตใจ หากมีความพึงพอใจต่องาน ไม่ว่างานนั้นจะมีลักษณะอย่างไรก็รักและพอใจที่จะทำเต็มความสามารถ หากเริ่มต้นด้วยความพอใจก็จะทำงานได้ดี และไม่เบื่องาน แม้จะมีอุปสรรคก็ไม่ท้อถอย (ภุริชญา ยิ้มแย้ม, 2556) และหากองค์กรใดแสวงหาคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานและสามารถดึงดูด สร้างแรงจูงใจในงานให้เกิดการคงอยู่นานที่สุด ย่อมทำให้องค์กรนั้นมีความมั่นคง และประสบความสำเร็จได้ง่าย ที่สำคัญที่สุดการมีความสุขในการทำงานคือเลือกงานที่ชอบ ก็จะมีวิธีทำงานให้มีความสุขความพึงพอใจ กำหนดเป้าหมายเพื่อเห็นหนทางสู่ความสำเร็จและลงมือปฏิบัติด้วยความสุขความสำเร็จก็จะตามมา (ธานีชา มุลอามาตย์, 2557) หากครูมีความสุขกดดัน หรือไม่มีความสุขในการทำงาน เกิดความเบื่อหน่ายและไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน จะส่งผลให้การสอนไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้หรือพัฒนาศักยภาพได้ไม่เต็มที่ และยังส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่

ต่ำกว่ามาตรฐาน จากภาวะเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อความสุขในการทำงานของครู ทำให้ครูไม่มีความสุขในการทำงาน เพราะอาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องให้บริการ เพื่อสนองความต้องการของผู้อื่น เช่นเดียวกับอาชีพบริการอื่น ๆ ครูต้องทำงานหนักและคร่ำเคร่งกับงาน ครูเกิดความเครียด ซึ่งเมื่อเกิดความเครียดไม่ได้รับการผ่อนคลาย หรือได้รับการแก้ไขที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่ายในการทำงาน เกิดความอ่อนล้าทางอารมณ์ การที่ครูเกิดปัญหาทางอารมณ์และมีความสุขในการทำงานมีสาเหตุมาจากการทำงาน สภาพการทำงาน บทบาทของบุคคล ความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตน ลักษณะความสัมพันธ์ของผู้ร่วมงาน การทำงานที่มีกฎระเบียบมากเกินไป การทำงานที่ไม่ได้รับความยุติธรรม ไม่มีอิสระในการทำงาน ขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถูกจำกัดขอบเขตและหน้าที่การทำงาน ไม่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน มีการใช้อำนาจในทางที่ผิด ทำให้เกิดความขัดแย้งในองค์การทำให้ครูมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานต่ำ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดน้อยลง เกิดความเหนื่อยหน่าย ผลที่ตามมา คือ ครูขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ทำงานอย่างมีความสุขในที่สุดจะมีการขาดงาน เหนื่อยชา ขอย้ายสถานที่ทำงาน มีการลาศึกษาต่อ เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ตนสนใจ เกษียณอายุราชการก่อนกำหนด หรือเปลี่ยนอาชีพใหม่ โดยหวังว่าจะมีโอกาสก้าวหน้าและพ้นจากสภาพที่เป็นอยู่ ส่งผลให้การสอนด้อยประสิทธิภาพลง โรงเรียนขาดครู นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตกต่ำ (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2550)

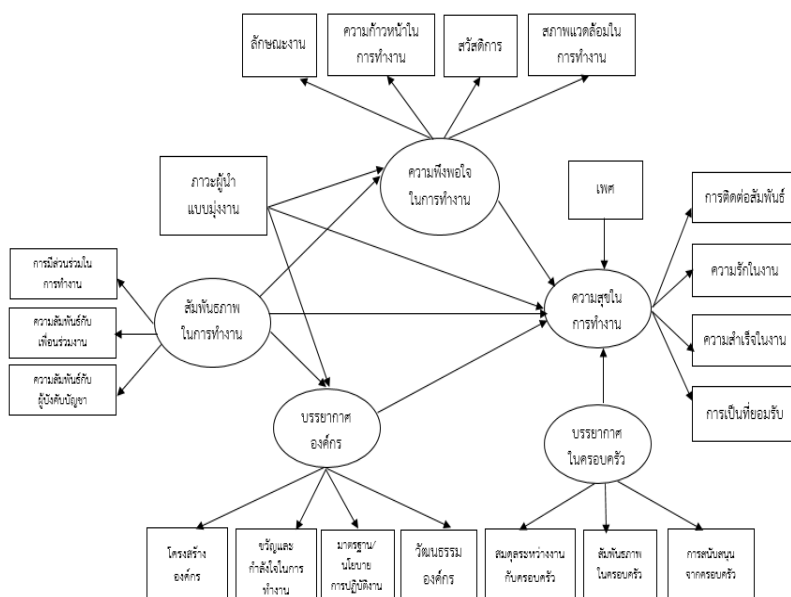
จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านความพึงพอใจในงาน ได้แก่ ลักษณะงาน ความก้าวหน้าในการทำงาน และสวัสดิการ 2) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา 3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม 4) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำแบบมุ่งงาน 5) ปัจจัยด้านบรรยากาศขององค์กร ได้แก่ โครงสร้างองค์กร ขวัญและกำลังใจในการทำงาน มาตรฐาน/นโยบายการปฏิบัติงาน ค่านิยมร่วมขององค์กร และ 6) ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ สมดุลระหว่างงานและครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การสนับสนุนจากครอบครัว จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี เพื่อช่วยให้ครูมีความสุขในการทำงานเพิ่มขึ้นอันจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา รวมถึงคุณภาพของผู้เรียนที่เป็นอนาคตของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed method research) เพื่อวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูและแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ และ ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แสดงตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู

ประชากร คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 31 โรงเรียน จำนวนครู 2,613 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18, 2560)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 31 โรงเรียน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) จำนวน 600 คน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักการใช้การวิเคราะห์โมเดลลิสเรล ซึ่งตามหลักของการวิเคราะห์โมเดลลิสเรลของ Schumacker and Lomax (อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ซึ่งได้เสนอว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสเรล 10-20 คนต่อตัวแปรในการวิจัย 1 ตัวแปร ซึ่งในงานวิจัยนี้มี 20 ตัวแปรสังเกตได้ กลุ่มตัวอย่างจึงควรมีอย่างน้อย 400 ตัวอย่าง แต่เนื่องจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเป็นการกำหนดขนาดขั้นต่ำ Comrey and Lee (as cited in Robert, 1999) กล่าวว่าขนาด

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 ตัวอย่างขึ้นไปจัดว่าดี ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 600 คนจึงถือว่า มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเพียงพอต่อการนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสรล

ตัวแปรที่ศึกษา การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปรความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร คือ 1) ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน (SATISFAC) ประกอบด้วยตัวแปรที่ สังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ลักษณะงาน (CHA) ความก้าวหน้าในการทำงาน (PRO) สวัสดิการ (BEN) และสภาพแวดล้อมในการทำงาน (SCH) 2) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน (INTERPER) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำงาน (INV) ความสัมพันธ์กับ เพื่อนร่วมงาน (PEE) และความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา (SUP) 3) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำแบบผู้นำม่งงาน (LEADERSHIP) 4) ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กร (ORGCLIMA) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ โครงสร้างองค์กร (STR) ขวัญและกำลังใจในการทำงาน (MOR) มาตรฐาน/นโยบายการ ปฏิบัติงาน (STA) และวัฒนธรรมองค์กร (CUL) 5) ปัจจัยด้านบรรยากาศในครอบครัว (FAMCLIM) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว (FSU) สัมพันธภาพใน ครอบครัว (FRE) และสมดุลระหว่างงานและครอบครัว (WOR) ตัวแปรตาม 1 ตัวแปร คือ ความสุขใน การทำงานของครู (HAPPINESS) ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ การติดต่อ สัมพันธ์ (CON) ความรักในงาน (LOV) ความสำเร็จในงาน (ACH) และการเป็นที่ยอมรับ (REC)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตรา ประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบบสอบถามประกอบไปด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความสุขในการทำงาน 2) ความพึงพอใจในการทำงาน 3) ความสัมพันธภาพในที่ทำงาน 4) ภาวะผู้นำ แบบม่งงาน 5) บรรยากาศองค์กร และ 6) บรรยากาศในครอบครัว

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องโครงสร้างด้านเนื้อหาและภาษาด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-objective congruence: IOC) ระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ และเข้าใจง่ายสามารถวัดได้ตรงกับสิ่งที่ต้องการศึกษา จากนั้นนำมาปรับปรุงให้ถูกต้องและเหมาะสมโดยมี ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านใช้เกณฑ์ 0.50 ขึ้นไปพบว่า แบบสอบถามจำนวน 87 ข้อ มีค่า IOC เป็นไปตาม เกณฑ์ที่กำหนดทุกข้อ

2. ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเที่ยง (reliability) ของเครื่องมือ โดยการนำ แบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ใช้สูตรสัมประสิทธิ์ อัลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยพิจารณาสัมประสิทธิ์อัลฟาที่มากกว่า 0.70 จึงถือว่าแบบวัดนั้นมีคุณภาพใช้ได้ซึ่ง ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543) ได้กล่าวว่า ค่าความ เที่ยงของแบบวัดมีค่ามากกว่า 0.70 จึงเป็นแบบวัดที่เชื่อถือได้ในงานวิจัยฉบับนี้มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.23-0.89 และค่าความเที่ยงรวมทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคีวิชาชีพและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ไปถึงผู้อำนวยการโรงเรียนต่าง ๆ ในสถานศึกษา สังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี และติดต่อประสานงานกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อนัดหมายในการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 600 คน หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับเพื่อพิจารณาแบบสอบถามมาลงรหัสผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติบรรยาย (descriptive statistics) เพื่ออธิบายลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยนำเสนอเป็นค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความเบ้ (Sk) และค่าความโด่ง (Ku) โดยใช้โปรแกรม SPSS
2. การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (pearson product Moment correlation)
3. ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรม LISREL 8.72

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา

การศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี จำนวน 10 คน โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ และใหญ่พิเศษ
2. วิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปเป็นแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. ผู้วิจัยศึกษาเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตจากวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพของ นิตา ชูโต (2551) และการวิจัยเชิงคุณภาพของ พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร (2559)

2. ผู้วิจัยเลือกใช้คำถามแบบปลายเปิดเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยอาศัยกรอบแนวคิดการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่ออธิบายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชลบุรี

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สังเกต จดบันทึกและบันทึกเสียง หลังจากนั้นถอดเทปและบันทึกทุกถ้อยคำของการสนทนา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากคำพูดและท่าทางของผู้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากภาคสนามในรูปข้อความ คำพูด ประโยค วลี เพื่อสื่อความหมายในการศึกษาแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครู โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ดำเนินการให้รหัส (coding) และนำรหัสมาจัดหมวดหมู่ แยกประเภท (category) จัดตามกลุ่มประเภทลักษณะที่มีความหมายทางเดียวกันไว้กลุ่มเดียวกัน

2. คัดเลือกหมู่หลัก (core category) คือ การเลือกหมวดหมู่ที่สำคัญของปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์การวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในภาคสนาม

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากผู้ให้ข้อมูลทุกรายมารวบรวม เพื่อสร้างข้อสรุปโดยการอุปนัย (inductive) ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

4. ตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ และนำข้อสรุปที่ได้มานำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของครูในจังหวัดชลบุรี โมเดลประหยัดพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการตรวจสอบค่าสถิติ พบว่า ค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 219.51 ค่า p-value เท่ากับ .00 ที่องศาอิสระเท่ากับ 138 ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.59 ดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.99 ดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ .03 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ .96 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.95 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ตัวแปรตาม มีค่าเท่ากับ .40 แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรความสุขในการทำงานของครู ในจังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ 40 เมื่อพิจารณาเส้นทางอิทธิพลที่ส่งผลต่อตัวแปรความสุขในการทำงานของครูในจังหวัดชลบุรี พบว่า ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในการทำงาน (INTERPER) มีอิทธิพลอ้อมผ่านปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน (SATISFAC) มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.42 ตัวแปรปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (LEADERSH) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในการทำงานของครูมีขนาดอิทธิพลเชิงลบเท่ากับ 0.66 แปลความว่า ถ้าผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูงจะทำให้ครูมีความสุขในการทำงานลดลง และมีอิทธิพลอ้อมผ่านปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน (SATISFAC) และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กร (ORGCLIM) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.49 ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กร (ORGCLIM) มีอิทธิพล

ทางตรงต่อความสุขในการทำงาน มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.33 ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน (SATISFAC) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในการทำงาน มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.72 และปัจจัยด้านบรรยากาศในครอบครัว (FAMCLIM) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในการทำงาน มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.25

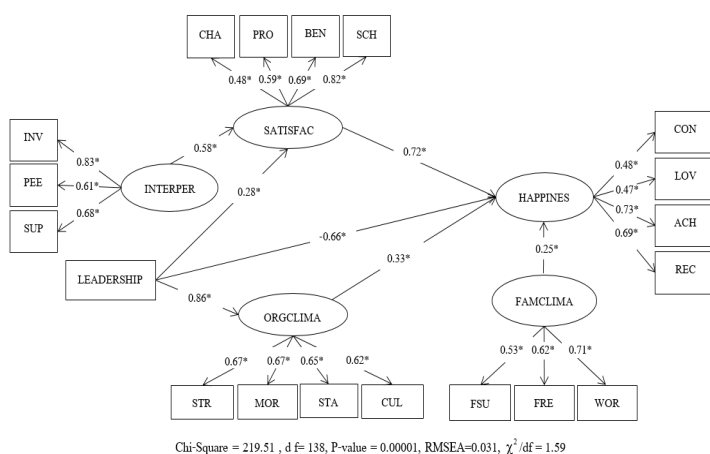
เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวม (Total effect) ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน พบว่าตัวแปรปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน (SATISFAC) มีอิทธิพลรวมสูงที่สุด โดยมีขนาดอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.72 รองลงมาคือตัวแปรปัจจัยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน (INTERPER) และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กร (ORGCLIM) มีขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.42 และ 0.33 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรปัจจัยด้านบรรยากาศภายในครอบครัว (FAMCLIM) มีอิทธิพลรวมต่ำสุด มีขนาดอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.25 ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของครู ในจังหวัดชลบุรีโมเดลประหยัด

ตัวแปร สาเหตุ	LEADERSH			INTERPER			FAMCLIM			ORGCLIM			SATISFAC		
ตัวแปรผล	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
ORGCLIM	0.86*	-	0.86*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SATISFAC	0.28*	-	0.28*	0.58*	-	0.58*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
HAPPINES	-0.17	0.49*	-0.66*	0.42*	0.42*	-	0.25*	-	0.25*	0.33*	-	0.33*	0.72*	-	0.72*

$X^2 = 219.51$, $df = 138$, $p = 0.0001$, $RMSEA = 0.031$, $CFI = 0.99$, $GFI = 0.96$, $AGFI = 0.95$, $X^2/df = 1.59$

หมายเหตุ: TE=ผลรวมอิทธิพล IE=อิทธิพลทางอ้อม DE=อิทธิพลทางตรง



ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของครู ในจังหวัดชลบุรี โมเดลประหยัด

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแนวทางการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครู ดังนี้

2.1 แนวทางในการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูด้านความพึงพอใจในการทำงาน

1) ด้านลักษณะงาน ครูควรได้รับงานในหน้าที่การสอนที่สอดคล้องกับสาขาวิชาที่จบมา เพื่อที่จะสามารถพัฒนางานด้านการสอนและการคิดค้นนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนงานพิเศษอื่น ๆ ที่ได้รับ หากไม่ตรงตามความสามารถควรมีการจัดอบรมหรือให้ความรู้เพิ่มเติม ทำให้เข้าใจงานเพื่อที่จะทำงานได้ถูกต้อง 2) ด้านความก้าวหน้าในการทำงาน ควรให้อาสาในการลาศึกษาต่อเป็นโอกาสที่ดีที่ได้แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการทำงาน ควรให้เข้ารับการอบรมเพื่อต่อยอดงานการสอนและงานสายสนับสนุนอย่างทั่วถึง บุคลากรสามารถเข้ารับการอบรมตามความสนใจและความถนัด เพื่อนำความรู้มาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ 3) ด้านสวัสดิการ ควรมีการจัดสรรบ้านพักและบำรุงรักษาบ้านพักให้น่าอยู่และปลอดภัย มีส่วนกลางที่คอยดูแลในส่วนที่เป็นสาธารณะ เช่น ไฟถนน บริเวณที่ทิ้งขยะ เป็นต้น และมีที่จอดรถทั้งในบริเวณโรงเรียนหรือตัวบ้านพักที่เพียงพอต่อความต้องการของครู และ 4) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน โรงเรียนควรมีการจัดห้องทำงานและห้องเรียนมีอากาศถ่ายเทได้ดี ห้องน้ำห้องส้วมสะอาดมีสุขลักษณะที่ดี ภายในโรงเรียนมีความร่มรื่นมีที่นั่งเพียงพอสำหรับนักเรียนใช้ทำกิจกรรม ทำงานร่วมกัน มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่พร้อม ทันสมัยและสะดวกในการใช้งาน

2.2 แนวทางการในการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน ครูควรมีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการทำงาน โดยที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการพูดคุยกันอยู่เสมอเพื่อให้งานมีคุณภาพและได้งานที่สร้างสรรค์มากขึ้น 2) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ครูควรเป็นคนที่มีความจริงใจ อ่อนโยน ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีจิตสาธารณะและเอาใจใส่ต่อความรู้สึกเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ และ 3) ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารควรเป็นคนใจกว้าง พุดคุยและรับฟังปัญหาอย่างเป็นกันเอง เอาใจใส่ต่อทุกคนและให้ความยุติธรรมแก่ทุก ๆ ฝ่าย มีความห่วงใยและเป็นที่ปรึกษาได้ดีไม่เฉพาะแต่เรื่องงาน

2.3 แนวทางการในการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูด้านภาวะผู้นำแบบมุ่งงาน

ผู้บริหารสามารถให้คำแนะนำหรือสอนงานบุคลากรในโรงเรียน ช่วยเหลือในเรื่องงานได้เป็นอย่างดี มีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน รวมถึงการติดตามและประเมินผลในการทำงานอย่างต่อเนื่อง

2.4 แนวทางการในการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูด้านบรรยากาศองค์กร

1) ด้านโครงสร้างองค์กร โรงเรียนควรมีการกำหนดตำแหน่งงานที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดหน้าที่ในแต่ละฝ่ายแต่ละงานให้รับทราบถึงขอบเขตและหน้าที่รับผิดชอบ 2) ด้านขวัญและกำลังใจในการทำงาน ผู้บริหารควรกล่าวชื่นชมยินดีเมื่อมีการทำงานบรรลุตามเป้าหมาย มีของรางวัลเป็นกำลังใจให้ปฏิบัติงานไปได้ด้วย และของขวัญในโอกาสพิเศษต่าง ๆ 3) ด้านมาตรฐาน/ นโยบายการปฏิบัติงาน มีการวิเคราะห์นโยบายก่อนนำมาใช้เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในการดำเนินงานตามนโยบายนั้น ๆ ให้มีมาตรฐานในการทำงานที่แน่นอน เพื่อให้งานออกมาตามเป้าหมาย และทุกคนรับทราบบทบาทการทำงานในแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน จะได้สะดวกต่อการประสานงาน และ 4) ด้านวัฒนธรรมองค์กร โรงเรียนควรสร้างวัฒนธรรมที่ทำให้เกิด

การใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในงานที่ทำ เปิดใจรับคำวิพากษ์วิจารณ์ในการทำงานได้โดยยึดหลักเหตุผลและความถูกต้อง

2.5 แนวทางการในการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครูด้านบรรยากาศภายใน
ครอบครัว 1) ด้านสมดุลระหว่างงานและครอบครัว สมาชิกในครอบครัวควรให้เวลากับครอบครัวในช่วงหลังเลิกงานหรือวันหยุดเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ได้มีโอกาสพูดคุยกัน 2) ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความรู้สึกผูกพันเป็นความรู้สึกที่ดีต่อกันในครอบครัว และได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอยู่เสมอ และ 3) ด้านการสนับสนุนจากครอบครัว ครูได้รับคำชื่นชมยินดีที่ได้ประกอบอาชีพครูจากสมาชิกในครอบครัว ทำให้รู้สึกว่า ครอบครัวภาคภูมิใจกับอาชีพนี้ และคอยเป็นกำลังใจเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นได้

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยแยกการอภิปรายเป็น 2 ข้อ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. จากการพิจารณาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูพบว่า มีทั้งปัจจัยที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับโมเดลสมมติฐาน กล่าวคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในการทำงานของครูที่สอดคล้องกับสมมติฐาน ได้แก่ ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กร และปัจจัยด้านบรรยากาศในครอบครัว เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เสริมสร้างการทำงานให้มีความสุขสอดคล้องกับ จินดาวรรณ รามทอง (2558) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารหรือหัวหน้างานควรปรึกษาหารือในการมอบหมายหน้าที่ให้ชัดเจน ให้มีความเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากร และให้คำแนะนำในการปฏิบัติงาน เพราะจะทำให้บุคลากรทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีความสุข และความเหมาะสมของสถานที่ทำงาน ประสิทธิภาพของวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน การเตรียมผลงานเพื่อการประเมินและความก้าวหน้าและมั่นคงในตำแหน่ง ส่งผลต่อสัมพันธภาพภายในโรงเรียนของครู ซึ่งหากองค์กรใดมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการปฏิบัติด้วยความราบรื่น องค์กรนั้นก็ประสบความสำเร็จ ปิยะพร วงษ์อุดม (2553) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาพื้นที่ทุรกันดาร ภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า ผู้นำที่จะทำให้ครูมีความสุขในการทำงาน คือ โดยต้องเป็นผู้นำที่คอยสนับสนุนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานของครู ให้อิสระในการทำงานแก่คณะครู และให้ครูแสดงความคิดเห็นหรือได้มีส่วนในการทำงาน เช่นเดียวกับ ชีรดา สืบวงศ์ชัย (2559) ที่กล่าวว่า ในปัจจุบันการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารงานที่เน้นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ซึ่งต้องมีทั้งความสัมพันธ์ในองค์กรและทำให้งานมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำองค์กรสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารที่มีภาวะของความเป็นผู้นำแบบมุ่งงาน จะต้องให้การสนับสนุนการทำงานของครูอย่างเต็มที่กำลังใจและความสามารถ ชี้แจงนโยบายการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ พจนรินทร์ เหลืองอรุณภา (2556) ได้กล่าวว่า การมีครอบครัวที่ดีจะทำให้มีแรงกำลังใจมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันครอบครัวก็เป็นเหมือนที่ปรึกษา บุคคลใดที่มีปัญหาครอบครัวจะพบว่า ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถ เนื่องจากมีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจหรือความคิดอยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าในสังคมไทยสถาบันครอบครัวยังเป็นเบื้องหลังที่คอยให้

คำปรึกษาแนะนำที่ดีเสมอส่วนปัจจัยที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน คือ ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงาน ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยด้านสัมพันธภาพในที่ทำงานไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสุขในการทำงานของครู แต่มีอิทธิพลอ้อมผ่านปัจจัยด้านความพึงพอใจในการทำงาน แสดงว่า โรงเรียนมีการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการประชุมเพื่อหาแนวทางในการทำงาน โดยที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการพูดคุยกันอยู่เสมอเพื่อให้งานมีคุณภาพและได้งานที่สร้างสรรค์มากขึ้น บุคลากรมีความจริงใจ อธิษาคยดี ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีจิตสาธารณะและเอาใจใส่ต่อความรู้สึกเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ ผู้บริหารเป็นคนใจกว้าง พุดคุยและรับฟังปัญหาอย่างเป็นกันเอง เอาใจใส่ต่อทุกคนและให้ความยุติธรรมแก่ทุก ๆ ฝ่าย มีความห่วงใยและเป็นที่ปรึกษาได้ดีไม่เฉพาะแต่เรื่องงาน ซึ่งส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู สอดคล้องกับ ศิริธัญญา สุวัฒน์ (2558) กล่าวว่า ปัจจัยสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมต่อความสุขในการทำงานของครู โดยอธิบายว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีความสำคัญต่อความสุขในการทำงานของครู โดยมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ 1) ความมั่นใจและความไว้วางใจ ควรที่จะให้ครูมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ยอมรับระดับความสามารถของเพื่อนร่วมงาน เต็มใจปฏิบัติงานแทนเพื่อร่วมงานเมื่อเห็นว่ามีภารกิจที่จำเป็น 2) การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ควรให้ครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน เต็มใจช่วยงานและกระตุ้นให้เพื่อนร่วมงานแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมเพื่อนร่วมงานให้มีความก้าวหน้าในสายงานด้วยความเต็มใจ 3) การทำงานของกลุ่มที่มุ่งความสำเร็จของหน่วยงาน ควรให้ครูรู้สึกว่าการทำงานเป็นกลุ่มในหน่วยงานก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูง มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมกับเพื่อนร่วมงาน รู้สึกสบายใจเมื่อปฏิบัติงานร่วมกัน

2. แนวทางการในการส่งเสริมความสุขในการทำงานของครู โดยผู้บริหารจะต้องมอบหมายงานในหน้าที่รับผิดชอบของครูที่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา ให้โอกาสในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมว่าจะเป็นการเข้ารับการศึกษาค้นคว้าในระดับที่สูงขึ้น การเข้ารับการอบรมหรือสัมมนาเพื่อนำความรู้มาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารควรจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนให้ร่มรื่น ห้องเรียนสะอาดและเท่าทันเทคโนโลยี รวมถึงการจัดสรรบ้านพักครู ที่จอดรถ และน้ำดื่มให้เพียงพอต่อความต้องการของครู ผู้บริหารควรมีการจัดประชุมสม่ำเสมอและมีการกำหนดตำแหน่งงานที่ชัดเจน เพื่อหาแนวทางในการทำงาน โดยที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการพูดคุยกันอยู่เสมอเพื่อให้งานมีคุณภาพและได้งานที่สร้างสรรค์มากขึ้น ผู้บริหารควรเป็นผู้มีความใจกว้าง พุดคุยและรับฟังปัญหาเป็นที่ปรึกษาได้ดีในทุกเรื่อง เอาใจใส่ต่อทุกคนและให้ความยุติธรรมแก่ทุก ๆ ฝ่าย สร้างความสามัคคีให้กับบุคลากรในโรงเรียนเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข และมีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน รวมถึงการติดตามและประเมินผลในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรเสริมสร้างให้บุคลากรในโรงเรียนเป็นคนที่มีความจริงใจ อธิษาคยดี ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีจิตสาธารณะและเอาใจใส่ต่อความรู้สึกเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในงานที่ทำ เปิดใจรับคำวิพากษ์วิจารณ์ ในการทำงานได้โดยยึดหลักเหตุผลและความถูกต้อง เมื่อการทำงานประสบความสำเร็จ ผู้บริหารควรกล่าวชื่นชมยินดีให้กับบุคลากรในโรงเรียนมีของรางวัลเป็นกำลังใจให้ปฏิบัติงานไปได้ด้วยดีและของขวัญในโอกาสพิเศษต่าง ๆ รวมถึงครูควรใช้เวลากับครอบครัวในช่วงหลังเลิกงานหรือ

วันหยุดเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ได้มีโอกาสพูดคุยกัน ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และมีครอบครัวคอยเป็นกำลังใจอยู่เสมอ สอดคล้องกับธานิชา มุลอามาตย์ (2557) ที่กล่าวว่า การทำงานของข้าราชการครูมีความสอดคล้องกับความรู้ความสามารถทำให้ข้าราชการครูมีอิสระในการทำงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ทำงานที่มีอยู่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการที่ข้าราชการครูได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัว จะช่วยผลักดันให้บุคคลในครอบครัวทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข เช่นเดียวกับปิยะพร วงษ์อุดม (2559) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารที่จะทำให้ครูมีความสุขในการทำงานคือ ต้องเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานของครูให้อิสระในการทำงานแก่คณะครู และให้ครูแสดงความคิดเห็นหรือได้มีส่วนร่วมในการทำงานและการสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมในการทำงานให้เกิดในโรงเรียน และยังสอดคล้องกับ อธิธา สืบวงศ์ชัย (2559) ที่กล่าวว่า ครูผู้สอนได้รับการอบรม พัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมถึงสภาพปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญที่ทำให้ครูมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขึ้น ส่งผลต่อการปฏิบัติงานและเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น นอกจากนี้ ชยาภรณ์ เปี่ยมถาวรพจน์ (2559) ที่เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีการกำหนดวัฒนธรรมในการทำงานให้แก่ครู เพื่อสามารถปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งวัฒนธรรมโรงเรียนเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน ให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันภายในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านความพึงพอใจในโรงเรียนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความสุขในการทำงานของครู ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมอบหมายงานให้ตรงตามสาขาวิชาที่เรียนจบมาและตามความถนัดของครูแต่ละคนและให้โอกาสได้ครูมีความก้าวหน้าในการทำงานโดยการศึกษาต่อหรืออบรมเพื่อเพิ่มความรู้ใหม่ ๆ มีสวัสดิการที่ดีและทั่วถึง รวมถึงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ดี
2. ด้านบรรยากาศองค์กร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรองลงมาเป็นอันดับที่สองต่อความสุขในการทำงานของครู ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม ให้มีการวางแผนงานการกำหนดตำแหน่งงานที่ชัดเจน โดยมีการกำหนดหน้าที่ในแต่ละฝ่ายแต่ละงานให้รับทราบถึงขอบเขตและหน้าที่รับผิดชอบ มีการวิเคราะห์นโยบายก่อนนำมาใช้เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในการดำเนินงานตามนโยบายนั้น ๆ ให้มีมาตรฐานในการทำงานที่แน่นอน เพื่อให้งานออกตามเป้าหมาย และทุกคนรับทราบบทบาทการทำงานในแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนจะได้สะดวกต่อการประสานงาน กล่าวชื่นชมยินดีเมื่อมีการทำงานบรรลุตามเป้าหมาย มีของรางวัลเป็นกำลังใจให้ปฏิบัติงานไปด้วยดีและของขวัญในโอกาสพิเศษต่าง ๆ และสร้างวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบในงานที่ทำให้ทุกคนเปิดใจรับคำวิพากษ์วิจารณ์ในการทำงานได้โดยยึดหลักเหตุผลและความถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่องความสุขในการทำงานกับครูในสังกัดอื่น เช่น ครูสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูโรงเรียนเอกชน ครูโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ครูโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา

ประณการศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยมาเปรียบเทียบและยืนยันกับข้อค้นพบในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในจังหวัดชลบุรี ว่าเหมือนหรือแตกต่างกัน

2. ควรมีการวิจัยโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในการทำงานของครู ในจังหวัดชลบุรี ในระยะยาว เพื่อตรวจสอบความเปลี่ยนแปลงของขนาดอิทธิพลของตัวแปรเชิงสาเหตุไปยังตัวแปรผลได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถทำนายความสุขในการทำงานของครูในจังหวัดชลบุรีใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น

3. ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู และวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับเพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูในระดับบุคคลและระดับโรงเรียนได้ดีขึ้น

บรรณานุกรม

- ชยากานต์ เปี่ยมถาวรพจน์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงลักษณ์วิรัชชัย. (2542). ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (Lisrel) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทาง สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- นิศา ชูโต. (2551). การวิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative research. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: พรินต์โพร.
- พจนรินทร์ เหลืองอรุณภา. (2556). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความสุขใน การทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรพนา พัวรักษา. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลมหาสารคาม. สารนิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการ พยาบาล, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พิเชษฐ์ วงศ์เกียรติขจร. (2559). แนวทางเพื่อการเรียนรู้ การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- อัญญากร อัญมณีเจริญ. (2555). ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ความพึงพอใจในงาน และ กิจกรรมการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนคร เหนือ.
- ธีรดา สืบวงศ์ชัย. (2553). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจใน การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธานิดา มุลอามาตย์. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปิยะพร วงษ์อุดม. (2559). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียน ประถมศึกษาพื้นที่ทุรกันดารภาคเหนือตอนบน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภุริชญา ยิ้มแย้ม. (2556). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสุขในการทำงานของครูโรงเรียน เทศบาล สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. (2550). **การวิจัยการติดตามสภาวะการณ์ครูรายจังหวัด (Teacher watch) และการสร้างตัวแบบการพัฒนาครูที่สนองตอบสภาวะการณ์และปัญหาในการทำงานของครู**. กรุงเทพฯ: สถาบันครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. (2560). **ข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 (ชลบุรี-ระยอง)**. สืบค้นจาก <https://www.spm18.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**. กรุงเทพฯ: เดอะบุคส์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/Ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=6422
- ศิริบุญญา สุวฒ. (2558). **รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. คุษภูมินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- MacCallum, R.C., Widaman, K.F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample Size in Factor Analysis. *Psychological Methods*, 4, pp. 84-99.

การบริหารความเสี่ยงทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย

Thai Local Government Organizations' Management of Fiscal Risk

วันที่รับบทความ: 15 ตุลาคม 2564

อรวรรณ จำปทุม¹

วันที่แก้ไข: 19 มกราคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 22 มกราคม 2564

Abstract

บทความนี้อธิบายถึงการบริหารความเสี่ยงทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้ศึกษาสิ่งที่เป็นความเสี่ยงทางการคลัง พร้อมทั้งแนวทางการตอบสนองต่อความเสี่ยงดังกล่าว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาและอุปสรรคในด้านประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ โดยรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะพึ่งพารายได้จากรัฐบาลเป็นสัดส่วนที่สูงมาก และปัญหาการบริหารการคลัง โดยเฉพาะการบริหารค่าใช้จ่าย อาทิ การบริหารงบประมาณที่ขาดประสิทธิภาพ ปัญหาการบริหารบุคลากรทางการคลัง การขาดประสิทธิภาพในการจัดทำข้อมูลทางการคลัง ปัญหาการตรวจสอบทางการคลัง อีกทั้งปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานการคลังท้องถิ่นและการเสี่ยงภาษี ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการตอบสนองความเสี่ยงทางการคลังที่เป็นการลดความเสี่ยง ซึ่งมีแนวทางที่เป็นองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการงานคลังที่ดี คือ (1) กระบวนการบริหารงบประมาณที่ดี (2) การพัฒนาบุคลากรทางการคลัง (3) การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารระบบการเงินการคลังของท้องถิ่น และ(4) การทบทวนกระบวนการทำงานด้านการคลังอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง การบริหารการคลัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

¹ ที่ปรึกษาทางด้านบัญชี บริษัท อีซูซงธนไทยเชียงราย จำกัด
e-mail: orawan7804@gmail.com

Thai Local Government Organizations' Management of Fiscal Risk

Received: October 15, 2020

Orawan Jamphut¹

Revised: January 19, 2021

Accepted: January 22, 2021

Abstract

This study attempts to identify fiscal risk factors confronting Thai local government organizations and to describe these organizations' management of such risk in accord with their local administrative objectives. The study's findings were as follows. The first type of risk concerned the local government organizations' capacity of revenue collection. The cause was the local government organizations' high degree of fiscal overdependence on the central government. The second involved fiscal, especially expenditure management. Overall, most of the local government organizations operated without efficient fiscal administration. The other types of risk were the lack of fiscal personnel, the inefficient fiscal data processing, the problem of fiscal auditing, the absence of the personnel's engagement in local fiscal administration, and tax evasion. To mitigate the impact of the above types of risk, the following elements of good fiscal practice are recommended: (1) an efficient fiscal administration process; (2) enhancement of fiscal personnel's competency; (3) development of information technology systems in support of local fiscal administration; and (4) regular reviews of fiscal processes.

Keywords: risk management, fiscal administration, local government organizations

¹ Accounting consultant, Isuzu Sa Nguan Thai Chiang Rai Company Limited
e-mail: orawan7804@gmail.com

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่นได้บัญญัติถึงความสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในมาตรา 283 ไว้ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดการบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ การคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้จัดบริการสาธารณะได้โดยครบถ้วนตามอำนาจ หน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง (โกวิทย์ พวงงาม, 2552, หน้า 13) และแนวคิดการปกครองท้องถิ่นของ วีระศักดิ์ เครือเทพ ที่ว่าปัจจุบันนักวิชาการในกลุ่ม New Governance ได้เสนอให้ขอบข่ายของการทำงานแบบเครือข่ายมีความหมายรวมไปถึงการสนับสนุน และการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นภาคีกับองค์การของรัฐ ผ่านช่องทางการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ และร่วมทำงานกับองค์กรต่าง ๆ ภายในเครือข่ายเพื่อการจัดการปัญหาสาธารณะ (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2550, หน้า 33)

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการคลังท้องถิ่นนี้ ไพรัช ตระการศิรินนท์ (2548, หน้า 301-317) ได้ให้ความหมายของการคลังท้องถิ่น การอธิบายถึงการคลังท้องถิ่น รวมถึงความแตกต่างระหว่างการคลังท้องถิ่นกับการคลังส่วนกลาง โดยโครงสร้างการคลังของท้องถิ่นที่ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ รายรับและรายจ่ายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระบวนการงบประมาณของการคลังท้องถิ่น ปัญหาสำคัญของการคลังท้องถิ่นในประเทศไทย พร้อมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาการคลังท้องถิ่นในประเทศไทย และการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย โดยการคลังท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการในการจัดการอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกลไกของการบริหารงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น ส่วนการบริหารการคลัง (financial administration) มีความหมายครอบคลุมเกี่ยวกับรายได้ การกำหนดรายจ่าย การจัดหางบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การบัญชี และการตรวจสอบบัญชี ดังนั้น การคลังท้องถิ่นจึงหมายถึง การบริหารการคลังของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงการหารายได้ การกำหนดรายจ่าย การจัดหางบประมาณ การจัดซื้อ การจัดจ้าง การบัญชี การตรวจสอบบัญชีของหน่วยการปกครองท้องถิ่น กระบวนการงบประมาณของท้องถิ่นจะเป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ของแหล่งที่มาของรายรับกับรูปแบบในการใช้จ่ายของแต่ละหน่วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดความสอดคล้องต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยการปกครองท้องถิ่น

จากยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569 (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และนโยบาย กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทย 4.0 สู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว จากฐานของท้องถิ่นได้กล่าวถึง การเสริมสร้างศักยภาพการพึ่งตนเอง ทางการเงินการคลัง

ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการระดมพลังทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น และการสร้างความเข้มแข็งทางการเงินฐานรากในท้องถิ่นให้เข้มแข็ง และการสร้างเกณฑ์มาตรฐานความเป็นเลิศทางการเงินการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีมาตรการส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการดำเนินงาน การเงิน การคลัง การงบประมาณ การพัสดุ การจัดเก็บรายได้ รวมทั้งวางระบบการตรวจสอบการเงินการบัญชี การประกอบกิจการพาณิชย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบรรลุเป้าหมาย คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐและธรรมาภิบาลในการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในส่วนของการคลัง ได้กำหนดตัวชี้วัดทางการบริหารจัดการด้านการเงิน การคลัง พิจารณาจาก 1) ร้อยละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีศักยภาพในการบริหารงบประมาณการเงินการคลังให้พึ่งพาตัวเองได้มากขึ้น 2) จำนวนมาตรการนวัตกรรมเพื่อพัฒนา และส่งเสริมความเข้มแข็งทางการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งมีแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเงินการคลัง เช่น การสร้างแนวทางมาตรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินสะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารพัสดุ และการจัดซื้อจัดจ้างของท้องถิ่น ให้เป็นระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างมาตรการแนวทางเพื่อสร้างความโปร่งใสในการจัดหางบประมาณท้องถิ่น โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยวิชาการในพื้นที่ และสร้างความโปร่งใสในการจัดทำและบริหารงบประมาณของท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานวิชาการพื้นที่ โดยเปิดให้สาธารณชนตรวจสอบทั้งข้อมูลงบประมาณการจัดซื้อ จัดจ้าง ตลอดจนรายละเอียดโครงการและราคากลาง พร้อมทั้งปรับปรุงกระบวนการงบประมาณ และสร้างกลไกการติดตามการตรวจสอบการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ เสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ รวมถึงการศึกษาวិจัยเพื่อค้นหาแนวทางการอุดหนุนงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามบริบทที่แตกต่างกันไปแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ ควรปรับกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับภาคอื่น ๆ อย่างมีธรรมาภิบาลด้วยแนวทางประชารัฐพร้อมทั้งระบบการตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพสูง ด้วยกลไกการร่วมรับผิดชอบของประชาชนชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างท้องถิ่นจิตอาสาจากภาคประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น โดยพัฒนาจากผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ ที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการคัดสรรที่มีคุณภาพจากพื้นที่และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาและติดตามให้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักธรรมาภิบาล ตลอดจนส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน และตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีทุกภาคส่วนในการร่วมสร้างท้องถิ่นธรรมาภิบาลสูงและคุณธรรมเด่น ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และอาศัยความทันสมัยของโลกดิจิทัล

ในด้านการจัดเก็บรายได้ ควรสร้างสรรค์มาตรฐานรูปแบบแนวทางเพื่อความคล่องตัวและการพึ่งตนเองในด้านรายได้ของท้องถิ่น และการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ที่เหมาะสมดังนี้ (1) ใช้กระบวนการประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดเก็บและตรวจสอบการจัดเก็บภาษี (2) ศึกษาแนวทางรูปแบบในการให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล มีรายได้จากการจัดเก็บและหน่วยงานภาครัฐจัดเก็บและแบ่งให้ (3) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำแผนที่ภาษี และทะเบียนทรัพย์สินให้ครบทุกแห่ง (4) พัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและแนวทางการเพิ่มรายได้ที่ไม่ใช่ภาษีองค์การ อาทิ ค่าธรรมเนียม หรือรายได้อันเกิดจากการประกอบกิจการพาณิชย์วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือการหารายได้ที่ไม่ใช่ภาษีอื่น ๆ ในอนาคต (5) วางรากฐานการบริหารจัดการการเงิน การคลัง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดมาตรการกำกับดูแล และตรวจสอบการจัดเก็บรายได้ จัดทำแนวทางในการวิเคราะห์โครงการหลักเกณฑ์การตัดสินใจดำเนินโครงการการลงทุน หรือโครงการกู้เงิน และการวิเคราะห์ขีดความสามารถในการก่อหนี้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูลรายจ่าย และหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน รวมทั้งกำหนดช่องทางการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้กับประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างชัดเจน

การเสริมสร้างความสามารถทางการเงินและการบัญชีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดองค์ความรู้ใหม่ ๆ และระบบการบริหารจัดการการเงิน การบัญชี ตามแนวทางธรรมาภิบาลของการเสริมสร้างขององค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษี และการจัดทำทะเบียนทรัพย์สินแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมพัฒนาระบบการปกครองติดตามนิเทศการใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นมาผ่านระบบออนไลน์ รวมถึงส่งเสริมบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นศึกษาคู่มือการใช้งานระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-LAAS) โดยมีการนำข้อมูลบันทึกในระบบให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน

ดังนั้น การคลังท้องถิ่นจึงหมายถึง การบริหารการคลังของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงการหารายได้ การกำหนดรายจ่าย การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อ การจัดจ้าง การบัญชี การตรวจสอบบัญชีของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งการจัดทำงบประมาณเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างประมาณการรายรับและประมาณการใช้จ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากมีการจัดทำงบประมาณที่ดี ก็จะทำให้การบริหารการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้เกิดการบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพแก่ประชาชนในท้องถิ่น ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากบทความเรื่องปัญหาการบริหารการคลังของขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย (วิทยา จิตนุพงศ์, 2560, หน้า 327-328) ได้อธิบายไว้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้ 1. ปัญหาความไม่สมดุลกันระหว่างจำนวนบุคลากรกับปริมาณงาน อีกทั้งบุคลากรทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความกระตือรือร้น ขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน 2. ปัญหาทางด้านโครงสร้างรายได้และรายจ่าย รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะพึ่งพารายได้จากรัฐบาลที่เป็นสัดส่วนสูงมาก ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความ

เป็นอิสระในการตัดสินใจทางการคลังในการจัดบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน 3. การปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งกำกับโดยระเบียบที่กำหนดมาจากระดับกลาง และมีการควบคุมการบริหารจากหลายหน่วยงาน ทำให้ระเบียบการปฏิบัติงานมีลักษณะเหมือนระบบราชการทั่วไปที่มีความล่าช้า ขาดบุคลากรที่มีความเหมาะสมในการปฏิบัติงานการคลัง ส่งผลให้ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการคลังในภาพรวมไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ขาดประสิทธิภาพในการจัดทำข้อมูลทางการคลัง ทำให้การปฏิบัติงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความล่าช้า จัดเก็บรายได้ไม่เต็มที่ การให้บริการไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน 4. มีความขัดแย้งกันระหว่างวิธีการตรวจสอบระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การปฏิบัติงานคลังต้องมีการระงับมากขึ้น ประชาชนยังมีส่วนร่วมในการตรวจสอบต่ำ และจากงานวิจัยของปัญหาการคลังท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลนิคมคำสร้อย (ปิยธิดา โคกโพธิ์, 2555) ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลนิคมคำสร้อยมีปัญหาทางการคลัง ดังนี้ 1. ปัญหาด้านการจัดหารายได้ที่คล้ายกับเทศบาลอื่น ๆ จากการศึกษาพบว่า เทศบาลยังมีการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐอยู่มาก เทศบาลได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐน้อยลงแต่ได้รับการยกย่องมากขึ้น ส่งผลให้งบประมาณไม่พอกับรายจ่าย และไม่มีเงินเหลือเพื่อพัฒนาเทศบาลในด้านอื่น 2. ปัญหาด้านการบริหารงานคลังพบว่า สมาชิกสภาเทศบาลยังไม่เข้าใจกระบวนการบริหารงบประมาณ 3. ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานการคลังท้องถิ่นและการเลี้ยงภาษี พบว่า ประชาชนขาดความเข้าใจและขาดความสนใจต่อการเสียภาษีท้องถิ่นประจำปี การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบด้านการบริหารการคลังของเทศบาลเป็นเพียงการส่งผ่านตัวแทนเพียงบางส่วน แต่ประชาชนโดยทั่วไปยังขาดความกระตือรือร้น

นอกจากนี้ ยังมีรายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี พ.ศ. 2562 (Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2019) (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563) พบว่า สาระสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2562 เป็นดังนี้ ค่าเฉลี่ยผลการประเมิน LPA ในภาพรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศอยู่ที่ร้อยละ 79.95 ซึ่งอยู่ในระดับ “ดี” แต่มีแนวโน้มลดลงจากปี พ.ศ. 2561 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยผลการประเมิน LPA โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก และเมื่อจำแนกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามระดับคะแนนในการประเมินด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านที่ 2 การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา เมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 3,981 แห่งได้รับผลการประเมินระดับดีเด่นหรือคิดเป็นร้อยละ 50.7 ของจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดในขณะที่ ด้านที่ 1 การบริหารจัดการและด้านที่ 5 ธรรมนูญเมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับดีมาก กล่าวคือ ด้านที่ 1 เมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 3,303 แห่ง (ร้อยละ 42.1) ได้รับผลการประเมินระดับดีมาก และด้านที่ 5 จำนวน 3,934 แห่ง (ร้อยละ 50.1) ได้รับผลการประเมินระดับดีมาก สำหรับด้านที่ 3 การบริหารงานการเงินและการคลังและด้านที่ 4 การบริการสาธารณะเมืององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้รับการประเมินอยู่ในระดับดี

กล่าวคือ ด้านที่ 3 มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 2,997 แห่ง (ร้อยละ 38.2) ได้รับผลการประเมินระดับดี และด้านที่ 4 จำนวน 3,182 แห่ง (ร้อยละ 40.5) ในระดับดี

การจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในเรื่องการจัดเก็บภาษีของท้องถิ่น ได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2556) ดังนี้ 1) เสริมสร้างภาวะผู้นำในเชิงนโยบายด้านภาษีอากร ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคตจำเป็นต้องมีความเข้าใจในหลักการและความจำเป็นของการพัฒนารายได้และการจัดเก็บภาษีอากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของระดับความพร้อมที่จะปกครองและพึ่งพาตนเองของชุมชนท้องถิ่น การส่งเสริมบทบาทและความเข้าใจในทางภาษีอากรในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำมาวางแผนจัดบริการสาธารณะและวางแผนการจัดหาทรัพยากร จากนั้นต้องสามารถสื่อสารและทำให้ภาคชุมชนเข้าใจว่าการจ่ายภาษีอากรมีความจำเป็นต่อการจัดบริการสาธารณะอย่างไร แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งติดตามผลของการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในด้านการคลังท้องถิ่น ควรจะประกอบไปด้วยคุณลักษณะที่ผสมผสานของการเป็นนักวางแผนทางการคลัง เป็นนักแสวงหารายได้ เป็นนักสื่อสารมวลชน เป็นนักกิจกรรมชุมชน และนักบริหารภาษีอากร 2) พัฒนากลไกการสื่อสารทางการเมืองในท้องถิ่นให้เปิดกว้างและพิจารณาข้อมูลอย่างสมดุล มีการเจรจาทวิภาคีกับสาธารณะในระดับชุมชนท้องถิ่นควรกำหนดกรอบการพิจารณาให้มีความสมดุล และเปิดกว้างมากขึ้น โดยเฉพาะการพิจารณาประเด็นทางด้านการระดมภาษีอากรควบคู่ไปกับการเพิ่มศักยภาพในการให้บริการสาธารณะของชุมชนท้องถิ่น 3) ส่งเสริมทัศนคติการพึ่งพาตนเองทางการคลังในกลุ่มพนักงานท้องถิ่นและภาคประชาชน การดำเนินการในเรื่องนี้สามารถเน้นไปที่การปรับเปลี่ยนการจัดการในเชิงสถาบันการคลัง ที่ช่วยกระตุ้นหรือปลุกฝังให้กลุ่มคนต่าง ๆ มีมุมมองที่ต้องการพึ่งพาตนเองทางการคลังมากขึ้น

จากผลการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาและอุปสรรคในด้านประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ ซึ่งรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะพึ่งพารายได้จากรัฐบาลเป็นสัดส่วนที่สูงมาก และปัญหาการบริหารงานคลัง โดยเฉพาะการบริหารค่าใช้จ่าย กล่าวคือการบริหารงบประมาณที่ขาดประสิทธิภาพ ปัญหาการบริหารบุคลากรทางการคลังปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการจัดทำข้อมูลทางการคลัง ปัญหาการตรวจสอบทางการคลัง รวมถึงปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานการคลังท้องถิ่นและการเสียภาษี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามจากการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2562 พบว่าการบริหารการเงินและการคลังได้รับการประเมินอยู่ในระดับดี ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการดำเนินการที่มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น จึงควรมีแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการคลังที่ดี

การกระจายอำนาจการคลัง

จากสรุปสภาพปัญหาด้านการกระจายอำนาจการคลังสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยเปรียบเทียบกับเชิงทฤษฎีจากต่างประเทศ (สกนธ์ วรรณวิวัฒนา, 2556) พบว่า จากการศึกษาสามารถสรุปประเด็นปัญหาการกระจายอำนาจการคลังของประเทศไทยได้เป็น 2 ประเด็นคือ ประเด็นปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารทางการคลัง และประเด็นปัญหาด้านระบบการจัดสรรรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) ประเด็นปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารทางการคลัง ได้แก่ ความอิสระทางการคลังด้านการกำหนดรายได้ ความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจ ขาดการศึกษาระดับความสมดุลระหว่างการบริหารนโยบายการคลังระดับมหภาค และระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจัง 2) ประเด็นปัญหาด้านระบบการจัดสรรรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เกณฑ์การจัดประเภทภาษีที่เหมาะสมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ เกณฑ์การจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดมุมมองด้านความเท่าเทียม เกณฑ์การจัดสรรงบประมาณไม่สะท้อนภาระหน้าที่งานภายในพื้นที่ ปัญหาเรื่องหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาจัดสรรรายได้ของรัฐบาล การกำหนดอัตราภาษีและฐานภาษีที่มีความยืดหยุ่น ภาษีหรือรายได้บางประเภทที่มีควรเป็นหน้าที่การจัดเก็บในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่อยู่ในหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวทางการแก้ไขปัญหาการกระจายอำนาจทางการคลัง ได้แก่ ก) การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารระบบการเงินการคลังของท้องถิ่น ซึ่งต้องคำนึงถึงการพัฒนาการบริหารทางการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักวิชาการที่สำคัญ คือ 1) แผนรายรับและรายจ่าย งบประมาณประเภทต่าง ๆ และการประเมินผลรายจ่ายสาธารณะ 2) กระบวนการงบประมาณมีมาตรฐาน และต้องมีความโปร่งใส 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนาระบบการรายงานงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่สามารถสะท้อนมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายได้ 4) กระบวนการบริหารงบประมาณจะต้องคำนึงถึงความเสี่ยงทางการเงินการคลังในอนาคต 5) จะต้องมีการประเมินการเบิกจ่ายงบประมาณว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ข) ด้านการเพิ่มความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การบริหารการคลัง

กรอบวิธีการสร้างวินัยทางการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี (สกนธ์ วรรณวิวัฒนา, 2551) เสนอมุมมองว่าควรมุ่งสร้างความโปร่งใส และประสิทธิภาพประสิทธิผลจากการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ ระบบวิธีการจัดการนั้นจึงควรยึดหลักความโปร่งใสในการกำหนดนโยบายคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ที่จะมีต่อประชาชนที่จะได้รับ แนวทางในการวางกรอบของวินัยทางการเงินการคลังเบื้องต้นมีหลายประการ คือ 1) การวางแผนการใช้จ่ายที่ต้องคำนึงถึงเหตุผลของการใช้จ่ายว่าเกิดขึ้นเพื่อเป้าหมายวัตถุประสงค์อะไรเป็นหลัก 2) การกำหนดกรอบการใช้จ่ายของแต่ละหน่วยงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการให้บริการสาธารณะที่ชัดเจน 3) การจัดเก็บรายรับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องพัฒนาการพึ่งตนเองในการหารายรับให้มากที่สุด และ 4) การบริหารการเงินการคลังที่ดีนั้น

จำเป็นต้องมีระบบงบประมาณที่ดีด้วย และจากสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และปัญหาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ที่ท้องถิ่นประสบอยู่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจทางการคลังและยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองข้อจำกัดและความกดดันต่าง ๆ โดยดำเนินตามแนวทางยุทธศาสตร์ทั้ง 2 ประการ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การแสวงหาแนวทางเพิ่มรายรับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และยุทธศาสตร์ที่ 2 การวางแผนรายจ่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน ผ่านโครงการยกระดับประสิทธิภาพ การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ แนวทางการลดต้นทุนหรือการประหยัดต้นทุน ตลอดจนการยกเลิกโครงการต่าง ๆ ที่ไม่มีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ

การบริหารความเสี่ยง

ในการทำงานแต่ละโครงการขององค์กรนั้นมีความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ รวมถึงความเสี่ยงในการบริหารโครงการนั้น ๆ ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงขององค์กรจึงเป็นการลดความเสี่ยงของแต่ละโครงการให้อยู่ในระดับที่ต่ำที่สุด แม้ว่าความเสี่ยงของโครงการจะไม่ใช่สิ่งสำคัญที่องค์กรจะตระหนักถึง แต่ในทางตรงข้ามกลับกลายเป็นความคิดที่ผิด ผลของการบริหารความเสี่ยงขององค์กรถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ จุดประสงค์ของการบริหารความเสี่ยงโครงการ คือ การสร้างความมั่นใจว่าองค์กรจะดำเนินกิจการต่อไปได้ (Kendrick, 2009 p. 322) ดังกรอบงานการบริหารความเสี่ยงของ The Committee of Sponsoring Organization (COSO ERM) ประกอบด้วยส่วนประกอบทั้งหมด 8 ประการ ประกอบด้วย ดังนี้ (Kendrick, 2009, p. 328)

1. สภาพแวดล้อมภายใน (Internal environment)

วิธีการทำงานของผู้บริหารและบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบการจัดการของฝ่ายบริหาร และวิธีการมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีการกำหนดร่วมกันกับพนักงานในองค์กร ส่งผลให้มีการสร้างจิตสำนึก การตระหนัก และรับรู้เรื่องความเสี่ยงและการควบคุมแก่พนักงานทุกคนในองค์กร

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective setting)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ระดับกลยุทธ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การบรรลุวัตถุประสงค์ตามหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การระบุเหตุการณ์ (Risk identification)

ในกระบวนการบ่งชี้เหตุการณ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องพิจารณาปัจจัยความเสี่ยงทุกด้านที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งเป็นความเสี่ยงทั้งจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร นอกจากนี้ยังสามารถทบทวนจากสถิติของปีที่ผ่านมา เช่น รายรับ-รายจ่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งความเสี่ยงแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (Strategic Risk) (2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ (Operational Risk) (3) ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทางการเงิน (Financial Risk) และ(4) ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามระเบียบ (Compliance Risk)

4. การประเมินความเสี่ยง (Risk assessment)

การประเมินความเสี่ยง ประกอบด้วย 2 กระบวนการหลัก ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ความเสี่ยง จะพิจารณาสาเหตุและแหล่งที่มาของความเสี่ยง ผลกระทบที่ตามมาทั้งในทางบวกและทางลบ รวมทั้งโอกาสที่อาจเกิดขึ้นของผลกระทบที่ตามมา (2) การประเมินความเสี่ยง จะเปรียบเทียบระหว่างระดับของความเสี่ยงที่ยอมรับได้ (Risk Appetite) ในกรณีที่ระดับของความเสี่ยงไม่อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ของเกณฑ์การยอมรับความเสี่ยง ความเสี่ยงดังกล่าวก็จะได้รับการจัดการทันที

5. การตอบสนองความเสี่ยง (Risk responses)

การกำหนดแผนจัดการความเสี่ยงจะมีการนำเสนอแผนจัดการความเสี่ยงที่จะดำเนินการต่อที่ประชุมคณะผู้บริหารเพื่อพิจารณา และขออนุมัติจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินการ (ถ้ามี) โดยการเลือกแนวทางในการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสมที่สุด โดยคำนึงถึงความเสี่ยงที่ยอมรับได้ (Risk Appetite) กับต้นทุนที่เกิดขึ้นเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งแนวทางในการจัดการความเสี่ยง ได้แก่ การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง การลดความเสี่ยง และการยอมรับความเสี่ยงนั้น ๆ

6. กิจกรรมการควบคุม (Control activity)

กิจกรรมการควบคุม คือ การกระทำที่สนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามนโยบาย เพื่อให้มั่นใจว่าได้มีการจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7. ระบบสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and communication)

สารสนเทศเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์การในการบ่งชี้ ประเมิน และจัดการความเสี่ยง ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์การ ทั้งจากแหล่งข้อมูลภายในและภายนอกองค์กรควรได้รับการบันทึก และสื่อสารไปยังบุคลากรในองค์การอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านรูปแบบและเวลา เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบได้ รวมถึงเป็นการรายงานการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อให้ทุกคนในองค์กรได้รับทราบถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้น และผลของการบริหารจัดการความเสี่ยงเหล่านั้น

8. การติดตามผล (Monitoring)

กระบวนการบริหารความเสี่ยงที่ดำเนินการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจำเป็นต้องได้รับการสื่อสารถึงการประเมินความเสี่ยงและการควบคุม ความคืบหน้าในการบริหารความเสี่ยง การดูแลติดตามแนวโน้มของความเสี่ยงหลัก รวมถึงการเกิดเหตุการณ์ผิดปกติอย่างต่อเนื่อง

การบริหารความเสี่ยงเชิงสัมพันธ์ระดับองค์การเป็นกระบวนการปฏิบัติงานที่กระทำโดยคณะกรรมการบริษัท ฝ่ายบริหาร และพนักงานในองค์การ ใช้ในการกำหนดกลยุทธ์และในการปฏิบัติงานทั่วทั้งองค์การ กระบวนการนี้สร้างขึ้นเพื่อระบุเหตุการณ์ที่สำคัญที่อาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อองค์การ และจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ รวมทั้งเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลเกี่ยวกับการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ (The Committee of Sponsoring Organization (COSO), 1994, อ้างถึงใน อุษณา ภัทรมนตรี, 2548, หน้า 4-4)

การบริหารงานคลังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นสามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) การพัฒนาแนวทางเพื่อเพิ่มรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) การบริหารรายได้กับค่าใช้จ่ายให้สมดุลกัน โดยการคำนึงว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ จะต้องมีการบริหารจัดการงานคลังที่ดี ซึ่งองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการงานคลังที่ดี คือ กระบวนการบริหารงบประมาณที่ดี โดยทั่วไปแล้วในการบริหารงานคลังนั้นย่อมเป็นธรรมดาที่ต้องเผชิญกับความเสี่ยง ทั้งจากสภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน ดังนั้น จึงจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารความเสี่ยงทางการคลัง เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สรุป

จากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาและอุปสรรคในด้านประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ โดยรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะพึ่งพารายได้จากรัฐบาลเป็นสัดส่วนที่สูงมาก และปัญหาการบริหารงานคลัง โดยเฉพาะการบริหารค่าใช้จ่าย กล่าวคือ การบริหารงบประมาณที่ขาดประสิทธิภาพ ปัญหาการบริหารบุคลากรทางการคลัง ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการจัดทำข้อมูลทางการคลัง ปัญหาการตรวจสอบทางการเงินคลัง อีกทั้งปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานการคลังท้องถิ่นและการเสี่ยงภาษี แต่อย่างไรก็ตามจากการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2562 พบว่า การบริหารการเงินและการคลังได้รับการประเมินอยู่ในระดับดี ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการดำเนินการที่มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น จึงควรมีแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการคลังที่ดี และควรมีการบริหารความเสี่ยงทางการเงินคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพิจารณาจากกรอบการบริหารความเสี่ยงใน 8 องค์ประกอบ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น

ในเรื่องกระบวนการงบประมาณ ไพรัช ตระการศิรินนท์ (2548, หน้า 301-317) ได้กล่าวว่า “กระบวนการงบประมาณของท้องถิ่นจะเป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ของแหล่งที่มาของรายรับกับรูปแบบในการใช้จ่ายของแต่ละหน่วยการปกครองท้องถิ่น” สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่ว่าจะต้องสร้างความโปร่งใสในการจัดทำและบริหารงบประมาณของท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานวิชาการพื้นที่ และยังสอดคล้องกับหนังสือกระจายอำนาจ (สกนธ วรรณวิวัฒนา, 2556) โดยสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาระบบบริหารทางการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักวิชาการที่สำคัญ คือกระบวนการจัดทำงบประมาณ นอกจากนี้งานวิจัยของ ปิยธิดา โคกโพธิ์ (2555) ยังชี้ให้เห็นว่า ส่วนหนึ่งของปัญหาด้านการบริหารงานคลัง พบว่าสมาชิกสภาเทศบาลยังไม่เข้าใจกระบวนการบริหารงบประมาณ

ส่วนในเรื่องบุคลากรนั้น ตามยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ได้กำหนดว่าควรส่งเสริมบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นศึกษาคู่มือการใช้งานระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-LAAS) โดยจะต้องมีการนำข้อมูลบันทึกในระบบให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับปัญหา และอุปสรรคในการบริหารงานคลังของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนหนึ่งคือ ปัญหาความไม่สมดุลกันระหว่างจำนวนบุคลากรกับปริมาณงาน อีกทั้งบุคลากรทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความกระตือรือร้น ขาดความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ในส่วนของการจัดเก็บรายได้จากงานวิจัยของ ปิยธิดา โคกโพธิ์ (2555) พบว่า เทศบาล ตำบลนิคมคำสร้อยประสบปัญหาทางการคลัง ส่วนหนึ่งได้แก่ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารงานการคลังท้องถิ่นและการเลี้ยงภาษี กล่าวคือ ประชาชนขาดความเข้าใจและขาดความสนใจต่อการเสียภาษีท้องถิ่นประจำปี การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบด้านการบริหารการคลังของเทศบาลเป็นเพียงการส่งผ่านตัวแทนเพียงบางส่วน แต่ประชาชนโดยทั่วไปยังขาดความกระตือรือร้น สอดคล้องกับ วีระศักดิ์ เครือเทพ (2556) ในเรื่องการพัฒนากลไกการสื่อสารทางการเมืองในท้องถิ่นให้เปิดกว้างและพิจารณาข้อมูลอย่างสมดุล โดยการพิจารณาประเด็นทางด้านการระดมภาษีอากรควบคู่ไปกับการเพิ่มศักยภาพในการให้บริการสาธารณะของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ประชาชนมองไม่เห็นถึงภาระภาษีอากร แต่ในขณะที่การเรียกร้องบริการสาธารณะเพิ่มขึ้น รวมทั้งยุทธศาสตร์ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ในด้านการจัดเก็บรายได้ ควรสร้างสรรค์มาตรฐานรูปแบบแนวทางเพื่อความคล่องตัว และการพึ่งตนเองในด้านรายได้ของท้องถิ่น และการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ที่เหมาะสม โดยใช้กระบวนการประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดเก็บและตรวจสอบการจัดเก็บภาษี โดยในส่วนของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วีระศักดิ์ เครือเทพ (2556) ได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดเก็บภาษีท้องถิ่น โดยผู้บริหารท้องถิ่นควรจะต้องสามารถวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงในชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำมาวางแผนจัดบริการสาธารณะและวางแผนการจัดหาทรัพยากร จากนั้นต้องสามารถสื่อสารและทำให้ภาคชุมชนเข้าใจว่าการจ่ายภาษีอากรส่งผลหรือมีความจำเป็นต่อการจัดบริการสาธารณะอย่างไร

การบริหารการคลังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น สามารถแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ (1) การหาแนวทางเพื่อเพิ่มรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) การบริหารรายได้ออกไปใช้จ่ายให้สมดุลกัน โดยการคำนึงถึงว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กล่าวคือ จะต้องมีการบริหารจัดการงานคลังที่ดี ซึ่งองค์ประกอบหลักของการบริหารจัดการงานคลังที่ดี มีดังนี้ (1) กระบวนการบริหารงบประมาณที่ดี โดยหลักการที่สำคัญของระบบงบประมาณ คือ กระบวนการงบประมาณ มีมาตรฐานและความโปร่งใส มีการประเมินผลรายจ่ายสาธารณะ ระบบการรายงานงบประมาณรายจ่ายที่สะท้อนมูลค่าเงินที่ใช้จ่ายได้ จะต้องมีการประเมินการเบิกจ่ายงบประมาณว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ พร้อมทั้งมีการคำนึงถึงความเสี่ยงทางการเงินการคลังที่จะเกิดขึ้นด้วย (2) การพัฒนาบุคลากรทางการคลัง (3) การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารระบบการเงินการคลังของท้องถิ่น และ(4) การทบทวนกระบวนการทำงานด้านการคลังอย่างสม่ำเสมอ การบริหารการคลังที่ดีนั้นจะนำไปสู่การเป็นองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นมีศักยภาพในการบริหารงบประมาณการเงินการคลังให้พึ่งพาตัวเองได้มากขึ้น รวมถึงการมีความ
เข้มแข็งทางการเงินการคลัง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2020/1/2286_6124.pdf
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และนโยบาย กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2560-2569. สืบค้นจาก <http://www.dla.go.th/visit/statagics.pdf>
- โกวิทย์ พวงงาม. (2552). การปกครองท้องถิ่นไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปิยธิดา โคกโพธิ์. (2555). ปัญหาการคลังท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลนครคำสร้อย. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพรัช ตระการศิรินนท์. (2548). การคลังภาครัฐ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา จิตนุกพงศ์. (2560). ปัญหาการบริหารการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. วารสารรัชต์ภาคย์, ฉบับพิเศษ ครบรอบ 23 ปี, หน้า 320-331.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2550). เครือข่าย: นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ซีโน ดีไซน์.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2556). ถอดรหัสการจัดเก็บภาษีอากรของท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สกนธ์ วรรณวัฒนา. (2551). การบริหารการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สกนธ์ วรรณวัฒนา. (2556). การกระจายอำนาจการคลังสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดและการปฏิบัติกรณีศึกษาประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุษณา ภัทรมนตรี. (2548). การตรวจสอบภายในสมัยใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Kendrick, T.(2009). *Identifying and managing project risk*. Second Edition. United States of America: American Management Association.

สถิติเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ: ประเด็น วิเคราะห์ตัวแบบผลิตภัณฑ์สุขภาพ

Statistics for Consumer Protection in Public Media: Health Product Model Analysis Issues

วันที่รับบทความ: 18 กันยายน 2563

กฤษณ์ รักษาติเจริญ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 18 พฤศจิกายน 2563

อรรถพล กาญจนพงษ์²

วันที่ตอบรับบทความ: 27 พฤศจิกายน 2563

บทคัดย่อ

ปัจจุบันพบผู้บริโภคที่ได้รับการคุกคามจากสื่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าบางเนื้อหาของสื่อสาธารณะมีการนำเสนอข้อมูลที่บิดเบือนจากความเป็นจริง และปัญหาดังกล่าวนับเป็นปัญหาระดับชาติ ที่ภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องต่างให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ การส่งเสริมค่านิยมที่ทุกฝ่ายพึงตระหนักต่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ ที่มีมุมมองเฉพาะแค่การขับเคลื่อนข้อบังคับและกฎหมาย คงไม่ใช่คำตอบเดียวที่จะมาประกอบในการตัดสินใจเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ เป็นที่แน่ชัดว่า ความตระหนักที่มีความเข้าใจในตัวแปรร่วมอย่างละเอียด พร้อมทั้งมีแนวปฏิบัติร่วมกันในบริบทด้านการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะนั้น ต้องการการจัดการที่เป็นระบบ โดยศึกษาจากข้อมูลในองค์กรร่วมด้วยการแสดงตัวแบบสำคัญต่อการบริหารซึ่งบทความวิชาการนี้ จะนำเสนอในเรื่องความสำคัญต่อการวิเคราะห์ ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) เป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและนำมาสู่การสร้างตัวแบบที่มีรายละเอียดของตัวแปรแฝงที่หลากหลายเพื่อการอธิบายปัจจัยภาพรวม และนำมาใช้ในการประกอบการวางแผนการบริหารต่อไป

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง สถิติประยุกต์

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
e-mail: krishpd@live.com

² ดร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
e-mail: attapol.kan@mahidol.ac.th

Statistics for Consumer Protection in Public Media: Health Product Model Analysis Issues

Received: September 18, 2020

Revised: November 18, 2020

Accepted: November 27, 2020

Krish Rugchatjaroen¹

Attapol Kanjanapongporn²

Abstract

Nowadays, consumers have been threatened constantly by public media. The public media presents some information that also distorts from reality. The issues become a national problem that the government and organizations involved should plan to solve problem. To promote the values in which all parties have to recognize the protection of consumer rights from public media by applying regulations and laws is not the only answer that will be used to make decisions to protect the consumer rights from public media. It is concise that awareness with a thorough understanding of the common variables in line with a common practice in the context of consumer rights protection from public media requires systematic management by studying the data in a holistic way by important models of management. This academic article will present the importance of the analysis. The Structural Equation Modeling is the tools accepted for advance methodology. Through statistical data analysis, a detailed model is constructed with various Latent Variables to explain the overall factors and to be used for the implementation of administrative planning.

Keywords: Data Analytics, Structural Equation Modeling, and Applied Statistics

¹ Asst.Prof.Dr., Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University
e-mail: krishphd@live.com

² Dr., Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University
e-mail: attapol.kan@mahidol.ac.th

ความสำคัญของบทความด้านสถิติเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ

การสนับสนุนข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจนั้น เป็นการส่งเสริมให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งต้องการการสนับสนุนทั้งชุดข้อมูลที่เป็นศูนย์กลางเชิงพหุทั้งข้อมูลภาครัฐและข้อมูลภาคเอกชน (public and private data center) ดังนั้น การสร้างตัวแบบสำคัญต่อการตัดสินใจขององค์กรทุกองค์กร เริ่มมีการผลักดันและให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจจากชุดข้อมูลที่อยู่ในงานประจำ และศึกษาหลักการทางสถิติที่เหมาะสมต่อการนำไปประยุกต์ใช้โดยการสร้างตัวแบบสำคัญบนพื้นฐานกรอบการรวบรวมและเรียบเรียงตัวแปรจัดลำดับหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการบริหารองค์การ (data analytic for administration) ซึ่งผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำผลการวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจในการบริหารองค์การ เพื่อสร้างตัวแบบการบริหารที่เป็นเลิศ (administrative excellence) และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อภาคประชาชน

ประเด็นวิเคราะห์ เป็นที่ทราบดีว่า ปัจจุบันทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับนโยบายด้านสุขภาวะเรื่องผลิตภัณฑ์สุขภาพปลอดภัย (health product safety) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นถึงจุดสำคัญของการบริหารสุขภาวะด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพให้เกิดความเป็นธรรม เมื่อผลิตภัณฑ์สุขภาพมีคุณภาพย่อมส่งผลที่ทรงคุณค่าต่อภาคเศรษฐกิจ และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ จากความสำคัญดังกล่าว ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการพิจารณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ ยังพบประเด็นที่ประชาชนรับสื่อโฆษณาเกินจริง พบผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีสารปนเปื้อนหรือไม่มีคุณภาพตามข่าวหรือสื่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง พื้นฐานสำคัญคือ ผู้บริโภคทุกคนต้องการได้รับข้อมูลจากสื่อโฆษณาที่มีข้อมูลครบถ้วนและถูกต้อง และเป็นที่ทราบดีว่าผลิตภัณฑ์สุขภาพเป็นสิ่งพื้นฐานของความต้องการขั้นพื้นฐาน (basic needs) ดังนั้นผู้บริโภคควรได้รับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ปลอดภัยจากผู้ผลิต และเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพในท้องตลาดต้องเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีความปลอดภัย ซึ่งในเวทีโลกทั้งภาคองค์การกำกับดูแลผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Health Product Authority: HPA) และองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาให้เกิดระบบด้านความปลอดภัยในการผลิตผลิตภัณฑ์สุขภาพ ส่งเสริมค่านิยมที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญตระหนักต่อความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์สุขภาพ และในความเกี่ยวเนื่องกันนี้ การขับเคลื่อนข้อบังคับและกฎหมายที่กำกับด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ คือหนทางหนึ่งที่จะสร้างให้ผู้บริโภคได้รับผลประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้หลุดพ้นต่อความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพ เป็นที่แน่ชัดว่า เมื่อเกิดความตระหนักและมีแนวปฏิบัติร่วมกับการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ดีสุขลักษณะ (unhygienic) ย่อมมีอัตราที่ลดลง และผลสะท้อนกลับ คือ ตัวเลขผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลย่อมมีตัวเลขที่ลดลงด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้กฎหมายมิใช่เพียงเครื่องมือเดียวเท่านั้น การวิเคราะห์ตัวแบบของชุดข้อมูลจึงเป็นเครื่องมือหรือแนวปฏิบัติเพื่อการจัดการปัญหาดังกล่าว (WHO, 2015)

หลายประเทศในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์สุขภาพภายในประเทศเพื่อให้เกิดความปลอดภัยของผู้บริโภค การศึกษาประเทศที่เป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจและเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศให้ความสำคัญ และให้ความสนใจในการเรียนรู้พัฒนารูปแบบ

การบริหารและการจัดการด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างจริงจัง โดยพบตัวแปรด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการคุ้มครองผู้บริโภค (the variable of law and consumer protection)

อนึ่ง วิถีชีวิตและการใช้ชีวิตเพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนนั้น การให้ความสำคัญต่อการป้องกันผู้บริโภคให้เกิดความปลอดภัยในการบริโภค ปัจจัยหลักของการสร้างเครื่องมือพื้นฐานเพื่อผลักดันให้เกิดความปลอดภัยในการบริโภค คือ ปัจจัยทางการบริหาร เจตคติของผู้ประกอบการ เจตคติของผู้บริโภค การบังคับใช้กฎหมาย และการพัฒนารูปแบบการใช้กฎหมาย ดังนั้น เครื่องมือสำคัญทางกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมายอาชญากรรม กฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน การบริหารและการจัดการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิผู้บริโภค จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าวคงไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเดียว ภาครัฐมีภารกิจนำกฎหมายไปปฏิบัติเพื่อการป้องกันผู้บริโภค แต่ควรให้ความสำคัญต่อการศึกษปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้นวัตถุประสงค์ คือ ควรให้ความสำคัญในการติดตามเฝ้าระวังทุกภาคีที่มีความเกี่ยวข้องกันกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ก่อนที่หน่วยงานภาครัฐเข้าแทรกแซง (intervene) โดยใช้หลักกฎหมายไปบังคับใช้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องของผู้ค้าและผู้บริโภค การศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้กฎหมายด้านการเผยแพร่มีการผนวกบทบัญญัติ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ เพื่อเน้นในเรื่องของบทลงโทษด้านการดำเนินการ โดยมีการกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิด และกำหนดอัตราค่าเสียหายผู้เสียหาย ขอให้เป็นการจัดการปัญหาที่ปลายกระบวนกร ซึ่งในทางเดียวกันนั้นการบริหารและการจัดการด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ควรมีตัวแบบสำคัญเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหาร (Ismail, 2011, pp. 4-5)

อย่างไรก็ตาม การบริหารภายใต้ตัวแบบที่ผ่านการสังเคราะห์ นับเป็นการพัฒนางานด้านสุขภาพที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ประเทศไทยต่างขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพในหลากหลายมิติ และหลากหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ได้ขับเคลื่อนหลักการแห่งธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เป็นธรรมนูญที่จะผลักดันงานบริการด้านสุขภาพให้เกิดการพัฒนาขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินการด้านสุขภาพอาจจะไม่เป็นไปตามหลักเชิงตรรกะ (logic) เมื่อใช้กับสังคมมนุษย์ ดังเช่น หมวดที่ 8 การคุ้มครองผู้บริโภค มาตราข้อ 71(8) ที่สนับสนุนให้มีการตรวจสอบการเผยแพร่ข้อมูลด้านสุขภาพต่อสาธารณะให้ถูกต้องเที่ยงตรงและเน้นการปลูกฝังจริยธรรมของการเป็นสื่อสารมวลชนที่ดี มีความรับผิดชอบต่อการโฆษณาและส่งเสริมการขายที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพในสังคมสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2554 จึงได้มีมติการจัดการปัญหาโฆษณาที่ผิดกฎหมายของยา อาหาร และผลิตภัณฑ์สุขภาพทางวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตและคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบต่อมติสุขภาพแห่งชาติดังกล่าว ซึ่งต่อมาได้มอบให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ และภายหลังมติสุขภาพแห่งชาติ เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2555 กลุ่มภาคีเครือข่ายเริ่มมีความชัดเจน โดยมีการประสานระหว่างสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงกลุ่มแผนงานพัฒนาโลกเฝ้าระวังระบบยา (กพย.) กระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ปัญหาด้านโฆษณาที่ผิดกฎหมายของยา อาหาร และผลิตภัณฑ์สุขภาพทางวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต ก็ยังพบอยู่ในปัจจุบัน ถึงจะพบเป็น

ผลตกลงบ้างก็ตาม เป็นที่ทราบที่ว่าองค์กรทุกองค์กรในกลุ่มภาคี ต้องมีการขับเคลื่อนให้บรรลุผลสำเร็จ และควบคุมปัญหาโฆษณาที่ผิดกฎหมายของยา อาหาร และผลิตภัณฑ์สุขภาพทางวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตให้หมดไป โจทย์หลักนี้จึงเป็นแรงผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างหาวิธีการหรือระเบียบวิธี เพื่อนำมาใช้ในการบริหารและการจัดการงานดังกล่าว ดังนั้น สถิติเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ: ประเด็นวิเคราะห์ตัวแบบผลิตภัณฑ์สุขภาพจึงเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐต่างหันมาศึกษา และการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะด้านการวิเคราะห์ตัวแบบผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งผลของปัจจัยแฝงที่หลากหลาย และนำผลต่าง ๆ เหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ในการวางแผน และการปฏิบัติงานในส่วนงานของตน ผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยหรือการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะด้านการวิเคราะห์ตัวแบบผลิตภัณฑ์สุขภาพให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุด และมีรายละเอียดที่ชัดเจนมากที่สุดต่อไป โดยบทความนี้จะกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยอธิบายถึงการเขียนและวิธีการใช้สถิติขั้นสูงในระดับการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) โดยเป็นที่รู้จักกันในชื่อว่า SEM ผู้ที่สนใจในการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง ต้องทราบความสำคัญและรายละเอียดพื้นฐานการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ก่อนทำความเข้าใจด้านการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง ผู้เขียนเริ่มต้นเนื้อหาด้วยการเกริ่นนำพื้นฐานสถิติเพื่อชุดข้อมูลเชิงเหตุผล เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทและที่มาของการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างว่ามีความสำคัญอย่างไร

วัตถุประสงค์บทความวิชาการ

เพื่อการอธิบายปทัสฐานการวิเคราะห์ข้อมูล (analytical norms) ด้านแบบแผนที่เป็นแนวทางปฏิบัติของเครื่องมือทางการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะด้วยเครื่องมือการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

ขอบเขตบทความวิชาการ

ขอบเขตด้านเนื้อหาของบทความวิชาการนี้ กล่าวถึงพื้นฐานสมการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสมการเพื่อการศึกษาการมีอิทธิพล และการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นแบบแผนสู่แนวทางปฏิบัติบนพื้นฐานการใช้เครื่องมือทางการวิเคราะห์ข้อมูล

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนามาตรฐานการโฆษณาเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ บทเรียนจากประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์

จุดเริ่มต้นของทฤษฎีการพัฒนามาตรฐานการโฆษณาเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ แนวการพิจารณามาตรฐานการโฆษณา มีกระบวนการพัฒนา 2 ช่วงสำคัญ คือ ช่วงที่ 1 ขั้วเคลื่อนการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบและข้อบังคับ โดยอาศัยหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจเกี่ยวข้องมีความรู้และความเข้าใจต่อการจัดการปัญหาโฆษณาเข้าร่วมในกระบวนการร่างกฎหมาย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมภายหลังการพิจารณากฎระเบียบและข้อบังคับร่วมกันแล้ว จึงได้ประกาศใช้ระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณาฉบับแรกช่วงปีคริสต์ศักราช 1976 โดยมีผลการบังคับใช้ในการจัดการปัญหาสื่อโฆษณาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ภายหลังการบังคับใช้ดังกล่าวการสื่อสารในช่องทางต่าง ๆ เริ่มมีการพัฒนารูปแบบการสื่อสารขึ้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่เกิดการพัฒนากฎระเบียบและข้อบังคับ ในช่วงที่ 2 ในปีคริสต์ศักราช 2003 ได้มีการปรับปรุงกฎระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณาครั้งสำคัญขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นการให้ความสำคัญในการกำหนดมาตรฐานการโฆษณา เนื่องจากพบว่า การดำเนินการโฆษณายังพบประเด็นปัญหาที่บางโฆษณาบิดเบือนจากข้อเท็จจริง พบการโฆษณาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในสังคม และพบปัญหากระบวนการใช้สื่อโฆษณาที่ไม่เหมาะสม รวมทั้งเพื่อให้เท่าทันต่อนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงได้ประกาศใช้กฎระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณาในปีคริสต์ศักราช 2003 นับเป็นก้าวสำคัญต่อการผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเท่าทันสื่อและนวัตกรรมการโฆษณาอย่างชัดเจน โดยเป็นการดำเนินการร่วมกันกับภาคีเครือข่ายในองค์การอิสระหน่วยงานสมาคมต่าง ๆ เน้นหลักการบริหารและการปฏิบัติร่วมกัน โดยมุ่งกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อใช้ในการสร้างแรงผลักดันต่อการพิจารณามาตรฐานการโฆษณา อาศัยพื้นฐานการดำเนินการร่วมกัน ให้มุ่งสู่การจัดการปัญหาสื่อโฆษณา ส่งเสริมการปฏิบัติ มุ่งให้ความสำคัญต่อหลักเกณฑ์แนวทางการปฏิบัติ ร่วมกันการบังคับใช้กฎระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณายึดหลักความเหมาะสม และส่งผลประโยชน์ต่อสาธารณะ หลักการพิจารณาตระหนักต่อการออกกฎระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณาอาศัยการบังคับ เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันความเข้าใจร่วมกันมิใช่ช่วงระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ในทุกกฎระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณา ต้องมีความชัดเจนในแนวทางของการปฏิบัติ สามารถดำเนินการในการบังคับใช้ได้จริง หน่วยงานที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนกฎระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณา ดังกล่าว ได้แก่ สำนักงานควบคุมมาตรฐานการโฆษณาในสิงคโปร์ (Advertising Standard Authority of Singapore: ASAS) ซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญภายใต้กำกับของสมาคมผู้บริโภคแห่งชาติ (Consumers Association of Singapore: CASE)

หลังการประกาศใช้กฎระเบียบและข้อบังคับประกอบการพิจารณามาตรฐานการโฆษณาในทุกภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนต่างให้ความสำคัญและเกิดความตระหนักต่อการจัดการและการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อโฆษณาของตนโดยมีสำนักงานควบคุมมาตรฐานการโฆษณาในสิงคโปร์ (Advertising Standard Authority of Singapore: ASAS) เป็นผู้ให้การสนับสนุนข้อมูลตามหลักเกณฑ์

ชี้แจงรายละเอียดโดยกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ และแนวทางในการเสริมสร้างให้เกิดการปฏิบัติด้วยความสมัครใจ ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักถึงบทลงโทษที่อาจเกิดขึ้น โดยได้ดำเนินการจัดเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “แนวทางในการเสริมสร้างให้เกิดการปฏิบัติด้วยความสมัครใจ” ในทุกช่วงปีงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ

จากการดำเนินงานดังกล่าวท้ายสุดแล้วนั้นทุกโฆษณาเมื่อผ่านกระบวนการพิจารณาตามมาตรฐานต้องดำเนินการตรวจสอบและออกรหัสอนุญาตการโฆษณาในสื่อสาธารณะ ซึ่งรหัสอนุญาตนั้นออกโดยศูนย์ควบคุมการพัฒนาสื่อสารสนเทศ (Media Development Authority: MDA) โดยภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักถึงการผลิตสื่อโฆษณา ผลิตภัณฑ์สินค้าที่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะและตรงตามข้อเท็จจริง ดังนั้นสำนักงานควบคุมมาตรฐานการโฆษณาในสิงคโปร์ (Advertising Standard Authority of Singapore: ASAS) จึงเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ และเกิดความตระหนักต่อกฎระเบียบและข้อบังคับ รวมทั้งประกาศหรือคำสั่งต่าง ๆ ที่ประกาศขึ้นอย่างเคร่งครัด สำนักงานควบคุมมาตรฐานการโฆษณามีภารกิจรองคือ สร้างกิจกรรมและช่องทางการเผยแพร่กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโฆษณาให้กับผู้ประกอบการ และภาคอุตสาหกรรมได้รับทราบมุ่งเน้นการเสริมสร้างความศรัทธาในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านสื่อโฆษณาให้เกิดการจัดการตนเอง (self-regulation) ในการผลิตสื่อโฆษณาที่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง และส่งเสริมให้เกิดกระบวนการการปรับปรุงแก้ไขหรือการพิจารณาข้อพิพาท ที่อาจเกิดขึ้นในการเผยแพร่สื่อโฆษณารวมทั้งมีหน้าที่ประเมินขอบเขตของการเผยแพร่สื่อโฆษณา อย่างไรก็ตามสำนักงานควบคุมมาตรฐานการโฆษณายังเป็นหน่วยงานรวบรวมแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาภายในประเทศ เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบและข้อบังคับต่อการพิจารณาตามมาตรฐานการโฆษณาให้เกิดความชัดเจนเท่าเทียมต่อไปในอนาคต (Rugchatjaroen et al, 2017, pp. 4-7)

การพัฒนาแนวปฏิบัติพบว่ามีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนจึงเล็งเห็นความสำคัญต่อการสร้างตัวแบบหรือแนวปฏิบัติเชิงโครงสร้าง เพื่อให้ทราบทิศทางและปัจจัยหลักหรือปัจจัยรองที่มีผลต่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่จะประยุกต์ใช้หลักการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้นของการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling)

เป็นที่ทราบว่าการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ควรศึกษาหลักการวิเคราะห์โครงสร้างปัจจัยเชิงกลุ่ม การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างเป็นการศึกษาโครงสร้างของปัจจัยเชิงกลุ่มที่มีผลระหว่างกัน จากค่าพารามิเตอร์และตัวแปรของการวิเคราะห์ปัจจัยสามารถให้การตีความทางเรขาคณิตได้ โดยตัวแปรจะมีโครงสร้างของปัจจัยผลลัพธ์ dependent (Z_{ai}), จากการศึกษาปัจจัย factors (F_{pi}) โดยพิจารณาภายใต้ความคลาดเคลื่อน errors (E_{ai}) สามารถพิจารณาตามเวกเตอร์ในมิติต่าง ๆ (vectors in an N-dimensional) พบกรอบพื้นที่ของยูคลิดน Euclidean space หรือเรียกว่าจัดทำเป็นพื้นที่ตัวอย่างเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัย (sample space) ซึ่งเป็นการ

พิจารณาจาก (Z_a , F_j และ E_a) respectively. เนื่องจากข้อมูลเป็นมาตรฐานเวกเตอร์ข้อมูลจึงมีความยาวหน่วย ($\|Z_a\| = 1$) เวกเตอร์ตัวประกอบกำหนดพื้นที่ย่อยเชิงเส้นเป็น k-dimensional linear subspace ซึ่งพิจารณาจาก

$$z_a = \sum_j \ell_{aj} F_j + \epsilon_a$$

จึงนับเป็นข้อตกลงเบื้องต้นการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) และความเป็นอิสระของปัจจัยแต่ละปัจจัย และศึกษาความคลาดเคลื่อนของปัจจัยที่เกิดขึ้น (the independence of the factors and the errors) โดยให้มีความคลาดเคลื่อนเป็น 0 หรือเข้าใกล้มากที่สุด เพื่อให้ชุดข้อมูลเป็นกลุ่มเดียวกัน: $F_j \cdot E_a = 0$

$$\hat{z}_a = \sum_j \ell_{aj} F_j$$

ทั้งนี้การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างพารามิเตอร์ของตัวแปรกลุ่มตามรายการของเมทริกซ์สหสัมพันธ์สำหรับข้อมูลซึ่งถูกกำหนดโดย $r_{ab} = Z_a \cdot Z_b$ โดยผู้วิเคราะห์ต้องทบทวนและทำความเข้าใจในพื้นฐานองค์ความรู้ทางการวิเคราะห์ข้อมูลหลักของการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักสถิติเชิงอนุมาน (inferential statistic) เป็นพื้นฐานของการศึกษาความสัมพันธ์หรือความมีอิทธิพลของตัวแปรที่มีคุณลักษณะเชิงตัวเลข (numerical variable) หรือการประยุกต์ใช้คุณลักษณะเชิงกลุ่ม (categorical variable) ที่เป็นชุดข้อมูลการจัดเรียงลำดับ (ordinal scales) เพื่อประกอบการวิเคราะห์ปัจจัยร่วมในการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Hair, Black, Babin & Anderson, 2014, pp. 111-112) บนรากฐานหลักคิดการตีความทางเรขาคณิตของพารามิเตอร์ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัย (geometric interpretation of factor analysis parameters)

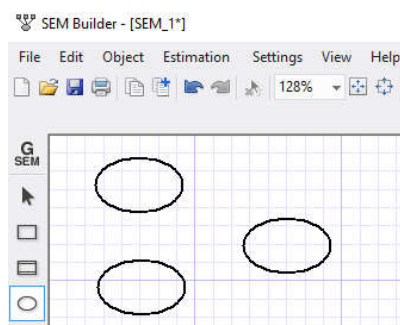
หากพิจารณาถึงการหาอิทธิพลระหว่างตัวแปรหรือการหาความสัมพันธ์ของชุดข้อมูลทั้งชุด การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตัวแบบเชิงเหตุผลพื้นฐาน เป็นการพิจารณาเพียงแค่มุมมองเชิงเหตุผลด้านเดียวการวิเคราะห์เชิงองค์รวม จึงเริ่มมีบทบาทขึ้นในยุคปัจจุบันที่เป็นการพิสูจน์ในบริบทที่มีตัวแปรหลากหลายและมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต ดังนั้นควรให้ความสำคัญในการพิจารณาตัวแปรแฝงที่ซับซ้อนอย่างละเอียด ซึ่งปัจจุบันให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและนำมาสู่การจัดทำตัวแบบที่มีรายละเอียดของตัวแปรแฝงเพื่อการอธิบายปัจจัยภาพรวมและนำมาใช้ในการประกอบการวางแผนการบริหารได้เป็นอย่างดี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างก่อน เพื่อให้งานวิจัยมีผลสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป โดยมีรายละเอียดพื้นฐานดังต่อไปนี้

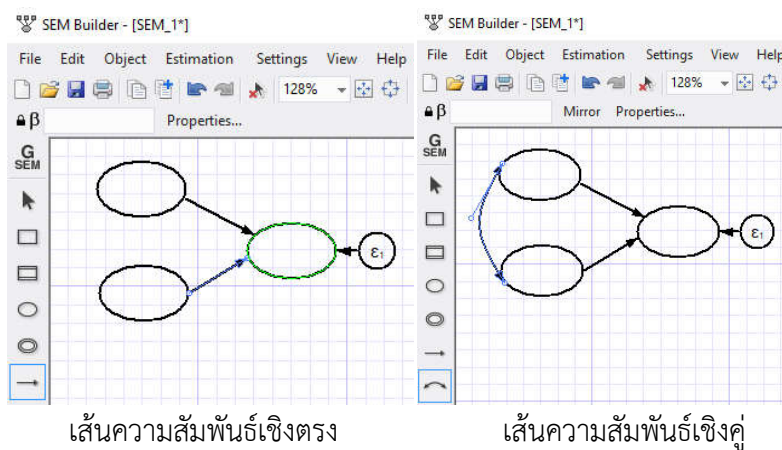
การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่อยู่ในแบบจำลอง จากตัวแปรเชิงเหตุไปสู่ตัวแปรผล หรือเรียกว่า อิทธิพล ทั้งอิทธิพลทางตรง (direct effect) และอิทธิพลทางอ้อม (indirect effect) โดยการเขียนในรูปแบบภาพเส้นทางรายงานความสัมพันธ์ของตัวแปร (path diagram) การอธิบายเรื่องอิทธิพลทางตรง และทางอ้อมนี้เป็นการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงทฤษฎีที่จำเป็นต้องมีการทดสอบว่าจริงหรือเท็จ หากศึกษาจากชุดข้อมูลของประชากรกลุ่มหนึ่ง (อานวยเลิศขันธ์, 2545, หน้า 171)

การกำหนดเส้นสมมติฐานตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

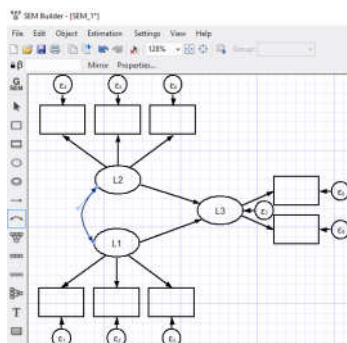
การกำหนดเส้นเพื่อสร้างความเชื่อมโยงตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างนั้น หลักสำคัญคือ ผู้วิเคราะห์ต้องร่างชุดข้อมูลตัวแปรแฝงจากโจทย์วิจัยให้ชัดเจน (จากตัวอย่างที่ปรากฏในภาพที่ 1) และนำมากำหนดตัวแปรแฝงด้วยเส้นสหสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (จากตัวอย่างที่ปรากฏในภาพที่ 2) ก่อนการกำหนดตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างตามสมมติฐานที่วางไว้ (จากตัวอย่างที่ปรากฏในภาพที่ 3) เป็นต้น



ตัวแปรแฝงที่กำหนดจากโจทย์วิจัยและวรรณกรรมที่สามารถอ้างอิงได้
ภาพที่ 1 การกำหนดตัวแปรแฝงเชิงพื้นฐาน



เส้นความสัมพันธ์เชิงตรง
เส้นความสัมพันธ์เชิงอ้อม
ภาพที่ 2 การกำหนดเส้นสหสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง



ชุดข้อมูลตัวแปรแฝงที่ถูกพิจารณาจากตัวแปรสังเกต

ภาพที่ 3 การกำหนดตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างจากชุดข้อมูล 3 ตัวแปรแฝง และ 8 ตัวแปรสังเกต

ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) เป็นวิธีการบูรณาการระหว่างแบบจำลองที่มีสมการหลายสมการในคราวเดียวกัน พิจารณาจากตัวแปรสังเกต (observed variable) และตัวแปรแฝง (latent variable) เหมาะสำหรับการยืนยัน (confirmatory) มากกว่าการค้นหา (exploratory) เพื่อตัดสินใจว่าโมเดลที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีและการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่เรียกว่า โมเดลเชิงสาเหตุ (causal model) มีความถูกต้องมากน้อยเพียงใดเมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลจริง นับเป็นการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลตามทฤษฎี โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (สุวิมล ติรภานันท์, 2553, หน้า 84)

เงื่อนไขสำคัญในการเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Tracz, 1992 อ้างถึงใน Schumacker and Lomax, 2010, p. 55) คือ

- 1) ต้องพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นเหตุและตัวแปรที่เป็นผล (existence of covariance or correlation)
- 2) ตัวแปรที่เป็นเหตุต้องเกิดก่อนตัวแปรที่เป็นผลผ่านการร่างเส้นการเชื่อมโยงเชิงเหตุผล (temporal order)
- 3) ตัวแปรแฝงมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน (differentiation of latent variable)
- 4) เมื่อมีการควบคุมตัวแปรอื่นแล้ว ตัวแปรเหตุยังคงทำให้เกิดตัวแปรผล (control for other causes)

ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างมีองค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรภายนอก (exogenous variables) คือ ตัวแปรที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอื่นและตัวแปรภายใน (endogenous variable) คือ ตัวแปรที่ได้รับอิทธิพลจากตัวแปรอื่น ทั้งตัวแปรภายนอกและตัวแปรภายใน สามารถจำแนกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบตัวแปรแฝง (latent variable) เป็นตัวแปรที่วัดค่าโดยตรงไม่ได้เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง และองค์ประกอบตัวแปรสังเกต (observed variable) เป็นตัว

แปรที่สามารถวัดค่าหรือสังเกตได้โดยตรง โดยการพิจารณาจากคำตอบที่กำหนดไว้กับแบบสอบถาม (ธีรเดช ฉายอรุณ, 2556, หน้า 4)

วิธีการวิเคราะห์เริ่มจากการกำหนดแบบจำลองความสัมพันธ์ของตัวแปรว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร ตัวแปรใดเป็นเหตุ ตัวแปรใดเป็นผล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอย (multiple regression) การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) และการวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) ร่วมกัน เพื่อหาอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างตัวแปรเป็นการทดสอบสองแบบจำลองพร้อมกัน ซึ่งประกอบด้วย

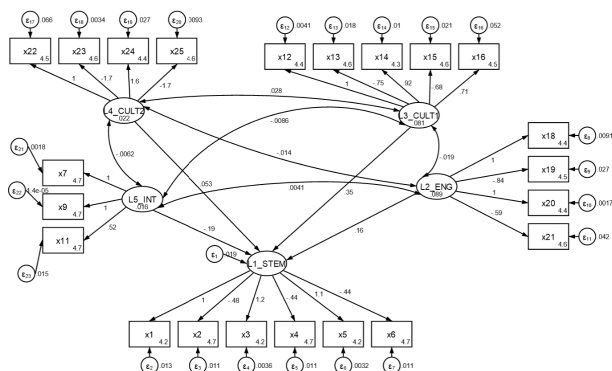
1) แบบจำลองการวัดตัวแปร (measurement model) คือ แบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง และตัวแปรสังเกต แบบจำลองการวัดนี้สามารถวัดได้ทั้งแบบจำลองการวัดสำหรับตัวแปรภายนอก และแบบจำลองการวัดสำหรับตัวแปรภายใน การวิเคราะห์ที่ใช้ คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis)

2) โครงสร้างของแบบจำลอง (structural model) คือ แบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอกและตัวแปรภายในที่ใช้การวิเคราะห์เส้นทาง (path analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยผ่านการวิเคราะห์กลุ่มปัจจัย (multiple regression and factor analysis) (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 43)

การวิจัยที่ใช้การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ผู้วิจัยจะต้องศึกษาข้อมูลจากกลุ่มประชากร (population) หรือตัวอย่าง (sampling) ที่มีจำนวนมากพอ โดยการศึกษาขนาดอาจจะเป็นการศึกษาผ่านทางเส้นความสัมพันธ์ในสมการ แล้วนำมาคูณด้วย ≥ 20 ผลลัพธ์ที่ได้ คือ ตัวเลขที่เหมาะสม กรณีมีขนาดของประชากร หรือตัวอย่างไม่มากพอต้องแสดงเหตุผลประกอบ (ซึ่งอาจไม่นิยมใช้ แต่ก็พบบางงานวิจัย) ทั้งนี้อีกวิธีหนึ่ง คือ กรณีคำนวณกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำจะนิยมใช้ ตัวแปร latent variable คูณด้วย ≥ 20 จะได้ผลของกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดที่สามารถศึกษาได้ (Schumacker & Lomax, 2010, p. 14)

ขั้นตอนการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องศึกษาถึงปัญหาของการวิจัยด้านสุขภาพ และศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสุขภาพที่ตนศึกษา เพื่อสร้างโมเดลพื้นฐาน และกำหนดกระบวนการสถิติเพื่อการวิเคราะห์ โดยจะได้ข้อมูลที่สามารถอธิบายได้จากวรรณกรรมที่ศึกษา เก็บข้อมูล วิเคราะห์ผล และอธิบายผลได้ จึงเกิดเป็นตัวแบบทฤษฎีใหม่หลังจากการวิจัย

ซอฟต์แวร์ที่ใช้มีหลากหลาย เช่น STATA, Lisrel, Amos, Mplus, MLwiN, EQs, LISCOMP, Mx, RAMONA, SAS PROC-CALIS, STATICA-SEPATH รวมถึงการใช้ภาษา programming ในการเขียน code เพื่อการวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง เช่น R Programming และ Python Programming



ภาพที่ 4 ตัวอย่างการนำเสนอตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

(Rugchatjaroen, K., Jiemsuchon, P., and Hongsisuwan, C. 2018, p.201)

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ เริ่มจากการสังเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) เพื่อการอธิบายความมีอิทธิพลของตัวแปรแต่ละตัว และมีประโยชน์ต่อการจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรแต่ละตัวแปรเพื่อใช้ในการบริหารและการจัดการ ซึ่งจะใช้เป็นคำสั่ง หรือการวาดรูปในซอฟต์แวร์หรือเขียนคำสั่งจากชุดข้อมูล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นไปตามคุณลักษณะของซอฟต์แวร์ส่วนใหญ่จะควบคุมการสั่งการด้วย การเขียนชุดคำสั่ง (Syntax) เพื่อวิเคราะห์จำนวนเส้นทางที่จะมีผลต่อตัวแปรตาม (dependent variable) ด้วยการศึกษากาจากเส้นทางตัวแปร (path of variable) เพื่อประกอบการอธิบายตัวแบบความเชื่อมโยงของชุดข้อมูล ดังปรากฏในภาพที่ 4

การวาดสัญลักษณ์ของตัวแปรในลักษณะต่าง ๆ

การกำหนดเส้น การกำหนดเส้นจะสร้างตัวแปรประกอบโครงสร้างก่อน โดยการวาดตัวแปรดังนี้

1. การวาดเส้นกรณีเส้นลูกศรหัวเดียว คือ เส้นความเชื่อมโยง (effect line) ซึ่งจะแสดงออกมาเป็นค่าพารามิเตอร์

2. การวาดสัญลักษณ์ของตัวแปรในลักษณะวงกลม เรียกว่า ตัวแปรแฝง (latent variable)

3. ตัวแปรแฝง (latent variable) ถูกกำหนดโดยตัวแปรสังเกต (observed variable)

4. กำหนดสัญลักษณ์/คำย่อของตัวแปรแฝง (latent variable) และตัวแปรสังเกต (observed variable)

5. การวาดสัญลักษณ์ของตัวแปรในลักษณะสี่เหลี่ยม เรียกว่า ตัวแปรสังเกต (observed variable) ซึ่งผู้เขียนขอใช้ทับศัพท์ เนื่องจากเมื่อผู้อ่านสนใจที่จะศึกษาต่อยอดจากงานวิจัย หรือหนังสือที่บรรยายอธิบาย (text book) จะเข้าใจศัพท์ที่ถูกต้องและตรงเนื้อหา

6. การแสดงน้ำหนักของค่าความคลาดเคลื่อน error term ของตัวแปรสังเกตได้

การแสดงตัวแบบ เป็นการนำเสนอค่าพารามิเตอร์ โดยแสดงค่า standardize coefficient ระหว่าง latent สู่ latent หรือ สู่ observed Variable เป็นสำคัญ ทั้งนี้การชี้ไปสู่ observed variable

ของ latent นั้น ๆ ซึ่งจะแสดงค่า factor loading และเส้นลูกศรสองหัว คือ correlation line ซึ่งจะแสดงเป็นค่าพารามิเตอร์เพื่อการอธิบายองค์ประกอบของตัวแปร

หากเป็นการนำเสนอตัวแบบการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ: ประเด็นวิเคราะห์ตัวแบบผลิตภัณฑ์สุขภาพ องค์ประกอบที่จะนำไปสู่นโยบาย และการวางแผนในรอบปีงบประมาณต่อไป นั้น คือ องค์ประกอบที่แสดงในส่วนของ latent variable และการตัดสินใจจะดำเนินการเรื่องใดก่อนหลัง จะแสดงในส่วนของ standardize coefficient ระหว่าง latent สู่ latent โดยกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการเป็นการแสดงผล factor loading เป็นต้น

การระบุความเหมาะสมของการศึกษาโมเดล (Model Identification)

เมื่อดำเนินการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) เป็นที่เรียบร้อย ผู้วิจัยต้องระบุความเหมาะสมของการศึกษาโมเดล (model identification) ความเป็นไปได้จะเกิดขึ้นผ่านการศึกษาวัดตัวแปรเพียงพอต่อการวิเคราะห์หรือไม่ โดยจะนับตัวแปรสังเกตได้ และนับจำนวนเส้นประมาณค่าโดยตั้งสมมติฐานเส้นที่รากมีความเหมาะสมกับจำนวนตัวแปรหรือไม่

ขั้นตอนแรก ผู้วิจัยจะต้องศึกษาผลรวมของเส้นทุกเส้นที่เป็นทั้ง effect และ correlation line เมื่อได้ผลรวมจึงจะได้จำนวนเส้นพารามิเตอร์ทั้งหมด และนำมาศึกษาว่า ค่า M.I. (model identification) มากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากับ เป็นต้น

$$\text{สมการ model identification} = n(n+1)/2$$

กรณี ค่า M.I. > มากกว่าจำนวนค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการวัด (ผลคือ สามารถดำเนินการวิเคราะห์โมเดลได้) Over Identification (กรณีไม่สามารถคำนวณผลได้มากกว่า ควรดำเนินการกำหนดค่า constrained parameter ใน observation variable ตัวแรก) เพื่อควบคุมเส้นให้อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าว

กรณี ค่า M.I. < น้อยกว่าจำนวนค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการวัด (ผลคือ ไม่สามารถดำเนินการวิเคราะห์โมเดลได้) Under Identification

กรณี ค่า M.I. = เท่ากับจำนวนค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการวัด (ผลคือ ไม่แนะนำให้ดำเนินการวิเคราะห์โมเดล) just identification

การศึกษาเส้นพารามิเตอร์ (Parameter)

การศึกษาเส้นพารามิเตอร์ แบ่งประเภทออกได้ 2 ประเภทดังนี้

1. Constrained Parameter: CP คือ การกำหนดค่าให้กับพารามิเตอร์ตัวนั้น เพื่อจัดกระทำกับค่าพารามิเตอร์ โดยกำหนดค่า constrain เป็น 1.00 เนื่องจากว่าค่า factor loading ค่ามากที่สุดคือ 1.00 เท่ากับ 100% และเมื่อทำการกำหนดค่าเรียบร้อยแล้ว เพื่อลดค่าพารามิเตอร์ลง 1 ค่าของ 1 latent แล้วนั้น จะสามารถลดค่าพารามิเตอร์ได้ 1 ค่า เพื่อจะให้ค่าพารามิเตอร์น้อยกว่าค่า M.I. เป็น over identification ซึ่งจะส่งผลให้ซอฟต์แวร์ที่ใช้คำนวณในสมการโครงสร้างจะรายงานค่า df เป็นค่าบวก และรายงานค่า SE พร้อมด้วยการนำเสนอค่า t-value เป็นต้น

2. Free Parameter: FP คือ การปล่อยให้พารามิเตอร์เป็นไปตามอิสระ ให้ซอฟต์แวร์เป็นตัวคำนวณ

วิธีการกำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ (Parameter Analysis Approach)

วิธีการกำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ พบที่ใช้ในการวิเคราะห์อยู่หลากหลายหลัก ผู้เขียนขอยกตัวอย่างพอสังเขปจากซอฟต์แวร์การคำนวณ ดังนี้

1. กำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ ผ่านการวิเคราะห์ Maximum Likelihood: ML โดยค่า ML จะเป็นการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ ในลักษณะตัวแปรที่เป็น numerical variable
2. กำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ ผ่านการวิเคราะห์ weighted least squares โดยค่า WLS จะเป็นการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ ในลักษณะตัวแปรที่เป็น categorical variable
3. กำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ ผ่านการวิเคราะห์ robust weighted least squares โดยค่า WLS จะเป็นการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ ในลักษณะตัวแปรที่เป็น categorical variable และมีการเปรียบเทียบเชิงกลุ่ม เป็นต้น

ทั้งนี้ วิธีการกำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ กรณีผู้วิจัยหรือผู้วิเคราะห์ข้อมูลไม่กำหนดในซอฟต์แวร์แล้วนั้น ซอฟต์แวร์จะกำหนดค่าพื้นฐานให้ และถ้าค่าพื้นฐานถูกกำหนดซึ่งซอฟต์แวร์จะแสดงผลให้ผู้วิจัยตรวจสอบ และปรับวิธีการกำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ที่เหมาะสมต่อไป ทั้งนี้กรณีกำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ที่ผิด ในหลายซอฟต์แวร์จะออกคำเตือนเพื่อให้เลือกหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ที่ถูกต้อง กรณี ซอฟต์แวร์ทำการคำนวณมีการออกคำเตือน (warning) ผู้วิจัยต้องใช้ความละเอียดในการอ่านผลการวิเคราะห์ผลลัพธ์ (output) ของซอฟต์แวร์ และศึกษาผลเตือนต่าง ๆ เหล่านั้นที่เกิดขึ้น

การศึกษาคงสอดคล้องของตัวแบบ (model fit) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ต้องพิจารณาโดยการอ่านค่า P-Value มากกว่าค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อผู้วิจัยได้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากการไปเก็บข้อมูลมาแล้วนั้น ข้อมูลเชิงประจักษ์จะแสดงผลออกมาเป็นเมทริกซ์ ซึ่งเป็นเมทริกซ์ของตัวอย่างที่เราศึกษา กับเมทริกซ์ของประชากรจากซอฟต์แวร์สร้างไว้ โดยมีแผนการศึกษาว่าค่าเมทริกซ์จะต้องเหมือนกันสอดคล้องกัน ศึกษาจากค่า Chi-Square ซึ่งจะต้องยอมรับ H_0 (Hair, Black, Babin & Anderson, 2014, p. 552)

โมเดลเมื่อวัดเรียบร้อยแล้ว จะแสดงผลออกมาเป็นค่าแลมด้า (λ), ค่าฟี (PHI) และค่าเดลต้า (δ)

ค่าแลมด้า (λ) = ซึ่งจะอธิบาย factor loading

ค่า เดลต้า (δ) = ซึ่งจะอธิบาย error

ค่า ฟี (PHI) = ซึ่งจะอธิบาย correlation

การศึกษา covariance (ค่าความแปรปรวนร่วม)

กรณีทำการศึกษา observed variable (ค่าความแปรปรวน) ในตัวของ observed variable เช่น ค่าความแปรปรวนของ X1 จะใช้การเขียนสมการเป็น linear statistical models of regression ดังนี้

$$\text{Var}(X1) = \text{Var}\lambda(\text{Latent Variable}) + d$$

$$\text{ถอดสมการ} = \lambda^2 \text{Var}(K) + \text{Var}(d)$$

กรณีทำการศึกษา Covariance (ค่าความแปรปรวนร่วม) ระหว่างค่า observed variable ร่วมกัน เช่น ค่าความแปรปรวนร่วมของค่า X1X2 จะใช้การเขียนสมการเป็น regression ดังนี้

$$\text{Cov}(X1, X2) = (\lambda X1) (\lambda X2) (\text{PHI})$$

	X1	X2	X3
X1	Var(X1)		
X2	Cov(X1,X2)	Var(X2)	
X3	Cov(X1,X3)	Cov(X2,X3)	Var(X3)

ซอฟต์แวร์จะทำการศึกษาให้ได้เมทริกซ์ที่เหมาะสม (computed covariance matrix : Σ) และตัวซอฟต์แวร์จะทำการวิเคราะห์ (sample covariance matrix : S) ว่า สิ่งที่เราศึกษา มีความสอดคล้องกับเมทริกซ์ที่เหมาะสมของซอฟต์แวร์หรือไม่

โดยต้องมีความเท่ากันของ เมทริกซ์ที่เหมาะสมของซอฟต์แวร์ (computed covariance matrix : Σ) และซอฟต์แวร์จะทำการวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง (sample covariance matrix : S) โดยจะได้ผลของความแตกต่างที่น้อย จะไม่มีค่ามาก ค่าความคลาดเคลื่อนความแปรปรวนร่วม (residual covariance matrix) ซึ่งจะเป็นการนำเมทริกซ์ที่เหมาะสมของซอฟต์แวร์ (computed covariance matrix : Σ)

	X1	X2	X3
X1	Var(X1)		
X2	Cov(X1,X2)	Var(X2)	
X3	Cov(X1,X3)	Cov(X2,X3)	Var(X3)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนำมาลบด้วย ซอฟต์แวร์จะทำการวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่าง (sample covariance matrix: S)

	X1	X2	X3
X1	Var(X1)		
X2	Cov(X1,X2)	Var(X2)	
X3	Cov(X1,X3)	Cov(X2,X3)	Var(X3)

ซึ่งจะทราบค่าที่น้อยที่สุด โดยค่าต้องไม่แตกต่างกันมาก จึงจะเหมาะสม (analyze appropriately)

	X1	X2	X3
X1	Var(X1) คือ $(\Sigma - S)$		
X2	Cov(X1,X2) คือ $(\Sigma - S)$	Var(X2) คือ $(\Sigma - S)$	
X3	Cov(X1,X3) คือ $(\Sigma - S)$	Cov(X2,X3) คือ $(\Sigma - S)$	Var(X3) คือ $(\Sigma - S)$

กล่าวคือค่าผลลัพธ์ที่ได้ของ $(\Sigma - S)$ จะได้ค่าออกมาน้อยที่สุด โดยค่าต้องไม่แตกต่างกันมาก จึงจะเหมาะสม หากตัวแปรด้านการบริหารมีค่า $(\Sigma - S)$ มากนั้น ในกรณีศึกษา ตัวแปรด้านการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ X1 X2 และ X3 ตัวแปรนั้นยังไม่มีน้ำหนักพอ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหาร เนื่องจากค่า covariance จะเป็นค่าจำแนกกลาง ซึ่งการดูค่าต่อมาในส่วนของ output ที่แสดงค่า correlations จะสามารถแสดงค่าให้เห็นถึงข้อจำกัดของตัวแปรที่มี multi-collinearity ด้วย

อย่างไรก็ตาม อีกหนึ่งความสำคัญของการศึกษา คือค่า R-Square กรณีค่า estimate มีค่าสูงในกลุ่มตัวแปรนั้น แสดงได้ถึงความสามารถของการมีอิทธิพลตัวแปรนั้นสามารถส่งผลสูงกว่าตัวแปรอื่น ๆ ภายในกลุ่ม ซึ่งการแสดงค่า R-Square ในส่วนของ latent ที่สร้างขึ้น จะเป็นการอธิบายถึง % ของการพยากรณ์หรือการทำนายจากชุดข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Hair, Black, Babin & Anderson, 2014, pp. 560-562)

การพิจารณาค่าทางสถิติต่าง ๆ ของซอฟต์แวร์ที่อธิบายตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

กรณีใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์สถิติ จะต้องพิจารณาค่าว่า การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) ในงานวิจัยของผู้วิจัยมีตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างที่เหมาะสมหรือไม่ โดยพิจารณาค่าดังต่อไปนี้เป็นพื้นฐาน (Hair, Black, Babin & Anderson, 2014, p. 584)

ค่า Chi-Square ควรต้องมีย่านค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($P \text{ Value} > 0.05$)

กรณี Measurement มี ≤ 12 และ ขนาดตัวอย่าง < 250 หากขนาดตัวอย่าง ≥ 250

และกรณี Measurement มี < 12 หากไม่อยู่ในเงื่อนไขดังกล่าว Chi-Square จะต้องอยู่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติ

ค่า Chi-Square/df ควรมีค่าไม่เกิน 2

ค่า RMSEA ควรมีค่าน้อยกว่า 0.07 ($RMSEA < 0.07$) โดยพิจารณาควบคู่กับ CFI > 0.90

ค่า SRMR ควรมีค่าน้อยกว่า 0.08 ($SRMR < 0.08$) โดยพิจารณาควบคู่กับ CFI > 0.90

ค่า CFI ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ($CFI > 0.90$) หรือ ค่า TLI ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ($TLI > 0.90$)

ค่า NFI ควรมีค่ามากกว่า 0.95 ($NFI > 0.95$)

ค่า NNFI ควรมีค่ามากกว่า 0.95 ($NNFI > 0.95$) (ค่าอาจจะพบเกิน 1.00 ได้)

ค่า NRI ควรมีค่ามากกว่า 0.92 ($NRI > 0.92$) เป็นต้น

แนวการศึกษาการบริโภคสื่อสาธารณะด้วยการประยุกต์ใช้ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

นักวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์มีเจตคติต่อการแก้ไขปัญหาเชิงพฤติกรรมด้วยการศึกษาปัจจัยจากค่าสหสัมพันธ์ ปัจจุบันพบผลงานวิชาการที่สนับสนุนแนวปฏิบัติจากตัวแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพฤติกรรม จากข้อมูลในวารสารมุมมองเชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ Anant Saxena and Uday Khanna ได้เสนอตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างของการโฆษณาในสื่อสังคมออนไลน์ว่า สื่อสาธารณะหรือสื่อทางเครือข่ายสังคม (Social networking sites: SNSs) กลายเป็นหนึ่งในสื่อที่ทรงพลังที่สุดสำหรับการโฆษณาบริษัทต่าง ๆ ที่กำลังเปลี่ยนงบประมาณการโฆษณาจำนวนมาก ปรับเปลี่ยนรูปแบบจากสื่อแบบดั้งเดิมไปยังสื่อสาธารณะผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อการเข้าถึงที่ดีขึ้นและกำหนดแพลตฟอร์มในรูปแบบที่สามารถโต้ตอบได้ โดยเป็นการศึกษาเชิงประจักษ์เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบของตัวแปรต่าง ๆ ในโฆษณามีการวิเคราะห์ปัจจัยยืนยันเพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของการรวบรวมข้อมูล นอกจากนี้ยังมีการเสนอแบบจำลองสำหรับการวัดมูลค่าการโฆษณาผ่านการสร้างแบบตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงปัจจัยเชิงบวกและปัจจัยเชิงลบ หากพบปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์เชิงบวก ย่อมเป็นผลดีต่อการโฆษณาที่เหมาะสม และในทางกลับกันนั้นปัจจัยที่มีสหสัมพันธ์เชิงลบ จะเป็นตัวแปรที่ต้องสร้างให้เกิดการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคที่เหมาะสมต่อไป (Saxena A., and Khanna U., 2012, p. 2)

สรุปเชิงวิพากษ์ต่อการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (The Criticizes of Structural Equation Modeling)

จากข้อจำกัดของการวิเคราะห์ตัวแบบพหุเชิงตรรกะ เป็นการศึกษาผลลัพธ์เชิงเดียว ซึ่งอาจจะใช้ในการมุ่งแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเท่านั้น จากโจทย์การบริหารในยุคปัจจุบัน เป็นที่ทราบดีว่ากระบวนการตัดสินใจมีองค์ประกอบและมีรายละเอียดที่มีความซับซ้อน หากวิเคราะห์ในรายละเอียดที่มีลักษณะที่ซับซ้อน การใช้หลักการวิเคราะห์ตัวแบบพหุเชิงตรรกะเพียงเทคนิคเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจที่มุ่งสู่ความสำเร็จในการบริหาร หรือการจัดการที่มีตัวแปรที่หลากหลาย จากปัญหาการเผยแพร่สื่อสาธารณะในยุคปัจจุบัน มีองค์ประกอบและมีปัจจัยที่มีความซับซ้อน ซึ่งความซับซ้อนดังกล่าวจะส่งผลให้การศึกษาข้อมูลเพียงประเด็นหลักประเด็นเดียวอาจจะไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจในการบริหาร เนื่องจากปัญหาการเผยแพร่สื่อสาธารณะมีรายละเอียดและมีองค์ประกอบเครือข่ายที่มีพันธกิจที่หลากหลาย และมีภาระหน้าที่แตกต่างกัน อยู่ภายใต้กรอบและบริบทของกฎหมายที่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกในมุมมองความเชื่อมโยงที่ให้ความสำคัญในรายละเอียดทุกรายละเอียด เพื่อนำมาสร้างตัวแบบในการดำเนินการและการจัดการแก้ไขปัญหา จะมีผลดีต่อการทำความเข้าใจในบริบทและภารกิจที่จะเกิดขึ้น

การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) นับเป็นสถิติเพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลและมีประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่สามารถศึกษาได้แล้วนั้น ไม่เพียงแค่ว่าเป็นการศึกษาว่า การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างเป็นสถิติที่นิยมใช้ในปัจจุบัน หรือเป็นสถิติที่หลายหน่วยงานได้หันมาใช้ในการวิเคราะห์ แต่ทว่า สถิติที่เราจะทำการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยต้องเข้าใจถึงเกณฑ์ และลักษณะเฉพาะของการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างเป็นหลัก ดังที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างไว้ในบทความนี้ ประการแรก การวาดสัญลักษณ์ของตัวแปรในลักษณะต่าง ๆ ประการที่สอง การวาดเส้น กรณีสันลูกศรหัวเดียว (effect line) หรือเส้นลูกศรสองหัว (correlation line) ประการที่สาม การระบุความเหมาะสมของการศึกษาโมเดล (model identification) ประการที่สี่ การศึกษาเส้นพารามิเตอร์ (parameter) ประการที่ห้า วิธีการกำหนดหลักของการวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ ประการที่หก ศึกษาผลเตือนจากซอฟต์แวร์ที่ผู้วิจัยได้ใช้ ประการที่เจ็ด การศึกษาค่าความแปรปรวนร่วม (covariance) และประการสุดท้าย คือ การพิจารณาค่าทางสถิติต่าง ๆ ของซอฟต์แวร์ที่อธิบายตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง เป็นการพัฒนาศักยภาพความรู้ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในการบริหารองค์การ เป็นการทำความเข้าใจในบริบทของชุดข้อมูล (data set) ทุกมิติ และจัดเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ โดยชุดข้อมูลที่ซับซ้อนจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการร่างตัวแบบเพื่อการวิเคราะห์ และนำเสนอผลของชุดข้อมูลหลัก ภายใต้ตัวแปรแฝงสำคัญ โดยอาศัยการนำเสนอตัวแบบที่แสดงผลเชิงลึก เพื่อลบข้อจำกัดของสถิติเชิงพื้นที่ที่มีคุณลักษณะการพิจารณามุมมองของตัวแปรเพียงแค่สองมุมมอง การตัดสินใจด้วยการจำแนกตัวแปรเชิงเหตุผลหรือด้วยหลักเชิงตรรกะ (logical approach) คงไม่ใช่คำตอบสุดท้ายเสมอไป ปัจจุบันให้ความสำคัญต่อการวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) จึงเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และนำมาสู่การสร้างตัวแบบที่มีรายละเอียดของตัวแปรแฝงเพื่อการอธิบายปัจจัยภาพรวม และนำมาใช้ในการประกอบการวางแผนการบริหารได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม หากผู้วิจัยมีพื้นฐานทางสถิติที่มีความได้เปรียบที่จะทำความเข้าใจในข้อมูล และสามารถเขียนผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีความสอดคล้อง และเกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบในงานวิจัยทางการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะ ในปัจจุบันได้มีผลการวิเคราะห์จากการสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างในมิติอื่นมากมาย เพื่ออธิบายและหาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกันโดยมีความซับซ้อนของปัจจัย ผู้เขียนเล็งเห็นถึงประโยชน์ของการสร้างตัวแบบเพื่อประกอบการตัดสินใจการบริหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในด้านคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะได้เป็นอย่างดี บนพื้นฐานการเก็บเกี่ยวข้อมูลผ่านพหุตัวแปรที่มีความละเอียดมากที่สุด เมื่อข้อมูลมีความละเอียด และมีการวิเคราะห์ร่วมกันบนโครงสร้างเดียวกัน ย่อมส่งผลต่อกระบวนการในการนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อองค์การเพื่อสร้างผลงานวิจัยภายใต้การสร้างตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างสู่การปฏิบัติด้านการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจากสื่อสาธารณะต่อไป

สัดส่วนการเขียนบทความวิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤษณ์ รักชาติเจริญ ร้อยละ 50

อาจารย์ ดร. อรรถพล กาญจนพงษ์พร ร้อยละ 50

บรรณานุกรม

- ธีรเดช ฉายอรุณ. (2556). **ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง**. นครปฐม; มหาวิทยาลัยมหิดล
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). **โมเดลลิสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2553). **การวิเคราะห์ตัวแปรพหุในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำนาจ เลิศขยันดี. (2545). **สถิติขั้นสูง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศิลปสนองการพิมพ์.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., and Amp; Anderson, R. E. (2014). **Multivariate data analysis**. Harlow: Pearson Education Limited.
- Ismail, R. (2011). **Food and Consumer Protection: A Study on Food Legislation of Selected Countries ASLI Working Paper (Asian Law Institute) No. 017**. Singapore: Asian Law Institute.
- Rugchatjaroen et al. (2018). **Lesson Learned Advertising Standard Authority**. Singapore: Interviewed Advertising Standard Authority Report.
- Rugchatjaroen, K., Jiemsuchon, P., and Hongsisuwan, C.(2018). **The Elements of Public Policy to Develop Youth Education; Policy Study of STEM Education**. Global & Stochastic Analysis. Vol. 5 No. 8, Issue 2018.
- Saxena, A., and Khanna, U. (2012, December 14). **Advertising on Social Network Sites: A Structural Equation Modelling Approach - Anant Saxena, Uday Khanna, 2013**. Retrieved November 3, 2020, from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0972262912469560>.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). **A Beginner's Guide ToStructural Equation Modeling** (3 ed.). New York: Routledge.
- World Health Organization’s Health Product Safety Programme. (n.d.). **Health Product Safety**. Retrieved May 21, 2017, form<http://who.int/hpsp>.

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมในภาครัฐ

Innovation Lab in Public Sector

วันที่รับบทความ: 10 มกราคม 2564

ฤทัยทิพย์ จันทร์สระแก้ว¹

วันที่แก้ไข: 23 กุมภาพันธ์ 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 3 มีนาคม 2564

บทคัดย่อ

บทบาทของการออกแบบในภาครัฐและในนวัตกรรมของภาครัฐกำลังเพิ่มสำคัญขึ้น องค์กรของรัฐได้เข้าร่วมสร้างนวัตกรรมกับองค์กรอื่น ๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำองค์กรเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในการออกแบบผ่านการใช้แนวคิดการออกแบบและใช้วิธีการออกแบบสำหรับทางแก้ไขปัญหาเชิงนโยบาย ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมของภาครัฐกำลังกลายเป็นเครื่องมือในนวัตกรรมของภาครัฐสำหรับการทดลองและการแก้ปัญหา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายลักษณะสำคัญวิธีการและแนวทางและกรณีของห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐในประเทศอุรุกวัย บทความนี้สรุปว่าห้องปฏิบัติการของภาครัฐเป็นโอกาสสำหรับหน่วยงานของรัฐในการร่วมสร้างทางแก้ไขปัญหาด้านนโยบายกับภาคเอกชน พลเมืองและภาคประชาสังคมและทำหน้าที่เป็นผู้สร้างนวัตกรรมสำหรับการแก้ปัญหาเชิงนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและต่อระบบนิเวศของปัญหา

คำสำคัญ: นวัตกรรม นวัตกรรมภาครัฐ ห้องปฏิบัติการนวัตกรรม

¹ อาจารย์ประจำ สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
e-mail: ruetaitip@vru.ac.th

Innovation Lab in Public Sector

Received: January 10, 2021

Ruetaitip Chansrakao¹

Revised: February 23, 2021

Accepted: March 3 , 2021

Abstract

There has been a rise in the role of design in government and in public sector innovation. Government organizations co-create with other organizations and stakeholders that leads to continuous engagement in designing through design concepts and design methods for policy solutions. Public sector innovation labs become an instrument in public sector innovation for experimentation and solutions. The article is aimed at describing key characteristics, methods, approaches, and the case of a public sector innovation lab in Uruguay. The article concluded that public sector labs were the opportunity for public agencies to meet with the private sector, citizens, and civil society organizations. Thus, they functioned as innovation creators for policy solutions responding to the needs of citizens and to current complex problems.

Keywords: innovation, public sector innovation, lab

¹ Lecturer in Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University
e-mail: ruetaip@vru.ac.th

บทนำ

ที่ผ่านมาแม้การออกแบบจะเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการพัฒนานโยบายก็ตามที แต่มักจะไม่ได้มุ่งเน้นไปในการคิดเชิงออกแบบ ทว่าในระยะสิบปีที่ผ่านมารัฐบาลในหลายประเทศจำเป็นต้องตอบสนองต่อความท้าทายที่เกิดขึ้น ซึ่งมีลักษณะที่เชื่อมโยงระหว่างกันและมีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องหาทางแก้ไขปัญหาและสร้างนวัตกรรม อันส่งผลให้รัฐบาลในหลายประเทศเหล่านั้นเริ่มทำการทดลองใช้แนวทาง “การคิดเชิงออกแบบ” เข้ามาในการคิดค้นหาทางแก้ไขปัญหา โดยที่การนำการคิดเชิงออกแบบเข้ามาใช้ในการบริหารภาครัฐนั้น ปรากฏอยู่ในรูปของการสร้างนวัตกรรมของภาครัฐผ่านห้องปฏิบัติการนโยบาย การนำการคิดเชิงออกแบบไปใช้ในกระบวนการนโยบายสาธารณะจนถึงรูปแบบการร่วมกันออกแบบนโยบาย แนวโน้มดังกล่าวปรากฏอยู่ในหลายประเทศทั่วโลก

การคิดเชิงออกแบบได้พัฒนาขึ้นนอกสาขาการศึกษาเป็นหลัก เมื่อไม่นานมานี้การคิดเชิงออกแบบ ได้เข้าสู่ภาครัฐในฐานะสาขาหนึ่งในภาคปฏิบัติที่เกิดขึ้นใหม่ในฐานะส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์นวัตกรรม และเกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่เกิดขึ้นภายในห้องปฏิบัติการ และศูนย์นวัตกรรมเฉพาะทางที่ได้ใช้วิธีคิด และวิธีการออกแบบ และศูนย์นวัตกรรมเหล่านั้นอยู่ภายใต้องค์กรสาธารณะ องค์กรกึ่งสาธารณะและองค์กรภาครัฐ นอกจากนี้ห้องปฏิบัติการและฮับเหล่านี้ยังจัดเตรียมพื้นที่ทางกายภาพให้ข้าราชการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีส่วนร่วมในการคิดเชิงออกแบบ (Clark and Craft, 2017,p.5)

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมของรัฐบาลเป็นสถานที่ที่มีความเป็นพลวัตซึ่งกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์สำหรับการออกแบบทางแก้ปัญหา นโยบายห้องปฏิบัติการเหล่านี้มักจะมีทีมจากหลายภาคส่วนและจัดการปัญหาร่วมกัน ท่ามกลางหน่วยงานของรัฐบาลแบบดั้งเดิมที่กระบวนการ และการเปลี่ยนแปลงอาจเป็นเรื่องที่เสี่ยงและความยากลำบากอย่างมีนัยสำคัญห้องปฏิบัติการนวัตกรรมสามารถส่งให้ภาครัฐมีความเป็นพลวัตมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงต้องการนำเสนอบทความในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดด้านห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐว่า มีลักษณะสำคัญประการใดบ้าง มีแนวทางและวิธีการใดบ้างในการดำเนินห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ และนำเสนอกรณีศึกษาห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐในประเทศอุรุกวัย เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบและวิธีการดำเนินห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐในต่างประเทศ

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ

ด้วยการขับเคลื่อนจากเทคโนโลยีใหม่ในขอบเขตของการสื่อสารและข้อมูลพลเมืองในยุคดิจิทัลต่างก็คาดหวังว่าสถาบันของรัฐจะเปิดช่องทางสำหรับการร่วมสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมในการออกแบบนโยบาย เพื่อการนำนโยบายไปปฏิบัติและเป็นหนึ่งในกระบวนการตรวจสอบภาครัฐ ในขณะที่รัฐบาลในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทยต่างได้รับการคาดหวัง และคาดหวังว่าจะสามารถคิดค้นและปรับปรุงการดำเนินงานให้ทันสมัย เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของภาคประชาสังคม ซึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้หน่วยงานระดับประเทศในหลายประเทศ จึงได้เริ่มสร้างห้องปฏิบัติการสำหรับนวัตกรรมเชิงนโยบายของรัฐบาล ในระดับโลกจะพบว่า ห้องปฏิบัติการส่วนใหญ่มี

การจัดการด้านทรัพยากรที่ยืดหยุ่น มีการใช้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการออกแบบมุ่งเน้นการทดลองที่มีต้นทุนต่ำและสามารถดำเนินโครงการนำร่องในสภาพแวดล้อมที่มีการควบคุมได้ โดยที่วิธีการและรูปแบบต่างๆ ของห้องปฏิบัติการนั้น ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการตัดสินใจหรือการส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ของรัฐและที่ไม่ใช่รัฐ ทั้งนี้เนื่องจากนวัตกรรมในภาครัฐนั้นมีความเสี่ยงสูง และอาจมีผลกระทบที่สำคัญ ในกรณีที่เกิดความล้มเหลวห้องปฏิบัติการด้านนวัตกรรมจึงเป็นหน่วยงานที่สามารถช่วยลดความเสี่ยงเหล่านั้น และส่งเสริมการนำแนวปฏิบัติใหม่ ๆ มาใช้ในการบริหารราชการได้

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐทั่วโลกได้สร้างองค์กรที่เรียกว่า ห้องปฏิบัติการนโยบาย (Policy Labs) เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายและตรงประเด็นในขณะที่ยังคำนึงถึงความสะดวกในการทดลองในภาครัฐ (Van Veenstra & Kotterink, 2017, p.102) แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในรูปแบบโครงสร้างขอบเขต และที่มาห้องปฏิบัติการนโยบายเหล่านี้มีนิยามอย่างกว้าง ๆ ว่าหมายถึง

“... โครงสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ที่สร้างนโยบายสาธารณะในรูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นการออกแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการมีส่วนร่วมของพลเมืองและบริษัทต่างๆ ที่เข้ามาทำงานร่วมกับภาครัฐ”(Fuller & Lochard, 2016, p.6)

ลักษณะสำคัญของห้องปฏิบัติการนวัตกรรม

Acavedo and Dassen (2016, p.20-25) ได้นำเสนอคุณลักษณะที่สำคัญของห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐไว้ว่า ประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1) การรองรับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม เนื่องมาจากองค์การภาครัฐเป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นองค์กรที่มีความเสี่ยงในระดับสูงมากและไม่มีความยืดหยุ่นในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งภายใต้บริบทเช่นนี้ ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมจึงได้เริ่มมีขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกและมีความอิสระในการดำเนินงานมากกว่าและยังสามารถล้มเหลวได้ ซึ่งต่างไปจากองค์การภาครัฐแบบเดิม

2) ใช้วิธีการทดลอง โครงการนำร่องและประเมินผลกระทบ ห้องปฏิบัติการด้านนวัตกรรมหลายแห่งเห็นว่า หน่วยงานของตนนั้นเป็นพื้นที่สำหรับการรองรับความเสี่ยงและยอมรับความล้มเหลวได้ เนื่องมาจากห้องปฏิบัติการด้านนวัตกรรมส่วนใหญ่เกิดจากการที่ห้องปฏิบัติการทำการทดลองแบบสุ่ม ทั้งดำเนินโครงการนำร่องขนาดเล็กที่มีต้นทุนต่ำและระยะสั้น และมีการประเมินผลกระทบของโครงการนำร่องเหล่านี้ การทดลองและทดสอบนวัตกรรมในสภาพแวดล้อมที่มีการควบคุม ช่วยให้ห้องปฏิบัติการสามารถวัดผลกระทบของความคิดนำร่องเหล่านี้ ก่อนที่จะปรับขนาดซึ่งจะช่วยลดต้นทุนของความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการทดลองและข้อผิดพลาด

3) เทคโนโลยีดิจิทัลและศาสตร์สารสนเทศ ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมส่วนใหญ่จะมีทีมที่เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ข้อมูลการเขียนโปรแกรมและการจัดการเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งความขาดแคลนในตลาดแรงงานของผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เหล่านี้ ทำให้หน่วยงานภาครัฐได้ไปมีส่วนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวกันของผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานสนับสนุนแบบข้ามหน่วยงานแห่งเดียว เช่นเดียวกับในกรณีของห้องปฏิบัติการหลายแห่ง แนวปฏิบัตินี้เป็นเรื่องปกติโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

ห้องปฏิบัติการที่เน้นการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เนื่องจากทักษะที่จำเป็นเป็นที่ต้องการสูงนั้นอยู่ในภาคเอกชน

4) พื้นที่ด้านการร่วมมือกัน ห้องปฏิบัติการบางแห่งกระตุ้นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่แตกต่างกันเช่นเดียวกับระหว่างภาครัฐภาคเอกชนองค์กรพัฒนาเอกชนและสถาบันการศึกษา สิ่งนี้ช่วยให้ห้องปฏิบัติการสามารถกำหนดแนวความคิดของประชาชนได้ โดยใช้แนวทางที่ครอบคลุมการนำแนวทางแบบองค์รวมมาใช้เพื่อระบุสาเหตุพื้นฐานของปัญหา เพื่อเข้ามาร่วมสร้างแนวทางแก้ไขที่มีอุปสรรคน้อยลงกว่า แต่เดิมที่มีอุปสรรคของภาคส่วนภายในรัฐบาลและอุปสรรคในการระดมเครือข่ายที่จำเป็นเพื่อดำเนินนโยบายสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเสี่ยง (The Rockefeller Foundation, 2014, p.4)

5) ความเกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมในกระบวนการออกแบบนโยบาย ตัวอย่างของประเภทนี้ได้แก่ การร่วมกันสร้างเพื่อให้พลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมและการออกแบบที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง โดยวิธีการเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อเรียนรู้จากประชากรกลุ่มเป้าหมายและจากความท้าทายเฉพาะ ซึ่งใช้ประโยชน์จากมุมมองของภาคประชาสังคมเป็นองค์ประกอบหลักในขั้นตอนการออกแบบนโยบาย

จากคุณลักษณะของห้องปฏิบัติการนวัตกรรมเชิงนโยบายทำให้มีการจัดตั้งและริเริ่มให้ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างนวัตกรรม เพื่อแก้ไขประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น McGann, Wells and Blomkamp (2019, p.13) ได้ทำการวิจัยเพื่อค้นหว่า ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมมีบทบาทเช่นไรต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะ ซึ่งงานวิจัยนี้พบว่า สิ่งที่ผู้ทำงานในห้องปฏิบัติการนวัตกรรมนั้นมีความเห็นว่า ตนมีส่วนร่วมหรือมีส่วนทำประโยชน์ต่อกระบวนการนโยบายสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาทได้แก่ (1) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายในภาครัฐโดยการเปลี่ยนวิธีการสร้างนโยบาย (2) การเป็นตัวแทนในการให้ความสะดวกในการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอกภาครัฐ และ (3) เป็นผู้ผลักดันเชื่อมโยงสะท้อนและประสพการณ์จากประชาชนเข้าไปในการออกแบบนโยบาย

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์วิธีการที่ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมมีความเห็นเรื่องบทบาทที่มีต่อกระบวนการนโยบายสาธารณะ

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมมีมุมมองบทบาทของตนภายในระบบนโยบายอย่างไร
การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงภายในภาครัฐ
เป็นตัวแทนในการให้ความสะดวกในการประสานงาน
เป็นผู้ผลักดันเชื่อมโยงสะท้อนและประสพการณ์จากประชาชน

โครงการและกิจกรรมด้านนวัตกรรมที่ดำเนินการโดยห้องปฏิบัติการนวัตกรรม
นำประเด็นปัญหามาทกำหนดกรอบใหม่ผ่านการสัมภาษณ์และการวิจัยรูปแบบชาติพันธุ์วรรณากับผู้รับบริการ/ผู้ใช้งาน ออกแบบและทำต้นแบบนวัตกรรมกับผู้รับบริการ/ผู้ใช้งาน ปฏิรูปการให้บริการและการปฏิบัติการด้านต่าง ๆ พัฒนานโยบาย ปฏิรูปกระบวนการนิติบัญญัติและกฎระเบียบ
ความท้าทายด้านการร่วมสร้างและนวัตกรรมเชิงความร่วมมือ
การสูญเสียแรงสนับสนุนซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงในการจัดการและการลาออก การต่อต้านวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงานจากผู้บริหารภาครัฐ ความตึงเครียดระหว่างเวลาและค่าใช้จ่ายในการร่วมกันออกแบบ และแรงกดดันทางการเมืองที่ต้องการให้ได้ผลงานในเวลาอันสั้น

ที่มา: McGann, Wells and Blomkamp (2019)

แนวทางและวิธีการต่าง ๆ ที่ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐใช้

McGann, Blomcham and Lewis (2018, p.13) ได้ระบุถึงแนวทาง 4 แนวทางซึ่งหมายความว่า วิธีการ เครื่องมือและเทคนิค ที่ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐได้นำไปใช้ ประกอบไปด้วย

1. ห้องปฏิบัติการที่ใช้การออกแบบนำ (Design-led labs)

แนวทางนี้จะเน้นไปที่การใช้การคิดเชิงออกแบบในกระบวนการนโยบายสาธารณะ และให้ความสำคัญกับวิธีการแบบผู้รับบริการ/ผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง (user-centered methods) ประกอบไปด้วยเทคนิคการใช้จินตทัศน์และความร่วมมือกับประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อนิยามปัญหาให้ชัดเจนและสร้างทางแก้ไขปัญหาด้วยกัน

2. รัฐบาลแบบเปิด/ห้องปฏิบัติการด้านข้อมูล (Open government/data labs)

แนวทางนี้จะได้ใช้แนวทางที่เป็นนวัตกรรมใหม่ในการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การใช้เครื่องมือดิจิทัลและบนเว็บใหม่เพื่อเปิดและซักถามข้อมูลสาธารณะ ในขณะที่อาจให้ความสำคัญกับห้องปฏิบัติการที่ออกแบบโดยใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วมห้องปฏิบัติการ ส่วน'รัฐบาลเปิด' สามารถแยกแยะได้โดยมุ่งเน้นที่การเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลของรัฐบาลและการดึงความเชี่ยวชาญจากผู้เข้าร่วมที่หลากหลายเพื่อเรียกใช้และใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ตัวอย่างเช่น ผ่านองค์กรแบบแฮกการอน (กิจกรรมที่นักเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์และบุคลากรในวงการพัฒนาซอฟต์แวร์มาร่วมระดมสมองในการคิดค้นความคิดและนวัตกรรมใหม่ - ผู้เขียน)

3. ห้องปฏิบัติการตามหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based labs)

เป็นกลุ่มที่มุ่งเน้นไปที่การประยุกต์ใช้เทคนิคการประเมินที่เข้มงวดการทดลองแบบสุ่มควบคุม โดยเฉพาะ (RCTs) และการยึดมั่นในแนวคิดของนโยบายที่อิงตามหลักฐาน

4. มีการใช้วิธีการแบบผสมผสานโดยไม่ได้ยึดติดอยู่ที่รูปแบบหรือแนวทางใดแนวทางหนึ่ง โดยเฉพาะ

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมมักจะใช้วิธีการผสมผสานเพื่อความคล่องตัวในการดำเนินการ โดยวิธีการที่นำมาใช้จะเป็นไปเพื่อสร้างต้นแบบและดึงศักยภาพจากเครือข่ายต่าง ๆ จากผู้มีบทบาทกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประชาชน หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและภาคเอกชน (Ferreira and Botero, 2020, p.152)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อนวัตกรรมภาครัฐ

Acavedo and Dassen (2016, p.15) เห็นว่า ในการดำเนินการนวัตกรรมภาครัฐมีปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้นั้นจะส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างนวัตกรรมของภาครัฐ ประกอบไปด้วย

1) การบูรณาการความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย

กล่าวได้ว่า การบูรณาการมุมมองภายนอกในกระบวนการออกแบบนโยบายสาธารณะ การนำไปใช้และการตรวจสอบ ถือเป็นการสะท้อนถึงตรรกะดั้งเดิมของสถาบันของรัฐและอำนวยความสะดวกในการเผยแพร่แนวคิดใหม่ ๆ ไปยังแต่ละพื้นที่ วิธีการหนึ่ง คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างคุณค่าของนวัตกรรม อีกวิธีหนึ่งในการส่งเสริมนวัตกรรมด้วยมุมมองใหม่ในรัฐบาล คือ การสร้างทีมที่รวมผู้คนที่มีความรู้และโปรไฟล์ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงเข้ากับผู้เชี่ยวชาญในภาครัฐที่มีประสบการณ์จากภายนอกรัฐบาลและในระดับต่าง ๆ ของภาครัฐ สิ่งนี้จะเพิ่มพูนข้อมูลเข้าสู่กระบวนการนโยบายสาธารณะและเอาชนะอุปสรรคด้านความปลอดภัย

2) เครือข่ายองค์กรภายในและภายนอก

สภาพแวดล้อมสำหรับนวัตกรรมสาธารณะต้องการเครือข่ายนโยบายที่ตั้งอยู่บนความไว้วางใจ และการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด รวมทั้งข้อมูลและแนวคิดโดยเสรี ในทำนองเดียวกัน สภาพแวดล้อมที่สามารถสร้างความไว้วางใจได้จะช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องการไหลเวียนของความคิดผ่านการลองผิดลองถูกและความไม่กลัวที่จะทดลอง ดังนั้นการสร้างเครือข่ายจะส่งเสริมแนวทางการทำงานร่วมกันและหลายภาคส่วนในประเด็นนโยบายสาธารณะและจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เชี่ยวชาญยิ่งขึ้นโดยการรวมมุมมองต่าง ๆ

3) การสนับสนุนจากผู้นำ

การสนับสนุนของผู้นำทางการเมือง คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่เนื่องจากช่วยให้สามารถจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมนวัตกรรม ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูล

4) ความยืดหยุ่นในด้านทุนมนุษย์และงบประมาณ

กระบวนการนวัตกรรมต้องการความยืดหยุ่นและการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานนวัตกรรมจำนวนมากต้องใช้เวลาและเงินทุน นอกเหนือจากการดำเนินงานประจำในสถาบัน งานเหล่านี้รวมถึงการใช้งานต้นแบบการประเมินผลกระทบและการประมวลผลขั้นต้น เช่น การวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด และการจัดทำข้อเสนอ

5) การจัดการความเสี่ยง

การรองรับความเสี่ยงในภาครัฐเป็นเรื่องที่ยากและมีราคาแพง ความล้มเหลวของนโยบายสามารถทำให้ผู้คนจำนวนมากเกิดความเสียหาย หรือส่งผลกระทบต่ออย่างมากต้องงบประมาณของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้วิธีการจัดการความเสี่ยง จึงสามารถส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อระดับความไม่สามารถอยู่รอดของสถาบัน อีกวิธีหนึ่งในการลดความเสี่ยง คือ การมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญในกระบวนการออกแบบและดำเนินนโยบาย แนวทางนี้ช่วยปรับปรุงการปรับตัวของนวัตกรรมให้เข้ากับความต้องการและผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ เพิ่มโอกาสในการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น

กรณีศึกษาห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐในประเทศอุรุกวัย

เพื่อให้เห็นภาพกระบวนการริเริ่มจัดตั้งห้องปฏิบัติการของภาครัฐในประเทศต่าง ๆ ผู้เขียนจึงได้ศึกษาผลงานการสร้างห้องปฏิบัติการนวัตกรรมในภาครัฐของหลายประเทศในทุกทวีปทั่วโลก แต่สำหรับบทความนี้ผู้เขียนขอนำเสนอกรณีศึกษาของประเทศอุรุกวัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างของการดำเนินงานห้องปฏิบัติการนวัตกรรม ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการของการออกแบบที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

Laboratorio de Innovación Social (Uruguay) หรือห้องปฏิบัติการนวัตกรรมทางสังคมในประเทศอุรุกวัยสร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ.2015 เพื่อสนับสนุนหน่วยงานสำหรับรัฐอิเล็กทรอนิกส์และสังคมสารสนเทศ (Agency for e-Government and Information Society: Agencia para el Gobierno Electrónico y Sociedad de la Información or Agesic) ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ใหม่ของประธานาธิบดีของประเทศอุรุกวัยเพื่อให้สามารถใช้ขั้นตอนการบริหารและบริการภาครัฐทางออนไลน์ได้ 100 เปอร์เซ็นต์และในรูปแบบดิจิทัล โดยที่วัตถุประสงค์ใหม่นี้ได้รับการกำหนดอย่างเป็นทางการผ่านคำสั่งของประธานาธิบดีในเดือนกรกฎาคม 2015 และหน่วยงานสำหรับรัฐอิเล็กทรอนิกส์และสังคมสารสนเทศได้รับหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการ วิธีการของห้องปฏิบัติการตั้งอยู่บนหลักการของการออกแบบ ที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลางและการสร้างคุณค่าสาธารณะร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายในการออกแบบขั้นตอนจากการมองเห็นของผู้ใช้และปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปตามความต้องการและความชอบของผู้ใช้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ห้องปฏิบัติการจะทำการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมการสัมภาษณ์และการสร้างสรรค์ร่วมกัน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานภาครัฐที่รับผิดชอบในเรื่องกระบวนการบริหารและผู้ใช้

เพื่อให้แน่ใจว่าการนำวิธีการด้านนวัตกรรมไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพโดยหน่วยงานภาครัฐในอุรุกวัยห้องปฏิบัติการจะเริ่มดำเนินการในแต่ละขั้นตอนโดยแสวงหาความมุ่งมั่นของหน่วยงานตั้งแต่ระดับบนสุดของลำดับขั้นและจากมากไปน้อยจนถึงระดับของพนักงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อห้องปฏิบัติการได้รับความมุ่งมั่นของสถาบันต่าง ๆ ที่จะร่วมมือกันแล้วก็จะดำเนินกิจกรรมการรับฟังแบบมีส่วนร่วมและดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ใช้และพนักงานภาครัฐ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะของกระบวนการที่เป็นปัญหาและประสบการณ์ของผู้ใช้ให้ดีขึ้น ขั้นตอนต่อไปเกี่ยวข้องกับการสร้างร่วมโดยเปิดพื้นที่สำหรับการอภิปรายเกี่ยวกับการออกแบบขั้นตอนใหม่ หรือที่เรียกว่า “การประชุมเชิงปฏิบัติการการสร้าง ความเข้าใจ” ระยะนี้เกี่ยวข้องกับการพนักงานภาครัฐที่รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน ตลอดจนผู้ใช้งานดำเนินการ

เพื่อบูรณาการและกระตุ้นการอภิปรายเกี่ยวกับรูปแบบที่มีอยู่และรูปแบบที่เป็นไปได้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นองค์ประกอบหลักของวิธีการทางห้องปฏิบัติการ ยิ่งไปกว่านั้นการมีส่วนร่วมกับผู้ใช้งานจะช่วยปรับขั้นตอนและบริการใหม่ ๆ ให้เข้ากับความต้องการของพลเมือง โดยคำนึงถึงประสบการณ์ของพวกเขาด้วย จากมุมมองของหน่วยงานของรัฐการพิจารณาความคิดเห็นของพนักงานมีส่วนช่วยในการปรับตัวของนวัตกรรมให้เข้ากับระบบกระบวนการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการ การสัมภาษณ์สมาชิกห้องปฏิบัติการและตัวแทนจากสถาบันของรัฐแห่งหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนด้านห้องปฏิบัติการ ในกรณีนี้ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์ในห้องปฏิบัติการ เพื่อปรับให้เข้ากับลักษณะทางเทคนิคและขั้นตอนของแต่ละกระทรวง สิ่งนี้ต้องการความยืดหยุ่นระดับสูงในส่วนของห้องปฏิบัติการ (Acavedo and Dassen, 2016, p.34)

หลังจากเสร็จสิ้นการจัดทำแนวคิดแล้วห้องปฏิบัติการจะสร้างต้นแบบ ซึ่งจะตรวจสอบความถูกต้องในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่สอง ผังกระบวนการที่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการถูกใช้ในช่วงขั้นตอนการสร้างแบบจำลอง และต่อมาในขั้นตอนการนำไปใช้ห้องปฏิบัติการจะเริ่มทำโครงการนำร่องโดยใช้ระบบดิจิทัลและโครงการขึ้นบนพื้นที่ออนไลน์ ต่อมาก็ได้เชื่อมโยงโครงการนำร่องกับหน่วยงานภาครัฐผ่านระบบเครือข่าย

แผนภาพ 1 กระบวนการนวัตกรรมของห้องปฏิบัติการนวัตกรรมสังคม



ที่มา ดัดแปลงจาก Acavedo and Dassen (2016)

ความน่าสนใจของห้องปฏิบัติการนวัตกรรมทางสังคมของอุรุกวัย อยู่ที่การใช้แนวคิดการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์เริ่มจากการทำความเข้าใจผู้รับบริการในเชิงลึกก่อนแล้ว จึงนำสถานการณ์ที่ผู้รับบริการต้องเผชิญไปใช้ในกระบวนการออกแบบ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการอย่างแท้จริง กล่าวได้ว่า การใช้แนวคิดการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนห้องปฏิบัติการนวัตกรรมของอุรุกวัย

บทสรุป

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมเป็นความพยายามในการใช้การออกแบบ โดยพยายามสร้างพื้นที่ว่างที่ในการสร้างพฤติกรรมหรือสิ่งใหม่ ๆ ความโดดเด่นของห้องปฏิบัติการนวัตกรรม อยู่ที่การพยายามนำวัฒนธรรมแบบระบบราชการออกไป เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาหรือในการออกแบบนโยบาย ตัวอย่างของ

ห้องปฏิบัติการนวัตกรรมโดยการคิดเชิงออกแบบสามารถพบได้ในประเทศออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา รวมถึงในประเทศที่ไม่ใช่ตะวันตกเช่น ฮองกง สิงคโปร์ ไทย และ อูรุกวัย

วิธีที่ห้องปฏิบัติการกำหนดปัญหาอยู่คือการมุ่งเน้นแนวคิดเชิงปฏิบัติที่ออกแบบออกมา โดยใช้องค์ความรู้ที่มีศูนย์กลางที่ผู้รับบริการ/ผู้ใช้และวิธีอื่น ๆ โดยวิธีการเหล่านั้นได้รับการยอมรับว่าเป็นเทคนิคใหม่ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนให้ดีขึ้น ผ่านการใช้วิธีการร่วมสร้างนวัตกรรม แม้จะมีผลงานจากห้องปฏิบัติการนวัตกรรมปรากฏออกมา แต่ความท้าทายในขณะนี้และในอนาคตอยู่ที่ การสร้างความมั่นใจว่า นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในห้องปฏิบัติการเหล่านั้นสามารถนำไปใช้สานต่ออย่างมีประสิทธิภาพต่อไปได้จริง อีกทั้งการส่งเสริมนวัตกรรมภาครัฐเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและต้องการทรัพยากรต่าง ๆ เข้ามาสร้างระบบเกื้อหนุนให้เกิดนวัตกรรม

บรรณานุกรม

- Acevedo, S., and Dassen, N. (2016). **Innovation for Better Management: The Contribution of Public Innovation Labs**. Retrieved from Innovation for Better Management: The Contribution of Public Innovation Labs (iadb.org)
- Clark, A. and Craft, J. (2017). The Twin Faces of Public Sector Design. **Governance**, 32, pp.5-21. Retrieved from <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/gove.12342>
- Fuller, M., and Lochard, A. (2016). Public policy labs in European Union Member States. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved from Public policy labs in European Union members states | EU Science Hub (europa.eu)
- McGann, M., Blomkamp, E., and Lewis, J.M. (2018). The rise of public sector innovation labs: experiments in design thinking for policy. **Policy Sciences**, 51, pp.249-267.
- McGann, M., Wells, T. and Blomkamp, E. (2019). Innovation labs and co-production in public problem solving. **Public Management Review**, 23 (2), pp. 297–316.
- The Rockefeller Foundation. 2014. “Social Innovation Labs. How Social Innovation Labs Can Advance your Work.” Available at <http://globalknowledgeinitiative.org/pdf/Social-Innovation-Labs-External-Guide.pdf>.
- van Veenstra A.F., and Kotterink B. (2017). Data-Driven Policy Making: The Policy Lab Approach., **9th International Conference on Electronic Participation (ePart) 2017**. (pp.100-111). Russia: Springer, Cham.



คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

รายละเอียดการส่งบทความจัดพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเปิดรับผลงานวิชาการประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ สำหรับการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน และบทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) และกองบรรณาธิการ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ภาษาจีนใช้ตัวอักษร Simsun

2. ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1.	ขนาดเล่มวารสาร	เล่มวารสารมีขนาด 18.7 x 26 เซนติเมตร หัวกระดาษ 2 เซนติเมตร ท้ายกระดาษ 1.5 เซนติเมตร ก้นซ้าย 2 เซนติเมตร ก้นขวา 1.5 เซนติเมตร
2.	ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 24 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 20 พอยท์ ชนิดหนา ว่างกึ่งกลางหน้ากระดาษ
3.	ชื่อผู้เขียนบทความ	ระบุชื่อผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ว่างชิดด้านขวาหน้ากระดาษ
4.	สังกัดผู้เขียนบทความ	ระบุวุฒิการศึกษา ชื่อสถาบันการศึกษาหรือวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ สถานที่ทำงาน e-mail ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 8 พอยท์ ว่างที่เชิงอรรถท้ายหน้า

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
5.	บทคัดย่อ	บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความยาวไม่เกิน 300 คำ และมี 1 ย่อหน้าเท่านั้น
6.	คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3 - 6 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ
7.	เนื้อหา	• หัวข้อใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดหนา วางไว้ชิดขอบซ้ายส่วนรายละเอียดใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ธรรมดา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา • การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้ 1. บทความวิจัย ประกอบด้วย 1.1 บทนำ 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากร - เครื่องมือ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล 1.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 1.6 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.7 บรรณานุกรม 2. บทความวิชาการ ประกอบด้วย 2.1 บทนำ 2.2 เนื้อเรื่อง 2.3 บทสรุป 2.4 บรรณานุกรม
8.	ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล
9	รูปภาพ	รูปภาพประกอบให้ส่งต้นฉบับเป็นภาพถ่ายหรือสไลด์ที่มีความคมชัด และส่งจัดไฟล์รูปภาพเป็นนามสกุล JPEG, PNG

รูปแบบเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม

1. การอ้างอิง เป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการสนับสนุน และระบุที่มาของเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1) การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation) ใช้ระบบนาม-ปี ซึ่งระบุแหล่งที่มาของเนื้อหาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใส่วงเล็บแทรกในส่วนต้นประโยค ท้ายประโยค หรือในเนื้อหา โดยการอ้างอิงแทรกในเนื้อหานี้จะปรากฏด้วยในส่วนท้ายเล่ม (บรรณานุกรม) โดยในกรณีที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วย นามสกุล และตามด้วยชื่อย่อ

1.2) การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (footnote citation) ให้ใช้เฉพาะเชิงอรรถขยายความเท่านั้น โดยการอ้างอิงแบบการขยายความเนื้อหา เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มเติม หรือขยายความข้อมูลโดยการบอกถึงแหล่งที่มาไม่ควรซับซ้อน ควรเขียนเป็นประโยคสั้น ๆ กระชับรัดกุมและเข้าใจง่าย ซึ่งหากมีความยาวมากเกินไปควรนำไปใช้อ้างอิงแทรกในเนื้อหา

2. การเขียนบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง เป็นการรวบรวมเพื่อระบุถึงแหล่งที่มาและเป็นการแสดงจริยธรรมทางวิชาการของผู้เขียน รวมทั้งใช้ในการติดตามข้อมูลต่อหากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อ ดังนั้น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จึงได้กำหนดการอ้างอิงและบรรณานุกรมเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงและบรรณานุกรม APA 6th

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งคนเดียว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname,/Year,/pp.)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-31)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-27, 31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-27, 31)
Adam (2010)	(Adam, 2010)
Adam (2010, p. 14)	(Adam, 2010, p. 14)
Adam (2010, p. 14-18)	(Adam, 2010, p. 14-18)
Adam (2010, p. 14, 18-20)	(Adam, 2010, p. 14, 18-20)

2. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/and/Surname 2/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/&/Surname 2,/Year,/pp.)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45-50)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45-50)
Drucker and Keegan (2009)	(Drucker & Keegan, 2009)
Drucker and Keegan (2009, p. 156)	(Drucker & Keegan, 2009, p. 156)
Drucker and Keegan (2009, pp. 156-159)	(Drucker & Keegan, 2009, pp. 156-159)

3. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 3 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3/(ปีที่พิมพ์, หน้า)Surname 1,/2,/and/3,/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3,/ปีที่พิมพ์, หน้า)(Surname 1,/2,/&3,/(Year,/(pp.)
คมสร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย (2553)	(คมสร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย, 2553)
คมสร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย (2553, หน้า 16-22)	(คมสร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิงแก้ว ทวีชัย, 2553, หน้า 16-22)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992, pp. 23- 25)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992, pp. 23-25)

4. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 4-5 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5/(ปีที่พิมพ์, หน้า)Surname 1,/.../and/Surname 5,/(Year,/(pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1,/.../and/Surname 5,/(Year,/(pp.)
กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว (2555, หน้า 187-193)	(กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว, 2555, หน้า 187-193)
Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, and Santum (2005, pp. 35-38)	(Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, & Santum, 2005, pp. 35-38)

5. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 6 คน หรือมากกว่า

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/et al,/(Year,/(pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/et al,/(Year,/(pp.)
ศรีสุภา รัตนา และคณะ (2550, หน้า 9-21)	(ศรีสุภา รัตนา และคณะ, 2550, หน้า 9-21)
Green et al. (2009, pp. 44-47)	(Green et al., 2009, pp. 44-47)

6. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งใช้นามแฝง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อนามแฝง/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อนามแฝง,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
ทมยันตี (2540, หน้า 49-53)	(ทมยันตี, 2540, หน้า 49-53)
Omega (2002, p. 51)	(Omega, 2002, p. 451)

7. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีบรรดาศักดิ์ ยศ หรือฐานันดรศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พล.ต. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2524, หน้า 14-15)	(พล.ต. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2524, หน้า 14-15)
คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต (2525, หน้า 9)	(คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต, 2525, หน้า 9)

8. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีสมณศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (2552, หน้า 8-12)	(พระพรหมมิ่งคลาจารย์, 2552, หน้า 8-12)

9. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือชื่อบรรณาธิการ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ “ชื่อบทความ”/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (“ชื่อบทความ”/,ปีที่พิมพ์,/หน้า)
“สหรัฐอเมริกากับเวียดนาม” (2530, หน้า 3)	(“สหรัฐอเมริกากับเวียดนาม”, 2530, หน้า 3)
“Instruction in Junior” (1987, pp. 57-58)	(“Instruction in Junior”, 1987, pp. 57-58)

10. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ม.ป.ป./หน้า) Surname/(n.d./pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ม.ป.ป./หน้า) (Surname,/n.d./pp.)
คมทวน คันธนู (ม.ป.ป., หน้า 18)	(คมทวน คันธนู, ม.ป.ป., หน้า 18)
Daly (n.d., pp. 25-26)	(Daly, n.d., pp. 25-26)

11. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากการสัมภาษณ์หรือการติดต่อส่วนตัว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี) Name/(personal communication,/M/D,/Y)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี)(Name,/personal communication,/M/D,/Y)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)
C.M. Nyamboga (personal communication, March 19, 2006)	(C.M. Nyamboga, personal communication, March 19, 2006)

12. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากข้อมูลที่ถูกอ้างถึงในเอกสารอื่น

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(as cited in/Surname,/Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname/as cited in/Surname,/Year,/pp.)
กุลธิดา ท้วมสุข (อ้างถึงใน อุษณี ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)	(กุลธิดา ท้วมสุข อ้างถึงใน อุษณี ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)
Miller (อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)	(Miller อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)
Maslow (as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)	(Maslow as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์). (พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	สุทธิ ชัตติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). แบบแผนการวิจัยและสถิติ . (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
	ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 . (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
	Wonnacott, T.H., & Wonnacott, R.J. (1969). Introductory Statistics . (5th ed.). Singapore: John Wiley and Sons.
	American Library Association. (1963). Let's read together: Books for family enjoyment . Chicago: American Library Association.

บทความในหนังสือรวมเรื่อง	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./Ed./Eds.) (ถ้ามี)./ชื่อหนังสือ/(หน้า/เลขหน้า)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2548). ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา. ใน สุวรรณิ สันต์ธนะ วาณิช (บ.ก.). ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี (หน้า 69-90). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
	ทัศน หาดูพล และรุ่งฟ้า ฐิโณทัย. (2548). การจัดการในงานวิเคราะห์สารสนเทศ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ (หน่วยที่ 8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
	Druxman, R. (2003). Designing opportunities for learning. in Norton, P., & Wiberg K.M. (Eds.). Teaching with technology (pp. 17-41). Canada, OT: Thomson Wadsworth.

บทความในวารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./หน้า/เลขหน้า.
	วัฒนะ จุฑะวิภาต. (2556). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 6(2), หน้า 103-126.
	Carter, J.S., Corra, M., Carter, S.K., & McCrosky, R. (2014) .The impact of place? A reassessment of the importance of the South in affecting beliefs about racial inequality. The Social Science Journal , 51(1), pp. 12-20.

รายงานการวิจัย	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่องานวิจัย./สถานที่พิมพ์./หน่วยงาน.
	วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2555). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานอาหารแปรรูปจากเห็ดนางฟ้า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, สถาบันวิจัยและพัฒนา.
	Hassen, N. (2013). A literature review: The neurological effects of a spinalmanipulable therapy . USA, MA: Harvard University.

เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการ	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ/ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./Ed./Eds.) (ถ้ามี)./ชื่อการประชุม./ (หน้า/เลขหน้า)./สถานที่พิมพ์./หน่วยงาน.
	จุฑพล คงน้อย, ศกร คุณวุฒิฤทธิธ, ธนาทิพย์ สุวรรณโสภี และอภิญญา หิรัญวงษ์. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพน้ำเชื้อพ่อพันธุ์โคนมที่เลี้ยงดูในเขตภาคกลางของประเทศไทย ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47: สาขาสัตว. (หน้า 182-190). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
	Nyamboga, C.M., & Prapat Pawinan. (2001). Copyright and right of digital information: Challenges to information professionals. In H.K. Kual & E. Ramma Reddy (Eds.), Library and Information Networking: NACLIN 2001 . (pp. 408-420). Delhi: Developing Library Network.

วิทยานิพนธ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์/ปริญญาโท/ปริญญาเอก/ดุษฎีนิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าอิสระ) ชื่อปริญญา/สาขาวิชา,/ชื่อมหาวิทยาลัย.
	อัครพล นิยมลรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
	Prapat Pawinan. (2005). Appropriate tree species and techniques for direct seeding for forest restoration in Chiang Mai and Lamphun provinces. Unpublished master's thesis, Chiangmai University.

บทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์,/เดือน/วันที่ (ถ้ามี))./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์,/ปีที่,/หน้า/เลขหน้า.
	ส้มโอมี้อ. (2558, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. กุลสตรี , 20, หน้า 37-40.
	ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2560, พฤศจิกายน 8). อนาคตจีน-อเมริกา. เดลินิวส์ , หน้า 6.
	Kington, J. (2005, December 23). East Timor's search for justice. Bangkok Post , p. 12.

คำสั่ง ประกาศ หนังสือสั่งการ	
รูปแบบ	ชื่อหน่วยงานเจ้าของเอกสาร./ (ปี,/เดือน/วันที่)./ชื่อคำสั่งหรือชื่อเอกสาร,/เลขที่เอกสาร (ถ้ามี).
	มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2551, เมษายน 22). ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วยความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ. 2551.

เอกสารโบราณ	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง/[ประเภทของเอกสาร]/(ปีที่สร้าง)/ลักษณะเส้นหรือรายละเอียดของเอกสาร (ถ้ามี)/ชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ,/เลขที่เอกสาร.
	กฎกระทรวงกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช จ.ศ. 1173 [กระดานเพลา]. (จ.ศ. 1173). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นดินสอ. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 15 หมวด จดหมายเหตุ กท.ร.2.
	ความทรงจำเรื่องกรุงเก่าเสียแล้วเจ้าตากมาตั้งเมืองธนบุรี [หนังสือสมุดไทยดำ]. (จ.ศ. 1129). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นขาว. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 28 หมวด จดหมายเหตุ ธบ.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต)/ชื่อเรื่อง./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูล บนอินเทอร์เน็ต
	มณีรัตน์ ก้องโศตร์. (2555). หอยหลอด. สืบค้นจาก http://www.nicaonline.com/articles3/view_article.asp?idarticle=11
	Blood, R. (2000). A History and Perspective. Rebecca's Pocket. Retrieved from http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

บทความจากวารสารออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ.ชื่อวารสาร/ชื่อวารสาร,ปีที่(ฉบับที่),หน้า/เลขหน้า./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	ธีระ รุ่งธีระ. (2552). การศึกษาปัญหาการออกเสียงภาษาฝรั่งเศสของผู้เรียนชาวไทย. วารสารสงขลานครินทร์, 13(1), หน้า 857-869. สืบค้นจาก http://www.tci-thaijo.org/index.php
	Crane, G. (2006). What do you do with a million books? D-Lib Magazine, 12(3). Retrieved from http://www.dlib.org/dlib/03crane.html

จดหมายข่าวออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์./เดือน/วันที่)./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	พิมพ์ข่าวภูมิภาค. (2553, มกราคม 14). รุกอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกว่า 200 ไร่. ไทยรัฐออนไลน์ . สืบค้นจาก http://www.thairath.co.th/content/region/58641

คลิปวิดีโอจากยูทูป	
รูปแบบ	ชื่อ Username./ (ปี./เดือน/วันที่)./ชื่อเรื่องคลิปวิดีโอ/[Video File]./สืบค้นจาก URL
	โพลีพลัส เอ็นเตอร์เทนเมนต์. (2561, พฤศจิกายน). 3 แซบ “เคน-เต้ย” คงแขน แม่ทัพหมดเปลือก! กองละครมีเพียงรัก [Video File]. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=ewRga15
	GEICO Insurance. (2013, May 22). GEICO hump day camel [Video File]. Retrieved from http://youtu.be/kWBhP0EQ

***** ส่งต้นฉบับ 1 ชุด พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูลที่กองบรรณาธิการ *****
หรือจัดส่งทางอีเมลมาที่ journal.human@dru.ac.th